MAGYARÖRMÉNY
TUDÁSTÁR

Jelen dokumentumot a **Magyarörmény Tudástár** ingyenes digitális könyvtárból töltöttek le. A pontos felhasználási jogokat kérjük nézze meg a honlapon!

www.MagyarormenyTudastar.hu

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f ü z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
kéthavonta megjelenő kiadványa
XXIII. évfolyam 239. szám
2019. január–február

Tisztelt Olvasóink!

Minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor Fővárosi Örmény Klub a Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség közösségi termében (1114 Budapest, Orlay u. 6.)
Megközelíthető a Gellért tértől a Móricz Zsigmond tér irányában, jobboldalon a 2. utca.
Mindenkit szeretettel várunk!

A lapzárta változatlanul a páratlan hónap első hétfője.

Kerubénekek

Vasárnaponként az alábbi szöveggel: * **„Angyali seregekkel töltötted be Isten a Te szentegyházadat. Arkangyalok milliói állnak Előtted és az angyalok százmilliónyi szolgálnak Neked Uram. Az emberektől is úgy tetszett Neked, hogy elfogadod a titokzatos hangon zengett áldást: Szent, szent, szent az erősségek Ura.”**

Ha kórus van, örményül énekli. A helye a nagy bemenetelkor van (a felajánlási körmenetnél). Mintha a mennyei – milliónyi – angyali seregek énekelnék, de ehhez az emberek is csatlakozhatnak, például a „Szent, szent, szent …” éneklésével a liturgián.

dr. Sasvári László

** Szent liturgia örmény katolikus szertartás szerint. Bp. 2006. 23. o.*

***Lapunk az interneten: www.magyarormeny.hu* honlapon is olvasható.**
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Szent Karácsony ünnepén

Nagyon boldogan mentünk az ünnepi Fővárosi Örmény Klub rendezvényére december 20-án, mert egy meglepetés csemege volt a tarsolyunkban, a sok könyvajándék mellett. Éppen erre a napra jelent meg *Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és örmény önkormányzatai 20 éve – 1001 mosolygós örmény arc* – címmel új könyvünk rólunk, nekünk, mindenkinek. Egy emlékalbum, közel 700 fotóval, bevezető köszöntővel, az Egyesület rövid történetével, majd az Egyesület 20 éves működése tematikus szöveg és képanyagával, tematikus szövegekkel. Az Egyesület működéséről szóló éves beszámolóm során fel- és bemutattam az emlékalbumot, mely nemcsak a magyarörmények, de mindenki más számára is érdekes összegzést tartalmaz a magyarörménység 20 éves működéséről, elvégzett feladatairól. A vaskos album nemcsak a magyarörmények számára elérhető, de a közgyűjteményeknek történő ajándékozás által bárki kezébe veheti a jövőben is, egyúttal kutatható forrásanyagot biztosít a jövő nemzedékeinek őseikről, rólunk szóló adatokkal, képekkel. Ismertettem az új év elején már elérhető ingyenes új online felületünk beindítását is, www.magyarormenytudastar.hu címen, amely a magyarörmény kultúra általunk elérhető minden szeletét meg kívánja menteni és jelentetni: könyvek, tanulmányok, kiállítások, stb. feltöltésével. A projektet *Varga Mihály* nemzetgazdasági miniszter Úr saját keretéből támogatta, az Emberi Erőforrások Minisztériuma Kultúráért Felelős Államtitkárság közreműködésével. Hálás köszönet érte. A további feltöltések megvalósításához. Támogatók segítségét kéri az Egyesület, különösen az örmény önkormányzatok részéről.

dr. Issekutz Sarolta

A műsor *Szakács Ferenc Sándor* egyházi áldásával vette kezdetét. Advent utolsó hetében *Fabók Bíborka Túrmezei Erzsébet:* Adventi ház c. versét szavalta el nagy átéléssel, majd a Szongott *Kristóf-Díjat* osztott ki az elnök és *Szongoth Gábor* elnökhelyettes *Dr. Sasvári László* és *Heim Pál* díjazottaknak. (A laudációk és oklevelek a beszámoló végén olvashatók.) Ezt követően a 18 éves „szavalóművész-palánta" a költő Pótvizsga a szeretetből c. versét tolmácsolta hihetetlen átéléssel.

Szakács Ferenc Sándor

Fabók Bíborka

Az est második részét a Fővárosi Örmény Önkormányzat rendezte. *Esztergály Zsófia* fővárosi örmény elnök számolt be az éves tevékenységükről és bemutatta *Pálffy Gyula: Szenkovits Marci mókái* c. könyvet, melynek kiadását a Fővárosi Örmény Önkormányzat támogatta. A szeretet ünnepén a műsor a Magyar Református Egyház: *Humanitárius missziók az örmények által is lakott Közel-Keleten* c. előadásával folytatódott, majd *Lipcsei Edit* énekművész növendékei karácsonyi dalokat adtak elő *Hegedüs Valér* zongora- és orgonaművész kíséretével. Közös énekléssel zárult a műsor, majd az est résztvevői számára a hagyományos karácsonyi könyvajándék osztására került sor (*Lázár István:* A vörös számum, 1920. Légrády Testvérek, szöveghű másolat, *Alexa Károly* irodalomtörténész tanulmányával, Kiadó: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, 2017). Szeretetvendégség zárta az ünnepi rendezvényt finom örményragúval és más karácsonyi finomságokkal .

Esztergály Zsófia és Heim Pál

Esztergály Zsófia és Horváth Zoltán György

Boldog Újévet kívánok Mindenkinek!

dr. Issekutz Sarolta, elnök

Várady Mária

Hegedüs Valér

Esztergály Zófia és Ódor Balázs

Dr. Czuczku Enikő
Frankó Dóra, Juhász Tália

Szilvay Ingrid
kedves jókívánságát továbbítjuk
Kedves Olvasóinknak is

Adjon Isten új évet,
Az új évben egy új széket!
Adjon elé asztalt, nagyot,
Terítéket, szép gazdagot!
Mindennapi kenyerünket,
A székünkön a helyünket,
Asztal körül helyet másnak!
Helyet az egész Világnak!
Adjon Isten jó szándékot,
Tiszta szívből ajándékot!
Erőt, tudást, akaratot,
Fehér lelket, patyolatot!
Adjon néktek békességet,
Szorgalmat, jó egészséget!
Igaz társat, hű barátot,
Tiszta házat, jó kabátot!
Jó kabátban jó nagy szívet,
Jó nagy szívben igaz hitet!
Igaz hitben igaz élet!
...Adjon Isten boldog évet!

Bodog Új Esztendőt kíván
a Szerkesztőség!
Snorhavor nor dári!

Dr. Sasvári László – Laudáció

A Heves megyei Pétervására született 1933. május 25-én. Édesapja pénzügyőr volt a járási székhelyen. Ötéves korában Budapestre költöztek. A Piarista Gimnáziumban érettségizett. A családjában, mely anyai ágon gyöngyösi, tudtak az örményekről s emlegették Szamosújvárt is. Voltak örményszármazású diák- és cserkésztársai is. Kádár Dániel atyát utolsó gimnáziumi éve alatt kereste fel az V. ker. Semmelweis utca 9-ben, ahol akkor az Örmény Katolikus Plébánia működött. S attól kezdve a lelkészséget sokszor látogatta, még ministrált is az örmény katolikus szentmiséken. A keleti egyházak liturgiája, története mindig nagyon érdekelte.

Egyetemi tanulmányai végén magyar szakból középiskolai tanári oklevelet szerzett. Első tanári állomáshelye Tokaj volt (1955-58). Ott is volt örmény származású kollégája az általános iskolában. Bölcsészdoktori disszertációját 1973-ban a XVIII. századi tokaji görög kereskedők névanyagából írta, akik között voltak örmények is. 1993 végén, mint könyvtáros-tanár ment nyugdíjba, amely után a tudományos munkák töltötték be életét.

Mindig érdekelték a keleti szertartású egyházak – nemzetiségek, így az örmény is. Többször publikált is ilyen témákban. Bár a görög-katolikus egyházhoz tartozik, „valahogy az örmény liturgikus szövegek tartalmában sok mélységet fedeztem fel”–mondta. Családjával, feleségével és gyerekeivel (3 lány és 1 fiú) is látogatták az örmény liturgiákat.

A Fővárosi Örmény Klub megindítását követően keresett meg, mint a magyarörmény közösség vezetőjét, hogy segítségét felajánlja az örmény kultúra, hitélet területén előadásaival, cikkeivel. Az EÖGYKE megalakulásakor az elnökség tagja lett. Örmény témában állandó előadója volt a különböző konferenciáknak, klubdélutánoknak. Együtt utaztunk – a magyarörmény közösség tagjaival – Bécsbe, Velencébe, Erdélybe, hogy közelről is megismerjük az örmény katolikus szerzetesrendet, az erdélyi közösségeket. Az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek szerkesztőség munkatársaként,

Dr. Sasvári László (középen) átveszi a Szongott Kristóf-díjat: a bronz emlékérmet és az oklevelet. Balról Szongoth Gábor és dr. Issekutz Sarolta

majd állandó rovata szerzőjeként a Füzetek első oldalán éves ciklusban más-más örmény - hitéleti témát vet fel, pl. 2018-ban a *Szent Liturgia örmény katolikus szertartás szerint* témában a „Minden vasárnap elhangzik…” címmel.

Ma már egészségi állapota miatt nem tud olyan aktív lenni, de véleménye és tanácsai, hitéleti cikksorozata a Füzetek számára továbbra is segítségünkre van, reményem szerint még hosszú évekig.

dr. Issekutz Sarolta, elnök

„Emlékek nélkül,népeknek hire csak árnyék…”
(Vörösmarty Mihály)

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
hálája és elismerése jeléül

Szongott Kristóf-díjat
adományoz

Dr. Sasvári László
Úrnak,
bölcsészdoktor, középiskolai tanár, könyvtáros,
az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
Elnökség tagja,

aki elévülhetetlen érdemeket szerzett

az Egyesület megalakításától az örmény és magyarörmény kultúra bemutatásában, cikksorozataival az örmény katolikus liturgia megismertetésében, az örmény katolikus hitélet felszításában, közösségi rendezvények szervezésében, az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek szerkesztésében, lektorálásban, irodai munkák elvégzésében.

Budapest, 2018. december 20.

dr. Issekutz Sarolta
elnök

„Emlékek nélkül,népeknek hire csak árnyék…”
(Vörösmarty Mihály)

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
hálája és elismerése jeléül

Szongott Kristóf-díjat
adományoz

HEIM PÁL
Úrnak,

örmény képviselő, a Zuglói- és Fővárosi Örmény Önkormányzat elnökhelyettese,
az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület tagja,

aki elévülhetetlen érdemeket szerzett

az eltelt 17 év alatt tanúsított magatartásával a magyarörmény közösség összefogásában, a magyarörmény kultúra bemutatásában, a rendezvények műszaki feltételei biztosításában, az Örmény Katolikus Lelkészség Gondnoksága tagjaként az örmény katolikus hitélet felpezsdítésében, az egyházi ingatlan közösségi térként való használatában.

Budapest, 2018. december 20.

dr. Issekutz Sarolta
elnök

Heim Pál – Laudáció

2001-ben ismertük meg egymást Gudenus János József genealógus segítségével, amelynek eredményeként állandó kapcsolatban maradtunk. Ugyanis ekkor már megjelent *Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* c. hatalmas munkánk, a nemesi családok színes címereivel. „Kapcsolatom az erdélyi örménységgel ekkor pecsételődött meg. Örmény gyökereim a családom *Mály* ágából eredeztethetőek. Heim nagyapám édesanyja *Mály Ilona* volt, aki Elemér született a *Kiss Ernő* (Aradi Vértanú) birtokán. Édesapja, László, mint gazdatiszt dolgozott az uradalomban. Dédanyám itt ismerkedett meg *Heim Ferenc*cel, aki akkortájt *Nákó* gróf tiszttartója volt Arad megyében. Házasságukkal keveredett családom Heim ágába az örmény vonal. Örmény identitásom innen eredeztethető” írja.

Heim Pál (jobb szélen) átveszi a Szongott Kristóf-díjat: a bronz emlékérmet és az oklevelet. Balról dr. Issekutz Sarolta és Szongoth Gábor.

2002-től az EÖGYKE képviselőjeként, a Fővárosi Örmény Önkormányzatban és a Zuglói Örmény Önkormányzatban elnökhelyettesként elkötelezetten képviseli a hazai magyarörmény közösség érdekeit.

Műszaki végzettségének köszönhetően állandó segítője a kulturális programok műszaki feltételei megvalósításának, a számítástechnikai eszközök működőképessége fenntartásának.

Kiemelkedően fontos tevékenysége a Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség, templom és múzeum gondnokságában való részvétele, amellyel az örmény katolikus hitélet folytonosságát segíti elő, hogy az örmény katolikus közösség fejlődjön, ugyanakkor közreműködve az ehhez kapcsolódó rendezvények megvalósításában, valamint az ingatlan mielőbbi korszerűsítését szorgalmazó feladatokban.

Nős, házasságából 2 fiúgyermeke született, jelenleg már 2 unokája van.

dr. Issekutz Sarolta

Az EÖGYKE 2018. évi beszámolója

Emberi Erőforrások Minisztériuma

Mint az elmúlt 22 év során is, az év legfontosabb feladata, a magyarörmény közösség összefogása, kulturális és hitéleti identitása megerősítése és megmutatása, érdekeinek képviselete itthon és külföldön, információs centrum működtetése volt. Több pályázatot adtunk be az EMMI-hez, NEA-hoz, a működési költségekre 900.000 Ft-ot, a Füzetekre 600.000 Ft-ot kaptunk az EMMI-től, jóval a kért összeg alatt. *Varga Mihály* miniszter külön keretéből az EMMI-án keresztül a Magyarörmény Tudástár projektünk beindításához kaptunk 1500.000 Ft-ot. Az Egyesület az Alapszabályában rögzítetteknek megfelelő szolgáltatások meghirdetésével tudta megfordítani az Egyesület siralmas anyagi helyzetét, amely lehetővé tette az év elején felvett kölcsön visszafizetését. Köszönetet mondok azon tagjainknak, örmény önkormányzatainknak, akik a magyarörmény kultúra terjesztéséhez ilyen módon is hozzájárultak.

Köszönjük közösségünk tagjai részéről az adományokat, különösen a 100.000 Ft összegűeket. Köszönet mindazoknak, akik fontosnak tartották, hogy a személyi jövedelemadójuk 1%-át 259.294 Ft

összegben az EÖGYKE-nek ajánlották fel. Köszönjük örmény kerületi- és a Fővárosi Önkormányzatnak, hogy az egyes projektek megvalósításához hozzájárultak.

Megjelentettük az *Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek* (XXII. évf.) kéthavilapot 1150 példányban, postán eljuttatva olvasóihoz itthon és Erdélyben, valamint a honlapon megjelentetve. Megjelent a 2018 évi évkönyv is 100 példányban, melyek elküldésre kerülnek a közgyűjtemények számára. A Füzetek kiadását a II. kerületi- és a Ferencvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat egy-egy lapszám teljes költsége viselésével támogatta, a Zuglói ÖÖ 200.000 Ft-tal, míg a Budavári, XII. kerületi, XV. ker. örmény önkormányzataink 50-50.000 Ft-tal járultak hozzá a füzetek kiadásához. Az erdélyi tudósító éves díját és a Füzetek erdélyi postaköltségét 300.000 Ft összegben a Fővárosi Örmény Önkormányzat viselte.

A *www.magyarormeny.hu* honlapot üzemeltettük, amelyen az EÖGY Füzetek 1997-től olvasható; a hazai magyarörmény kulturális és örmény katolikus hitéleti programjainkat – a kerületi örmény önkormányzatainkét is – meghirdettük.

Megnyitottuk havonta a *Fővárosi Örmény Klubbot* (22. évf.), amelynek műsorát váltakozva a kerületeink rendezték meg, ebből három klubműsort közösen rendeztük a II. ker. ÖÖ-tal, így a karácsonyi klubműsort is az EÖGYKE a II. ker-i ÖÖ-tal és a FÖÖ-tal közösen rendezte.

Megrendeztük a Fővárosi Örmény Klub március 15-i rendezvényét *Talpra magyar! 170 évvel ezelőtt történt az 1848–49 forradalom…* és a júniusi Klubban pedig erdélyi örmény és örmény kisfilmeket mutattunk be igen nagy sikerrel. A karácsonyi örmény klub első részét Egyesületünk rendezte: átadta a Szongott Kristóf-díjat: Dr. Sasvári László és Heim Pál díjazottaknak.

Kiadtuk az *Erdélyi Örmény Múzeum* sorozat 25. könyvét: *Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és örmény önkormányzatai 20 éve – 1001 mosolygós örmény arc* címmel, valamint a 26. DVD kiadványt: Gyertyánfy András: A Gyertyánffy család története a XIX. században címmel.

Megrendeztük *„Az örmény kultúra „ezeregy" szála és formája"* című kiállításunkat, igen nagy sikerrel, archív anyagokból a Marczibányi Téri Művelődési Központ M Galériáján. A kiállítást *Dr. Benedek Katalin* művészettörténész méltatta. A Group Duduk Együttes tradicionális örmény népzene hangversenye után magyarörmény fogadás zárta az estet.

Megrendeztük a Fogolykiváltó Boldogasszony-napi búcsú köré szervezett *„Tarka nap"* egész napos családi találkozót, kötetlen műsorral, finom falatokkal.

Megrendeztük a II. ker.-tel közösen az *Aradi Vértanúk emlékünnepség*et *Dr. Hermann Róbert* hadtörténész vetítettképes előadásával *Görgei Artúr* tábornokról és örmény gyökereiről, majd *Lázár Balázs – Tallián Mariann* színészek irodalmi-zenei összeállításával, koszorúzással, fogadással.

Rész vettünk az erdélyi örmény katolikus búcsúkon: Csíkszépvizen-, Szamosújváron Világosító Szent Gergely-, Erzsébetvároson a Nagyboldogasszony napi búcsún.

Megvalósult az elnök régi vágya: az ingyenes *Magyarörmény Tudástár* online felület megnyitása, amelyre már 10 magyarörmény témájú könyvet, 3 kiállítás anyagát, számtalan tanulmányt, stb. töltöttünk fel és amely tartalom az év végével bárki számára ingyenesen elérhetővé válik.

Köszönet érte azoknak, akik szabadidejüket ezen online felület mielőbbi feltöltésével segítették és segítik a jövőben is, hogy minél többfajta tudásanyag: a magyarörmény kultúra, hagyományok, hitélet, történelem, okiratok, fotók, stb. értékmentése megtörténjen, amelyek egy virtuális térben bárki számára hozzáférhetővé válnak a magyarörmény kultúra megismerése céljából.

22. alkalommal megrendeztük júliusban az erdélyi *Barangolás őseink földjén – Csillagtúrák Erdély szívében: Kastélyok, falképes templomok, kulturális események és kulináris élvezetek* c. programunkat, hogy meglátogathassuk elszakított szülőföldünket.

Megemlékeztünk koszorúzással: március 15.-én a II. és XI. kerületben; a Genocídium emléknapján, Czetz János tábornokról a III. kerületben, a XI. kerületben, ’56-ról a II. kerületben.

Nehéz évünk volt, óriási adóssággal kezdtük 2018-ban és adósság nélkül kezdjük 2019-ben az évet.

Bizakodunk, hogy 2019-ben az OÖÖ működése, a pályázati pénzek arányos elosztása, az örmény közpénzek felhasználása és a mandátumunk visszaállítása helyreállítja a hazai örmény egyensúlyt.

dr. Issekutz Sarolta, elnök
(Elhangzott 2018. december 20-án a karácsonyi Fővárosi Örmény Klubban.)

Az első sorban balról Murádin János és családja

Alexa Károly

Ádvent kövei

Nálunk a lakásban – egyetlen különös portrétól eltekintve – nincsenek vallásos képek. Vallásos mondatok sem hangzanak el, noha a feleségem is, jómagam is megingathatatlanul protestánsoknak tartjuk magunkat. Én rendszeresebb templomjáró vagyok, mint ő, „pogány kutya", mondom én vasárnap reggel, „menj csak, rád fér", mondja erre ő, „vasalok inget". Az egyetlen „vallásosnak mondható" kép a falon egy arckép, azaz inkább, egy halott arcának többedik másolata: a turini lepelről, a turini lepelből való, valami régi kiadványból nagyította ki nekem (a kérésemre) sok évvel ezelőtt kedves jó barátom, *Czakó Sándor.* Aki természetesen – író öccséhez hasonlóan – erős katolikusként élte le életét. Soha nem izgattak a turini lepel hitelességének kérdései, bár mindent igyekszem elolvasni róla, amihez hozzáférek. Számomra és alighanem a feleségem számára is, ez az arc az Üdvözítő arca. Lehetne más is, két évezred történetében megszámlálhatatlan a kínálat a jézusi arcról. Ez az arc a mi arcunk – megnyugtató, hogy állandóan minket néz, jó érzés, hogy állandóan a szeme előtt vagyunk, noha ez a szem csukva van. Némileg úgy vagyok vele, mint azzal a nagy talánnyal, amiről hajdan egy kis könyvfélét is írtam: hogyan is lehet az, hogy *Jézus*, azaz Jézus arca az evangéliumi leírásokban soha nem mosolyog és mégis, ha az emberekre néz, a betegekre, a gyermekekre, a megtisztulást vágyó bűnösökre, minden mozdulata és szava valami földön túli derűt sugároz. Aminek megnyilvánulásához talán a mosoly sem elégséges…

Végtelen nagyképűség és megbocsáthatatlanul profán gesztus volna, ha az ember dicsérni merészelné a Teremtés művét, azaz magának a Teremtőnek az alkotását, mégse állom meg, hogy most, karácsony közeledtével, a magam gyarló magánbeszédében hangot ne adjak elképedésemnek, amivel évtizedek óta együtt élek, ami napi élmény a számomra: a láthatatlan és elgondolhatatlan, magában a teremtésben, a teremtett ember hitében, a spiritualitás végső valóságában megnyilatkozó és megmutatkozó Úristen még abban is a segítségünkre volt, hogy egy közbenjárót helyezett önmaga és miközénk. És rábólintott arra, hogy az isteni hatalom sugárzásában egy emberi alak formálódjék ki. Hogy a megváltás művét egy közülünk való emberalak tetténk hihessük. Az élő Jézusnak volt arca, hiszen volt teste (követhető és megölhető), látvány volt az őt ismerőknek és végeérhetetlen képzelgés tárgya azoknak, akik akkor jöttek a világra, amikor ő már eltávozott az emberek köréből. De a tudomásunkra hozta, hogy azért valahonnan továbbra is néz minket. És nem tiltja, hogy egy kép a szobánk falán rá emlékeztessen, rá a minket számon tartó Üdvözítőre.

Az Úristen az ó-testámentum prófétáit csak szavaival és indulatainak jeleivel tudósította önmagáról, az evangéliumok hírhozói a Megváltónak csak a szavait és a gesztusait hagyták ránk, testi valójának jeleit nem tartották fontosnak, Illendőnek, helyénvalónak megőrzésre ajánlani. Undorító ripőkségnek ítélek minden kísérletet, amivel az evangéliumok tanúságtételét tárgyi valóságként próbálják bevonni a profán mindennapokba. A törvényszéki antropológiát (a „tűkomputeres tomográfiát"…) hívják segítségül, hogy az apostolok csöndjét utólag megtörjék, hogy az apostoli elbeszélések szűkszavúságában a leleplezendő elhallgatást és ne az áhítatos visszafogottságot lássák. S valami két évezredes „sémita átlaggal" próbálják leváltani azt, akinél „személyesebb" létezőt még vizionálni is képtelenség. *Mészöly Miklós* Saulusának a legnagyszerűbb jelenete az, amikor a hitnyomozó *Saul* beles a kárpitok résén, hogy az „áruló rabbi" kihallgatásának tanúja legyen. Az utolsó pillanatban az utolsó kérdésre – „Valóban Isten fia vagy? – adott válasz két szava: „Ani hu." Az vagyok. Mondja az, aki a főtanács előtt áll. Háttal. Szakadt ruhában. Arca csak a vele szembeni gyűlölet lángolásában rajzolódhat ki – a képzeletben. Vagy az üdvtörténetben? Mert úgy is gondolhatjuk, főleg a Nagy Történetet évenként újrakezdő ádventben, hogy ő, Saulus, talán mindannyiunk megváltást kereső régi énje, éppen azért nem láthatta meg az élő emberi arcot, hogy majd találkozzék azzal, immár *Pál apostol*ként, akinek üldözőjéből örökös foglyává kell válnia, aki meghalva és feltámadva arcot cserél: a valódi arcot az örökkévalóra. Aki mindenkinek a szívében más és más vonásokat keres magának.

Jézusnak annyi arca van, ahányan elhisszük, hogy a tekintete mindig rajtunk nyugszik. És azt is, hogy ez a figyelem, amivel a dolgainkat számon tartja, egyben a közvetítésnek és a közbenjárásnak a biztosítéka: ha netán időlegesen egyedül is kell lenned, akkor sem vagy magányos.

Most karácsony előtt a keresztényekkeresztyének közül is sokan olvassák újra az ószövetségi zsidó kisprófféta, Mikeás könyvének azt a versét, amit a Bibliában pár oldallal – és párszáz évvel később – Máté evangélista majd szinte szórólszóra megismétel: „De te, Efratának Betleheme, bár kicsiny vagy a Juda ezrei között, belőled származik nékem, aki uralkodó az Izráelen, akinek származása eleitől fogva, öröktől fogva van." Pironkodva tolakodom megint ide: akkor is Jézus arcát láttam magam előtt, amikor az első könyvemnek azt a címet adtam, amit a reformátusok a 90. zsoltárban is énekelnek: „eleitől fogva". S az időnek ez a meghatározása, lapozzuk csak fel a Prédikátor könyvét, egy olyan „időre" utal, ami öröktől van és addig lesz, amíg a visszatérő Jézust színről-színre láthatjuk: „Ami most történik, régen megvan, és ami következik, immár megvolt, és az Isten visszahozza, ami elmúlt."

Amikor Betlehemben, a jeruzsálemi út betonakadályait kikerülgetve, majd a bazári arab nyüzsgést hátrahagyva betértünk a Születés bazilikájába, és alászálltunk abba a barlangba, ahol Jézus született, talán egy olyan csecsemő arcát láttuk magunk előtt a feleségemmel, aki akár a mi gyermekeinkére is hasonlíthatott, ahogy a mi gyerekeinket is születésük pillanatában csak a betlehemi gyermekhez tudtuk hasonlítani, hiszen az újszülött még annak a világnak az üzenetét hozza, ahonnan jövünk és ahova majd megtérünk. „Nem messiás-é minden újszülött?" siet segítségünkre *Madách Imre*. Betlehem… vajon hogyan „áll egybe" ugyanabban a pillanatban a Dél olajfás forrósága és a mi északi karácsonyunk fenyőfás misztériuma?..., Nazáretben a *Mária* kútja…, itt a polcomon egy soha fel nem bontható palack a kánai menyegző helyéről…, a „színeváltozás" Tabor hegyén a megváltó alakja („És elváltozék előttök, és az ő orcája ragyog vala, mint a nap", de erről az is értesül,

aki nincs ott: „A nép, mely sötétségben ül vala, láta nagy világosságot…")…, Beteszda kövei…, a kafernaumi kenyérszaporítás kulisszái, *Péter* „napa" hajléka…, az utolsó vacsora terme…, a Getszemáné kert olajfái…, aztán a bevégződés és újrakezdés jeruzsálemi díszletei… A jézusi arc formálódik felejthetetlenné és ugyanakkor emberi szóval elmondhatatlanná, emberi kézzel ábrázolhatatlanná, minden szentföldi stációnál, ahova eljuthatunk akár a bibliát olvasva, akár kései és méltatlan zarándokként. És be lehet-e számolni azoknak az arcáról, akik a szemed előtt merítkeznek meg a Jordán vizében, hogy utánozzák azt, aki a megszentelődött vízzel elmossa az emberi bűnt? Hát arról az éjszakai óráról, amikor megállsz a Genezáreti tó partján, és a holdfényben hallgatotta, hogy mit mond és látni próbálod, hogy mi mindent fest eléd a néma és moccanatlan víztükör?

Miközben ezekkel az ádventi mondatokkal birkózom, a szemem oda-odatéved az asztalomon két lapos kőre, amiket a Szentföldről hoztam évekkel ezelőtt, a Genezáreti tóból valók, talán még Péternek , a halásznak a bárkája is megcsikordult rajtuk… Szép lapos, csillogó, barnásszürke kavicsok, egy-egy hal alakja van rájuk vésve, egyikük jobbra néz, a másikuk vele szembe. Úgy vannak az asztal, hogy egymás felé forduljanak. Köztük ott a „rés", amibe minden kép és mondat „belefér", ha hallod azt a hangot és látod azt az arcot, ami feléd fordul, ha megszólít és rajtad tartja a tekintetét, ha te megszólítod.

(Megjelent: Magyar Idők, Lugas, 2018. december 22.)

2018. november 6-án a Budapest Marcibányi téri Művelődési Központ M Galériáján megnyílt „ Az örmény, magyarörmény kultúra 1001 szála és formája" című kiállítás, melyet a Budapest Főváros II. kerületi Örmény Önkormányzat támogatott. A rendezvényt dr. Issekutz Sarolta elnök nyitotta meg, melyben az 1001 szálból különböző szálakról is beszélt, a különböző művészeti ágakon kívül, a viselkedéskultúra, a családi élet és az otthon kultúrája, a közösség kultúrája, az öltözködés kultúrája stb. fontosságáról. A rendezvényen fellépett a Group Duduk tradícionális örmény népzene együttes, majd örmény falatok zárták az estet.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves rokonaink, barátaink!

Jóleső érzéssel nyugtázhatjuk, hogy az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 20 éves tevékenységének köszönhetően van mire visszatekintenünk. Itt most elsősorban arra az örmény, magyarörmény kulturális és szellemi örökségre gondolok, amelyet *Dr. Issekutz Sarolta* az évtizedek folyamán kiállítások formájában az érdeklődők elé tárt. Emlékezzünk csak vissza: építészet, képzőművészet, díszítőművészet, kódexek. Nem csak a tablókra rögzített

A megnyitó közönsége

fotókról ismerkedhettünk a különleges darabokkal, de mellettük tárgyi emlékek is megjelentek. Körültekintő kutató- és gyűjtőmunka előzött meg minden kiállítást. Nagyon távoli múltba visszanyúló szellemi utazásokról beszélek az örménység önálló történelmében és az erdélyi magyarörménységben testet öltő közös történelemben. Mindezt még hitelesebbé teszik a céltudatos utazások, helyi élmények sora. Konferenciák, kulturális kapcsolatok, ismeretségek, tájékozódás.

„Az örmény, magyarörmény kultúra 1001 szála és formája" egy nemzet továbbéléséről és értékeiről tanúskodik. Arról, hogy a két kultúra találkozásának eredményeképpen, több száz év alatt egy sajátságos harmadik jelent meg és fejlődött. A hozott, kapott hagyományokat azonban megőrizte. Mindenki gazdagodására egymásból táplálkozva, egymást beoltva indult fejlődésnek. Aláfestésként hadd idézem *Dr. Hovhanessian Eghia* az örményekről tett néhány megállapítását: „Az örmény idegenek között zárkózott, nem barátkozik hamar össze, sohasem lép fel bizalmasan. Nincs benne túlzott alkalmazkodási készség és nehezen szívja fel az újabb millieu kultúráját…. Viszont fogékony a tanulásra, idegen nyelveket könnyen sajátít el, kutúrkapacitása igen magas. Nagy akaraterő és bámulatos szívósság jellemzi. Vallásos nép, amelynél a nemzet és vallás úgyszólván együtt jár. Istenfélelem és vallásos hit kísérik végig a diaszpórában is."

A kiállított fotók segítségével sokfelé járunk, szerte a hajdani örmény birodalomban, Örményországban és a „kisebbik hazában", Erdélyben. Láthatunk szépen megálmodott és kivitelezett épületeket, díszítményeket. Alaposabban szemügyre véve az anyagot,

Dr. Benedek Katalin, művészettörténész

dr. Issekutz Sarolta

Némethy Béla bizottsági elnök, Ernyey László tanácsnok dr. Issekutz Sarolta és Szenttamássy Katalin

a különféle művészeti ágak összecsendülését is hallhatjuk, láthatjuk. Felsorolni

Group Duduk zenekar

sem könnyű, hogy hányféle módon és hányféle alkotói tevékenységgel fejezték ki magukat, tolmácsolták gondolataikat a többnyire névtelen mesterek. A túlélő történelem bizonyítja, hogy nem hiába munkálkodtak, ugyanis minden egyes – ecsettel, vésővel, kalapáccsal, tűvel vagy szövőszéken – megvalósított darab az örmény, magyarörmény kultúrhistória szerves láncszeme. Még az egymástól látszólag távol eső mesterségek, mint például a templomépítészet –, közelebbről a faragott kődíszítés vagy a keresztény örmény művészet jelképeként is felfogott *kereszteskövek (khacskarok)* és a varrott csipke között is megannyi közös szálra lelünk. Mert vajon nem kőbe merevedett csipkét látunk-e némelyik templom motívumaiban? Vagy a *dzsulfai csempék* díszítésében gyönyörködve, akaratlanul nem a szőttesek világa villan-e föl? És a *dvini kerámiák* állatmotívumai? Lapozzuk csak föl az örmény kódexeket…. Az előttünk felsorakozó szőnyegek, hímzések, szőttesek, famunkák, régi viseletek, ékszerek, kerámiák, csipkék – fotók közvetítésével – nem csupán magas fokú esztétikai érzékről tanúskodnak, hanem a nép életmódjának, hit- és érzésvilágának hiteles képviselői is. Az idők távolába vesző, *Krisztus* előtti évszázadok *ötvösremekei*

tudósítanak e pogány, harcos népről. Az elsősorban aranyból készült ékszerek technikai ismeretekről is vallanak. A díszítőkedv és igény jellegzetes megjelenését *kőfaragás* formájában, a templomépületeken követhetjük nyomon. Oszlopfők, ablakkeretek hagyományos elemei a gránátalma, szőlőinda, levél, fürt. Az árkádok fölötti pártázatok domborművein kézművesek, szőlőmunkások jelennek meg. Legszebben Ecsmiadzin, Zvartnoc, Ani szent helyein. A kőfaragás anyaga az örmény fennsíkon fejtett tufa. Színének épületdramaturgiai hatása (fényviszonyok) befolyással volt a díszítőművészet fejlődésére. Örményországban khacskarok ezreit állították föl a templomok tőszomszédságában. Ez a győzedelmes kereszt vagy életfa általában Krisztus ágakat, leveleket hajtó keresztfáját jelenti. A művészetek egymásra hatásának, a motívumok továbbélésének beszédes példája a *csipke*. Kéziratos kötetek miniatúrái őrzik a varrott csipkék légies könnyedségű vonalait. A mintákon pontosan, máskor pedig ezernyi variációban leljük föl az áttört faragású khacskarok formaelemeit.

Az első sorban jobbról: Dr. Benedek Katalin, Némethy Béla, Ernyey László

Kicsit a tradíció felé tágítva a tartományt, a textilek útját követve Erdélybe érünk, közelebbről Gyergyószentmiklósra, a magyarörmény városba. Felbecsülhetetlen értékű papi palástgyűjteménye annak is bizonyítéka, hogy a kultúra, önálló jegyeit megőrizve alakult, tovább tudott fejlődni és folyamatosságát meg tudta tartani. Különleges szokást ápolva, a menyasszonyi ruhákat, azok viselői az esküvő után a templomnak ajándékozták. Ezekből aztán egyházi öltözeteket, oltárterítőket készítettek. Az új asszony esküvő utáni napon viselt ruhájából papi palástot varrtak.

Az *örmény szőnyeg* szinte emblematikus, az egyik nemzeti jelkép. Már a 9. századtól általánosan ismert Kis- és Közép-Ázsiában egy mondás: „Olyan, mint az örmény szőnyeg.” Azaz, tökéletes. Sajátos szőnyegkészítő művészetük az évszázadok folyamán sokat változott, az ornamentika, a mintázat egyszerűsödött. Stilizált motívumaikban erősen közeledtek kaukázusi társaikhoz. A szőnyegekhez hasonló változatos és választékos színvilágot fedezhetünk föl az urfai – ismertebb nevén Edessza - hímzéseken. Ez az egykor virágzó kézműves tevékenység a 19. századtól ismét erőre kapott olyannyira, hogy a hímzőműhelyek termékeit Angliába, Amerikába szállították. Így biztosították sok örmény család megélhetését.

A hétköznapi használatra szánt ágyneműn, szalvétákon, fehérneműn, fejkendőn, hálóingeken is bámulatra méltó fantáziával stilizáltak, variáltak leveleket, virágokat. A nemritkán aranyszállal is kivarrt kelmék nemcsak szépek, de tartósak is voltak. A hímzések alkalmat adnak arra is, hogy megfigyeljük mint vándorolnak az ősi örmény motívumok kódexről szőnyegre, hímzésre és viszont.

A *kódexlapok* elsősorban az emberábrázolás, kompozíciós rend, színvilág, díszítőelemek, motívumok gazdagságával hívják fel magukra a figyelmet. Többségüket a helyi hagyományok és a népi művészet inspirálta. Növényi eredetű díszítés szövevényében valós és képzeletbeli állatok bukkannak elő, keretdíszek és lapszél minták formájában. Színekkel és azok erőteljes kontraszthatásával játszva elevenednek meg a történelmi jelenetek vagy egyházi, világi személyek, szentek arcképei. A keresztényi szellem nemes és misztikus tartalma átsugárzott a nagy gonddal és alázattal megmunkált betűkön, ott rejtőzött a díszítésekben. Ez a lelkiség kézirat remekeket szült.

Az elhunytak a magyarörmények lakta Erdély temetőiben, a méltó végtisztességet megkapva alusszák örök álmukat: Szamosújvár, Gyergyószentmiklós, Csikszépvíz, Erzsébetváros.

A szó csak szó marad. A továbbiakban tartalmas időtöltést kívánok a látnivalóhoz.

Köszönöm a figyelmüket, a kiállítást megnyitom.

Dr. Benedek Katalin
művészettörténész

Új időszámítás jön a kutatásban (részletek)

Sok tudományág foglalkozott a magyarság eredetével, de ezek eddig elbeszéltek egymás mellett. A Magyarságkutató Intézet fő célja, hogy a különböző szakágakban megszületett ismereteket összehozza, értékelje és magas tudományos színvonalon véleményezze, a valószínűségnek olyan fokán, amennyire csak lehetséges – mondta a Demokratának *Dr. Kásler Miklós*, az Emberi Erőforrások Minisztériumának tárcavezetője.

A belső munkatársakon kívül számosan közreműködnek majd a kutatásokban. Bizonyos megjelölt témákban pályázatokat írunk ki, szeretnénk megkeresni az isztambuli könyvtárakat és az örmény kolostorok könyvtárait, ahol bizonyosan számos lehetőség van adatokat találni a magyar őstörténetre vonatkozóan.

Ágoston Balázs interjúja teljes terjedelmében a Magyar Demokrata december 19-i lapszámában olvasható.

(Forrás : Kultúra.hu)

Hegedüs Annamária

Hegyvidékiek gálaműsora

Igaz a fenti rendezvény a takarékossági világnapon, 2018. október 31-én volt, többek szerint az eddigi legjobb gálaműsorról érdemes beszámolnunk.

Balról: Hegedüs Annamária, Pál János és Borosnyay Klára

A rendezvény ismét a Himnusszal és az erdélyi himnusszal kezdődött, s az emlékezés jegyében zajlott. Az első részben az 1848-as forradalmat és az I. világháborút idéztük fel zenével, verssel, újságcikkel. Mindeközben kivetítőn olvashatták a vendégek a fenti események erdélyi örmény hőseinek neveit. Érdemes mindezt részletezni is: *Juhász Gyula:* 48 március című, ma is aktuális gondolatokat hordozó versét *Szalóczy Pál*, a Magyar Rádió egykori bemondója tolmácsolta. „Bárcsak értenénk a múlt intő szavát" – sor hangzott el a *Kormorán együttes* Harangok dala számában. Az 1918-ban megjelent újságcikk felidézte, hogy mely újságok kit küldtek ki haditudósítónak. E részlet azért volt különös jelentőségű, mert *Bányai Elemér* neve nem hangzott el: ő ugyanis önként vonult a háborúba. A Kimegyek a doberdói harctérre katonadal közben látszott az I. világháború erdélyi örmény hőseinek névsora, pontosan meghatározva, ki hol és mikor esett el. Sok kutatás után bukkant e sorok írója Bányai Elemér: A pesti haditábor című, a szerző utolsó cikkére (felolvasta: Szalóczy Pál). Az Új Nemzedék 1914. augusztus 2-án megjelent cikke egyébként Zuboly könyve – Bányai Elemér válogatott munkái (Összeállította *Mikes Lajos*; 1916, A Budapesti Újságírók Egyesülete Kiadása) kötetben jelent meg, melyet mindenkinek nagyon ajánlunk olvasgatásra (Szabó Ervin központi könyvtár, csak helyben olvasható). Rendkívül érdekes módon az *Ady*-barát Bányai ebben azt fejtegeti: „… A családfenntartót elpusztítani, a gyermekeket árvaságra juttatni, a királyt, akinek lennie kell, megölni, ezek azok a bűnök, melyeket a nép nem tud megbocsátani. És látni

Szalóczy Pál

lehetett, hogy a zúgolódás, a közömbösség egyetlen szava nélkül, hogy tódult ezrével a falvak és városok népe a fővárosba, hogy az első felhívásra a zászlók

alatt jelentkezzék s hogy a bosszúálló hadjáratra az uralkodó rendelkezésére álljon. …”

A fent említett kötet utolsó fejezetében *Szakács Andor* megrendítően írta le, milyen viszontagságokat keresztülélve sikerült Bányai Elemér, *Zuboly* holttestét hazaszállítani. A kutatások másik különleges eredménye: az Adybarát Bányait *Pohászka Ottokár* temette el.

Most azonban a gálaműsor ismertetése a feladata e sorok írójának: a rendezvény második részét *Juhász Endre* zenekara, a Group Duduk nyitotta és zárta. A 18-as évszámhoz születésükkel vagy halálukkal kapcsolódó írók, költők névsorát böngészhették az érdeklődők a muzsika alatt a kivetítőről. *Flórián Tibor* 1908-ban született Selmecbányán, s egy sajnos kevésbé ismert, ám kiváló költeménye hangzott el: Mindszenty-vers.

Gopcsa Paula néni nagyon szorgalmazta, hogy emlékezzen meg az örmény közösség valamilyen módon *Barcsay Jenő*ről. E kérésnek, javaslatnak igyekeztünk eleget tenni, s egy volt tanítványa a szentendrei Barcsay-tárlaton méltatta az 1988-ban elhunyt festőművészt el-elcsukló hangon. A zenekar játéka közben a művészek nevét vetítettük ki, közte Paula néniét is. A gálaműsor termében állíthattuk ki *Borosnyay Klára* és *Pál János* alkotásait. A két művész beszélt is a képek születésének körülményeiről, helyéről. A Szózat éneklése után az Örmény büfé vacsoráját szolgáltuk fel.

S már most kérjük a kedves Olvasót, szíveskedjék naptárába beírni: **2019. május 8-án 18 órakor** lesz az utolsó gálaműsorunk **a MOM Kulturális Központ kupolatermében**.

Opera született Szolzsenyicin Iván Gyenyiszovics egy napja című kisregényéből

A művet az orosz író születésének 100. évfordulója alkalmából fia, *Ignat Szolzsenyicin* vezényletével pénteken mutatták a moszkvai Nagyszínházban. Az opera zenéjét *Alekszandr Csajkovkszij* kortárs zeneszerző szerezte, a librettót is ő írta az örmény hegedűművésszel, zeneszerzővel, *Georgij Iszákján*nal. Utóbbi állította színpadra a kétfelvonásos operát, amely egy szibériai fogolytábor egy napjának életéről szól. Az 1918. december 11-én született Szolzsenyicin regényében a saját túlélési tapasztalatait írta meg, hiszen 1945-ben nyolc év kényszermunkára ítélték. *(Forrás: kultúra.hu)*

Látogatható és használható a plébániák régi gyűjteményéből álló könyvtár

A Csíkszeredai Gyűjtőlevéltár mellett Történeti Gyűjtőkönyvtár és Restaurátor Műhely is működik a csíksomlyói Szent Péter és Pál Plébánia épületében. A könyvtár és a műhely kialakításáról *Bernád Ritával*, a Gyulafehérvári főegyházmegye főlevéltárosával beszélgettünk.

Miután a múlt év végére befejeződött annak a 160–180 iratfolyóméternyi hivatali iratgyűjteménynek a rendszerezése, amelyet a csíkszéki főesperességektől és plébániáktól gyűjtöttek össze a Csíkszeredai Gyűjtőlevéltár elindításához, Bernád Rita, a főegyházmegye főlevéltárosa hozzáfogott egy történeti gyűjtőkönyvtár kialakításához a gyűjtőlevéltárhoz tartozó kutatószobában. A régi könyvek összegyűjtésének tervéről februárban értesítette *Jakubinyi György* érsek az alcsíki és a felcsíki főesperesi kerületek plébánosait, a beszállításokat a főlevéltáros április 17-én kezdte meg Csíkszenttamásról.

Mindeddig öt plébánia kivételével sikerült összegyűjtenie a két kerület valamennyi egyházközségéből a történelmi könyvgyűjteményeket. Azaz 18 plébánia régi könyvgyűjteménye található már a csíksomlyói plébánia épületében kialakított kutatószobában. Az újabb, egy évszázadnál nem régebbi alapítású plébániák (Újtusnád, Csíkszentsimon, Gyimesközéplok stb.) nem rendelkeznek történeti könyvanyaggal, így azok a gyűjtőkörön kívül esnek – osztotta meg velünk Bernád Rita. Azt is megtudtuk tőle, hogy jelenleg a gyűjtés befejezése élvez prioritást, hogy még a nedves időjárás beállta előtt minden könyv az új helyére kerülhessen. A még be nem szállított könyvanyag elrendezéséhez szükséges öt könyvszekrény legkésőbb október elejére készül el, így a tervek szerint október közepéig minden muzeális értékű könyvgyűjtemény a csíksomlyói székhelyű Csíkszeredai Gyűjtőkönyvtárba kerül majd. A könyvanyag feldolgozása a levéltári anyagéhoz hasonló módon történik, tehát a proveniencia (származás, eredet) alapján, vagyis a gyűjtemények egyben maradnak, egyházközségenként képeznek egy-egy egységet – tájékoztatott a főlevéltáros. Kifejtette továbbá, a feldolgozott gyűjteményekből álló könyvtár már most használható és látogatható, ugyanis a szekrénybe helyezés előtt a könyvekről részletfotók készültek, így ezek alapján már most visszakereshetők az egyes példányok. Amikor számítógépes rendszerbe viszik az adatokat, akkor jóval gyorsabb lesz a hozzáférés, de addig ezek a fényképek szolgálnak katalógusként.

A kutatószobában lévő gyűjtőkönyvtár berendezéséhez – a könyvespolcok és az asztalok beszerzésére – egyébként a Bethlen Gábor Alap biztosított támogatást immár két ízben.

Mitől értékes egy könyv?

Azzal kapcsolatban, hogy milyen állapotú és tartalmú könyvek érhetőek el a gyűjtőkönyvtár révén, Bernád Rita elmondta, a beszállítás után, de a rendezés előtt alapos tisztításon, portalanításon és esetenként preventív konzerváláson, vegyszeres fertőtlenítő kezelésen esnek át a sérültebb példányok a könyvtár szomszédságában működő restaurátor-műhelyben.

Így már „egészségesen” teszik azokat a polcokra. Egyébként egy-egy plébániai könyvtáron belül ritkaságnak számítanak a szokásos teológiai művek között a tudományos vagy technikai tartalmú kiadványok,

a különböző ex-librisek. A feldolgozás alatt ilyen jellegű műveket is talált a szakember – avatott be. Megjegyezte ugyanakkor, hogy egy könyv a tartalma, a nyomdai kivitelezése, a ritkasága és a művészi kötése mellett, attól is értékes lehet, ha tudjuk, hogy ki volt az egykori tulajdonosa, használója, melyet az igen gyakori poszesszor-bejegyzésekből tudunk meg. A csíki könyvanyag feldolgozása folyamán találkoztak *Szebelléby Bertala*n erdélyi vikárius és *Illyés András* püspök szignálta példányokkal, de szépen rekonstruálhatók papi hagyatékok, gyűjtemények is.

Restaurátor-műhely is van

Folyamatban van ugyanakkor a gyűjtőlevéltár és gyűjtőkönyvtár szomszédságában a Restaurátor Műhely kialakítása is, amely megvalósításához szintén a Bethlen Gábor Alap nyújtott anyagi segítséget. A helyet a két említett létesítményhez hasonlóan a csíksomlyói Szent Péter és Pál Plébánia épületében biztosította *Göthér Gergely* plébános – számolt be a főlevéltáros. Továbbá arról is tájékoztatott, hogy a rendelkezésre bocsájtott szoba felújítása és célszerű átalakítása idén áprilisban kezdődött és májusban ért véget. A javítási munkálatok után elkezdték az alapvető berendezéseket beszerezni, hogy működőképessé váljon a restaurátor-műhely. „Még a tervezés fázisában a Magyar Nemzeti Levéltár restaurátor-műhelyének munkatársaitól kaptunk egy részletes tervezetet, ezt vettük figyelembe a berendezésnél. Az alapvető bútorzaton kívül prést, szárítóállványt, A0-ás tárolókat, páraelszívókat, papíröntő szívóasztalt, vágóeszközöket, vegyszerszekrényt, porszívókat, különböző vastagságú fátyolpapírokat, papírpépet, ph-mérőt, ragasztóanyagokat és különböző vegyszereket sikerült már vásárolni a kapott támogatásból. Beszereztünk ugyanakkor egy nagy teljesítményű A2-es szkennert is, amely elengedhetetlen a levéltári iratok digitalizálásának elvégzéséhez. Az induláshoz, ami alapeszköz volt, azt már tulajdonképpen megvásároltuk vagy megrendeltük." Már a teljes eszközkészlet megérkezése előtt, június második felétől konzerváló tevékenységet végez egy alkalmazott restaurátor a műhelyben, aki tulajdonképpen a könyvtári anyagokkal dolgozik, ugyanis kivétel nélkül mindegyik egyházközség könyvgyűjteménye megszenvedte az eltelt évszázadokat és tisztításra, preventív konzerválásra szorul több könyvpéldány belőlük. Jelenleg ez képezi a műhely alaptevékenységét. Rövidesen új munkatárssal egészül ki a munkaközösség, aki a levéltáros-könyvtáros tevékenység mellett a papírrestaurálásba is bekapcsolódik – avatott be a szakember.

A gyűjtőlevéltárról

Idén eddig 25 kutató kereste fel a Csíkszeredai Gyűjtőlevéltárat, sokan közülük több alkalommal is visszatértek. Többségüket történészek teszik ki, egyharmad arányban pedig családfakutatók. A legnépszerűbb kutatási téma a helytörténet, azt követik a genealógiai kutatások és a különböző egyháztörténeti, történelmi vagy vallási, néprajzi témák. Egy rövid ideig még hétfőn és szerdánként kereshető fel a gyűjtőlevéltár, de miután állandó munkatársat alkalmaznak, úgy a program is változni fog. Minden kutatni vágyónak ajánlják, hogy előre jelezze kutatási szándékát, hogy a levéltáros tudja kire, milyen témában számítson. Ugyanakkor a levéltári jegyzékek elérhetők a Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár honlapján, így azokból előre tájékozódni lehet, hogy van-e forrás az adott kutatási témához, érdemes-e a helyszínre utazni.

Kömény Kamilla
Székelyhon.ro, 2018. szept. 23.

György Ferenc

A lokális emlékezet vallásantropológiai vizsgálata a tordai örmény családban

A szerző Ditróban született 1967. március 1-jén, teológiai tanulmányokat folytatott 1986–1992 között Gyulafehérváron, 1992-es pappá szentelése után 1994-ig segédlelkész volt Csíkszeredában, 1994–1996 között érseki titkár Gyulaehérváron, 1996-tól Tordán plébános. Posztgraduális képzés keretében 2004-ben a kolozsvári BBTE műemlékvédelmi szakát végezte el, majd 2006-ban ugyanott pasztorálteológiából magiszteri képesítést nyert, jelenleg a RK Teológia Kar doktorandusza.

Az emlékezés és az emlékállítás tematikában[1] való lokális kutatás egyben bepillantás a 19. és a 20. századi örmény kisebbség egyházközségi életben való cselekvő szerepvállalására, ami a II. világháborúval megszakadt, és Torda tömbmagyarságával az ezt követő kommunizmus korszakában nagy arányban szétszóródott. Azok, akik a maradást választották és átélték a kommunista diktatúra kemény próbáját, az elődök erényeiből, vitalitásából merítenek erőt. Bár a tanulmányban többnyire csak a 20. század első felét taglalom, igen gazdag anyaga van az örmény jelenlétnek a 18. és 19. század vonatkozásában is. Ezen időben a katolikus templomot körülvevő örmény kereskedők nemcsak a város gazdasági életét alakították, hanem a lelki élet terén is sokat tettek. A magukkal hozott gazdasági érzés és a katolikus hit tudata kölcsönösen alakította a várost és az egyház 20. századi képét.[2]

Az írott és képi emlékezés kutatása a tordai örmények hagyatékában

A 19. és 20. századi tordai örmény társadalomnak is megvannak a maga íratlan szabályai, melyek az egyházközösségi életen belül, vagy a családkutatások során válnak feltárhatóvá. Ezeknek sajátosságait a tordai római katolikus levéltár anyagában különösen az egyházközségi jegyzőkönyvek és néhány hitbuzgalmi napló anyaga értelemszerűen megerősíti. Feltűnő, hogy a 20. század első negyede és vége, amikor az emlékezés és emlékállítás kultusza a tordai római katolikus közösségi életben felerősödik, egyértelműen a múlt birtokbavételét is jelenti. Némileg burkoltan azzal a céllal teszik ezt, hogy az utókor majd rájuk is emlékezzen. Megállapítható, hogy azok a cselevési modellek, amelyek Tordán a katolikus hit átmentésére irányultak a 18. századtól, hangsúlyosan az örmény származású egyházközségi élet berendezkedését határozták meg a 19. században. Ismérvei az erős dominancia és az önrendelkezés a közösségen belül. A katolikus hitélet gyakorlása mentén sikeresen képviselik érdekeiket, ami a gazdasági életterüket is erősíti, illetve kiterjeszti a városi kulturális élet szinte minden területére.[3]

A 20. századfordulón a helyi emlékezés és emlékállítás egyik társadalmi rétege az örmény származású római katolikus közösségből kikerülő azon erős polgári réteg, akik közül többen a városi vezetés jeles egyéniségei is lettek. Így nem véletlen, hogy ezzel párhuzamosan a hitélet gyakorlása mellett a közösségen belül ők szorgalmazzák az emlékezést. Tudatában vannak

annak, hogy az emlékállításnak mi a dinamikája, és hogy annak társadalomformáló ereje a későbbi korokra is kihat. Egy-egy emléktábla, amelyeket a templomon belül helyeznek el nagy elődeik tiszteletére, egyben saját emléket is megörökít az utókornak. Nemcsak az okmányokban és jegyzőkönyvekben, hanem a szakrális tárgyakon, kelyheken, templomi szobrokon, oltárokon is olvashatóak neveik. A *Gajzágók, Gogománok,* a *Csíky* család tagjai adományaikkal és áldozatos munkájukkal gazdagították a tordai római katolikus egyházat. Ma kevesen tudják, hogy a 18. század első évtizedében a piactéren állított fogadalmi keresztet protestáns környezetben örmények állíttatták, a Csíky család viselte gondját a 20. század első feléig, amikor városrendezési okokból bekerült a templomkertbe.

Ha az emlékezés és az emlékállítás kultuszát vizsgáljuk, kiemelve egy-egy kort, legyen ez a 19. vagy a 20. század egy-egy évtizede, lehet úgynevezett Csíky-, *Szentpéteri-,* vagy *Bogdánffy*-örökségről is beszélni. Ennek emlékezete ma is erős, mert valamikor ezek a meghatározó egyének közösségformáló erővel alakították vallásos környezetüket. A 21. századfordulón az örménykatolikusok emlékezési mechanizmusait kutatva megállapítottam, hogy ez emberi magatartás mint kapcsolódási felület felerősödik. Így például a 2015-ös örmény genocídium centenáriumi emlékezése alkalmat adott, hogy a helyi örmény családok a saját kommunizmus alatti üldöztetésüket is beépítsék az örmény nép szenvedéstörténetének korpuszába.

Az emlékezés ötletgazdája *Bogdánffy Álmos* egyházközségi főgondnok volt, aki az örmény népirtás kapcsán akart párhuzamosan emlékezni a kommunizmus alatt meghurcolt örményekre, különös tekintettel azokra, akiknek Tordához fűződő kapcsolataik vannak. Ő átélte a családja kitelepítését, javaik elvesztését, a tordai családok befogadókészségét. Tordán főként az örmény származású családok segítségével a nehézségek ellenére is sikerült az élet adta terheket felvállalni, és beépülni a templomi közösség életébe. Így a változás utáni években az egyházközségi vezetésben kapott szerepét a 19. századi nagy örmény gondnok, *Bogdánffy Dániel*, az ő példáját ma is érvényre akarja juttatni leszármazottja.[4] Ebben erősítette közeli rokona, *Bogdánffy Szilárd* vértanú püspök példája is. Felhívta a figyelmet az események fontosságára, és a közös megemlékezés apropóján akarta felhívni a tordai közösség figyelmét arra, hogy Tordán a reformáció utáni idők katolikus megújhodásában milyen szerepet vállaltak a városban élő örmények. Ehhez kiváló alkalom adódott, hogy néhány örmény származású, Tordán szolgált lelkipásztor, kántor, pedagógus, egyházgondnok neve is előkerült. Megállapítottuk, hogy a megemlékezéshez szükséges anyag egy része már előbbi kutatásaimból megvan. Hasonló örmény vonatkozású megemlékezésre az 1989 utáni időben, bár szerényebb keretek között, de már sor került: templomi környezetben a Svájcban élő *Keszi Harmath András* festőművész szorgalmazására különösen a Tordán élő híres *Szentpéteryek*re és itthon maradt örmény származású rokonaira emlékeztek. Annak a megemlékezésnek egyik célja az volt, hogy felhívja a figyelmet arra, hogy családja köréből került ki a 19. század végén a városban a megemlékezéseknek, emlékállításoknak több ötletgazdája, akik egyben az adott kor egyházi és a polgári vezetésében sikeresen vitték véghez a vállalkozásokat, amelyeket a közjó érdekében végeztek.

Ennek nemzeti és vallási vonatkozásai 19. és 20. századra vonatkozó hátterét tekintve

különösen a századforduló éveire tekinthetünk, amikor a millenniumi emlékek felállítása, megörökítése igencsak megmozgatta a tordai polgárokat. A helyi emlékezet az akkor már a köztudatba besulykolt vallásszabadságnak akart monumentális emléket állítani,[5] és a megpezsdült század végi polgári réteg a romantika világában akarta újraértelmezni az 1568-as vallásszabadságot. Úgy látszik, hogy a 20. század végi népi demokrácia újra előveszi ezt a lokálisan már jól beépült témát, a szabadságvágyat újra ebbe az „ikonba" építi bele. Ennek vallásantropológiai vizsgálata örménykatolikus hátterével Keszi Harmath András festőművész értelmezésében is külön fejezetet érdemelne.[6]

Ha csak a katolikus levéltári anyagot és a templomi élethez kapcsolódó tematikát vizsgálom, arra a megállapításra jutok, hogy a közösségen belül a legerőteljesebben csakis az örmény származásúak szeretnek és akarnak ezzel a sajátos megnyilatkozással élni, emléket állítani maguknak és az elődöknek. A közösségen belül, vagy az elszármazottak közül kiemelhető a már említett Bogdánffy és a *Harmath* család,[7] akik nemcsak a családon belül, hanem a közösségi életben is nagy érdemeket szereztek. Ők a történelmi idők emlékei közül azt a családi örökséget emelik ki, ami egyrészt a hithez, másrészt a művészethez, kultúrához, tudományhoz, gazdasághoz kötődik. Számukra a családi örökség akár lelki vagy tárgyi értékeiben igen fontos érzelmi kötődést jelent. Azok a veszteségek, amelyeket a történelemben kudarcként éltek át, igencsak hangsúlyosak, de a katolikus hit, a családi örökséghez való ragaszkodás által erősítő és megtartó faktort találtak.

Jó példa a Bogdánffy család azon ága, amely a kommunizmus alatti kitelepítés miatt Tordára került, és mint kisemmizett és jogfosztott család kezdte újra életterét kialakítani a városi környezetben. Szívesen emlékezik a ma élő családtag, évente legalább egyszer szentmisét mutattat be a kitelepített család tagjaiért. Rendszeresen, minden év március 4-hez közel eső vasárnapi szentmisén a megemlékezésben a család történeti emlékét eleveníti fel. A meghívottakban és a megjelentekben ez a megemlékezés jellegzetes örmény identitást erősítő tényező, és apropóján lehetett több tordai örmény családot megszólítani. Hasonló módon szívesen emlékeztek nemcsak családjuk múltjára, de felemlítették azoknak az egyházban és a közösségben betöltött szerepét is. Ők szorgalmazták a plébános által a Bogdánffy Szilárd[8] nagyváradi püspök boldoggá avatásának sikeréért való közös imákat. *Bogdánffy Botond* helytörténész[9] és *Bogdánffy Álmos*[10] egyházközségi gondnok igen sokat tettek a kultuszért Tordán, mert a püspökhöz régi emlékek és rokoni szálak fűzték őket. Szívesen emlegették, hogy a *Bogdánfiak* különösen a 19. században, mint a család másik ága igen fontos helyet foglaltak el a tordai közéletben és az egyházközségi hitélet szervezésében.[11]

Az emlékezés antropológiai vizsgálata során előkerült az egyházközségi levéltárból a Harmath család írott és tárgyi emlékeinek anyaga is. Sikerült azonosítani azt a modern Mária-képet, amelyet ma már Tordai Madonna néven ismer a művészvilág, és amelyet az említett, Svájcban élő Keszi Harmath András[12] 25 évig festett, és a kommunizmus bukása után ajándékozott a tordai római katolikus egyházközségnek. Mária képében édesanyja, *Polonyi Erzsébet* emlékét mintázta meg, és a kortárs művészetben igen értékes műalkotást hozott létre.[13] A képpel együtt megküldött, a kutatás során előkerült kísérőlevél igen értékes narratívája

és reprezentációja a gondolati háttérnek, ami az alkotó lélektanát tükrözi, utalva arra, hogy a háttérben az örmény gyökerek, a családi kötődés, ragaszkodás áll. „A Madonna kép sokáig készült, sok vázlat, tanulmány, technikai kísérlet eredményeképpen" – írja a művész, amelyet részleteiben többször újjá kellett festeni, mert „a művész kutatva kritizáló pillantása azóta is talált javítani való részletet mind az elküldés napjáig".[14]

A képet *Bartalis Árpád* plébános ünnepélyes keretek között 1993. november 21-én áldotta meg, részt vettek a tordai örmények, a még élő családtagok közül Vera és Anna-Mária. A meghagyás szerint „a szentmisét a Művész Úr megboldogult édesanyjáért, Polonyi Erzsébetért ajánlottam fel" – írja köszönőlevelében a plébános. A Mária-kép megáldását és az ünnepséget a megemlékező Szent Erzsébet-napi szentmise után a tematikában egy előadás keretében magyarázta a plébános a közösségnek, és az alkotás családi hátterét a művész leveleiből hosszasan idézte. A kép „emlékezés a Tordán élt évekre, emberekre, tájakra, illatokra, hihetetlen sok részlettel és nem halványuló elevenséggel".[15]

„A tordai Madonna-kép felszenteléséhez tartozó értelmi, érzelmi eligazítás" szintén értékes tananyaga a művésznek. Mert a kép „tapintható tárgy, a szabatosan fogalmazott kegyes indoklata mögött, alatt és fölött lebeg egy kimondhatatlanabb, metafizikusabb tartalom, aminek egyik összetevője az új nemzedék életcélt kereső látóhatár-pásztázása... a múltban és jelenben keres a tekintet". Azzal az üzenettel bír, hogy a kisemmizett tordai örmény családok, „az átültetést jobban elviselt fiak és unokák megértették, együtt szenvedték szüleiknek tragédiáját, imádkozva kérik a Mindenható irgalmát, az elköltözött őseinek örökkévalóság oldali békességéhez, boldogságához". A művész tele van honvággyal és fájdalommal, ebben az emlékezésben ezzel pereskedik, mert „a helyben maradottak tanúskodnak – legalább – egymásért. Az elfogyottakért, az elmentekért nem tanúskodik senki." – írja. Az idézett levéltanulmány kifejti, hogy „a méltatást célzó jóakarat tekintse a kihalt vagy kihalófélben lévő apai vagy anyai családokat és emlékezzen elsősorban a Szentpéteriekre,[16] de ugyanolyan szomorú búcsúztató érzéssel azokra, akik a 30-as években együtt éltek Tordán. Az *Aszlányi, Bardócz, Bocsánczky, Darkó, Fogolyán, Gogomán, Inczeffy, Frank, Heltmann, Gombos, Jakabos, Kovrig, Gegessy, Tutsek, Vertán* családoknak talán nincs is olyan folytatódása, aki szóvá tehesse őseinek emlékét." A művész nagyon büszke a család Szentpéteri ágára is, akiktől a művészetre való hajlamát örökölte. Tordán a Szentpéteriek világjárt, művelt és műpártoló emberek voltak, művészi képességekkel, alkotó képzelettel megáldva. „*Szentpéteri János* tette nagyobb bizonyítékát a család képességeinek. Gazdag kereskedő volt, azon túl Torda városgazdája,[17] mint ilyen a történelmi *Feszty*-kép *(Dávid Ferenc)* egyik szorgalmazója és pártfogója, a temető felső szakaszában lévő gótikus kripta építője."[18] Az emlékezésben fontos szerepet kap az édesanya, Keszi-Harmath Béláné Polonyi Erzsébet rokonsága is. Különösen *Polonyi Sándor,* aki Szentpéteri-lányt vett feleségül. Ő volt a város kereskedelmének, iparának egyik igen neves előmozdítója. Kiváló és nagyérdemű elnöke volt a Tordai Kereskedő Egyesületnek. A rokonok között mindenki által ismert az írónő, *Tábori Róbertné Tucsek Piroska, Albert Annamária* operaénekes, valamint a szintén festőpályán indult nagy tehetség, *Albert Sándor*, aki

tehetségét a későbbi kommunista hatalom miatt sikeresen nem kamatoztathatta.[19]

Az idézett levél szép narratívája a tordai örmények emlékezetének, amely a külföldre üldözött, de lokálpatrióta festőművész lelkében elevenedik meg, az általa többször említett festmény tárgyi bizonyítéka az emlékezetnek, amelyet egy negyed évszázad alatt tervez, készít, kiigazít, néhány részletben újrafest, hogy megfeleljen a templomi környezetnek.

Az írott sajtó lokális és örmény vonatkozása

A Tordára vonatkozó festett, illetve levelek, írásos formában megőrzött tárgyi emlékek mellett helye van az írott sajtóban talált lokális emlékezéseknek is. Ennek kiemelt példái a sajtókutatás során előkerült cikkek. Az 1926. március 14-én Tordán született örmény származású *Keszi Harmath Sándor* demográfus és közgazdász a festőművész rokona, aki a *Keresztény Szó* 1990. januári számában értékes cikkben emlékezett meg az örmények egyház iránti elkötelezettségéről és *Márton Áron* püspökkel való jó kapcsolatáról. *A tordai bányafürdő nyaralója* című írása igen fontos és forrásértékű közlés azzal kapcsolatosan, hogy az akkor többségében örményekből álló egyháztanácsi vezetés *Botár Gáspár* plébánossal az élen elhatározta, hogy a tordai Bánya-fürdőben telket vásárol és egy kápolnával egybeépített gyermeknyaraltatót épít, melyet a kolozsvári szociális testvérekkel közösen működtet.[20] Így „1937-ben a katolikus misszió vezetősége elhatározta egy kápolnának a felépítését az említett telken, hogy az Isten háza tetőzze be a nyaraló építését." Ebben fontos szerepet vállaltak: *id. Kimpel Flórian főgond-nok, dr. Kerekes Béla algondnok, a tanácsosok közül Ábrahám István, dr. Albert Andor, Babos József ács, dr. Bardócz Gyula, Barssy Lajos, Barthel Gyula, dr. Bocsánczy Ardrás, Budovszky János, Farkas Zsigmond, Frank Pál, Gogomán János, Harmath Béla, Jablonszky Fridolin, Jakabos Mihály, dr. Janota Albert, Kovrig Károly, Köblös Antal, Mádly András, dr. Nappendruck Kálmán, Pataky András, Polonyi István, Retezár Gerő, Szabó György, dr. Szenkovits Aurél*. Az 1938-ban sorra kerülő kápolnaszentelést *dr. Boga Alajos* végezte, az erről írt cikkhez csatolt képen látható az akkori kolozsvári plébános, a későbbi püspök, *Márton Áron*, aki kiváló prédikációt mondott ekkor. A rendkívül tartalmas Márton Áron-beszédre *dr. Marton József* egyháztörténész hívta fel a figyelmet, a gyűjteménykötetben egész terjedelmében olvashatjuk.[21] A felszentelt kápolna egy előbbinek, az úgynevezett Nepomuki-kápolnának az emlékezete, amelyet a 19. század végén lebontottak. A tordaiak által is igen kedvelt és a szintén örmény Csiky család[22] által patronált, a 18. században épült aknai Nepomuki-kápolna lelki örökségét kívánták folytatni azzal, hogy egy újabbat építtetett a közösség, többnyire ismét az örmény családok adományaiból. Az adományozók névsorában található *dr. Ászlán András, dr. Bocsánczy András, dr. Harmath Béla, dr. Szentkovits Aurél, dr. Vertán Endre, dr. Bogdán Jenő, Wolf Gyula, Ábrahám István, Ámirás Endre, Csiky Endre, Csiky Gyula, Csiky Lajos, Flóra József, Fogolyán Sándor, Gogomán János, Harry Géza, Harry Bálint, Kovrig János, Kovrig Károly, Miron Kajetán, Osztián Ernő, Osztián Géza, Plancsintár János, Retezár Gerő, Tömlő István, Tutsek Ferenc, Tutsek Lajos, Tutsek Sándor, Ámirás Géza, Ámirás Mihály, Fejér Ferenc, Fogolyán Lukács, Gogomán Gábor, Miron Ernő* tordai polgárok[23] neve,

akik a többi erdélyi örmény közösséggel is rendszeres kapcsolatot ápoltak.

A tordai Bányafürdőben épített és jól működtetett Szociális Misszió-telep hitbuzgalmi életének igazi háttere a tordai Oltáregylet és annak az 1930-ban átszervezett bizottságai. Azok között is több örmény származású vezetőt találunk, akik kiváló munkát végeztek. A *Szentségimádási bizottság* tagjai: *dr. Betegh Miklósné, Polonyi Sándorné, Kovács Jenőné, Schwarczel Róza, Faragó Miklósné, Novák Miklósné, Flachbart Károlyné, Kovrig Jánosné, Nagy Gézáné, Bölöni Kálmánné, dr. Simon Ignáczné, Morvai Istvánné, Menasági Jánosné, Tömlő Istvánné*, akiknek feladata különösen szorgalmazni az imádási órák betartását. *Az Ünnepélyrendező bizottság* tagjai, akiknek feladata az egyházi év jeles ünnepeinek templomi és templom körüli megszervezése: *dr. Betegh Miklósné, Gombos Lászlóné, Polonyi Sándorné, Bogdánffi Lajosné, Novák Miklósné, Dózsa Ferenczné, Szentpéteri Lajosné, Gyurczó Józsefné, Hosszú Béláné, Csíky Mike Mártonné, Amirás Gézáné, Ábrahám Laura Jakabos Mihályné, Hecei Lajosné, dr. Bardocz Gyuláné*. *A Templomi ruhákat és felszereléseket gondozó bizottság* tagjai: *Polonyi Sándorné, Gombos Lászlóné, Felszeghi Lajosné, Ábrahám Laura, Kimpel Vilma, Pethő Miklósné, Jakabos Mihályné, özv. Császár Jánosné, Dániel Károlyné, Haraj Árpádné, Szántner Károlyné, Gnödig Béláné, Schwarczel Róza*. Feladatuk a templomi ruhákat, felszereléseket, oltárokat gondozni. *A Taggyűjtő bizottságban* voltak: *Polonyi Sándorné, Jakabos Mihályné, Amirás Gézáné, Gyártó Józsefné, Hosszú Béláné, Pethő Miklósné, Dániel Károlyné, Faragó Miklósné, Kovács Jenőné, Nagy Gézáné, Bölöni Kálmánné,* akiknek feladata az Oltáregyletbe tagokat gyűjteni, minél több egyházközségi tagot megnyerni. Így váltak a püspöklátogatások, a templomi és templom körül szervezett ünnepségek és körmenetek az egész város, de a környék számára is lelki élményt jelentő eseményeivé.

Az új történelmi helyzetben a templomi élet, a hitbuzgalmi csoportok élettere teljesen megváltozott a bécsi döntés után. Az ígéretesen indult, jól működtetett szociális küldetés a II. világháború és az azt követő kommunizmus alatt teljesen lepusztult. Sorsát csak azok kísérték figyelemmel, akiknek valami lelki kötődésük volt az ott korábban szépen működő tevékenységekkel kapcsolatosan.

A Kis Szent Teréz kápolna megáldásán, melyet *dr. Boga Alajos* végzett 1938. július 20-án, jelen volt *dr. Rass Károly* teológiai tanár és *Sípos Sándor*, a frissen Tordára került esperes-plébános. A kápolnaszentelés fotódokumentumai a szintén örmény családból származó, Tordán született *Albert Annamária* operaénekes családi albumában található.[24] Itt látható, amint Márton Áron a kápolna előtt szentbeszédet mond.[25]

Kutatva a Szociális Misszió és a Tordán végzett szociális munka megszervezésének hátterét az azt megelőző időből, összeírtam az adakozó családok névsorát. Ennek nyomán megállapítható, hogy a legtöbbet nemcsak Torda úgynevezett előkelő családjai dolgoztak, de azok között is azok, akik valamelyes örmény gyökerekkel rendelkezve kerültek be a városi, egyházi élet valamelyik hitbuzgalmi, karitatív szervezetébe. Ezzel párhuzamosan összeírtam azon tiszta örmény családokat, akik adományaikkal és munkájukkal írták be nevüket a tordai római katolikus életbe, az egyházközség történetébe, lendítve azt a 19. és 20. század fordulóján.

Ezek: *Szentpéteri János és felesége, Harmath Mária, Virág Gergely és felesége, Gajzágó Mária, Daniel Ferencz és felesége, Harmath Eleonóra, Bogdánffy Dániel és felesége, Tucsek Mária, Szentpéteri Antal és felesége, Tucsek Fanni, Zakariás Ferencz és felesége, Zakariás Margit, Amberboly Albert és felesége, Bot Emília, Harmath János és felesége, Amberboj Mária, Ostián Kristóf és felesége, Kazenti Mária, Daniel Károly és felesége, Szentpéteri Anna, Retezár Péter és felesége, Thuczek Fanni, Darkó Zsigmond és felesége, Amberboly Katalin, özvegy Amberboly József* és újraházasodása révén felesége, *Csiki Terézia, Biluska József és felesége, Szentpéteri Rebeka, Osztián Péter és felesége, Pap Erzsébet, dr. Virágh Benedek és felesége, Duka Kornélia, dr. Harmath Márton és felesége, Kovács Karolina, Daniel József és felesége, Jáger Amália, Amirás Márton és felesége, Wolff Gábor és felesége, Dukát Erzsébet, Varga János és felesége, Biluska Rebeka, Bozsenek József és felesége, Tinbus Amália, Harmath Sándor és felesége, Csiki Anna*. A kimutatásokból kiderül, hogy e családok mind az egyházi, mind a várost érintő szociális kérdéseket felvállalták.

A tordai közösség nem csak római katolikus tagjai köszönhetnek sokat az itt megtelepedett örmény társadalomnak, de az egész város.[26] Szerepük, munkájuk, közösségépítő tevékenységük a 19. és a 20. században szép emlékeket hagyott.

Jegyzetek

1 Ezzel kapcsolatos irodalom *Maurice Halbwachs*, Aleida Assmann, Jan Assmann, Jan Vansina műveiben találhatóak, ahol a kollektív emlékezet lineáris és vertikális szakaszainak aspektusait történelmi időszakokra osztva taglalják és értelmezik. A hazai szakirodalomból *Keszeg Vilmos* és *Jakab Albert Zsolt* nevét említem.

2 Az örményekre vonatkozó népmozgalmi mutatók és a demográfiai változások tematikájában *Kránitz PéterPál* foglalkozik a *Demográfiai változások az erdélyi örmények körében a két világháború között* című tanulmányában. Regio 2016. 24. évf. 1. sz. 289.

3 Az örmény identitás történeti alakulásával és körülményeivel, valamint a piaci élet érvényesülésének feltételeivel ld. *Árvédik Félix: Magyar örmények múltja*. M. O. E., Bp. 1922, 9.

4 A jelenlegi plébánia és leányiskola *Bogdánfy Dániel* gondnoksága alatt 1866-ban és 1867-ben létesült. A vizitációs aktákban olvassuk, hogy „*Fogarasi Mihály* er. pk. 1200 frt. adománya tette lehetővé, hogy a régi ódon plébánia helyébe új modern épület emeltessék. *Csikszentsimoni Péterfy János* plébános és *Bogdánfy Dániel* m. gondnok buzgó vezetése s ellenőrzése mellett készült el a plébániai lak, melynek költségeit az említett összegen felül a templomalap hordozta”. TRKL, 1897, 3.

5 Ezt 1895-ben *Kőrösfői-Krisch Aladár* által festett, az 1568-as tordai országgyűlést ábrázoló nagyméretű alkotás örökítette meg.

6 *Keszi Harmath András* Tordán született 1924. március 28-án *Harmath Béla* és *Polonyi Erzsébet* gyermekeként. Festői tehetségével már a kolozsvári Római Katolikus Főgimnáziumban kitűnt. *Darkó László*val értékes díszleteket festettek. A II. világháború után Zürichbe került. Sokat gondolt tordai gyermekkorára, és az emlékezéseiből ihletve festette alkotásait. A családban több más tehetséges festő van. 1997. január 14-én

Budapesten érte a halál. Hamvait a kolozsvári Házsongárdi temető őrzi.

7 A tordai római katolikus levéltári források megerősítik a Harmath család elkötelezettségét a helyi közösségben. Ha csak az 1871-es oltáregyleti jegyzőkönyveket vesszük szemügyre, ott is kitűnnek tevékenységükkel. Ezek szerint ebben az időben a legcselekvőbb tiszta örmény családok az egyházközségi életben: *Szentpétery János és felesége, Harmath Mária, Daniel Ferencz és felesége, Harmath Eleonóra, Harmath János és felesége, Amberboj Mária, dr. Harmath Márton és felesége, Kovács Karolina, Harmath Sándor és felesége, Csiky Anna*.

8 Az 1953. október 2-án vértanúhalál halt *Bogdánffy Szilárd* nagyváradi püspök a Tordán élő Bogdánffy család közeli rokona. Amint a családi levéltárból kiderül, a 2010. október 30-án boldoggá avatott püspök még teológiai tanárként, de különösen a háború utáni időkben jó rokoni kapcsolatot ápolt a családdal.

9 *Bogdánffy Botond* a már említett *Bogdánffy Álmos* idősebb testvére, 1929. augusztus 20-án született a Dés melletti Esztényben. *Bálint Júlia* és az örmény irodalom leginkább helytörténeti tevékenységét méltatja. Az ősi tordai temető örmény vonatkozású sírjainak dokumentálását kezdte el. Ezzel kapcsolatos irodalom: *Sárdi Margit*: *Nevek az ótordai temetőben*. *Névtani értesítő*. 2000. 3. 22, 53-78.

10 A *Gajzágó* nevű nemesi családból származó és a Dés melletti Esztényben 1931. március 4-én született *Bogdánffy Álmos* a 20. század második felében igen fontos és érdekes egyénisége az egyházközségi vezetésnek. Meséli, hogy mint a földbirtokos *Bogdánffy Gábor* és *Berei Deák Lenke* szülők ötödik gyermekét 1949. március 3-án otthonukból a családdal együtt kilakoltatták, Tordára kényszerlakhelyre költöztették. 1998-tól a tordai római katolikus egyházközség főgondnoka. Mint gondnok a neves *Bogdánfy Dániel* eszméit követi, az egy évszázaddal előbb élt elől nagy tisztelője.

11 *Bogdánfy Dániel* 1856-1870 között a tordai római katolikus egyházközség főkurátora, a tordai közéletben igen fontos szerepeket vállal. In: TRKPL 57/1857. 43., TRKPL 132/1871. 20.

12 Keszi Harmat András jó kapcsolatokat ápol a szintén Tordán született, Budapesten élő neves festőművésszel, *Gross Arnold*dal. A két Tordáról elszármazott festő közös élményvilágból eleveníti meg a vásznon azt a környezetet, amelyet a gyermekkor és a családi örökség hagyott lenyomatként a lelkükben. Gross Arnold Tordára vonatkozó gyerekkori emlékeit, Keszi Harmat Andrással való barátságát a *Korunk* 2009. novemberi számában idézte fel.

13 Az 1993. december 18-án írt levelében *Édesanyám emlékére* címmel olvassuk, hogy *Keszi-Harmath Béla* tordai származású, Svájcban élő festőművész és műépítész Madonna-képpel ajándékozta meg a tordai róm. kat. plébánia templomot. TRKPL 12/1994.

14 TRKPL: 12/ 1994.

15 1992. december 12-én Zürichből írt levél.

16 A tordai római katolikus levéltár 19. századi anyakönyveiben igen gyakran előfordul a Szentpéteri név. Az egyházközségi életben igen tevékeny szerepet vállaltak. Adakozásuk és szociális érzékenységük a szegényebb sorsúak iránt több helyen kiemelten szerepel.

17 Bogdánfy Dániel mellett a 19. század végén *Szentpétery János* az, aki az egyházközségi vezetésben és a városi közéletben nagyon tevékeny. Az ő befolyására az 1870. május 21-én tartott egyháztanácsi gyűlésen, melyen az Erdélyi Autonómia Tanácsba választanak küldötteket, a megjelentek között a legtöbb örmény. A választottak: *Nesselfeld János, Szentpétery Antal, Wolf Gábor, dr. Virágh Benedek, dr. Wolf Gyula, Harmath Kristóf, Harmath Mátyás, Amberboly József, Hatchkuj Antal, Hatchkuj Márton, Bogdánfy Dániel, Osztián Gerő*. Ezek mellett legtöbb szavazatot Szentpétery János kapta. In: TRKPL 67/1870. május 21, 24.

18 A képallegória a tordai városi vezetés által a millenniumi évre megrendelt, 1895-ben *Kőrösfői-Krisch Aladár* által festett, az 1568-as tordai országgyűlést ábrázoló nagyméretű alkotásra utal, amely mint hatalmas mű igen gyakran emlegetett, a tordai emlékállítás egyik ikonja. Márton Áron: *Oltáriszentség, Krisztus király*. (Márton Áron hagyatéka, 4.). Mentor Kiadó, Marosvásárhely 2008, 66-68.

19 A festő édesanyja, *Albert Artúrné Amirás Ilona* az egyházközségi élet nőtársadalmának vezéregyénisége a két világháború között. Az Oltáregylet, a Szociális Misszió, a katolikus kultúrélet kiváló szervezője. *Mécs László* papköltő és a Franciaországban élő festőművész, *Gáll Ferenc* többször vendége a családnak, általuk a tordai egyházközségnek. In: Domus historia, 46.

20 „A Bányafürdő medencéjének északkeleti csücskén a Csíki-tó mellett elhúzódó virágos völgyi út bal oldalán terül el a Római Katolikus Egyház telke, amelyen a Tordai küldetés 1936-ban egy nyaralót épített a szegény és beteg gyerekek számára, akik az itt eltöltött néhány hét alatt egészségüket helyrehozva kerültek haza. Nem véletlen, hogy pontosan Tordán, a Bánya fürdőn létesült a nyaraló, hiszen a tordai Cementgyár füstje a légzőszervi megbetegedések elterjedéséhez vezetett, s a Bányafürdő sós és ózondús levegője különleges mikroklímát jelent a légzőszervi megbetegedések gyógyításában.” Keszi-Harmath Sándor: A tordai bányafürdő nyaralója. *Keresztény Szó*, 1990. 1. évf. 1. szám, 7.

21 A beszédet teljes terjedelemben ld. Márton Áron hagyatéka, 4. *Oltáriszentség, Krisztus Király*, szerk. *Márton József,* Marosvásárhely 2008, 66-73.

22 A Nepomuki-kápolna fából készült tornyában egy 60 kilós harang volt *S. Maria Ora pro nobis* felirattal, amelyet Nemes *Csiki György* csináltatott *Adám József királyi* kamaraispánsága idejében. *Protocollum Regio Episcopalium Ordinationum Ecclesiae Chatolicae Tordensis*, Instructio az 1855-ös Visitatio Canonicához, 1855. 17. julii. In. TRKL 756/1855.

23 TRKL 24/ 1837.

24 „Ma már csak emlékezetből idézzük fel a kápolna szentélyének avatóünnepségét, s hála *Albert Annamária,* a kolozsvári Magyar Opera énekesnője emlékkönyvében megőrzött fényképeknek”. Keszi-Harmath Sándor: A tordai bányafürdő nyaralója. *Keresztény Szó* 1990. 1. 7.

25 Márton Áron hagyatéka, 4. *Oltáriszentség, Krisztus Király*, szerk. *Marton József* (Marosvásárhely) 2008. 66-73.

26 Az örmény kultúrára való ráhatások Kárpát-medencei körülményeivel *Bernád Rita* és *Kovács Bálint* foglalkoznak. In: *A Szamosújvári Örmény Katolikus Gyűjtő Levéltár Repertórium,* Bp.-Gyulafehérvár-Leipzig, 2012. 9-14. *(Megjelent: Keresztény szó honlapon.)*

Programajánló – Meghívók

Fővárosi Örmény Klub

2019. január 17., csütörtök du. 17 óra

Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség, 1014 Budapest, Orlay u. 6.

Műsor:

AZ ERDÉLYI ÖRMÉNY MÚZEUM KÖNYVSOROZAT ÚJABB KIADVÁNYAI

dr. Issekutz Sarolta: Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és örmény önkormányzatai 20 éve – 1001 mosolygós örmény arc -

Az emlékalbumot bemutatja: *Alexa Károly* irodalomtörténész

Gyertyánfy András: A Gyertyánffy család története a 19. században

A DVD kiadványt bemutatja a szerző

Közreműködő, kérdező és felelő: *dr. Issekutz Sarolta*

Zenei kíséretet *Vikol Kálmán* és kórusa biztosítja

Rendezi: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Támogató: Budapest Főv. II. kerületi Örmény Önkormányzat

Fővárosi Örmény Klub

2019. február 21., csütörtök du. 17 óra

Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség, 1014 Budapest, Orlay u. 6.

Műsor szerkesztés alatt

Szenttamássy Katalin

Vákár Tibor

A 2018. november 15-i Fővárosi Örmény Klub műsorát a Ferencvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat rendezte. íme: *A 110 éve Gyergyószentmiklóson született Ybl-díjas építész, festőművész és grafikus* ***VÁKÁR TIBOR*** *életéről és munkásságáról mesél fia ifj. VÁKÁR TIBOR régész.* A gazdag illusztrációkkal tarkított vetítettképes előadás méltó elismerést váltott ki – láthatóan az előadóból is – a hallatlan gazdag műszaki és művészi pályafutás megismerésével a hallgatóságból. *M*

1908. május 14-én született Erdélyben, Gyergyószentmiklóson örmény család fiaként. (Az eredeti nevük *Vakarijan* volt.) 1926–1930 között a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem mérnöki és építészmérnöki karán építészeti, 1930–1932 között pedig a Magyar Királyi Országos Képzőművészeti Főiskolán képzőművészeti tanulmányokat folytatott. Mesterei *Jaschik Álmos, Bory Jenő, Szőnyi István, Nádler Róbert* és *Benkhard Ágost* voltak.

Az egyetem után *Ligeti Pál, Molnár Farkas, Mohácsi László, Kende Ferenc, Medgyasszay István* építészek irodáinak munkatársa volt, majd 1936-tól a Magyar Királyi Honvédség Központi Építési Osztálya munkatársa. 1937-től Budapest Székesfőváros Polgármesteri Hivatala XIII. Magasépítési ügyosztályának mérnöke. 1938–1940-ben Münchenben dolgozott mint építész – a város új negyedeinek, majd a Német Állami Vasúttársaság polgári épületeinek tervezésén.

1940–1943 között Kolozsvár, majd Marosvásárhely város mérnökeként az építészeti hivatal vezetője. A háború után 1945-től mint mérnök Budapest háborús pusztulásának helyreállításán dolgozott, jelentősebb feladatai közé tartozott a Budavári Palota és a vári polgárházak és műemléki épületeinek megmentése és helyreállítása. Nevéhez fűződik a budapesti Sikló alsó állomása melletti – *Lotz Károly* alkotta – egyesített magyar címer megmentése is 1950-ben. 1948-tól a FŐTI irányító tervezője feladatai közé tartozott a hidak és a hídfők újjáépítése, a Dunaparti szállodasor és a Budai fürdőcsoport kialakítása, a BNV kiállítási pavilonjainak tervezése, a főváros új arculatának megtervezése. 1945–1950 között emellett a Műegyetem tanára is az Épület-tervezési- és a Városépítéstani Tanszéken, előbb mint tanársegéd, majd mint adjunktus.

1950-től mint a VÁTI majd a VÁTERV városrendezési munkatársát az ország első tervfőmérnökének nevezték ki, e minőségben Budapest, Miskolc, Székesfehérvár, Ajka, Kazincbarcika, Jászberény, Gödöllő városrendezési és műemléki helyreállításainak tervein is dolgozott és ezzel párhuzamosan – a műemléki és városképi vizsgálatok keretében – 30 város és település műemléki vizsgálatában vett részt. 1952–1954 között a Debreceni Tervező Iroda vezető építésze volt, ahol igazgatóhelyettesként Debrecen és környékének városrendezési és műemlék helyreállítási feladatait látta el.

1957-ben a Veszprém megyei Ingatlankezelő Vállalat műemléki csoportjának irányító építésze, majd 1958-tól pedig a Budapest fővárosi HKI műemléki osztályának csoportvezetője lett, ahol feladata volt többek között a Budapest területén lévő műemléki épületek tervezése és helyreállítása. 1961–1968 között a Mélyépterv szaktestületének munkatársa lett – kényszerből –, ahol műemlékes városrendező építészként ipari épületek és víztornyok tervezési- és elhelyezési feladatait volt kénytelen elvégezni.

1968-tól a BUVÁTI műemléki osztályának tervezője, feladata volt a pesti Dunapart és a Vörösmarty tér városrendezési koncepciójának elkészítése. 1970-ben a Néprajzi Múzeum alkalmazásában felméréseket készített a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum népi épületeinek felállításához, bontási és felállítási terveket, valamint a skanzen szatmári tájegységének telepítési terveit készítette el. Ugyanakkor tagja volt meghívott szakértőként a Magyar Nemzeti Sírkert Bizottságának is.

Építészeti munkái mellett a Magyar Nemzet számára készített illusztrációkat. Kiállításai a Műcsarnokban, a Nemzeti Szalonban, a Fővárosi Képtárban, Münchenben és Párizsban voltak.

1975-ben építészeti és képzőművészeti munkásságának elismeréseként Párizsban örökös tagjának választotta az Association des Artist-es. Nyugdíjba vonulása után számos köz- és magántervezési feladatot vállalt, még 1988-ban is részt vett a Nemzeti Színház elhelyezésének tervpályázatán, majd 1992–1994 között a – gyergyószentmiklósi római katolikus plébánia felkérésére – a gyilkostói kápolna tervezésében is.

1986-ban kimagasló építészeti életpályáját Podmaniczky-díjjal, 1991-ben Ybl-díjjal, 1995-ben Műemlékvédelemért emlékéremmel, 1995-ben a Köztársasági Érdemrend kiskeresztjével, 1999-ben egy örmény elismeréssel, Szongott Kristóf-díjjal, 2000-ben Budapestért díjjal ismerték el.

2000-ben szülővárosa, Gyergyószentmiklós díszpolgári címet adományoz részére.

2002. július 8-án hunyt el. Vákár Tibor a főváros alkalmazottjaként kezdte meg építészeti pályafutását, alkotó életének idejére esett háborús cselekmények, politikai és gazdasági megpróbáltatások ellenére is feladatait – mint kiválóan felkészült műemlékes tervezőépítész és városrendező – magas igénnyel oldotta meg. Szakmai életútját – a 4,5 év katonai szolgálat és az 1948–68 közötti 11 állásvesztés ellenére – kimagasló eredmények jellemezik, melyet az építész társadalom egészében csak élete utolsó szakaszában ismert meg. Vákár Tibor fiával, ifj. Vákár Tiborral együtt alapító tagja volt az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületnek (EÖGYKE), az egyesület logóját is – ami a gyergyószentmiklósi örmény templomot ábrázolja – ő rajzolta meg.

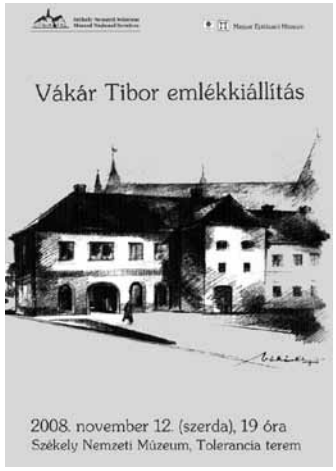

Székely Kriszta

Magyar és nem magyar kisebbségek Romániában (részletek)

„Alig akad ma romániai kisebbségi közösség, amelynek ambiciói, elvárásai, igényei összehasonlíthatóak lennének a magyar közösség elvárásaival. Ennek oka részben a közösség méretében, illetve az ebből fakadó asszimilációban keresendő” *(Markó Attila)*

Nemzetiségek	2011-es	1930-as népszámlálás
magyar	1237746	1425707
német	36000	745421
lengyel	2543	48310
örmény	1361	15544

(Forrás: Szabadság, 2017. október 18.)

Gyergyószentmiklós díszpolgára lett dr. Garda Dezső

Gyergyószentmiklós díszpolgára lett ***dr. Becsek Garda Dezső Kálmán*** történész.

Dr. Garda Dezső az egyetlen olyan személyiség, akit évekkel a Pro Urbe díj odaítélése után Díszpolgári címmel tüntetett ki Gyergyószentmiklós önkormányzata. A negyven évvel ezelőtt általa elindított történelemkör egyik tagja, Baricz Zsuzsa méltatásában elmondta, hogy azon túl, hogy tanárként a diákokkal megszerettette a történelmet, a rendszerváltozás után az ő szervezésében alakult meg az RMDSz gyergyószentmiklósi és Gyergyó területi szervezete, ő hozta létre Románia első oktatási civil szervezetét, a Gyergyói Népfőiskolát, parlamenti képviselői tevékenységéhez köthető a bíróság visszakerülése Gyergyószentmiklósra, országos viszonylatban a közbirokosságok létrejötte és az egyházi tulajdon visszaszolgáltatása.

Dr. Garda Dezső, akinek a városnapok alatt mutatták be a 26. könyvét, több mint 120 tanulmány szerzője és a Magyar Tudományos Akadémiának is tagja, elmondta, hogy ellenzékisége miatt úgy gondolta, hogy ezt a díjat csak halála után fogja megkapni. Köszönte diákjai támogatását, elismerően szólt *Imre István*ról, *Egyed Ákos*ról és *Demény Lajos*ról, akik nagy hatást gyakoroltak életére, és a szocializmus éveiben betiltott, megsemmisített könyveiről is beszélt.

A különleges teljesítményeket felmutatókat szervezeteket is értékelték

Gyergyószentmiklóson a különleges teljesítményeket felmutatókat és a jubiláló szervezeteket is értékelték a Szent Miklós Napok keretében.

Pro Urbe díjban részesült *dr. Dombai István*, a Babes-Bolyai Egyetem Gyergyószentmiklósra kihelyezett karának vezetője és *Zsigmond Attila* dokumentumfilm készítő. Életműdíjat kapott a pedagógusok közül *Pál Ibolya Mária, Máthé Gyöngyi, Marosvölgyi Mária, Berszán Lajos* és *Török Elena*, az egészségügy területéről *dr. Márton Attila* radiológus szakorvos és *Elekes Darabont Piroska* nyugalmazott asszisztens. A Karancsi Sándorról elnevezett díjjal idén ***Csíki Margit*** terrakottaművészt tüntették ki.

Elismerésben részesült fennállásának 25. évfordulóján a Salamon Ernő Gimnázium Diáktanácsa, a művészeti oktatás két évtizedéért a Vaskertes Általános Iskola, az Ifinapok megszervezésének 15. évfordulója alkalmából az Ifitéka Ifjúsági Iroda és az V. Erőss Zsolt teljesítménytúráért az EKE. Kiemelt önkormányzati elismerésben részesült *Kastal László*, a Caritas vidékfejlesztési ágazatának vezetője a sajt látványműhely kialakításáért és *Csukás Károly*, aki ötven évvel ezelőtt az állásával fizetett azért, hogy a megyésítésnél a Gyilkostó Gyergyószentmiklóshoz tartozzon. Ugyanakkor díjazta a város a Legszebb Erdélyi Magyar Dal verseny győzteseit, a No Sugar és 4Sreet zenekarokat.

(Forrás: Marosvásárhelyi Rádió/Vincze Csilla)

Tájékoztatás

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2019. január 1-én elindította a Magyarörmény Tudástár (MÖT) ingyenes online felületét a www.magyarormenytudastar.hu elérhetőségen.

Az Erdélyi Örmény Kulturális Egyesület 1997-ben alakult, azzal a legfontosabb céllal, hogy szinte az utolsó pillanatban még megtalálja és összefogja a Trianon és a II. Világháború, majd az azt követő szocialista rendszerben szétszóródásra, hallgatásra ítélt magyarörményeket.

Az Egyesület tevékenységének egy másik igen fontos feladata, hogy megtalálja az örmény gyökerekkel rendelkező emberek között a művészeket, tudósokat, kutatókat, politikusokat, orvosokat, színészeket, stb. híresség eket, akik hozzájárultak a magyar kultúrához és akikre büszkék vagyunk. Fontosnak tartjuk ezen személyek munkásságának bemutatását, nyomon követését. Ezzel lényegében a magyar kultúra egy speciális, magyarörmény vonatkozású metszetét adjuk, melyet az újonnan létrehozott Magyarörmény Tudástár online felületén szeretnénk az érdeklődő nagyközönség számára bemutatni.

A Magyarörmény Tudástár (MOT) célja, hogy egybegyűjtse és bemutassa a mintegy 800 éve, az ősi, örményországi Áni székesfővárosból elszármazott magyarországi, erdélyi örmény diaszpóra múltját és jelenét, történelmét, kultúráját, meghatározó személyeit… A Magyarörmény Tudástárba feltöltött magyarörmény tematikus írások, tanulmányok, cikkek, könyvek, fotók, kiállítások mutatják be a magyarörményekről megjelent, vagy általuk létrehozott tudást.

A válogatás és feltöltés során nem kívánunk szakértőként mérlegelni és igazságot tenni az írások között, ezért törekszünk arra, hogy minden, a tematikus témakörbe tartozó fontos írás feltöltésre kerülhessen, bizonyos szerkesztői moderálás után. A MOT nem foglalkozik sem a nemzetiségi-, sem a nemzetközi politikával, csak annyiban, amennyiben a közösség belső élete bemutatásának része.

A magyarörmény definíciót az örmény diaszpóra nagy kutatójától és dokumentálójától, a szamosújvári középiskolai tanár és armenológus *Szongott Kristóf*tól vettük át, aki a XIX. század végén használta megkülönböztetésül a Kárpát-medencén túl élő örmény nyelvű diaszpórák tagjaira, akikkel örményül levelezett. A Kárpát-medencében élő örménység ekkor már csak magyarul beszélő, de örmény múltját, identitásának sok más jegyeit büszkén viselő és őrző közösségei éltek.

A Magyarörmény Tudástár (MOT) kiinduló bázisát az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület (EÖGYKE)** eddigi működése során felgyülemlett tudásanyag képezi. Az EÖGYKE a megalakulás óta több mint 25 könyvet adott ki, 5 nemzetközi konferenciát szervezett, három alkalommal Örmény Kultúra Heteket, közel 100 kiállítást rendezett, számtalan előadást tartott, stb., melyben részt vettek a képviselőiből alakult örmény önkormányzatok is. Eközben szinte meghatározhatatlan mennyiségű tudományos, történelmi, gasztronómiai, genealógiai, egyháztörténeti, kulturális stb. információ halmozódott fel. Ezen információk rendszerezett és kereshető közkinccsé tétele nagyon fontos a magyarörménység

számára, hogy azok kutathatóak legyenek mind a magyarörményeknek, mind bármely érdeklődőnek.

A Magyarörmény Tudástár lényegében egy fokozatosan bővülő, tematikus online adatbázis, benne könyvek, tanulmányok, előadások, kiállítások, híres magyarörmény személyek stb. bemutatásával.

A Magyarörmény Tudástárban nemcsak a saját gyűjteseink, kiadásaink, tanulmányaink találhatók meg, hanem átveszünk más által írt, kiadott, feltöltött dokumentumokat is (a hivatkozások törvényes megjelentetése mellett).

A honlap bemutatása:

1. A rendszer folyamatosan bővül új tételekkel (könyvekkel, művészekkel, tanulmányokkal, stb.).
2. Kulcsszavak (szófelhő) alapján kereshető a szöveges tartalom. Egyéb kifejezésekre a szabadszavas keresőmezővel lehet rákeresni.
3. Csak a szerkesztőbizottság által engedélyezett adatok, információk kerülhetnek felvitelre.
4. A tárolt információ fajtái:
   Digitalizált magyarörmény tartalmú könyvek, kiadványok, cikkek, hanganyagok, videók.
   Tanulmányok, előadások a magyarörmény múlttal és a jelen eseményekkel kapcsolatban.
   Képgáleriák egy-egy kiállításról, a kiállítás anyagáról, a tárgyakról, valamint a kiállítást megnyitó eseményről.
   Híresebb magyarörmény személyek bemutatása és kép-, vagy hanggaléria.

Minden kedves Olvasónknak hasznos és kellemes keresést, kutatást, olvasást és szellemi gyarapodást kíván a Szerkesztőség.

Támogatóink:

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTÉRIUMA

Varga Mihály nemzetgazdasági miniszter Úr, aki saját keretéből biztosított támogatást az Emberi Erőforrások Minisztériuma Kultúráért Felelős Államtitkárság közreműködésével, amely eredményeként sikerült az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületnek a magyarormenytudastar.hu honlapot megterveztetni, fejlesztéseket, a támogatás anyagi keretében tartalom előállításokat, feltöltéseket elvégezni. 2019. január 1. napjával ingyenesen megnyitható és megtekinthető az értékmentés első 10 kötete, 10 tanulmánya, 10 magyarörmény híressége életrajza, néhány kiállítás képei.

Köszönet a Miniszter Úrnak és az EMMI-nek a támogatásért, valamint a projekt közreműködőinek, hogy megvalósult az álom.

Köszönet a Budapest Főv. II. kerületi Örmény Önkormányzatnak és a Ferencvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzatnak, hogy támogatási szándékukkal biztonságot teremtettek a projekt megvalósításához.

A feltöltés folytatásához anyagi forrás szükséges, ezért kérjük az örmény önkormányzatok, más szervezetek, természetes személyek támogatását is. Az EÖGYKE új pályázati kérelmet fog benyújtani az EMMI-hez.

dr. Issekutz Sarolta, elnök

Minden a csapággyal kezdődött

A Korbuly család a magyar közlekedés minden fontos ágazatában jelen volt az elmúlt 125 évben. Életművüket most virtuális kiállításon mutatja be a Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum. A családi hagyatékban megőrzött fotók, dokumentumok és tárgyak segítségével a magyar gyáripar jelentős fejezetei villannak fel.

A párizsi világkiállításon 1878-ban *Korbuly József* újfajta vasúti csapágya kitüntetést kapott, amelylyel nemcsak a járműgyártás történetében nyílt új fejezet, hanem a magyar közlekedéstörténetben is páratlan családtörténet kezdődött.

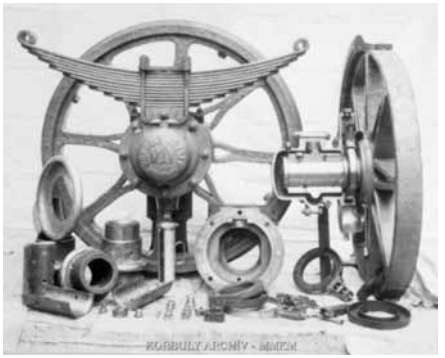

A díjnyertes csapágy

A Korbuly família tagjai ott voltak az olasz villanyvasutak építésénél, az első világháború végén segítették a csepeli Weiss-gyárat átállítani civil termékek előállítására, de részt vettek közúti járművek, harckocsik, repülőgépek és világhírű tolópadok megszerkesztésében is.

A család másik ága a második világháború előtt Kaposváron, a cukorgyár életében játszott fontos szerepet, de a második világháború után a Dutra traktor főbb konstrukciós megoldásain is dolgozott a Korbuly család több tagja is.

A Korbuly család Olaszországban 1912-ben. Ülnek: Korbuly Sándor, László és Károly. Állnak: Korbuly József és János

A família életrajzát és a hozzájuk kapcsolódó iparvállalatokat ismertető összeállítást több száz fénykép kíséri, többségében olyanok, amelyet korábban még sehol sem láttak napvilágot. Ezen kívül korabeli dokumentumok, kéziratok és három dimenzióban megtekinthető tárgyfotók is bemutatják a család és az egykori magyar iparvállalatok történetét. A kiállításban a magyar személy- és teherautógyártás, repülőgépek, sőt katonai és mezőgazdasági járművek és üzemek története is megelevenedik.

A múzeum az 1963-ban, a Dutra traktor tervezéséért Kossuth-díjat kapott *Korbuly János* leszármazottjainak bátorítására készítette el az intézmény honlapján elérhető virtuális kiállítást. A munkálatok nem zárultak le, hiszen az elkövetkező hetekben újabb fényképekkel,

A Korbuly család 1927-ben

adatokkal és további háromdimenziós tárgyfotókkal bővül a gyűjtemény. A kutatómunkához és a tudományos feldolgozáshoz a virtuális kiállítás látogatóinak észrevételeit is örömmel fogadja a múzeum, amely jövőre egy időszaki kiállítással is megemlékezik majd a Korbuly család tagjainak tevékenységéről.

A virtuális kiállítás elérhető: http://virtualiskiallitas.kozlekedesimuzeum.hu/

(Forrás: Kultúra.hu)

A Balti-tengertől a Fekete-tengerig: örmények a kulturális, gazdasági és politikai folyamatokban címmel tartottak nemzetközi tudományos konferenciát Jerevánban

Kali Kinga író, antropológus, a „Kulturális stratégiák a magyar-örményeknél: armenizmus és neoarmenizmus" című dolgozata angol változatával kapott szakmai meghívást a rendezvényre, mely meghívásnak a Fővárosi Örmény Önkormányzat, a Bp. Főv. II. Kerületi Örmény Önkormányzat, a Zuglói Örmény Önkormányzat és a XV. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat jóvoltából tehetett eleget, illetve az ő anyagi támogatásuk révén jutott el a számára fontos armenológiai tanácskozásra.

Az armenológiai konferencia a régió rangos szaktanácskozásaként négy szekcióból állott, a konferencia munkanapjain végigvonultatva: *Örmények Közép-, Dél- és Délkelet-Európában; Örmény közösségek Fehéroroszországban, Lengyelországban és Ukrajnában: történelem és modernizmus; Örmény-orosz kapcsolatok történelmi távlatból a mai időkig; Örmény kultúra, művészet, építészet, térképészet a Fekete-tengertől a Balti-tengerig húzódó régióban*.

A nemzetközi tudományos fórumon Ausztria, Argentína, Belorusz, Bulgária,

Franciaország, Lengyelország, Litvánia, Magyarország, Moldova, Németország, Oroszország, Örményország, Románia, Szerbia, Ukrajna kiemelkedő armenológusai vettek részt, köztük történészek, antropológusok, politikatörténészek, vallástudósok, építészek, művészettörténészek, filológusok, kartográfusok. A konferencia hivatalos nyelvei az örmény, orosz és angol nyelvek voltak.

Az armenológiai konferencia az Örmény Köztársaság Nemzeti Tudományos Akadémiájának Történeti Intézete és az ANIV Örmény Tanulmányok Alapítványa főszervezésében, a Belorusz Köztársaság Nemzeti Tudományos Akadémiájának Történeti Intézetével, a Lengyel Tudomány Akadémiával, a Jereváni Állami Egyetemmel, a Művészettudományok Állami Intézetével, az Oroszországi Föderáció Kulturális Minisztériumával, a Moszkvai Lomonoszov Állami Egyetem Történeti Intézetével, valamint a Belorusz Állami Egyetem Történeti Intézetével karöltve valósult meg.

Sánta Ferenc író (1927. szept.4. – 2008. június 6.)
Gondolatai
„Te szabad és méltóságos embernek születtél. Jogodban áll mindenkor elmondani a véleményedet. Amit én mondok, azt helyesnek és jónak tartom. De ez nem jelenti azt, hogy ezzel szemben ne lehetne más véleményed. Állj föl és mondd el! Vitatkozz velem és én szívesen igazat adok neked, ha meggyőzöl valamiről. Ne félj attól, hogy megharagszom rád, mert másképp gondolkodsz!"

A magyarörmény közösség további rendezvényei

BENCZUR ZENESZALON rendezésében, **2018. november 13-án** 18.00. órakor KACSÓH PONGRÁC emlékhangversenyt és HAIG VARTAN VI. szimfóniájának ősbemutatóját hallhatta a közönség.

Kacsóh Pongrác

Haig Vatran

Az első rész programja:

1. Kacsóh P.:Preludium alla Passacaglia. op. 10. (1907)
   Kecskés Balázs átiratát előadta a DUÓ FRESCO zongora négykezes együttes
2. Meditation supra versum 7 Psalm CXXXVIII. (1916.nov.28.) Előadta a "SOUVENIRS" együttes
2. János vitéz (1904) zongora négykezes kivonatát készítette Kecskés Balázs, előadta a DUÓ FRESCO együttes

A második részben hallhattuk **HAIG VARTAN** magyarörmény szimfóniáját (VI.Symphonia-Suite lyrique "Hungarahay") a „SOUVENIRS" együttes előadásában, vezényelt *Krasznai Gáspár*.

DUÓ FRESCO

Tagjai: *Kánya Zsuzsanna* és *Fancsali János*

„SOUVENIRS" EGYÜTTES

Tagjai: *Füzesséry Attila* – hegedű I., *Hoós Andrea* – hegedű II., *Ládi Zsuzsanna* – brácsa, *dr. Simonná Vízvári Dóra* – cselló, *Molnár Balázs* – fuvola, *Terpai Miklós* – klarinét, *Csatos Zoltán* – fagott, *Földváry Balázs* – nagybőgő.

HAIG VARTAN

Svájcban élő, örmény származású zeneszerző és zongoraművész.

Tanulmányait Bázelben, Budapesten, Párizsban, Szófiában és Bécsben végezte.

A művész több mint harminc éve komponál zenét. Muzsikájára jelentős hatással van úgy az európai zenei hagyomány, mint a keleti kultúra, amelyből ő származik. Zenei világában érzékelhető a nyugati racionalitás és a keleti miszticizmus együttes jelenléte. Párizsban 1995-ben Unesco díjat kapott operájáért (Prométhée XII), amelyet 1994-ben már bemutattak Velencében, a Teatro Goldoni Színpadán. Különös szenvedélye a történelem és a filozófia.

November 14-én a Zuglói Nemzetiségi Ház termeiben *Karácsony Ernő* festőművészre emlékeztünk az általa készített festményekből rendezett kérészéletű kiállításon, amelyet *Tarisnyás Csilla* élettársa szervezett. A művész barátaitól,

László Zita, Dr. Benedek Katalin és Tarisnyás Csilla

ismerőseitől kölcsönzött képek felelevenítették a korán elhunyt művész nagyívű ecsetkezelését, a színek kavalkádját, robbanó természetét. *László Zita* szatmárnémeti színművésznő személyes ismerősként és a művészről írtak alapján egy zenés irodalmi összeállítással emlékezett meg a művészbarátról. Karácsony Ernő művészi életútját, műveit *Dr. Benedek Katalin* művészettörténész előadása elevenítette fel a nagyszámú közönség, főleg barátai-ismerősei előtt.

Rendezte: a Zuglói Örmény Önkormányzat és a művész segítő barátai, ismerősei.

November 30-án a Zuglói Örmény Önkormányzat szervezésében a Zuglói Nemzetiségek Házában nagysikerű *Adventi koncert*et adott elő a XVI. kerületi Corvin Kórus, zongorán kísérte *Vikol Márton*, karnagy *Vikol Kálmán* volt.

Mikulásváró

December 7-én a gyermekek és felnőttek szép számban gyűltek össze az Örmény Katolikus Plébánia közösségi terében, hogy együtt élvezzék a **Mikulásváró** mesejátékot vidám, interaktív, zenés műsorát. Szereplői *Keller Linda* és *Krizsik Alfonz*, az Artashat Színház művészei voltak, akik teljes átéléssel tudták a gyermekeket (2–12 év) lekötni, elvarázsolni, bekiabálásaikat, kíváncsiságukat

Szongott Gábor, a műsor szervezője és családja

beépíteni meséjükbe. Gazdag ajándékcsomagokat osztott szét a Mikulás minden gyermeknek, melyet megtoldott még az Egyesület elnöke papírkivágó és ragasztó játékkal. A felnőttek és gyermekek boldogan távoztak a szép és hangulatos estről.

A rendezvényt az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Bp. Főv. II. ker. Örmény Önkormányzat rendezte.

2018. december 23-án, a 11 órai aranyvasárnapi ünnepi szentmisét követő *Karácsonyi* Zeneagapén *Pomázi Zoltán* (Bojtorján Együttes) nagysikerű karácsonyi műsora a Budapesti Örmény Katolikus Templomban felmelegítette a nagyszámú hallgatóság szívét, úgyhogy többször is visszatapsolta. Az immár második alkalommal vendégül látott művész a rajongók hatására megígérte, hogy 2019 Karácsonyán is szívesen eljön a magyarörmény közösségbe egy újabb karácsonyi műsorával.

Rendezte: Zuglói Örmény Önkormányzat

2018. december 28-án a Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség közösségi termében A *HANG varázsa* címmel az *Accelerandó Vonósegyüttes* műsorát

hallhatta a közönség. A műsorban örmény népzenei feldolgozások, *J.S.Bach:* Két menüettje, *Mozart:* B-dúr templomi szonátája, *Schubert* nyolc dala *Lukin Zsuzsanna* énekművész tolmácsolásában, *Bartók* részletek és örmény népzenei feldolgozás volt hallható dudukon *(Bartek Zsolt)*. Az együttes tagjai: *Szalay Ildikó* és *Szalai Ildikó* – hegedű, *Varga Ferenc* – brácsa, *Bántai Erzsébet* – cselló.

A rendezvényt a XI. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat rendezte.

Dr. Szám László

Mátyásváró ének

Igazságos Mátyás király,
te tudtad, e népnek mi fáj,
ki fölséges asztaloknál
államfőkkel társalogtál,
rémálom az ellenségnek,
ki egy egész földrészt véd meg,
nyomorultak menedéke,
országunknak rend és béke!
Bölcs voltál és hajthatatlan
a sorsdöntő pillanatban.
Világjáró szép Dunánkat
királynővé koronáztad.
Szorgalmasan összeszedted
ékszerdoboz-palotába
a tudományt, művészetet,
sasszemekkel megtalálva.
Végvár-ország okos őre,
gondoltál-e a jövőre,
ha nyugtalan éjszakákon
messze elkerült az álom,
faggatva a csillagokat,
hogy a sorsunk mit tartogat?
Csillagtornyodban evégett
rajzoltál-e csillagképet?
Hogy kitárul minden ajtó
és a nagy rabszolgahajtó
országunkat legázolva
Buda várát ostromolja?
Hogy Budavár összes tornya
ágyútűztől omlik romba,
s százötven éven át ott csak
Isztambulból kormányoznak,
s mindent, amit játszva megnyert:
mint két pompás kandelábert,
nagyság, szentség oszlopait
barlangjába magával vitt,
aranyozott kárpitokat,
Nagy Szulejmán oda hordat,
királyaink szobor-mását
jó, ha roncsokként kiássák,
emberrabló gyilkos horda
könyvtáradat széthurcolja,
s világhírű palotádnak
termeiben orgiáznak...
Amint megint üt az óra,
várunk ilyen pártfogóra:
a vérengző iszlám szörnyek
kapuinkon dörömbölnek!
Ébredj hollós Mátyás király,
varjak között rendet csinálj!
Angyalkürtök ébresszenek,
hívd fekete seregedet,
ha ránk tör az ördögi had,
gyertek elő Hunyadiak!

2018. XI. 15.

„Élő emlékezet” – Örmény származású családok Marosvásárhelyen – 13. rész

MÁNYA (MANUG) CSALÁD

Tagjai szinte elsőkként választották Szépviz – Gyergyót az örmény „nagy beköltözés” idején.
Vaslovszki (Mánug) Gergely (*Vaszló, 1666–†Szépvíz, 1735) – marhakereskedő
Felesége: SZÁHÁG (IZSÁK) MARKID (1681–1735)
Házasságkötés: 1699
Gyermekeik
(1) Katalin (*1699–†1751)
(2) Gergely (*1702–†1787)
(3) András (*1704–†?)
(4) János (*1706–†1782)
(5) Márton és Márk (*1708–†?)
(6) Ripszime (*1711–†1781)
(7) Mária (*1713–†?)
(8) Heléna (*1715–†1773)
(9) Emanuel (Manó) (*Szépvíz, 1717–†Szépvíz, 1781) – marhakereskedő
Felesége: ÁKONCZ MÁRIA (*1733–†1806)
Házasságkötés: 1755
Gyermekeik:
(9.a) Manó (*1759–†?)
(9.b) Gergely (*1756–†1830)
(9.c) Antal (*1762–†1833)
(9.d) János (*1765–†1837)
(9.e) Vártán (*Szépvíz,1772–†Szépvíz, 1836) – marhakereskedő
A leszármazottai innentől **Mánya** nevet viselik.
Első házasságkötése: 1797
Első felesége: DOBÁL KATA (*1772–†1807)
Gyermekeik:
(9.e.1) Manó (*1798–†1803)
(9.e.2) Gergely (*1799–†1818)
(9.e.3) Mária (*1801–†?)
(9.e.4) Vártán (*1803–†1847)
(9.e.5) László (*1805–†1859)
(9.e.6) Ábrahám (*1806–†?)
Második felesége: ÖTVES KATA (*1788–†?) – Gyimesfelsőlok, kereskedő
Második házasságkötése: 1808
Gyermekeik:
(9.e.7) Antal (*1809–†1809)
(9.e.8) Teréz (*1810–†1851)
(9.e.9) János (*Szépvíz, 1812–†Gyimesfelsőlok, 1880 körül)
Első felesége: JAKAB LUJZA (*1816–†1866)
Első házasságkötés: 1837
Gyermekeik:
(9.e.9.1) Kata (*1839–†1839)
(9.e.9.2) Márton (*1841–†1856)
(9.e.9.3) Sándor (*Gyimesfelsőlok, 1843–†1909) – kereskedő, üzletes
Felesége: CSÁSZÁR REBI (1852–†?)
Házasságkötés: 1870
Gyermekeik:
(9.e.9.3.1) János (*1870–†1927)
(9.e.9.3.2) Teréz (*1874–†?)
(9.e.9.3.3) Rafael (*1876–†Gyimesfelsőlok, 1941), kereskedő, kocsmáros
Felesége: NEDECZKI ROZÁLIA (*Csíkszépvíz, 1888–†Gyimesfelsőlok, 1965)
Gyermekeik:
(9.e.9.3.3.1) Péter (*1909–†1994) – asztalosmester
(9.e.9.3.3.2) Antal (*Gyimesfelsőlok, 1912–†Marosvásárhely, 1975) – hentes, mészáros
Felesége: KUTNY MÁRIA JOZEFINA (*Lippa, 1917– Marosvásárhely, 1995)
Gyermekeik:
(9.e.9.3.3.2.1) Adalbert (*Gyímesfelsőlok, 1943–†2006 Marosvásárhely) – számtantanár
(9.e.9.3.3.2.2) Antal Rafael (*Gyímesfelsőlok, 1942. okt. 5.)

(9.e.9.3.3.3.) Béla (*1919–†1996) – cipészmester, ikertestvére
(9.e.9.3.3.4) Katalin (*1919–†Máramarossziget, 2000)
Férje: STADLER MIKLÓS – pályamesterrel Désre költözik.

(9.e.9.3.4) Antal (*1880–†?)

(9.e.9.4) Mária (*1845–†?)

Második felesége: MÁNYA SÁRA (*1841–†?)
Második házasságkötés: 1867
Gyermekük:
(9.e.9.5.) Ernő (*1868–†?)
(9.e.10.) Kata (*1814–†?)
(9.e.11.) Gergely (*1819–†?)
(9.e.12.) Lukács (*1824–†?)

Adatközlő: Mánya Antal Rafael

Mánya Rafaelné szül. Nedeczki Rozália, férje Mánya Rafael, gyermekeik Katalin és Béla

Stadler Miklósné szül. Mánya Katalin, férje Stadler Miklós, Mánya Béla, Mánya Antal; ülők: Mánya Rafaelné, Mánya Rafael

Mánya Levente Szilveszter és Mánya Zoltán Antal családjaikkal

Mánya Antal és Kutny Mária Jozefina gyermekeikkel

ÁZBÉ(J) CSALÁD

Moldovából betelepülő Azbej testvérek (Azbej Hertz és Vartig Azbej) alapították a gyergyói Azbé nevet viselő családokat. A gyergyói örmény–katolikus plébánia anyakönyvi adatai 1730–1690 között 94 gyerek keresztelését, 1774–1902 között 26 Azbé nevű egyháztag házasságkötését említi.

ÁZBÉ GERGELY (*Gyergyó, 1774–†1841), négy gyermeke született, egyik neve ismert: **István (Rizoli)** (*Gyergyó, 1838–†1888) – szüleivel Alfaluba telepedett le.

ÁZBÉ GERGELY (*Gyergyó, 1831–† Gyergyóalfalu, 1902) – kereskedő
Felesége: TÖRÖK KATALIN (*Gyergyóalfalu, 1835–†1907)
Gyermekeik:
(1) Róza (*1864–†1940)
(2) Gergely (*Gyergyóalfalu, 1868–†1932) – mestersége kovács
Az osztrák-magyar hadseregben hűséggel szolgált 12 évet (1888-1900), odaadásáért dicséretben részesült.
1900-1902 között a Békás-i fakitermelésnél dolgozott.
Felesége: GACSEK KATALIN (*Szászrégen, 1877–†1916)
Házasságkötés: 1902, Gyergyóalfalu
Gyermekeik:
(2.a) Angela (*1898–†1975)
Férje: BARICZ PÉTER

(2.b) Gergely (*Gyergyóbékás, 1900–†1970) – patkoló kovácsmester, Brassói Kereskedelmi és Iparkamara tagja.
Felesége: GÁL ILONA (*Gyergyóalfalu, 1899 –†1988)
Házasságkötés: 1924,
Alfaluba telepedtek.
Gyermekeik:
(2.b.1) Mihály (*Gyergyóalfalu, 1927) Tanulmányait a Gyergyószentmiklósi Líceumban a II. Világháború kitörése szakítja meg. Az érettségi vizsga letétele után, katonai szolgálatát (1949) Falticeniben, Moldvabányán tölti.
Első munkahelye a gyergyói Lengyárban volt, ez után a maroshévizi Megyei Kereskedelmi Szövetkezetek (URCC) fiókvállalatnál dolgozik. Hivatali viszszaélés hamis vádjával meghurcolják. Utána következő munkahelyek: Kisipari Szövetkezetek szászrégeni fiókvállalata, maroshévízi Faipari vállalat, Román Nemzeti Bank Vásárhelyi kirendeltsége.
Házasságkötés éve 1953, Maroshévíz
Felesége: CORDEA MARIA (*1932)
Gyermekeik:
(2.b.1.1.) Csaba Stelian Paul (*1955)
(2.b.1.2.) Judit Dana (*1954)
1967–től marosvásárhelyi lakosok.
(2.b.2) Magdolna (*1928)
Férje: KULCSÁR KÁROLY (*1931–†1998)
Gyergyóremetén éltek
(2.b.3.) Ernő (*1932)
Felesége: GYÖRGY KATALIN (*1942)
Borszék, Gyergyóalfaluban élnek
(2.b.4.) Elvira (*1940)
Férje: KECSKÉS JÓZSEF (*1941–†2003)
1963-tól Marosvásárhelyen él.

(2.c) Mihály (*1904–†1992) – patkoló kovács,
Felesége: GÁL BERTA
Gyermekeik:
(2.c.1) Jolán (*1929–†?)
(2.c.2) Sarolta (*1933–†?)

(2.c.3) Gusztáv (*1940–†1993)

(2.d) Antal (*1906–†1972)
Felesége: SLAV DOMINICA
(2.e) István (*1908–†1941) – kovács
Felesége: KISS TERÉZ
Gyermekeik:
(2.e.1) Krisztina
(2.e.2) Aranka Vera
(2.e.3) Vera
(2.e.4) Rózsi

(2.f) (Katalin) Karolina (*1910–†1987)
Férje: BIRÓ I.

(2.g) Imre (*1912–†1975) – kerekes, mozdonyvezető
Felesége: VÁRTERÉSZ ILONA
Gyermekeik:
(2.g.1) Zoltán (*1939)
(2.g.2) József (*1942)
(2.g.3) Imre (*1944)
(2.g.4) Attila (*1948)

(2.h) Vilmos (*1916–†1981) – cipőkésztő mester Gyergyóban
Felesége: VÁNCSÓ GIZELLA (*1916–†1985)
Nevelt gyermekük: **Mária**

Felhasznált irodalom:
Ázbé Mihály, Originea si istoria familiei Azbe, Editura Media image Tg.-Mures, 2014.

Adatközlő: Ázbé Mihály

Ázbé Gergely

Ázbé Mihályné, szül. Cordea Maria és Ázbé Mihály

ONUCSÁN CSALÁD

Szamosújvárról származó család.

ONUCSÁN MIKLÓS (*1890 körül–†Szamosújvár, 1921) Budapesten jogot tanul, szamosújvári bírói munkakört tölt be.

Felesége: KUN ANNA (*1892–†1970 Szamosújvár) – bábasszony

Gyermekeik:

(1) Miklós (*Púj, Hunyad megye, 1918–†Sza-mosújvár, 2006)

Tanulmányai befejezése után Kolozsváron, Bukarestben dolgozik. 1939-1940 katonaidejét tölti. A II. Világháború befejezése után különböző munkaköri beosztásban más-más vállalatoknál dolgozik. Élete utolsó szakaszát Marosvásárhelyen lánya családjával tölti.

Felesége: KRISTÓF IRÉN (*Újlapád, Kolozs megye, 1925–†Szamosújvár)

Gyermekeik:

(1.a) Miklós (*Szamosújvár, 1952) – képzőművész, Nagyváradon él

(1.b) Attila (*Szamosújvár, 1954) – út és hídépítő mérnök

(1.c) Katalin (*Szamosújvár, 1956)

Férje: SZÁSZ FERENC

1981-ben Marosvásárhely mellett, Udvarfalván telepednek le.

(2) Anna – postai távírdász Désen.

Adatközlő: Szász Katalin

Onucsán Miklós képzőművész

Onucsán Miklós bíró

Onucsán Miklós, Szász Katalin, gyermekei Ferenc és Katalin, unokái Bence, Balázs, Tímea

MERZA CSALÁD

A család eredeti neve megváltozott változása, 1668 évi erdélyi betelepedés idején került Erdélybe.

Gyergyószentmiklósi

MERZA KRISTÓF (*Szamosújvár, 1826–†Gyergyó, 1904) – kereskedő

185o körül kerül Gyergyóba testvére, örmény szertartású címzetes főesperes Merza Antal (*1814–1878) unszolására.

Felesége: SIMAI ANNA (*Szamosújvár, 1835–Gyergyó, 1878)

Házasságkötés: 1854

Gyermekeik:

(1) Katalin (*1854–†?)

(2) Kristóf (*1856–†1934)

(3) Gergely (*1858–†1861)

(4) Vilmos (*Gyergyó, 1868–†Gyergyó, 1921) – kereskedő, divatárú-méterárú kereskedése volt.

Felesége: /SZEKULA/ JAKOBI GIZELLA (*Maroshévíz, 1875–†Gyergyó, 1934)

Apa neve: /Jakobi/ Szekula Gergely (*1837–†1891) – kereskedő

Maroshévíz telepedik, vegyeskereskedést tart, fakitermeléssel foglalkozik.

Anya neve: Fejér Róza (*1851–†1881)

Házasságkötés: 1868

Testvérei:

Mária (*1871–†1905),

Férje: URMÁNCZI ISTVÁN (*1851–†1900)

Gergely (*1873–†?)

Házasságkötés: 1895

Gyermek:

(4.a) László (*1895–†1930) – banki alkalmazott Marosvásárhelyen (1920–1930)

(4.b) Margit (*1899–†1916)

(4.c) Pál (*1903–†1906)

(4.d) Klára (*Gyergyó, 1908–†Középajta, 1973)

Férje: BUDAI DOMOKOS (*Középajta, 1893–†Középajta, 1938) – építészmérnök 1914-ben kadét az útászoknál, orosz hadifogoly, nyolc évet tölt Irkutzkban hadifogságban, 1922-ben engedik szabadon. Krajova városi főépítésze haláláig.

Második házasságkötés: 1936

Gyermekük:

(4.d.1) Pál (*Krajova, 1937)

Férje halála után Merza Klára fiával, Pállal, hazaköltözik Gyergyóba, a Márton Áron utca 20 szám alatti házban laknak. A II. Világháború kitörése után Budapestre menekülnek.

Gyergyói házukba hol a német, hol meg az orosz hadiszállás rendezkedik be, végül felgyújtják, a tető leég, a ház lakhatatlan állapotba kerül. Menekülésből hazatérő családot az Urmánczi rokonság fogadja be Hévízen, de az 1949-es államosítással ismét az utcára kerülnek. Középajtai rokonsághoz költöznek, az édesanya 20 évig dolgozik tisztviselőként Nagyajtán. A fia, Merza Pál Brassóban végzi tanulmányait, kohászati-bányaipari főiskolát végez, Brassóban dolgozik, ott alapít családot.

Lánya, Merza Klára Vásárhelyen él, ezért az unoka – Matyi – születése után (2011) Merza Pál és felesége napjainkban is Vásárhely-Brassó között ingázva, kétlaki életet él.

(5) Anna (*1862–†?)

A családnévről, betelepedésről ld. Dr. Száva Tibor Sándor, *Gyergyói és Szépvízi magyarörmények nyomában*, Csíkszereda, 2008.

Adatközlő: Budai Merza Pál

Merza Vilmos

Merza Vilmos
és felesége szül. Jakobi Gizella

Merza Klára

NITS – KOVRIG – SZENKOVITS CSALÁD

Krasznáról és Szamosújvárról származik az örmény-katolikus Nits család.

NITSCH (JÁNOS) JOHANN

Felesége: KLEIN KATHARINA

Gyermekeik:

(1) Dániel (*1839–†?) - földbirtokos

Felesége: BETEGH JULIANNA (*1847–†?)

Gyermekeik:

(1.a) János (*Szamosújvár, 1870–†Szamosújvár, 1943) – gyógyszerész

Felesége: BÁNYAI SZERÉNA (*Szamosújvár, 1876–†1947)

Apa neve: Bányai Gyula, anya neve: Bárány Mária

Házasságkötés: 1874.

Testvére: Károly

Házasságkötés: 1900 körül.

Nits János gyógyszerész oklevelet a Kolozsvári Ferencz József Tudományegyetemen szerez (1891), Kolozsváron Székely Mózes gyógyszertárában dolgozik. 1900-tól Szamosújváron Placsintár Dávid Szentkereszt gyógyszertárában kezelő, majd bérlő. 1910-ben megveszi a gyógyszertárat, ennek tulajdonosa marad 1943-ban bekövetkező haláláig (a gyógyszertárat fia, Nits Gyula veszi át).

Szakmunkái a Gyógyszerész Hetilap majd a kolozsvári Revista Farmaciei hasábjain jelennek meg. A gyógyszerészképzés oktató professzora (1902) Kolozsváron.

Szentháromság gyógyszertár: Szamosújvár központjában, 18 sz. alatti polgári ház – az un. Placsintár ház – földszinti részén volt. Alapítási éve 1788-ra tehető. Szamosújvári Karácsonyi Gratian örmény kereskedő kizárólagos alapítás és birtoklási jogot vásárol az akkori városi Tanácstól, és 1788-ban képesített gyógyszerésszel működtetve megnyitotta a Szentkereszt gyógyszertárat. Halála után özvegye, szül. Lászlóffy Katalin örökölte, majd eladta a Placsintár családnak. Placsintár Dávid örmény kereskedő fia, Placsintár Gratian gyógyszerészmester oklevelet nyert (1819) Bécsben –, és testvére, Placsintár Dávid (1826–1901) ugyancsak gyógyszerészt Pesten avatták gyógyszerészmesterré, 1872-ben Szamosújvár polgármesterévé választottak. Szamosújvár polgármestere volt 1901-ig.

Gyermekeik:

(1.a.1) Margit (*1902–†?)

(1.a.2) Julia (*1904–†1993) – gyógyszerész,

(1.a.3) Gyula (*Szamosújvár, 1906–†Szamosújvár, 1979) – gyógyszerész, gondnok és orgonista a szamosújvári örmény székesegyháznál

Felesége: MEDGYESI ALICE (*Budapest, 1914–†Szamosújvár, 2004 körül)

Apa neve: Medgyesi József (*Kolozsvár, 1879–†Kolozsvár, 1948) – kereskedő

Anya neve: Szenkovits Ida (*Bécs, 1892–†Bécs, 1925)

Házasságkötés: 1937, Kolozsvár. Letelepednek Szamosújváron.

A kolozsvári református gimnáziumban tett érettségi vizsga (1924) után Nits Gyula gyakornok apja gyógyszertárában, Kolozsváron. I. Ferdinand Király Egyetemen gyógyszerész oklevelet szerez (1924), Szamosújváron apja gyógyszertárában dolgozik. Katonai szolgálata befejeztével Bécsben Alte Salvator gyógyszertárban gyarapítja szakmai képzettségét. Hazatérése után 1944 átveszi apjától és vezeti a Szentháromság gyógyszertárat, egészen az államosításig (1949). Ezután egy dési gyógyszer lerakat alkalmazottja 1951-ig, Szamosújváron a 19. sz. gyógyszertár (volt Szentháromság gyógyszertár) kinevezett vezetője nyugdíjazásáig (1970-ig).

Gyermekeik:

(1.a.3.1) Márta Júlia (*Szamosújvár, 1938)

Férje: KOVRIG KRISTÓF

Házasságkötés: 1956, Szamosújvár

(1.a.3.2) Péter (*Szamosújvár, 1939–†Kolozsvár, 2013)

(1.a.3.3) János (*Szamosújvár, 1942–†Szatmár)

(1.a.3.4) József (*Szamosújvár, 1946–†Regensburg)

Nits Gyula és felesége szül. Medgyesi Aliz szamosújvári gyógyszerészek a II. világháború alatt zsidókat bújtattak – ezért Izrael állam bukaresti nagykövetsége részéről posztumusz kitüntetésben részesültek. A "Világ Igazai" diplomát és érmet fiúk, Nits János vette át 2003. május 27–én Szatmárnémetiben.

(1.a.4) Nóra (*1911–†?)

(1.a.5) Károly (*1916–†?)

(1.b) Ödön

(2) Dávid (*1839–†?)

(3) Márton (*1838–†?)

(4) Jakab (*1844–†?)

Szamosújvári származású
KOVRIG ANTAL (*Szamosújvár, 1893–†Kolozsvár) - hentes, mészáros
Felesége: KOVRIG VERONIKA (*Budatelke, 1898–†Kolozsvár)
Gyermekeik:
(1) Lajos
(2) Gergely
(3) János
(4) Julianna
(5) Kristóf (*Budatelke, 1932) – könyvelő
Felesége: NITS MÁRTA JÚLIA (*Szamosújvár, 1938)
Házasságkötés: 1956, Szamosújvár
Gyermekeik:
(5.a) Katalin (*Szamosújvár, 1957) – Szamosújváron él
(5.b) Éva (*Szamosújvár, 1959) – Marosvásárhelyen él
(5.c) Annamária (*Szamosújvár, 1960) – Szamosújváron él

Erzsébetvárosi származású
SZENKOVICS MÁRTON (*Erzsébetváros, 1782–†?)
Felesége: PATRUBÁN MÁRIA (*1790–†?)
Házasságkötés: 1812
Gyermekeik:
(1) Ladislau (*Erzsébetváros, 1814–†?)
Felesége: SZENKOVICS CATERINA (*Erzsébetváros, 1816–†1854)
Apa neve: Szenkovics Emanuel (*Erzsébetváros, 1768–†?)
Anya neve: Dániel Erzsébet (*Erzsébetváros, 1795–†?)
Házasságkötés: 1812
Gyermekük:
(1.a) Pál (*Erzsébetváros, 1854–†Bécs, 1928)
Felesége: SZENKOVICS IDA ANNA (*Bécs, 1863–†1940 Bécs)
Apa neve: Szenkovics Kajetán (*Szamosújvár, 1831–†Bécs)
Anya neve: Leopoldine Kramsall (*Bécs, 1841–†Bécs, 1912)
Gyermekeik:
(1.a.1) Ida (*Bécs, 1892–†Bécs, 1925)
Férje: MEDGYESI JÓZSEF (*Kolozsvár, 1879–†Kolozsvár, 1948) - kereskedő
Házasságkötés: 1912
Gyermekeik:
(1.a.1.1) Alice (*Budapest, 1914–†Szamosújvár, 2004 körül)
Férje: Nits Gyula
Házasságkötés: 1937, Kolozsvár
(1.a.1.2) Ilona

(1.a.2) Pál

Felhasznált irodalom:
Hanusz Gyula, *Gyógyszertészképzés kezdetei Kolozsvárt*.
dr. Izsák Sámuel – Sztraniczki Mihály, EÖGyKE Füzetek XIV évf., 165. szám.
Péter H. Mária, *Az erdélyi gyógyszerészet magyar vonatkozásai*, Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár 2002, 424 – 512.
Dr. Orient Gyula, *Erdély gyógyszerész polgármesterei*, Erdélyi Múzeum Egyesület, Orvostudományi Szakosztály Közleménye.

Adatközlő: Kántor Kovrig Éva

Megújul a szépvízi Örmény Katolikus Templom

Sikeresen pályázott Hargita Megye Tanácsa egyháztámogatási programján a szépvízi Örmény Katolikus Plébánia. A támogatási szerződést október 30-án, kedden írta alá *Borboly Csaba*, Hargita Megye Tanácsának elnöke és *Gábor Zoltán* plébános a csíkszeredai megyeházán.

A 45 ezer lejes támogatásból a templom új esővíz csatorna rendszert kap, valamint újra vakolják és meszelik a teljes épületet. A szerződés aláíráson jelen volt *Incze Sándor* kántor is, akivel átbeszélték és értékelték a pápai audienciát, amelyre a hónap elején került sor.

Ebből az alkalomból a megyei tanács elnöke egy képpel is megajándékozta Gábor Zoltán plébánost, amelyen közösen szerepel a pápával. A jelenlévők ugyanakkor, a jövőre való tekintettel egy még szélesebb körű, akár székelyföldi szintű látogatás lehetőségéről is tárgyaltak Vatikánba. (sajtóközlemény)

(Forrás: Erdély ma, 2018. okt. 30.)

Kossuth utca és Kossuth kávéház, Fogolyán Endre és Kozma L. üzletei, 1908

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje. A törvény szerint személyi jövedelemadónk (kétszer) 1%-át erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

A Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelemadónk 1%-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

22 éve működő egyesületünknek így lehetősége nyílik arra, hogy működése anyagi nehézségeit részben megoldja. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdettől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon, meggyőződhedtek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identítás örzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon kulturális egyesületünkre, ezáltal önmagára is! Hiszen azért dolgozunk, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsuk, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kulturáját, örmény katolikus hitéletét megőrizzük, átadjuk gyermekeinknek és unokáinknak, az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevallásakor a NAV által rendszeresített bevallási nyomtatványon nyilatkozatot tegyen szervezetünkre.

A kedvezményezett adószáma: 18085590-1-41
A kedvezményezett neve: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Egyúttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik 1%-kal támogassa a Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma: 0011, és részegyháza a történelmi örménység örmény szertartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma!

Köszönjük, hogy gondol ránk!

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

(Cikk a 17. oldalon)

TARTALOM

Kerubénekek – *dr. Sasvári László* 1
Szent Karácsony ünnepén – *dr. Issekutz Sarolta* 2
Dr. Sasvári László – Laudáció – *dr. Issekutz Sarolta* 5
Heim Pál – Laudáció – *dr. Issekutz Sarolta* 6
Az EÖGYKE 2018. évi beszámolója – *dr. Issekutz Sarolta* 7
Ádvent kövei – *Alexa Károly* 10
Tisztelt Hölgyeim és Uraim! – *Dr. Benedek Katalin* *12*
Új időszámítás jön a kutatásban (részletek) 16
Hegyvidékiek gálaműsora – *Hegedüs Annamária* 17
Opera született Szolzsenyicin Iván Gyenyiszovics egy napja című kisregényéből 18
Látogatható és használható a plébániák régi gyűjteményéből álló könyvtár – *Kömény Kamilla* 19
A lokális emlékezet vallásantropológiai vizsgálata a tordai örmény családban – *György Ferenc* 21
Programajánló – Meghívók 30
Vákár Tibor – *Szenttamássy Katalin* 31
Magyar és nem magyar kisebbségek Romániában (részletek) – *Székely Kriszta* 33
Gyergyószentmiklós díszpolgára lett dr. Garda Dezső 34
Tájékoztatás 35
Támogatóink 36
Minden a csapággyal kezdődött 37
A Balti-tengertől a Fekete-tengerig: örmények a kulturális, gazdasági és politikai folyamatokban címmel tartottak nemzetközi tudományos konferenciát Jerevánban 38
A magyarörmény közösség további rendezvényei 40
Vers (*Dr. Szám László:* Mátyásváró ének) 43
„Élő emlékezet” – Örmény származású családok Marosvásárhelyen – 13. rész: Mánya (Manug) család 44
Ázbé(j) család 46
Onucsán család 48
Merza család 49
Nits – Kovrig – Szenkovits család 50
Megújul a szépvízi Örmény Katolikus Templom 53
1% 54

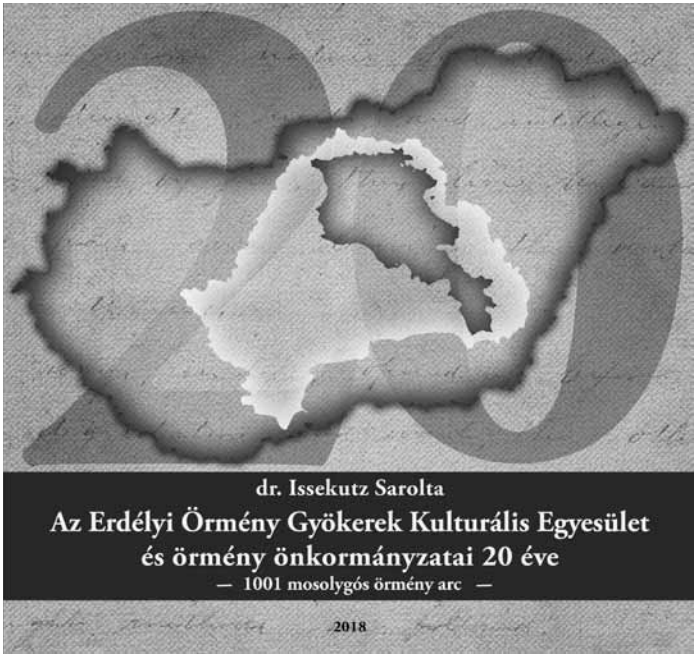

Megjelent az emlékalbum, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületnél kapható.

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.
Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Tel./Fax:** 06(1) 201-1011

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kéthavonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:
Emberi Erőforrások Minisztériuma,
Zuglói Örmény Önkormányzat, Fővárosi Örmény Önkormányzat

Nyilvántartási szám: CE/13136-3/2017

Felelős főszerkesztő és kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel./Fax: (1) 201-1011

Lapzárta: minden páratlan hónap első hétfőjén!

Tördelés: Bauer Csilla

Nyomdai munkák: Pannónia Nyomda Kft.

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f ü z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
kéthavonta megjelenő kiadványa
XXIII. évfolyam 240. szám
2019. március–április

Tisztelt Olvasóink!

Minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor a **Fővárosi Örmény Klub a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termében (helyszínváltozás!!!)** kerül megrendezésre.
Bejárat a Budapest V., Városház utca 7. szám felől, az udvaron keresztül.
Mindenkit szeretettel várunk!
A lapzárta április 23-án lesz.

Kerubénekek

„Kicsoda olyan, mint az Úr, a mi Istenünk? Keresztre feszítették érettünk, eltemették és feltámadott, hűségesnek bizonyult a világon és felemelkedett dicsőséggel. Jöjjetek népek, az angyalokkal áldást énekeljünk Neki, mondván: Szent, szent, szent vagy Urunk Istenünk.”

Ez a nagyszombati örmény liturgia (mise) kerubéneke.* A kezdő kérdőmondat már egy ószövetségi zsoltárban is elhangzik. Itt azonnal, konkrétan felelünk rá: Közénk jött s felszólít minket dicsőítésére, említve a „Szent, szent, szent …” éneket.

dr. Sasvári László

** Szent liturgia örmény katolikus szertartás szerint. Bp. 2006. 116. o.*

***Lapunk az interneten: www.magyarormeny.hu* honlapon is olvasható.**
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Alexa Károly

Magyarörmények

Az új esztendő legelső napjaiban könyvet lapozgatok. Hirtelenjében emlékkönyvnek mondanám, de inkább emlékeztető, hiszen nem befejezett ügynek a „záróköve”, hanem csak futó megtorpanása egy történetnek. Számomra és több ezrünk számára kedves történetnek: egy rokonszenves és jóravaló „magyarföldi” (kaukázusi és erdélyi) nemzeti(ségi) közösség életének, amelynek századok garantálják az érvényességét a magyar történelemben. Az érvényesség itt azt jelenti, hogy makacs életrevalóság. Egy civil társulás megtalálja és újrateremti a maga múltját,

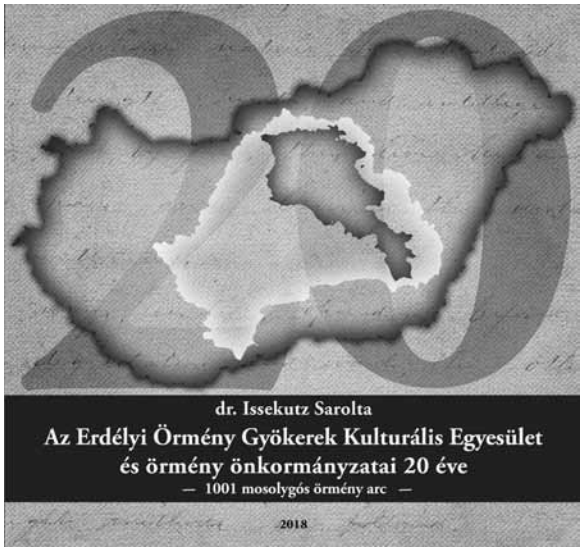

és semmi meglepőt nem lát abban, hogy ez a kisközösségi történet elválaszthatatlan a magyar nemzet életútjától. Ez a történet a szüntelen határátlépések jegyében áll, abban találja meg önmagát. Határátlépések a földrajzi és históriai térben, a társadalomban, a nyelvben. Élet, sőt létmód az örökös asszimilációs csábítások és a megmaradás genetikus kódrendszerében.

„1001 mosolygó örmény arc” – ez áll a könyv címe alatt. És ez a lényeg, jóllehet a cím – mi mást is tehetne – kénytelen nehézkes pontossággal rögzíteni a témát: Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és örmény önkormányzatai 20 éve.

Egy pillanatra azért meg kell állnunk a címnél: oka van ennek a kínos precizitásnak a meghatározásban. Keserves oka, amelyről szükségszerű néhány szót szólni a kívülállók számára – a legkevésbé sem mosolygós arccal. Ebben a címben két „elemet” kellett egyeztetni: egy civil egyesület létét (azaz önmeghatározását) és egy olyan közjogi intézményét, amely keretet ad a nemzetiségi autonómiáknak, tehát amely biztosítja a nemzeti kisebbségek kulturális, nyelvi, „önkormányzási” szuverenitását a magyar nemzetéletben. Ahogy láthatjuk, vagy mondjuk inkább így: ahogy a szórványos híradások alapján vélhetjük, ez a „kettősség” általában – a németek, a szlovákok, a bolgárok vagy a lengyelek stb. esetében – képes a normális „együttműködésre”, az önkormányzat a maga politikai és kapcsolati tőkéjével, valamint költségvetési „sorával” támogatni tudja, mert ez a dolga, az illető nemzetiség ilyen-olyan kulturális szerveződéseit, alapítványait, alternatív

oktatási intézményeit, közhasznú egyleteit, művészeti és egyéb „köreit”.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület (EÖGYKE) úgy részese az Országos Örmény Önkormányzatnak, hogy létrejöttét és működést tekintve önálló intézmény, sőt a több száz éves magyarországi örmény diaszpórának eme szerveződése nélkül létre sem jöhetett volna 1995-ben az Országos Örmény Kisebbségi Önkormányzat. Amikor is már az első pillanatban megindult a harc a magyarországi (zömmel erdélyi) gyökerűek és a keleti testvéreink között oly módon, hogy utóbbiak a teljes képviselet jogosítványait óhajtják vindikálni maguknak. És ezt több-kevesebb sikerrel el is érték. Elsősorban arra hivatkozva, hogy ők tudnak örményül, míg a másik oldal (mi...) már vagy ötnegyed évszázada asszimilálódott nyelvében. Azért csöndesen megjegyezném, hogy a korábbi – nem tudni, honnan előkerült – parlamenti „szószólójuk” sem bírta az „anyanyelvet”. Most meg már ez az egyetlen magyarországi kisebbség, amelynek nincs parlamenti szószólója, ami ellen perek tömege folyik, fel az Alkotmánybíróságig...

Balról: Dávid Csaba, Gosztonyi Mária, Dr. Benedek Katalin, Bende Miklós

Nem akarom részletezni ennek a lassan negyedszázados, gyalázatos históriának a részleteit (2002-től egy ciklus erejéig magam is önkormányzati képviselő voltam, mesélhetnék a kirekesztés középeurópai mentalitásnak felfoghatatlan technikáiról), a türelmes kutakodás sok mindent megtalál az interneten, ideértve a kötelező információk árulkodó hiányát, és emellett a most megjelent könyv előszava is – forintra – pontos tájékoztatást nyújt. Egyetlen adat: 2012 és 2015 között a hazai örménység kilencven százalékát képviselő EÖGYKE a költségvetés 4,85, az örmény katolikus egyház a 3,01 százalékához jutott hozzá... Ennek az előszónak az írója a lehető legilletékesebbként az az Issekutz Sarolta, aki nélkül a „magyarörmény” megújulásról biztos, hogy nem beszélhetnénk. És nemcsak szervezőként, minden problémára azonnal reagáló ügyvédként áll a közösség élén, hanem hagyományépítőként és kulturális mindenesként is.

De vissza a derűhöz... Elég belekezdeni az előszóba: „Aki ezen albumot kézbe veszi, lényegében egy frissiben posztolt „szelfit” tart a tenyerében... Szeretettel ajánlom e bejegyzést mind megtekintésre, mind pedig „lájkolásra” Mostani „könyvismertetésem” is efféle tetszésnyilvánítás: a könyv számtalan mosolygó arcképét bízvást felcserélhetnénk ugyanennyi sárga arcocskára, felfelé görbülő szájjal, ahogy könnyű kézzel odavetjük ezt a piktogramot, azaz emotikont rövidke üzeneteink végére.

Mert van okunk a „szmájlira”. Ez a húsz év az „egyesület” életében egyszerre húsz

meg – mondjuk – nyolcszáz esztendő (ha az örmények Kárpát-medencei jelenlétének kezdetére emlékeztetünk). Hiszen az EÖGYKE attól „másabb" minden egyéb törekvésnél (finoman fogalmazva), hogy mindazon „örmény ügyeket" képviseli, amelyek beágyazódtak a magyar évszázadokba. Amelyek összetéveszthetetlen kultúrával, műveltséggel, mentalitással szőtték át és be a környező magyarságot. Az erkölcsről se feledkezzünk meg! Az örmények fővárosában, Szamosújváron (a város tervezője 1700-ban egy Alexa nevű mérnök...) működött Magyarország egyik legnagyobb börtöne – de örmény mutatóban sem volt a rabok között.

Nem akarom, aligha is tudnám leltárát adni az EÖGYKE két évtizedének. Eseményekben és vállalásokban hallatlanul sűrű évek voltak ezek. Egyfelől meg kellett szervezni egy tettre kész közösséget, feladatokkal és élményekkel összekovácsolni a tagságot, biztosítva érdekképviseletét is, másfelől meg vissza kellett hódítani a „saját" múltat, amelyet ugyan senki el nem orzott, csak a közönyös idő koptatott és halványított alig észlelhetővé. Az egyesület lapja, a Füzetek mára már mintegy tízezer lapnyi információt továbbít papíron is, meg a világhálón is erről a húsz évről meg jó pár évszázadról. Világháló? Egy-két napja indult el a „magyarormenytudastar" az interneten, amelybe „minden" bele fog kerülni.

Nézem a képeket, olvasom húsz év híreit. Mi minden történt... Hány és hány utazás – a „szent" helyekre: Erdélybe, őseink városaiba, templomaihoz, a *Kányádi Sándor* bátyánktól megénekelt erdélyi örmény sírkövekhez és Örményország tájaira, a leírhatatlan kacskarok, a keresztes kövek világába, a bécsi és velencei templomokba. A hitélet itthoni megújításának eseménytörténete; és itt van a rendszeres közösségi alkalmak „tematizálása": kiállítások, koncertek, emlékműsorok, műterem-látogatások, hőseink és távoli mártírjaink emlékeinek számontartása – az aradi vároktól a törökországi genocídium iszonyattablójáig, irodalmi estek, gasztronómiai kalandozások, óh, az Ararat konyak (mily nagy kár, hogy *Churchill* éppen Jaltában kapott rá)... És a kiadványok... Életem egyik legnagyobb szellemi kalandja volt az, hogy végiglapoztam a Szamosújváron 1887 és 1907 között (ez is éppen húsz év!) kiadott Armenia című folyóiratot. Elképesztő tudás- és emléktár, amely az ősi anyanyelv magyarországi életének végórájában szedte össze mindazt, amit az örmény egyetemességről Európában és Erdélyben tudni lehetett. Nagy megtiszteltetés, hadd tömjénezzem magam kicsit, hogy a 26 kiadványból hármat én szerkeszthettem, köztük a legfontosabbat (Távol az Araráttól, 2014), amelyben 37 örmény gyökerű magyar író, mondjuk így, tesz hitet „összmagyar" kötődése mellett – *Adyval* az élen. És persze – az ember esendő – jókedvvel nyugtázom a magam alkalmi ábrázolatait ebben a hatalmas mosolygalériában. De igazán az mozdítja a kezem lájkolásra, hogy látom, mennyi jóarcú és jó kedélyű magyarral lehetek együtt örményként könyvek között (tudálékoskodva...) és a Szeván-tó partján (táncolva...), dudokot hallgatva és valami örmény specialitást eszegetve..., nem mintha odavolnék a padlizsán-aludttej „kombóért", hogy a mai idők szóhasználatát kövessem (erős fenntartásokkal...).

(Megjelent: Magyar idők, 2019. január 12.)

Évadkezdő klub nagy sikerrel

Január 17-én forrt a levegő a Fővárosi Örmény Klubban a hideg ellenére. Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kampánynyitó rendezvényén az Erdélyi Örmény Múzeum sorozat két új kiadványa volt a téma. Az elnök *Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és örmény Önkormányzatai 20 éve – 1001 mosolygós örmény arc* – című emlékalbumot mutatta be, amelyhez bevezetőnek *Alexa Károly Magyarörmények* c. cikkét olvasta fel *Várady Mária* színművész, remek hangsúlyozással. Az egyesület archívumában lévő közel százezer fotóból megjelentetett megközelítőleg hétszáz kép és a tematikus szöveges tartalom bemutatja az egyesület céljainak megfelelő működését és értékmentését határon innen és túl, a magyar kultúra részét képező magyarörmény kultúra sokszínűségét..

Az emlékalbum a közgyűjteményekhez is eljut, ezzel is tájékoztatást nyújt országszerte a magyarörménység sokévszázados jelenlétéről a Kárpát-medencében, közösségeik, kultúrájuk, örmény katolikus hitéletük megismerése által.

dr. Issekutz Sarolta, a könyv szerzője

A klub második részében Gyertyánfy András tanár bemutatta *A Gyertyánffy család története a 19. században* c. családtörténetét vetítettképes előadásával. A DVD kiadványt az EÖGYKE a Bp. Főv. II. ker. Örmény Önkormányzat támogatásával adta ki. A klubterem felbolydult a bemutató során, kiderült, hogy nagyszámú Gyertyánffy családtag személyesen jelent meg, hogy találkozhasson az előadó szerzővel, a rokonaival. Voltak Erdélyből, Délvidékről származók, budapestiek, és vidékiek, akik végre megismerhették egymást, találkozhattak egymással. Sokan máshonnan kapták

az értesítést és örömmel vettek részt egy nagy és híres család találkozóján, mint hozzátartozók. Azóta többen telefonon is jelentkeztek már. Érdemes lenne folytatni a családtörténetet, kiegészítve a 20-21. századra is.

A sikeres est is bebizonyította, hogy a magyarörmények egy nagy családot alkotnak, valahol mindenki rátalál a rokonaira. Ez az együvé tartozás segített pl. a nagy traumák (Trianon, II. Vh.) miatt menekülő erdélyi magyarörmény családok hazai beilleszkedéséhez, otthonra találásához is, amikor a már gyökeret vert (a Trianon miatti m enekültek) családok és az örmény katolikus egyházi gyülekezet segítette révbe érésüket.

Vikol Kálmán (középen) és kisegyüttese

Az est záróműsorában Vikol Kálmán fuvolaművész és kisegyüttese – köztük Márton fia zongorán – a többi furulyán és cimbalmon igazán derűs hangulatot varázsolt, szinte táncre perdítette a közönséget. Farsangidéző népzenei összeállításukkal, közös énekléssel zárult az est.

M

Gyertyánfy András

Vikol Kálmán és tanítványa

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és örmény önkormányzatai 20 éve

– 1001 mosolygós örmény arc -

Bevezető

E dokumentum- és képtár egy visszatekintés az elmúlt 20 év történetére. Van néhány olyan témakör, amelynek ismerete mindenképpen szükséges az emlékalbum

XIX. Nerses Bedros Örmény Katolikus Pátriárka fogadása templomban

értékeléséhez, megértéséhez. Ilyenek például az, hogyan is kerültek az örmények az elismert 13 kisebbség/nemzetiség közé, hogyan kerültem én személyesen kapcsolatba az örményekkel, örmény nemzetiségi önkormányzatokkal és hogyan látom helyemet és szerepemet az elmúlt több mint 20 év viharaiban és napsütésében, milyen külső és belső feltételek, körülmények között működött az Egyesület.

Az örmény kulturális életbe történő bekapcsolódásom, valamint az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület megalakulásának lehetősége és több mint 20 éves tevékenysége szempontjából fontosnak tartom az 1993-ban hatályba lépett, a nemzetiségek jogairól szóló LXXVII. Tv. ismeretét, amely sok mindent szabályozott, többek között azt is, hogy mely nemzetiségek kapnak jogot az önkormányzatisághoz.

Vizsgálnunk kell az erdélyi örményeket, hogy megfelelnek-e a törvényi követelményeknek, azaz legalább 100 éve honosak Magyarországon, számszerű kisebbséget képeznek-e és ápolják-e hagyományaikat, kultúrájukat és beszélik e saját nyelvüket. Tény, hogy az erdélyi magyarörmények több mint 100 éve honosak Magyarországon, több mint 350 éve élnek Erdélyben, számszerű kisebbséget képeznek, a létszámuk kb. 10-15 ezerre tehető és beszélik a saját nyelvüket, amely már közel 200 éve magyar, ápolják és megélik kultúrájukat, hagyományaikat, vallásukat. Sikerült

A karácsonyi klubban

sok évi küzdelmem után elérni, hogy az új nemzetiségi törvény (2011. évi CLXXIX. tv.) elismerje a hazai örménység magyar anyanyelvét is az örmény mellett. Ennek fényében megállapítható, hogy az örmény

Dr. Pál Emese a Szongott Kristóf-díj átvételén (Szongoth Gábor és dr. Issekutz Sarolta)

nemzetiségi önkormányzatiság a magyar anyanyelvű, túlnyomó többségben élő erdélyi magyarörmények nélkül a törvény szerint nem jöhetett volna létre.

Szongott Kristóf szamosújvári tanár, armenológus a XIX. század utolsó évtizedeiben az erdélyi örménységet magyarörménynek (magyarörménynek) nevezte el, hogy megkülönböztesse a külföldi diaszpórák örménységétől, akik beszélték az örmény nyelvet. Ezt a szóhasználatot az általa elindított Armenia magyar-örmény havi szemle folyóiratában (1887-1907) is megjelentette. Ezt a szóhasználatot vette át a magyarországi, Erdélyből elszármazott, évszázadok óta magyar kultúrán felnőtt örménység, hogy megkülönböztesse magát a XX. sz. második felében Keletről érkezett örményektől, akik a keleti örmény nyelvjárású örmény nyelvet beszélik. Őseink Erdélyben a nyugati nyelvjárás erdélyi változatát beszélték, amely kihalt a XX. századra. Ma használatos az erdélyi örmények között az „örmény gyökerű magyar" kifejezés is, amely összefügg a választásokkal, hiszen mi alapvetően ennek tarjuk magunkat, amikor a magyarok létszámát kell meghatározni.

A számarányokat tekintve ma Magyarországon az örmény nemzetiséghez tartozók túlnyomó többsége (kb. 98%) már kétszáz éve magyar anyanyelvű. Ennek ellenére mindenki büszke örmény gyökereire és boldogan vállalja e nemzetiséghez való tartozását, mert egy nagy múlttal, ősi kultúrával rendelkező, sikeres és megbecsült közösségnek tartja az örményeket és az ilyen közösséghez való tartozást jó megélni. A jereváni Örmény Tudományos Akadémián tett látogatásunkkor (2005) az akadémia elnökével is beszélgettünk erről, aki nagyon örült ennek és a fogadásunk során kijelentette, hogy a Kárpát-medencei örmény diaszpóra a legrégebbi diaszpóra, amely közel 800 év után is ápolja örmény gyökereit, kultúráját, hagyományait és örmény katolikus hitéletét...

Ha többet szeretne megtudni rólunk és élvezni az emlékalbum szép fotóit, az „1001" mosolygós magyarörmény arcot

2016-ban a Tarka Napon Krikor atya átadja a Pátriárka emlékkönyvét dr. Issekutz Saroltának. Jobbra: Tutsek Árpád

látni, akkor keresse meg az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületet, ahol az emlékalbum megszerezhető.

dr. Issekutz Sarolta

Balogh Jenő

Gondolatok, gondok a Magyarörmény Tudástár tervezés és megvalósítás során

Miért történt minden előzetes beharangozás nélkül a Magyarörmény Tudástár bejelentése és bemutatása? Csak akkor mertük nyilvánosságra hozni az ötletet, amikor ténylegesen megkaptuk a pénzt hozzá. Pályázaton semmi esélyünk sem lett volna, nem is mertünk pályázni. Szerencsénkre 2017 őszén a Marczibányi téri kiállításunk megnyitóján megjelent *Varga Mihály* pénzügyminiszter úr is, akit letámadtunk az ötlettel. Nagyon tetszett neki, fontosnak tartotta a projekt elindítását. Szóbeli ígérvényt kaptunk arra, hogy a saját keretéből támogatja, de technikai okok miatt a pénz egy évet késett. Csak akkor álltunk ki vele a nyilvánosságra, amikor a pénz megérkezett és belevágtattunk.

Mikor és hogyan merült fel a Magyarörmény Tudástár alapító gondolata?

Több indító gondolat, megoldandó probléma volt.

- **Sok anyag gyűlt össze az évek alatt.** Az elmúlt húszon év alatt sok anyag gyűlt össze és azokat meg kell őrizni (örmény tárgyú könyvek, kiállítási anyagok, családi dokumentumok, genealógiával foglalkozó levelek, elhangzott előadások, stb.). Az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek egy olyan kiadvány, amelybe szeretjük „begyűrni" a megőrzendőket. Nagyon sok mindent sikerült is, amelyre büszkék vagyunk. De a hely is kicsi és nem lehet ezen a módon megoldani minden archiválási feladatot. Ki kellett találni valamit a jelen értékmentésre. A jelen mellett ott van múlt is, tekintettel arra, hogy az őseink által gyűjtött információ az ő időszakuknak megfelelő módon, könyvben, folyóiratban, dokumentumban került rögzítésre.
  Gondolnunk kell arra, mi lesz ezzel a sok anyaggal, ha …
- **2015-2016-ban a Tanulmányi verseny lebonyolításakor jó lett volna egy „örmény tankönyv"**
  Tanulmányi verseny téma-összeállítására ajánlani kellett forrásanyagot, tananyagot a felkészüléshez. Mit ajánljunk? A problémát - akkor átmenetileg - úgy oldottuk meg, hogy válogattunk néhány könyvet, kijelöltünk néhány fontos részt belőle, tanulmányokat digitalizáltunk és elküldtük a jelentkező diákoknak. Olyan kérdéseket állítottunk össze, amelyekre a válaszok az általunk ajánlott tanulmányokban megtalálhatók.

Végül is a választott megoldás:

- Az örménységről szóló tudásanyag **legyen alternatív és legyen interaktív**.
  Adjunk teret az **alternatív elméleteknek**, különös tekintettel arra, hogy a mai technika lehetővé teszi, hogy többet is és részletesebben is megjelentethetünk. Jelentessünk meg több könyvet, elméletet, tanulmányt, előadást...
  A válogatás és feltöltés során nem kívánunk szakértőként mérlegelni és igazságot tenni az írások között, ezért törekszünk arra, hogy minden,

a tematikus témakörbe tartozó fontos írás feltöltésre kerülhessen, bizonyos szerkesztői moderálás után.
Új technikával lehetőségünk van i**nteraktív tananyagot** létrehozni, azaz bárki az igényeinek megfelelően kibővítheti ismereteit (ahol különböző menüpontok között lehet válogatni, majd tovább haladva bővítheti ismereteit).
Gondoljunk bele: Mi örmények, hányszor hallottuk már a híres mondatot, hogy I. Apafi Mihály befogadta/behívta/letelepítette az örményeket. Kinyitjuk a tudás világát, most lehetőség nyílik arra is, hogy egyetlen gombnyomásra elérhessük azt a levelet, azt a megállapodást, amelyet I. Apafi Mihály kötött az Erzsébetvárosi örményekkel. (Csak azoknak, akik arra is kíváncsiak!)

- **Az idő szava**
  A fiatalok és a progresszív nem fiatalok ma másképpen gondolkodnak, másképpen olvasnak, másképpen tájékozódnak. Lehetőséget kell adni, hogy a maguk eszközeivel tanuljanak, kutassanak. Az új virtuális eszközökkel kell élni.
  Szintén a tanulmányi verseny írásbeli szakaszánál tapasztaltuk, ahol megengedett volt az internet használata, hogy hiába ajánlottunk a versenyző diákok számára könyveket, tananyagrészeket a felkészüléshez, a megoldásokban, visszaköszöntek a nem egészen korrekt, internetes válaszok. Tudomásul kell venni, ha ez a mai út, akkor tegyük elérhetővé a helyes megoldásokat az interneten mindenki számára.

Tervezzük, hogy a Magyarörmény Tudástár megmozgatja a hazai és erdélyi közösségeket is.

Már eddig több levelet küldtünk szét Magyarországon és Erdélyben, felkérve embereket, szervezeteket, hogy ők is kapcsolódjanak be, állítsanak össze bemutatkozó kiállításanyagokat. A szóbeli érdeklődés nagyon pozitív, már anyag is érkezett, bízunk a sikerben.

Van néhány részben még eldöntendő, gondolkodtató kérdés.

A Magyarörmény Tudástár nyelve legyen csak magyar, illetve legyen-e nemzetközi (angol)? A többnyelvűség nem a magyarörmény közösség számára lehet fontos, hanem a nemzetközi kapcsolatok szempontjából lenne jó. Ez elsősorban pénz és fordító kérdése, most - a gyűjtés és indulás fázisában - maradunk a csak magyarnál, kiegészítve néhány általános-, bemutatkozó szöveggel örményül és angolul. Később, ha arra lesz lehetőség, akkor lehet fejleszteni nemzetközi szintre.

Nem politizálunk, mindenki számára hasznosak kívánunk lenni.

Úgy fogjuk fel, mint egy dicsőségtábla, azaz szeretnénk elérni, hogy minden örmény gyökerű büszkén tanulmányozza és büszke legyen arra, hogy ott vannak ősei. Fontos lenne az is, hogy a ma élő örmény gyökerű művészek, tudósok híres emberek is oda kerüljenek, még életükben, hogy a Magyarörmény Tudástár ne egy halotti emléktábla legyen.

Legyen a Magyarörmény Tudástár is mosolygós, mint az emlékalbum.

Nem kívánunk fórummá lenni, azaz olyan felületté válni, amelyre bárki bármit írogat, ha az örményekről eszébe jut valami.

Minden kedves Olvasónknak hasznos és kellemes keresést, kutatást, olvasást és szellemi gyarapodást kíván a Szerkesztőség.

Pagonyi Judit

Az ismeretlen Görgei – a Magyar Nemzeti Múzeum kiállításán jártunk

Mi húzódik a Görgei-kérdés mögött? Erre kerestük a választ az örmény gyökerű honvédtábornokról nyílt kiállítás alkalmával, a Magyar Nemzeti Múzeumban. Dr. Hermann Róbert társkurátor segítségével meg is kaptuk, hiszen több mint 400 műtárgy, multimédiás alkalmazás és filmek elevenítették fel a legendás tábornok örökségét. A tárlat kedvezményes megtekintését a Fővárosi Örmény Önkormányzat biztosította és szervezte.

A Magyar Nemzeti Múzeum legújabb időszaki kiállításában arra tesz kísérletet, hogy *Görgei Artúr* (1818-1916) valós alakját, pályafutását, majd megítélését és annak változásait bemutassa. Görgei Artúr az 1848-1849. évi szabadságharc legvitatottabb alakja, aki 30 évesen már tábornok. A magyar vitézség utolsó legendás hőse, aki olyan sikereket ér el, hogy Ausztria kénytelen idegen segítséget kérni serege ellen. Ő pedig feltétel nélkül leteszi a fegyvert a túlerőben lévő orosz csapatok előtt. Kegyelmet kap, míg társai véres megtorlásnak esnek áldozatul. Túléli ezt is, mint a csatában szerzett koponyasebet, és árulónak bélyegezve morzsolja napjait ezután még 67 évig, kegyelemkenyéren.

Dr. Hermann Róbert a közel 3 órás tárlatvezetése után (dr. Issekutz Sarolta és Esztergály Zsófia)

Hős vagy gazember? Ördögi félisten vagy félisteni ördög? Mi húzódik a „Görgei-kérdés" mögött? Igaza volt-e *Kossuth Lajos*nak, aki Görgeit tette felelőssé a szabadságharc elvesztéséért? A szabadságharc árulója vagy legkiválóbb katonája volt ez az ismeretlenségből szinte pillanatok alatt fővezérré avanzsált tiszt, aki a szabadságharc tizenegy nagy csatájából hétben ott volt, s ebből öt összecsapást ő maga vezetett? El lehetett volna kerülni a nevéhez fűződő fegyverletételt? Ezekre a kérdésekre az idők folyamán több válasz is született,

Görgei Artúr megítélése többször változott, tetteit, érdemeit politikai érdekektől, vagy meggyőződéstől függően sokan sokféleképp értelmezték. Valós alakját egyre inkább elfedte a személyéhez kapcsolódó szóbeszéd, az 1848-49-es forradalomhoz és szabadságharchoz való viszonyunk, az ország függetlenségét, a polgári átalakulást is szimbolizáló Kossuth-kultusz. A Magyar Nemzeti Múzeum kiállításában most 16 közgyűjtemény és több magánszemély 416 db válogatott műtárgya alapján egyszerre ismerkedhetünk meg a 201 éve született Görgeivel, valamint az utókor vele kapcsolatos elképzeléseivel.

Az örmény gyökerű tábornokot idéző tárlat után a résztvevők lehetőséget kaptak a látványos Seuso-kincsek megtekintésére. A ma ismert 14 ezüstedény és az elrejtésükre használt rézüst a római császárkor késői szakaszából fennmaradt, lakoma- és tisztálkodó készleteket tartalmazó kincsleletek között a legértékesebbnek számít. A kincs névadó tálján nemcsak az edény tulajdonosának, Seusonak a neve olvasható, hanem az ábrázolt vadász- és piknikjelenetek egyik feliratából azt is megtudjuk, hogy villája és birtoka Pelso, azaz a Balaton közelében feküdt.

(Forrás: Magyar Nemzeti Múzeum)

Bálintné Kovács Júlia

Azbék

Történt pedig, hogy a Füzetek legutóbbi számában olvashattam *Ázbé Mihály* marosvásárhelyi lakos rövid családtörténetét, és kedden kedvem kerekedett, hogy foglalkozzam egy kicsit ezzel a családnévvel, amellyel újabban gyakran találkozom.

„Kászonújfaluban egy örmény síremlék található: Azbé István 1880-1948.

Azbé István Csíkszépvízről került Kászonba, mint kereskedő. Utódai nem születtek, a család kihalt."

Forrás: Sztojka Tamás: Erdélyi Örmény Gyökerek 2016. január - február 53. lap

Két évvel ezelőtt a Gyalui Várnapok alkalmával *Győr László* gyűjtő képeslap kiállításán találkoztam ennek a kereskedőnek a nevével, aki íme képeslapok kiadásával is foglalkozott.

Azbé István kiadása: Kászonújfalú

A Füzetek 2017 július-augusztusi számában (30. oldal) bizonygattam, hogy *Virág János*, Kolozsváros híres mészárosa örmény volt.... bizonyítékaim egyike így szólt:

„A Kolozsvár közelében lévő Gyalu községből az 1930-ban Szamosújváron megtartott templomszentelési ünnepségre adakoztak: *Ázbej Viktor, Id. Betegh Márton, Bocsánczy Anna, Özv. Kovács Gy.-né, Virágh Kristóf, Virágh Márton*.

A Kolozsváron megjelenő Erdélyi Közérdekű Napilapban, a *Szabadságban* 2018. december 8-án megemlékeztek *Anca Pálné Ázbej Margit*ról (Busikáról), aki 25 évvel ezelőtt, 1993-ban halt meg, emlékezett rá Zsófika és Palika.

1. *Anca Pálné, Kardos Márta* – kolozsvári testnevelő-tanárnő, sokszoros országos bajnok, Európa-bajnoki ezüst- és bronzérmes evezősnő az 5o-es években, számos nemzetközi regatta díjasa, itthon a Snagov-tavon, a határokon túl Amszterdamban, a szlovéniai Bledben, az akkori nyugatnémet Duisburgban, a lengyel Poznanban, az egykori Posenben a franciaországi Maconban és Anglia fővárosában, Londonban.

Férje édesanyja, Azbej Margit magyarnagykapusi földbirtokos lánya, a magyarul szakácsot jelentő Amirás család sarja révén került örmény családba.

A jelenleg Kolozsváron élő és dolgozó *Anca Pál*tól – akinek az édesapja emlékezetem szerint a Kolozsvári Filharmónia egyik igazgatója volt –, megtudtam, hogy a magyarkapusi temetőben egy parcellányi örmény sír található. Ezen kívül a család egyik őse meg is írta a családtörténetet...

A lényeg az, hogy Kalotaszegen – Magyarkapuson, mostani nevén Nagykapuson kívül máshol is vannak Azbejek.

A telefonkönyvben keresgéltem, és egy találékony férfire találtam, aki így írja a nevét: Azbey. Gondolom azért, mert románul az Azbejt azbezs-nek olvasnák. Beszéltem Vele telefonon, felesége Hajnalka tanítónő, kapják már a Füzeteket.

(folytatjuk)

Bohém helyek, nyugalmas szanatóriumok, budai emlékek

Ady Endre halálának centenáriumán

Sok kerületi autós ismeri a Nyéki utat: a kis, meredek utca afféle menekülő útvonal a Hűvösvölgyi út dugóinak kikerülésére. Nagyon régi útvonal ez, legalább kétszáz éve ugyanitt fut a nyomvonala, de ösvényként lehet, hogy már *Mátyás király* idejében megvolt.

Csinszka és Ady

Éppen a lipótmezei egykori „Tébolyda" oldalát zárja le. Ma az út mentén lakóparkokat, villákat, felső végében benzinkutat és néhány üres telket találunk. A Hűvösvölgyi út sarkánál is egy ilyen elhagyott telek áll, ez utoljára autókereskedés volt, amíg működött.

A telken pedig egy gyönyörű tölgy. Hatalmas, vastag ágai tiszteletet ébresztenek (az egyik a közelmúltban sajnos le is tört). Régóta állhat itt. A térképek tanúsága szerint valamikor egy hosszúkás, egyszerű hűvösvölgyi ház falát őrizhette, illetve szemközt a Park Pensio és az Éden cukrászda vendégeit.

Köztük *Ady Endré*t is, aki 1913 őszén itt élt a Hűvösvölgyben, a szanatóriumként működő szálló egyetlen utószezoni vendégeként. A költő halálának centenáriumán érdemes felkutatni, milyen is lehetett akkoriban ez a vidék.

Az bizonyos, hogy nyugodt volt, kristálytiszta levegőjű, a városi zajtól távol eső. A főváros zöldje volt, ahová könnyen ki lehetett jutni, hisz a Völgy utcában futó villamosvonal már a múlt század fordulóján kiépült, és kocsival sem volt elérhetetlen. Kissé talán bohém helynek számított, nagy találkozások, olykor nagy tivornyák helyszínéül szolgált - ezekből Ady is jócskán kivette a maga részét. Nemcsak az ismert Balázs vendéglő várta itt a vidám társaságokat, hanem sorban a többi is: a Hűvösvölgyi Úton a Schüller vendéglő, a Holzsprach-féle Vigadó az Orvvadászhoz, a Park Szanatórium Éden cukrászata és vendéglője, vagy kissé odébb a Hűvösvölgy Gyöngye vendéglő a Nagyréten. (1915-ben Csinszkával való esküvőjét is itt, a Hűvösvölgyben ünnepelték meg a Schüllerben.)

Ady Endre öccse tanácsára került Budára – a józan gondolkodású testvér először Lövőház utcai otthonába fogadta be kicsapongó életet élő, és ezért megviselt ideg- és egészségügyi állapotú bátyját.

(Erről ma emléktábla is tájékoztat a ház falán.) Az ő ötlete volt az is, hogy a Hűvösvölgyi „vadonban" álló szanatórium jót fog tenni a költőnek. Utószezon volt, így egyedül csak ő lakhatta az épületet, rajta kívül egy gazdasszony és egy szolga volt még ott. Igazi várúrnak érezhette magát itt, ahogy maga is írta, lába előtt a csodálatos völggyel szemközt az őszi színekbe öltözött erdővel.

Budának ez a része akkoriban még ritkásan beépített hely volt, és alig-alig volt állandó lakosa. A villamosvonal mellett sorakozó házak tulajdonképp nyaralók voltak, ahová a városból jobb időben kijártak tulajdonosaik pihenni, feltöltődni: jómódú polgárok, értelmiségiek, vállalkozók. A környék ma is álló villái közül sokat láthatott már Ady is, amikor sétálni indult. (Ha csak a környező utcákat nézzük, állt már a Lipótmezei út - Völgy utca sarkán a villa, és átellenben a másik is az Alsóvölgy utca sarkán, láthatta Ady a ma téglafal mögé rejtett 6-os szám alatti tornyos házat, az épülőfélben lévő Sándor-villát, mellette *Hauszmann Sándor* nyaralóját és a Nyéki úti sarkon a *Szegedy-Masznák*-villát is.) És megvolt persze az Országos Tébolyda is, éppen a panzió szomszédságában. Ady, legalábbis *Dénes Zsófia* memoárkötete szerint, gyakran be is járt ide, sőt, az egyik ápolttal még a Balázs vendéglőbe is kikiszöktek italozni.

Az egykori Park szanatórium gyönyörű kertjének helyén részben ma benzinkút és autómosó áll, a szállóépületből pedig irodaház lett. A Hűvösvölgyi út csendessége sem a régi már, és a kilátást is elfogják az időközben jelentősen benépesült völgy házai. Ady itt töltött hónapjairól azóta sok mindent kiderítettek életrajzírói, és megelevenedik számunkra Dénes Zsófia soraiból is, aki néhány hónapig menyasszonya is volt a költőnek és így naponta megfordult hűvösvölgyi szobájában. Az *„Élet helyett órák"* című, először 1939-ben megjelent kötetben ezt írja egy „könnyes-bús" beszélgetés felidézése után: *„Azok a nagyfák az útszélen, talán azok tudják, hogy meddig tartott akkor a karjában. A nagyfák, azok még ott állnak."* Ma már aligha állnak, talán csak ez a tölgy, amelyet még Ady, karjában Zsukával, maga is láthatott.

V.Zs

(Forrás: Megjelent Budai Polgár, 2019. február 2.)

Tóth Ida

KIÁLLÍTÁS – Ady Endre halálának századik évfordulójára

A föltámadás szomorúsága

Minden intimitást nélkülözött *Ady Endre* 1919. január 27-i halála. Esemény lett: beáramlottak az újságírók és a művész barátok a kórházi szobába, az Érdekes Újság fotóriportere, *Szőnyi Lajos* lefényképezte a halottas ágyon fekvő Adyt, *Ferenczy Béni* rajza a csukott szemű, felkötött állú költőt ábrázolja, *Beck Ö. Fülöp* és *Vedres Márk* halotti maszkot készített. Közben *Móricz Zsigmond* ceruzát ragadott, és megörökítette, milyen érzéseket és gondolatokat vált ki belőle barátja halála: „Egy merev test a puszta ágyon, mélyen a vaságyon, fekete szegény tetem, egy lepedővel betakarva...” Ady Endre az otthoni, családi környezet helyett a Liget Szanatóriumban halt meg, és azonnal írások, fényképek, rajzok és szobrok próbálták átmenteni lényét az örökkévalóságba. A Petőfi Irodalmi Múzeum emlékkiállításán is tárgyi emlékek, írásbeli dokumentumok, filmfelvételek és versek vezetik a látogatót a halál pillanatától az út végéig, amikor Ady Endre alakja szoborrá merevült a Nemzeti Sírkertben.

Az édesanyát, *Ady Lőrincnét* fájdalmasan érintette, hogy nem szállíttathatja fia testét Érmindszentre, de aztán megértette, hogy nem *Csinszka* ennek az akadálya. A halálhír futótűzként terjedt, a kormány még aznap a nemzet halottjának nyilvánította a költőt, és határozatot hozott, hogy a temetésről az állam gondoskodik. *Móricz Zsigmond* és *Babits Mihály* díszsírhelyet választott a Kerepesi úti temetőben, *Jókai Mór* sírhelyével szemben. A Nemzeti Múzeum gyászdrapériával borított előcsarnokában ravatalozták föl a halottat január 29-én, a temetés napjára tanítási szünetet rendeltek el a középiskolákban. Hatalmas tömeg gyűlt össze - mint korábban *Kossuth Lajos* vagy *Jókai Mór* temetésén -, de ez a tömeg nem a fegyelmezett, gyászoló közönség képét nyújtotta: 1919 zűrzavaros esztendő volt, a zaklatott életű költő temetésén hasonlóan zűrzavar uralkodott. A felbolydult tömeg az *Arany János*-szoborcsoportot emberpiramissá változtatta - mondta el *Hegyi Katalin* irodalomtörténész a tárlatvezetésen.

A kiállítás középpontjában az a debreceni csónakos fejfa áll, amely régi, protestáns temetkezési szimbólumként eredetileg a sírhelyet jelölte. A költő végre megpihent. Móricz Zsigmondtól tudjuk: „Ady maga szakadatlan munkában élte az életét. Az agyveleje soha egy pillanatra nem szünetelt. A pihenésről halvány fogalma sem volt.” A pályatársak már a temetés után szorgalmazni kezdték a költő szobrának felállítását. Megmozdult a művészvilág: 81 alkotó 113 művel vett részt a megméretésen. A választás nem volt könnyű, de végül *Csorba Géza* Ady-szobra nyerte el a bírálóbizottság tetszését. Az avató ünnepséget filmhíradó is megörökítette 1930 március 23-án, melyből kiderült, sem a nyugatosok, sem pedig *Boncza Berta* nem vett részt az eseményen. Ők az életet választották: *Csinszka*, mint *Márffy Ödönné*, a barátok pedig épp nyugat-matinén voltak Győrben és Sopronban, ahol a lapot népszerűsítő, előfizetőket toborzó műsort már nem tudták lemondani a sietve szervezett szoboravató kedvéért. Ha a látogató is így döntene, a gyászos hangulatú kiállítás után érdemes átsétálni a szomszédos Ady Emlékmúzeumba, és meggyőződni arról, milyen otthonos, élhető környezetet alakított ki a költő Számára Csinszka a Veres Pálné utcában.

A régi csónakos fejfa

A tárlat 2020. január 5-ig látogatható a Petőfi Irodalmi Múzeumban.

(Forrás: Magyar Idők Lugas melléklete, 2019.02.02.

Hegedüs Annamária

Magyar zeneszerző, zenepedagógus, főreáliskolai igazgató-tanár

A címet rejtvénynek is szánhatnánk, ám eláruljuk: *Kacsoh Pongrác*ról emlékezünk meg az Országos Széchényi Könyvtár időszakos kiállítása kapcsán.

Marossélyei Kacsoh Lajos (1849–1911), főtisztviselő, és az örmény gyökerű, gyergyószentmiklósi Lukács Róza gyermekeként született Budapesten, 1873. december 15-én.

Mivel az édesapát Kolozsvárra helyezték át, Kacsoh Pongrác is a kincses városban kezdte tanulmányait. A református líceum mellett a kolozsvári konzervatóriumban zongorázni és fuvolázni tanult, zeneelméletre *Farkas Ödön*, a konzervatórium igazgatója, ismert zeneszerző oktatta. Környezetéből hamar kitűnt szervezőkészségével, iskolai zenekart alapított, amit maga vezetett. Bár tehetséges zenésznek, sőt karmesternek bizonyult, mégis a tanári pályára készült. A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen a bölcsészeti fakultásra iratkozott, bölcsészetdoktori oklevelét a természettudományi szakon – summa cum laude – 1896-ban szerezte. *Kisbarnaki Farkas Gyulá*nál doktorált fizikából.

Kacsoh Pongrác lelke a történelmi emlékekkel bőségesen büszkélkedő városban telt meg a magyarság izzó érzésével.

Budapestre költözött, és 1898-tól matematika–fizika szakos gimnáziumi tanárként főleg matematikai cikkeket publikált. Érdeklődése azonban egyre inkább a zene felé fordult, később komponálni kezdett, elmélyedt a zeneelmélet tudo-

Keszthely, Kacsoh Pongrác utca, ahol a János Vitéz megszületett

mányában. Diákjainak írta a három felvonásos Csipkerózsikát, az iskolai bemutatóra elhívta barátait: *Bakonyi Károly*t és *Huszka Jenő*t. Bakonyi Károly felkérésére komponálta (öt hónap alatt!) *János vitéz* című dalművét. Huszka Jenő zongorázta először a darabot, s őt nagyon meghatották az ízig-vérig magyaros melódiák. A bemutatóra 1904. november 18-án került sor a Király Színházban. Nevezetes, ám szomorú nap volt ez a politikai életben: aznap bukott meg a Tisza-kormány. Jancsi szerepét *Fedák Sári* játszotta gatyában, cifraszűrben, karikás ostorral a kezében. A szerepet ő maga választotta, annak ellenére, hogy hallani sem akart egy ismeretlen zeneszerző művében való közreműködésről. Iluskát *Medgyaszay Vilma* alakította. A darabnak nem várt, óriási sikere volt. „Feltámadt körülöttünk az egész gyönyörűséges regevilág, a pipacsvirágos rét, ahol Kukoricza Jancsi nyáját legelteti, a söprűn lovagoló gonosz mostoha, a szerelmes francia királylány, a piros dolmányos huszársereg és a szépséges Tündérország, ahol János vitéz viszontlátja szíve Iluskáját. Be szép is ez a mese... Sok édes poézis és bűbájos naivitás. Olyan, aminő csak a nép lelkéből és a nép költőjének fantáziájából fakadhat... Kacsoh Pongrác csodálatos szép muzsikája magyarságával, őszinte népies hangvételével élesen különbözik minden eddigi operettzenétől” – fogalmazott *Páriss Pál* Az Újság című lapban. Csak a Király Színházban 689 alkalommal a János vitéz előadására gördültek fel a függönyök.

1905 és 1907 között a Zenevilág című szaklapot szerkesztette, amelyben elsők között méltatta az ifjú zeneszerző, *Bartók Béla* jelentőségét. Publikált az Új Élet, a Magyar Figyelő lapokba is. Jelentős szerepet töltött be az Új Magyar Zeneegyesület megalakulásában.

Kecskeméten a Főreáliskola igazgatójává 1909-ben nevezték ki, e pozíciót 1912-ig, Budapestre való visszaköltözéséig töltötte be. Tanári munkája mellett Szabad Lyceum címen zenetörténeti előadássorozatot indított az Iparos Otthon

épületében. A gondosan felépített előadásokon kortársainak zenéjét is propagálta, részleteket bemutatva zongorán.

Számos magas tisztséggel is megbízták: 1912-től a székesfőváros zenei szakelőadója, a közép- és felsőfokú zenetanfolyamok főigazgatója, hosszú ideig a Székesfővárosi Énekkar vezetője, az Országos Dalosszövetség igazgatója, valamint az Országos Zenészszövetség elnöke volt.

Legismertebb művén, a János vitézen kívül több daljáték is kötődik nevéhez: Csipkerózsika, Rákóczi, Mary-Anne, Dorottya. Kísérőzenét írt *Molnár Ferenc* Liliom, Aranyásó és Fehér felhő, *Pásztor Árpád*: A harang, valamint *Maurice Maeterlinck* Kék madár darabjához. Publikációi közül a Prolegomena (hosszabb mű szakértői bevezetője, előszó – HA) a zene pozitív aesthetikájához, A zene fejlődéstörténete,

A pataki énekes kódex, Az elemi iskolai énektanítás pedagógiája írásokat kell kiemelni. Az Énekeskönyvek az elemi népiskolák számára címmel könyvsorozatot adott közre, melyet a közoktatásügyi miniszter 1912-ben tankönyvül engedélyezett. A sorozat sikerét mutatja, hogy 1927-ben *Klebelsberg* kultuszminisztersége alatt kiírt ének-tankönyv pályázatot a Kacsoh-féle tankönyvek nyerték posztumusz. Ugyancsak 1912-ben jelentette meg Kacsoh segédkönyvét a zongoratanításhoz.

Kacsoh Pongrác ének szakfelügyelőként és énektankönyv íróként *Kodály Zoltán* -, zongora szakfelügyelőként pedig Bartók Béla előfutárának tekinthető.

Korai halála (1923. december 16. – 50 évesen) következménye, hogy életműve nem teljesedhetett ki.

Tiszteletére szobrot állítottak a kecskeméti *Katona József* parkban; dombormű látható róla a Keszthelyi Pantheonban; emléktábla látható az egykori *Zrínyi Miklós* reálgimnázium falán. (Budapest VIII. ker., Szűz utca 2.), Kecskeméten, Keszthelyen (erre még visszatérünk); utcát neveztek el róla Budapest XIV. kerületében, Csömörön, Dunakeszin, Gödön, Gyálon, Gyomaendrődön, Kecskeméten, Keszthelyen, Maglódon, Miskolcon, Pécsett, Siófokon; sírja a Kerepesi temetőben található.

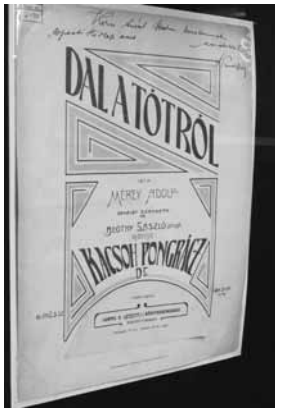

A fenti helyek közül emeljük ki Keszthelyt. A város honlapján sajnos semmit nem találunk Kacsoh Pongrácról. Ám ha valaki körültekintően sétál a városban, a fő utca *(Kossuth Lajos)* egy kapualjában rátalál a Keszthelyi Pantheonra. … *Simándy József, Básti Lajos, Raksányi Gellért* stb. domborművei mellett láthatjuk Kacsoh Pongrácét is. Ennek oka: bár életrajzaiban alig említik, Keszthelyen élt

néhány évig, s a mai Kacsoh Pongrác utcai házban készítette el a János vitéz daljátékot. Keszthely város nagyjai sorozat keretében *Képíró Zoltán* készített emlékérmet Kacsoh Pongrácról.

S végül említsük meg, hogy a XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat 2017 augusztusában a Béres Kamaraegyüttes előadásában bemutatta a János vitéz daljáték rövidített változatát. A fenti időpontban a Keresztszülők a Moldvai Csángómagyarokért Egyesület, valamint a Kovász Egyesület szervezésében moldvai csángó gyerekek táboroztak Budapesten. Nekik kívántunk – a támogatáson felül – kedveskedni a darab előadásával.

Mint már fent említettük, az Országos Széchényi Könyvtár kiállítást rendezett Kacsoh Pongrác emlékére. A könyvtár honlapján a következőket olvashattuk:

„Óriások közt is nagy és dicső légyen" címmel Kacsoh Pongrác (1873–1923) pályáját felidéző kiállítás nyílik a zeneszerző születésének 145. évfordulója alkalmából 2018. november 28-án 15 órakor a Zeneműtárban. Az életmű keresztmetszetét nyújtó tárlaton a nagyközönség első ízben tekintheti meg a zenei gyűjteményben őrzött gazdag szerzői hagyaték számos, eddig ismeretlen dokumentumát, közte Kacsoh néhány matematikai és zenei tárgyú írását. A János vitéz népszerű komponistájának zeneművészi, zeneírói és zenepedagógiai munkásságát bemutató vitrinekben néhány személyes vonatkozású különlegesség is helyet kapott: így az a toll is, melyet a szájhagyomány szerint a zeneszerző egykor a János vitéz megírásakor használt. A megnyitó előadást *Kelemen Éva*, a kiállítás kurátora tartotta.

A kiállítást február végén, lapzárta után tekintettük meg. A tárlatról következő számunkban tájékoztatjuk az Olvasókat.

Szenkovits Marci mókái, avagy egy furfangos örmény kalandozásai Erdélyben

A Fővárosi Örmény Önkormányzat, valamint a Romanika Kiadó gondozásában jelent meg Pálffy Gyula Szenkovits Marci mókái című művének reprintje. Az Emberi Erőforrások Minisztériuma által támogatott, könnyed hangvételű és hiánypótló alkotás által az olvasó bepillantást nyerhet az erdélyi örménység magyar társadalomba való beilleszkedésébe.

A kötetben a főhős életén, bohókás karakterén keresztül 23 szituációs történet tolmácsolja a korabeli Erdély településeinek hétköznapjait, bemutatva azok magyar-székely társadalmát és bennük az örményeket.

Kali Kinga, a megjelent könyv szerkesztője, fontosnak tartja, hogy a művet jellemző aprólékos társadalmi megfigyelésből kiderül, milyen kihívásoknak voltak kitéve a betelepülő örmény csoportok az asszimilációs úton; ez a mai erdélyi örmény közösség tagjai számára segít feldolgozni az elmagyarosodást, a nyelvvesztést, az örmény tradíciók

lemorzsolódását, egyszóval mindazt, amivel a beolvadás járt.

A szerkesztő így ír bevezető tanulmányában: „*Pálffy Gyula*nak műfajilag kapóra jön műve megalkotásában a kor divatja szerinti, a századforduló magyar irodalmában francia mintára létrejött és elterjedt flâneur-irodalom, melynek főhősei egész műveken keresztül flangáló, céltalanul lődörgő, szemlélődő nagyvárosi karakterek – ám *Szenkovits Marci*ban a vidéki flâneur, a székely metropolisz, Marosvásárhely vonzáskörzetének kóborló figuráját látjuk megtestesülni; az író így újszerűt alkot a műfaj határain belül. A kószáló irodalmi alakja a századforduló irodalmában általában is a polgári élettel szembenálló figura, kinek nincsen stabil társadalmi helye, nem hasznos tagja a társadalomnak – és aki kóborlásai során csakis az élvezeteket kutatja, sodródik a helyzetekkel, és, miként az Pálffy főhősénél is bizonyítást nyer, minden órának méltóképpen leszakasztja virágát. Különösen érvényes ez a modus vivendi a flangírozó (avagy erdélyiesen szólva: falángérozó) Szenkovits Marcira, akit írója felruház a megbízhatatlan jöttmentek összes rossz tulajdonságával – mindamellett, hogy jó tulajdonságainak sorozatát, vidám temperamentumát, agyafúrtságát, szemfüles helyzetfelismerő képességét, életrevalóságát is csodáltatja olvasójával.

A kötet történetei a 19. század utolsó évtizedeiben, legfeljebb a századforduló körüli években játszódhatnak – a történetek történelmi-társadalmi hátterét tekintve nagyjából akkor, amikor az Erdélybe 1672-ben betelepített örmények körében immár tömegesen megindulnak, sőt kiteljesednek az 1776-os jogi integrációt követő foglalkozásváltási folyamatok. A jövevény örmények betelepedésük után

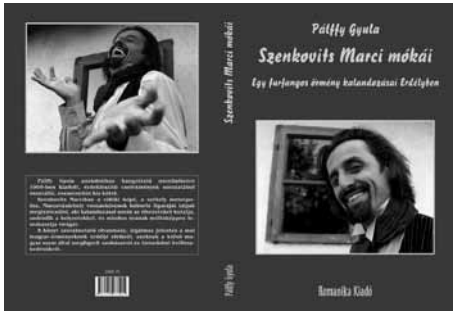

társadalmi rést töltöttek ki a magyar társadalomban, köztes pozíciót foglaltak el a feudális urak és a parasztok között; idegenként kezelte őket eleinte nemcsak a magyar törvényhozás, de a magyar társadalom is, századokon át – lassacskán épültek be a magyar nemzettestbe: mindennek látható nyoma, követhető íve van a magyar szépirodalomban is. Idegenségük kirívó, olykor akár gyanús volt – más életfelfogás vezérelte őket, más, a magyartól sokban idegen temperamentummal rendelkeztek; mindezek a különbségek Pálffy művében is szépen kirajzolódnak.

A századfordulóra az örmények identitásának integritása azonban már megbomlott, az integráció elkezdődött, egyre inkább a magyar néphez tartozókként kezdték definiálni önmagukat, etnikai sajátosságaikat elkezdték feladni, az elmagyarosodás útjára léptek; büszkén hirdették magyarságukat, sőt magyar neveket vettek fel. (A könyvbéli Szenkovits Marci is prímán táncolja a magyar csárdásokat, magyar ropogós csizmában. Ugyanakkor az örmények jellegzetes vonásait is hűen viseli – akik, Pálffy szavaival szólva, jók a „kártyázás művészetének fejtörő tudományában".) A kötet keletkezésének időszakában a magyar közéletben az örmények már nem csupán kereskedők, boltosok, postamesterek, uzsorások voltak,

hanem állami hivatalokat is betölthettek, a magyarokhoz hasonlóan. Megindult egy vertikális társadalmi fluktuáció, felemelkedés: az örmények ugyanúgy lehettek orvosok, állatorvosok, bankárok, ügyvédek, jogtudósok, politikusok, akárcsak a magyarok. Ám Pálffy hőse e könyv lapjain még nem emancipálódott – Szenkovits Marci kereskedőcsaládból származik, akit becsületes és szorgalmas boltos-postamester apja a családi tradíciónak megfelelően szintén kereskedővé kívánna képezni; ámde terve nem sikerül: Marci fia haszontalan alak, himpellér lesz, aki egész életében csak csaklizik-paklizik, hamiskártyázik és pumpol, lumpol, léha életet él, kóklerkedik, dorbézol, csal és mókázik – no meg táncol, de fergetegesen!

Ebben a kettősségben, amellyel Pálffy megalkotja szereplőjét, tetten érhető egyben az a konfliktus is, amely az agrártársadalom és a kereskedők társadalmának értékrendje között feszül. Az agrártársadalom szemléletét tükröző magyar ember mentalitása szerint a munkában illik derekasan elfáradni – ez a szemlélet a kereskedőket élősködőknek, rafinált csalóknak tartja, akik túljárva mindenki eszén, kihasználják, megzsuppolják a becsületes magyar embereket. Meg persze mindenkit, aki útjukba kerül.

A jog égisze alatt működő Pálffy mindvégig gondosan ügyel szövegében arra, hogy ne lépjen át személyiségjogi határokat – ezért feltehető, hogy Szenkovits Marci figurája végül is nem teljesen valós, feltételezhető, hogy nem egyetlen ember tulajdonságait tömöríti az író főszereplőjébe, inkább általános megfigyeléseivel ruház fel egy talán kapóra jött valós figurát. Annál is inkább erre mutat az értelmezés, mivel néhány ismertebb erdélyi, székely tréfás anekdotát is fellelhetünk a szövegben, amelyeket az író Marci számlájára ír."

A könyv kiadói erősíteni kívánják az erdélyi örmények identitását, lehetőséget adva, hogy olvasása által régi és leendő tagjaink újra és újra reprodukálhassák a korabeli közösségi múltat: ezáltal akár családjuk történetét.

A könyvről, amelyet rendezvényeinken *Horváth Zoltán*nál is megvásárolhatnak, az alábbi linken olvashatnak bővebben: *https://www.prae.hu/article/10723-egy-furfangos-ormeny-kalandozasai-erdelyben/*

Fővárosi Örmény Önkormányzat

A magyarörmény tudástár tartalmából – 1. rész

Könyvek:

*Szongott Kristóf*tól a Szamosújvár monográfiája sorozat 1, 2, 3 és 4. kötetei, valamint A magyarhoni örmény családok Geneológiája.

*Ávedik Lukács*tól Szabad királyi Erzsébetváros monográfiája, 1896.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek által kiadott konferencia kötetek:

Az örmény katolikus egyház története és művészete konf. 1997. november 20-22.

Az erdélyi magyarörmények társadalmi szerepe, az örmény-katolikus egyháza és identitástudata régen és ma, Konferencia, Szamosújvár 1999. november 20-21.

Örménymagyarok, akik hatottak, alkottak, gyarapítottak, hogy a haza fényre derüljön, s kincses legyen, Konferencia, Kolozsvár-Szamosújvár, 2001. szeptember 14-16.

A 300 éves örmény szertartású római katolikus egyház és közösségei Magyarhonban régen és ma, Konferencia, Budapest 2000 szeptember 29 – október 01.

Bereczki Fodor Enikő

Keresztre feszítve, kardélre hányva (részletek)

Brutálisan megkínzott nők és gyerekek, koncentrációs táborok, levágott fejek, megpatkolt, és halálra táncoltatott áldozatok. 101 éve kezdődött az örmény népirtás.

Aurora Mardiganian az örmény népirtás *Anne Frank*ja, bár ő túlélte a borzalmakat. Visszaemlékezéseiben leírja, hogy megerőszakolták, és hárembe kényszerítették. Sok ezer örmény nő osztozott sorsában, többségüket végül megölték. Malatiában látta, hogy 16 lányt keresztre feszítenek, és a testüket keselyűk falják fel. Az ő könyve alapján készült az 1918-as *Ravished Armenia* c. film…

Visszatérve a 101 évvel ezelőtti tragikus eseményekre, fontos megjegyezni, hogy a főként ifjútörökök által elkövetett népirtásról tudott az akkori világ, az első világháborúban ott állomásozó nyugat-európai katonák, amerikai, skandináv és német misszionáriusok beszámolóinak és látleleteinek köszönhetően. *Winston Churchill* adminisztratív holokausztnak nevezte a mészárlást: *„Ezt a bűncselekményt politikai okokból tervezték meg és hajtották végre. Lehetőség adódott arra, hogy a török földet megtisztítsák a keresztény népcsoporttól"*. A híradások a második világháborúban pedig nem másnak, mint magának *Hitler*nek adtak ihletett a Lebensraum téveszméjéhez, és a különös kegyetlenséggel megtervezett zsidó holokauszthoz. A legismertebb beszéd, amelyben Hitler az örményeket említi, 1939-ben hangzott el, itt utalt arra, hogy az Anatóliában évezredek óta szétszórva élő örmény keresztény kisebbségből néhány év leforgása alatt körülbelül másfél millióval kevesebb lett, a maradék nemzeti és vallási identitását megtagadva az állam vallását felvéve teljesen asszimilálódott a muszlim világba vagy szétszóródott a diaszpórába: *„Kiadtam a parancsot – és bárkit, aki csak egy szóval is bírálni mer ezért, a kivégzőosztag elé állíttatok – hogy háborús céljaink nem csak bizonyos vonalak elérését, hanem az ellenség fizikai megsemmisítését is magukban foglalják. Ennek megfelelően halálfejes alakulatomat riadókészültségbe helyeztem – egyelőre csak keleten – azzal a paranccsal, hogy küldjenek halálba irgalmatlanul és könyörület nélkül minden lengyel származású és nyelvű férfit, nőt és gyereket. Csak így szerezhetjük meg azt az életteret (Lebensraum), amelyre szükségünk van.* ***Végül is, ki beszél ma már az örmények megsemmisítéséről?"***

– Mindannyian az örmény népirtás túlélőinek leszármazottai vagyunk. Nagyszüleink hihetetlen, gyakran visszatérő történeteket meséltek nekünk arról, hogyan élték túl a szörnyűségeket. Kisgyerekek vagy még csak csecsemők voltak, amikor az történt. Az én nagyszüleim életét egy kisváros török polgármestere mentette meg, amikor Szíria, a sivatag felé menekültek – mondta *Serj Tankian*, a System of a Dawn nevű együttes örmény származású frontembere korábban a Rolling Stone magazinnak adott interjúban. A teljes képhez az is hozzátartozik, hogy a jereváni genocídium központban nem találunk az előbbihez hasonló, török életmentőkre szóló utalást. *Fodor Gábor* turkológus szerint is olyan történelmi eseményről van szó, amelynek a mai napig van egy török és egy örmény értelmezése...

Az örmény kérdés nem csak a geopolitikában, a társadalmi párbeszédben,

a katasztrófa értelmezésben, hanem a személyes és a családi életekben is sok tabut renget. Számos iszlamizált, már török, kurd neveket viselő örmény túlélő sarja mostanában szembesül gyökereivel. A már említett *Hrant Dink* újságíró politikai demonstrációvá alakult temetésén kétszázezer gyászoló azt kiabálta: „mind örmények vagyunk!" *Ayse Gül Altinay* kulturális antropológus szerint újonnan öntudatra ébredő iszlamizált örmény túlélők leszármazottjai alkothatták a felvonulókat. Sok példa van arra is, hogy török családok a saját életüket is veszélybe sodorták az örmény nők és árvák megmentésével, mások pedig kényszerházasságokra kényszerítettek örmény lányokat. Ezek a sokgyermekes muzulmán családok családanyaivá válva mélyen hallgattak az őket ért traumákról – magyarázta az antropológus. Az unokák egy része így identitásválságba került, amint rájött arra, hogy nagyszüleik, dédszüleik generációjával mi történt.

(Forrás: Kultúrpark, 2016. 04. 24.)

Franciaországban bevezetik az örmény népirtás emléknapját

2019. 02.06.

Április 24. Az oszmán birodalomban élő örmények elleni népirtás emléknapja lesz Franciaországban. – Jelentette be a Twitteren *Emmanuel Macron* francia elnök kedd éjjel, miután találkozott a franciaországi örmény közösség képviselőivel. Franciaországban egyébként 2016 óta 45 ezer euróval és egy évi szabadságvesztéssel büntethető az, aki tagadja a másfél millió áldozattal járó népirtás tényét.

Az örmény közösség április 24-ét tartja az örmény népirtás kezdőnapjának, mert 1915-ben ezen a napon, a „vörös vasárnapon" vettek őrizetbe *Mehmed Talat* akkor belügyminiszter utasítására Konstantinápolyban mintegy 250 örmény értelmiségit és közösségi vezetőt, akiket Ankara környékére hurcoltak, és többségüket később meg is gyilkolták.

Száz éve kezdődött az örmény népirtás
A főbűnösök soha nem álltak bíróság elé. Az 1923-ban megalakult Török Köztársaság azóta sem ismerte el, hogy az örmények tudatos, kitervelt népirtás áldozatai lettek volna.

Az örmény népirtás legvehemensebb tagadója természetesen maga az elkövető Törökország (mely ugyan jelenlegi formájában 1915-ben még nem létezett, de a népirtást a modern államot később megalapító ifjútörök mozgalom kezdeményezte). A törökök ugyanis „csupán" 200-300 ezerre teszik az áldozatok számát, akik az áttelepítés során haltak meg; történészek szerint 600-800 ezer áldozat lehetett; és a tudományos konszenzussal szemben nem tekintik szisztematikus népirtásnak a történteket. A török kormány minden, az örmény népirtás népirtás-jellegére vonatkozó nemzetközi lépésre dühödten szokott reagálni, ezért Emmanuel Macron hangsúlyozta, szeretné fenntartani a párbeszédet Törökországgal, és előre értesítették Ankarát az emléknappal kapcsolatos döntésről.

Hangverseny és bemutató az Orlay utcában

A Fővárosi Örmény Klub 2019. februári programját a Zuglói Örmény Önkormányzat rendezte, amelyhez csatlakozott a Budapest Főváros II. kerületi Örmény Önkormányzat az általa szervezett Magyarörmény Tudástár bemutató- és oktató programmal.

Zárugné Tancsin Katalin, zuglói elnök

Hegedüs Szabolcs

Tied a dicsőség címmel nagyon szép kórus bemutatót tartottak a Szent Margit Gimnázium növendékei gitár, fuvola, hegedű és zongorakísérettel. Főleg egyházi zenét hallhattunk, de klasszikus darabok is előfordultak. A kellemes hangulatot *Hegedüs Szabolcs* kórusvezető fokozta vidám szövegbetétekkel, a kórus megalakulásával és mindennapi működésével kapcsolatos szösszenetekkel. Mint elmondták, rendszeresen fellépnek a Szent Margit Gimnázium kápolnájában rendezett hangversenyeken, szentmiséken a Szent Imre templomban, és a Gazdagréti Szent Angyalok Plébánián. Kifaggattuk Hegedüs Szabolcsot az örmény felmenőiről is. Kiderült, hogy a XII. kerületi örmény elnök, *Hegedüs Annamária* családjába tartozik. Az Orlay utcai közösségi térbe a közel 50 fős kórusból 15-en jöttek el nagy örömmel.

A vidám és kellemes hangulatú zenei rendezvény után *Balogh Jenő* egy vetítettképes bemutatót és oktatást tartott a Magyarörmény Tudástárról. A bemutató során a Tudástár kezelését ismertette élőben, a keresési lehetőségeket a különböző fajta dokumentumok között (könyvek, tanulmányok, magyarörmény híresség-

kiállítások). A hallgatóság nagy érdeklődéssel figyelte a Tudástár megnyitását, működését, valamint az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület tulajdonos előkészítő és megvalósító munkálatainak gondjait és örömeit is.

A Tudástár elérhetősége:
www.magyarormenytudastar.hu
B

A magyarörmény tudástár tartalmából – 2. rész

Híres emberek:
Szongott Kristóf, Hollósy Simon, Czárán Gyula, Kiss Ernő, dr. Bányai Elemér (Zuboly), Csiky Gergely, Vákár Tibor, Tutsek Anna, Kacsóh Pongrác, Czetz János.

Kiállítások:
20 éves az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Képviselőiből alakult II. kerületi Örmény Ökormányzat,
Velünk élő kultúrák: Örmények – Egy tanulmányi verseny története képekben,
Emléknaptár az örmény népirtás 90. évfordulójára kiállítása Jerevánban.

Körmendi Lajos

Nagy erőt jelenthetne a család

A család nem csupán gazdasági közösséget jelent, hanem lelki, érzelmi kötődést is. Ez utóbbi vonás erős lazulása észlelhető évek óta, ezért a családpolitikusoknak az anyagiakon kívül talán jobban kellene figyelniük az eltávolodás jeleire is. Ilyen jel például az, hogy a családtagok képeit nem látni az otthonok falán. Sokféle dísz ékesíti a lakásokat: házilag készített gobelin, subaszőnyeg, cifra cseréptányér, amerikai kosárlabdacsillagokat és zenész félisteneket ábrázoló poszter… De az ősök fotói hiányoznak. Pedig fontos lenne, hogy ott legyenek, hiszen a nagyapákhoz, dédapákhoz mégiscsak több közük van az egyes családtagoknak, mint mondjuk a botrányairól elhíresült *Dennis Rodman*hez vagy a lányos alkatú *Michael Jackson*hoz.

Néhány esztendeje az akkor általános iskolába járó lányom egyik tanára azt kérte az osztálytól, hogy a következő órára vigyenek be családfákat, anyakönyvi kivonatokat, egyéb családi dokumentumokat, és írják le minél több ősük nevét, adatait. Két nap múlva a tanulók jó része csak a szülők nevét tudta, a nagyszülőkét már viszonylag kevesen ismerték, a dédszülőkét pedig senki sem. Dokumentumokat, családfákat senki sem vitt, teljesen tanácstalanul álltak a gyerekek e szokatlan feladat előtt, körülbelül úgy, ahogy a szüleik is állhattak, meghallva a tanárnő kívánságát. Egyedül a lányom vitt az iskolába egy jó vaskos dossziényi anyagot, és sorolta fel az elődöket egészen 1689-ig visszamenve az időben, ami ugyebár testvérek között is legkevesebb hetedíziglen való ismerete az ősöknek. Sajnos én is későn kezdtem érdeklődni a dédapámék és elődeik iránt, akkor, amikor már meghaltak a család idős tagjai, akik válaszokkal szolgálhattak volna egyre szaporodó kérdéseimre. Máig bánt a lelkiismeret, hogy nem voltam időben kíváncsi.

Atyai barátom mesél legelső svájci útjáról. A felesége felvidéki származású, leszármazottja annak a svájci úrnak, aki a múlt század második felében (tehát az 1800-as években) az ígéret földjének látta Magyarországot, ezért az Alpok éppen szűkölködő vidékéről elhurcolkodott keletre, s meg sem állt Bártfáig, ahol aztán valóban karriert csinált. A Svájcban maradt rokonság mindig számon tartotta a család Magyarországra származott ágát, olyannyira, hogy meghívták atyai barátomat feleségestül. Amikor megérkeztek, egy öreg tanító fogadta őket, az a rokon, aki a leginkább szívén viseli a családi összetartás ügyét.

Fent, az Alpok havas csúcsai között megbúvó kis faluban mindenki rokon. Áll ott egy négyszáz éves kis ház, egyik ősük építette, az most már a családi múzeum. Senki sem lakja. Amikor a magyar rokonok beléptek a házba, megdöbbentek: ott lógott a falon az ő fényképük, de még a lányuké, az unokájuké is, mondja atyai barátom, és a meghatottságtól elcsuklik a hangja. Régi bútorok, használati tárgyak, eszközök, dokumentumok, oklevelek s az újabb időkből fényképek láthatók itt: néhány évszázadnyi idő egy család életéből. És a falon ott látott még egy naprakész családfát is. Itt érezte meg igazán, micsoda erő lehet egy családban!

Azt terveztem, hogy egy könyvben összegyűjtöm mindazt, amit az őseimtől

még tudni lehet: adatokat, keresztleveleket, fényképeket, történeteket, leveleket, s gyermekeim házasságkötésekor átnyújtom majd nekik a gyűjteményt: ezt kell folytatni! Régen, még az én gyermekkoromban is a magyar szobák falán bizony ott lógtak a szülők, nagyszülők, esetleg a dédszülők fényképei, az új nemzedékek naponta látták őket, az öregebbek történeteket meséltek az elődökről, s a gyerekek igen hamar megtanulták, mit kell folytatniuk.

A mai családokban már alig beszélgetnek, s ha mégis, a politika sara kavarodik föl, vagy a megélhetés nehézségei adják a témát. A nagyszülők sem mesélhetnek, mert valahol máshol élnek, ha élnek. A szülőknek a napi betevő falatra van gondjuk, nem az őseikre. Marad a subasznyeg, a cseréptányér, a kosarasposzter… Nekem a svájci példa jobban tetszik.

(Metró újság, 2000. március 29.)

Az író sajnos 58 évesen, 2005-ben elhunyt.

Kedves Olvasóink!

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület szeretné megszólítani a Szülőket, Nagypapákat, Nagymamákat, Dédiket, hogy állítsák össze magyarörmény családjuk történetét írásban és képekben (a képek másolását magunkra vállaljuk). A beérkező családtörténeteket nemcsak archíválni, hanem – külön engedély után – megjelentetni is szeretnénk a Füzetekben. Minél több családnév szerepel a családtörténetben, annál több újabb rokonra lelhetnek a közösségünk tagjaiból. A családot meghívjuk a Fővárosi Örmény Klubba is, ahol vélhetően nagyon sokan leszünk.

Szerkesztőség
E-mail: magyar.ormeny@t-online.hu

Hazajön, de nincs itthon – Részletek

***Bodor Ádám* (balról) párizsi útjáról, főzésről, ivásról, névadásról és szülővárosához fűződő kapcsolatáról beszél *Murányi Sándor* Olivérnek.**

A párizsi könyvfesztiválról érkezett Sepsiszentgyörgyre Bodor Ádám Kossuth-díjas író, hogy immár hetedik alkalommal találkozzon a személye és művei iránt érdeklődő erdélyi irodalombarátokkal. Ilyenek pedig szép számmal akadnak, amint azt a Bod Péter Megyei Könyvtár Gábor Áron-termében múlt kedden megejtett teltházas találkozó is igazolta, melynek során betekinthettünk az alkotó gondolatvilágába és magánéletébe.

A neves vendéggel Murányi Sándor Olivér író társalgott, aki nem rejtette véka alá, hogy számára a kolozsvári születésű (1936), de 1982-ben kényszerűségből Budapestre települt Bodor Ádám a legnagyobb élő magyar író. Ugyanakkor azt is megtudhattuk, hogy Párizsban a *Verhovina madarai* című regénye francia fordításának bemutatása alkalmából járt. Ennek során egy újságíró faggatta a sajtó nyilvánossága előtt, és ennek visszhangjából ítélve könyve szakmai megítélése

megfelelő volt. Ami pedig a művei nemzetközi fogadtatását illeti, kiderült, hogy ezt alig követi, mert az ő korában már kevésbé érdekli a kritika, csupán arra kíváncsi, hogy megszidják-e vagy sem.

Murányi kiemelte, Bodor Ádám munkássága Magyarországon már két esztendeje kötelező érettségi tétel. Nyilván nem véletlenül, hiszen megalapozott vélemények szerint *Esterházy Péter* és *Nádas Péter* mellett Bodor Ádám is megérdemelné az irodalmi Nobel-díjat. Ezzel kapcsolatban az érintett úgy nyilatkozott, nem illik, de nem is érdemes feszegetni egy-egy díj odaítélésének körülményeit. Azt viszont mindenképpen meg kell jegyezni, hogy ez egyre inkább a lobbisták kezébe kerül, és ez alól Magyarország sem kivétel.

Prózájában Bodor tudatosan részletezi az ételek elkészítésének módját, és erre hangsúlyt fektet, ugyanis utálja a vendéglőket, de annál inkább szeret a konyhában akár órákat is „elpepecselni." Az alkotói kedv egyik megnyilvánulásaként ez szerinte különben is jellemző a művészekre és művészetekhez közel álló emberekre, akik azonban nem csak főzni, hanem enni is szeretnek. És amint Murányi megjegyezte – inni is.

Ennek tényét a vendég nem is tagadta, csak annyit fűzött hozzá, hogy a kommunista diktatúrában sűrű poharazással próbálták levezetni a bennük felgyűlt feszültségeket. Még annak tudatában is, hogy ez egy „nagyon kockázatos túlélési játszma", de egyszerűen nem volt más választásuk. Ettől eltekintve azonban a másnaposság kibírhatatlan érzését ő már több mint harminc esztendeje nem tapasztalta, mert az idő teltével a szeszes italok fogyasztása lassan kikopott az életéből.

Az utolsó szénégetők című novellája felolvasását követően, a szereplői nevére vonatkozó kérdésre válaszolva Bodor bevallotta, előbb a történetet kezdi írni, és miután „a hely légköre" kialakult benne, akkor „adódik a név is." De ha mégsem, akkor kihagyja a helyét, mert az újraolvasásnál általában be szokott ugrani.

Végül szó esett a szülővárosáról is, melynek emléke egyre halványabban pislákol benne, mert még mindig hazamegy ugyan Kolozsvárra, viszont már nem az otthona. Erdélybe pedig mindig örömmel és várakozással indul, azonban időnként olyasmit is szokott itt tapasztalni, ami visszaküldi Budapestre.

Bedő Zoltán

(Forrás: Székely Hírmondó, Kategória: Kultúra, publikálva: 2018. április 04.)

A magyarörmény tudástár tartalmából – 3. rész

Tanulmányok, cikkek:

Ávedik Félix – Alexa Ferenc: Az örmény nép vallása és az örmény egyház (tanulmány)
Ávedik Lukács: Az örmények honfiusitása (tanulmány)
Ávedik Lukács: Örmények az Árpád-házi és a következő királyok idejében, Ani feldulatása. Menekülés a szélrózsa minden irányába (tanulmány)
Balogh Margit: Az örmény katolikus fogolykiváltó boldogasszony és Világosító Szent Gergely személyi plébánia (tanulmány)
Czárán István: Az erdélyi örmények rövid története jogi megközelítésből (előadás)

Programajánló – Meghívók

A Zuglói Örmény Önkormányzat tisztelettel meghívja

LÁZÁR IMOLA tűzzománc művész

SZENT LÁSZLÓ ÉS AZ ÖRMÉNY BIBLIA

című kiállítására

Közreműködik: Dr. Benedek Katalin művészettörténész, Juhász Endre duduk művész

Időpont: **2019. március 11. hétfő 17 óra**

Helyszín: Zuglói Nemzetiségek Háza (1146 Budapest, Thököly út 73.)

A belépés díjtalan

Fővárosi Örmény Klub

2019. március 21. csütörtök 17 óra

Helyszín: ÚJRA a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál terme,

Budapest, V. ker. Városháza u. 7. szám felől

MEGHÍVÓ KÖNYVBEMUTATÓRA

Az 56-os forradalom szellemi előkészítői

Várjuk szeretettel a Fővárosi Örmény Önkormányzat által szervezett szokásos klubrendezvényünkre, amelynek keretében *Dr. Zsebők Csaba* történész beszél most megjelent könyvéről, amelyben ’56 eddig kevéssé feltárt fejezetével foglalkozik.

A kutató a *Tiszta szívvel 1956-ban – A ’Kolhoz Kör’: a forradalom (egyik) szellemi előkészítője* című kötet megírása előtt hajdani állambiztonsági forrásokat is kutatott. Ezekből kiderült: a rendszerellenes egyetemistákból és a pár oktatóból álló ’Kolhoz Kör’, és a Tiszta szívvel című ELTE-s folyóirat „csapata” rendkívül jelentős hatást gyakorolt az 1956-os eseményekre.

A könyvbemutató díszvendége *Kabdebó Lóránt* irodalomtörténész professzor, aki az ’56-os Tiszta szívvel szerkesztőbizottsági tagja.

Mindenkit szeretettel várunk a rendezvényre!

Kiállítások

EGYSÉG ÉS SOKSZÍNŰSÉG

Örmény Biblia és vallásos hagyomány

Az örmény Biblia nyomtatástörténetről nyílik kiállítás az Országos Széchényi Könyvtárban. A tárlaton megtekinthető lesz - az első 1666-ban, Amsterdamban nyomtatott Szentírás mellett - a második, amelyet Isztambulban, illetve a harmadik, amelyet 1733-ban *Mechitár apát* megrendelésére, Velencében nyomtattak. A példányok több nemzetközi intézményből, így a jereváni Örmény Nemzeti Könyvtárból is érkeznek Budapestre a kalkuttai, a szentpétervári és a New York-i örmény Szentírással együtt. A szervezők a Bibliák nyomtatástörténetén keresztül az örmény diaszpórát is bemutatják. A kiállított tárgyak között lesznek az Oszmán Birodalomból menekült örmény családok hagyatékai, amelyek Párizsból, Marseilles-ből és Libanonból érkeznek.

A szervezők a Bibliák nyomtatástörténetén keresztül, az örmény diaszpórát is bemutatják. Pontosan azt, hogy erre az egységes Bibliára, hogyan épül egy teljesen sokszínű és változatos örmény vallásos hagyomány, amely más az anyaországban az örmény apostoli felekezetnél és más a különböző területeken lévő örmény diaszpórában. Így a többi között Erdélyben a katolikus, az Oszmán Birodalomban pedig az örmény apostoli vallás. A kiállított tárgyak között lesznek az Oszmán Birodalomból menekült örmény családok hagyatékai, amelyek Párizsból, Marseill-ből és Libanonból érkeznek a kiállításra, megjelenítve a 19. századbeli Oszmán Birodalom örmény vallásos hagyományt. A kiállítás utolsó részén pedig az erdélyi örmények vallásosságát mutatják be a szervezők. Részben személyi hagyatékokon, részben a budapesti Orlay utcai Örmény Múzeum anyagán keresztül.

A kiállítás kurátorai: *Kovács Bálint* egyetemi docens, az Armenológiai Intézet vezetője és *Vahé Tachjia*n a PPKE BTK Armenológiai Intézetének oktatója, a Houshamadyan berlini kutatóprojekt vezetője

A kiállítás szervezői: Pázmány Péter Katolikus Egyetem és Országos Széchényi Könyvtár

Együttműködő partnerek: Örmény Nemzeti Könyvtár, a Berlini Állami Könyvtár, a Gyulafehérvári Római Katolikus Érsekség, a Houshamadyan Projekt, Szamosújvári Örmény Katolikus Egyházközség, Örmény Katolikus Egyházközség, Budapest

Támogatók: Gulbenkian Alapítvány, GWZO Leipzig, Fővárosi Örmény Önkormányzat, Bp. Főv. II. ker. Örmény Önkormányzat.

Időpont: március 25-én, 17.00 óra

Helyszín: OSZK, találkozó a bejáratnál 16.40 órakor

A tárlat a Fővárosi- és a II. Kerületi Örmény Önkormányzat jóvoltából, szervezett csoportokban *ingyenesen megtekinthető*. Regisztrálni a *szervezes@fovarosiormeny.hu* címen lehetséges, március 23-ig. A regisztrációban kérjük tüntesse fel nevét és elérhetőségét.

A Zuglói Örmény Önkormányzat tisztelettel meghívja

TÁJAK, VÁROSOK, EMBEREK

DÁVID KRISZTIÁN IMRE

örmény származású művész festménykiállítására

Közreműködik: Gopcsa Paula festőművész, Ambrus Gyula népdalénekes

Megnyitó időpontja: **2019.03.29. 17 óra**

Helyszín: Zuglói Nemzetiségek Háza (1146 Budapest, Thököly út 73.)

A belépés díjtalan

Fővárosi Örmény Klub

2019. április 18-án, csütörtök 17 óra

Helyszín: ÚJRA a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál terme,

Budapest, V. ker. Városháza u. 7. szám felől

Emlékezés *Lászlóffy Aladár* költő, író, műfordító, szerkesztő, a Digitális Irodalmi Akadémia alapító tagja, az EÖGYKE tiszteletbeli elnöke halálának 10. évfordulóján

Elhangzik: *Széles Klára*: **UTÓSZÓ**

LÁSZLÓFFY ALADÁR: A VÉGTELEN KÉSZENLÉT KÖTETBEN MEG NEM JELENT VERSEK című versgyűjteményéhez

Emlékét filmbejátszásokkal és képekkel is megelevenítjük az EÖGYKE archívumából.

Az irodalmi - zenei műsort rendezi: *Várady Mária*

Támogató: Bp. Főv. II. kerületi Örmény Önkormányzat

MEGHÍVÓ

A XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat tisztelettel meghívja

GÁLAMŰSORÁRA

A rendezvényt az emlékezés jegyében tartjuk.

A gálaműsor ideje és helye: **2019. május 8. 18 óra,**

MOM Kulturális Központ emeleti kupolaterme (Csörsz u. 18.)

Az intézmény megközelíthető a Széll Kálmán térről és a Móricz Zsigmond körtérről a 61-es villamossal (Csörsz utcai megálló), a belvárosból legjobb a 110-es, 112-es autóbusz (Sirály utcai megálló).

A belépés díjtalan, de *regisztrációhoz* kötött. Jelentkezni lehet az *ormeny12@freemail.hu* email címen, illetve a 0630/222-74-37-es telefonon.

Nyolcvan éve szentelték püspökké Márton Áront

1939. február 12-én szentelték püspökké Márton Áront a kolozsvári Szent Mihály-templomban. Az évforduló alkalmából több helyen is megemlékezést tartottak Erdélyben.

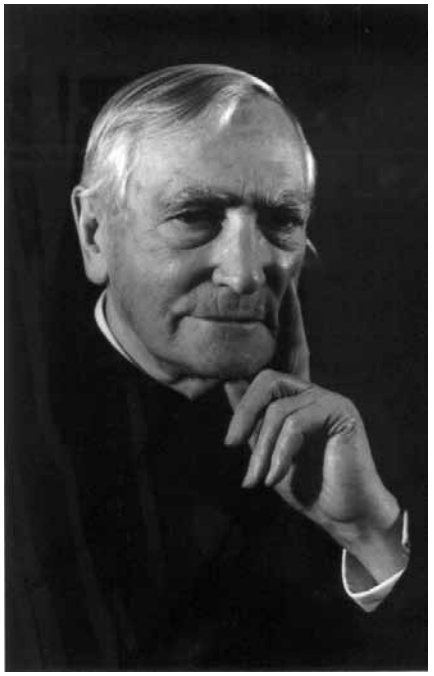

Tavaly advent első vasárnapján vette kezdetét a hivatások éve a Gyulafehérvári Főegyházmegyében. Az érsekség papsága, papnövendékei és szerzetesei *Jakubinyi György* főpásztorral együtt február 12-én a csíksomlyói kegytemplomban ünnepelték az Istentől kapott hivatás kegyelmi ajándékát. A szentmise meghívott celebránsa *Varga László* kaposvári megyéspüspök volt.

A nap *Márton Áron* püspökké szentelésének 80. évfordulója is volt. Ebből az alkalomból a csíksomlyói *Jakab Antal* Tanulmányi Házban emlékkiállítás nyílt *Imacsokrok Márton Áron püspöknek a Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár gyűjteményéből* címmel.

A *Kovács Gergely* posztulátor szervezésében és a gyulafehérvári érsekség támogatásával megvalósult tárlat a Márton Áron püspöknek ajándékozott úgynevezett lelki csokrokat - kézzel festett, díszített, imákkal teleírt füzeteket, képeslapokat és üdvözlőlapokat - gyűjti egybe. Ez a különleges és eddig be nem mutatott levéltári anyag kézzelfoghatóan bizonyítja, hogy már életében milyen nagy szeretettel vették körül a hívek Áron püspököt: több száz lelki csokor látható e tárlaton, melyeket születésnapjára, püspökké szentelésének valamely évfordulójára, karácsonyra vagy húsvétra kapott a főpásztor.

A kiállítás február 20-ig tekinthető meg.

Kolozsváron, Márton Áron püspökké szentelésének helyszínén, az éppen felújítás alatt álló Szent Mihály-templomban tartott megemlékezés elején *Laczkó Vass Róbert* színművész tolmácsolásában elhangzott *Bartis Ferenc Márton Áron századik születésévében* című köszöntőverse. A szentmisét, melyen számos környékbeli pap koncelebrált. *Fodor József* nagyprépost, a Nagyváradi Egyházmegye általános helynöke mutatta be. Az ünnepségen a *Potyó István* vezette *Szent Cecília* kórus többek között *Dán Mizrahi*, az egykori zsidó rabtárs Márton Áron tiszteletére írt zeneművét is megszólaltatta.

Beszédében Fodor József a nyáját őrző pásztorról szólt. Személyes emlékeinek fölelevenítésén túl számos új történeti

adattal is szolgált a püspökkel kapcsolatban. Elmondta, hogy Márton Áron 1939. december 8. és 1942. május 20. között a Nagyváradi Római Katolikus Egyházmegye apostoli kormányzója volt. *Fiedler István* püspököt 1939-ben politikai nyomásra félreállították, ebben a zűrzavaros időszakban Márton Áron jó pásztora volt a Nagyváradi Egyházmegyének is. A találkozások a püspökkel máig feledhetetlen élményként élnek az emberekben. Akik személyesen ismerhették, azok emlékezetében ő marad a nagybetűs püspök - fogalmazott Fodor József.

A szentmisét követően a Babes-Bolyai Tudományegyetem főépületében folytatódott a megemlékezés. *Bogdán Zsolt* színművész Márton Áron szavait tolmácsolva fölelevenítette a püspök tanítási stílusát, alakját. *Lázár Csilla* múzeumigazgató a csíkszentdomokosi Márton Áron Múzeum létrejöttéről, a főpásztorhoz kapcsolódó és az emlékezést szolgáló rendezvényekről szólt.

Az est zárásaként levetítették *Zágoni Balázs A püspök reggelije* című filmjét. Az alkotás Márton Áron életének első ötven esztendejét eleveníti fel, hétköznapi arcát, a vívódó, gyötrődő embert keresi és mutatja meg.

(Forrás: RomKat.ro, Megjelent: Új Ember 2019. febr 24.)

Bartis Ferenc

Márton Áron századik születésévében

Szent Áron Bátyám, eretnek szókkal
esengem Hozzád pogány merészség,
merészen kérdem: meddig cipeljük
VAN-igazunkat, a mások vétkét?

„Vétkeztem” én már éppen eleget
s nem fordult jobbra Erdélyünk sorsa!
Sorsszerűség, hogy Anyám bölcsőjét
ringattad haláltól elorozva?

Aztán megáldtad…Áldott kezedet
örökkön érzem szívem homlokán.
Homlokod nekem kőtábla-parancs,
életed: Biblia, Talmud, Korán,

s a földalatti cellád Zsilaván
évek múltán lett az én templomom…
Templom lehet a börtön is annak,
kit megkeresztelt a forradalom.

Te, a szeretet forradalmára,
ki magyart, románt, zsidót, németet,
cigányt óvtál, védtél a pokolban,
mondd, ismerik a végrendeleted?

Te mindenkit megvédtél a vádban,
de Téged csak a székelyek védtek,
Te, magyarul, románul, héberül,
németül, cigányul sikoltó lélek!

(Megjelent: Távol az Ararától... A magyarörmény irodalom, szerkesztette Alexa Károly, kiadó: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, 20., Budapest, 2014)

„Figyeljetek ide és értsétek meg! Nem az szennyezi be az embert, ami a szájába kerül, hanem ami elhagyja a száját, az szennyezi be az embert.” (Máté 15,10–11)

Archívumunkból

Urbán Beatrice

Minden nap álmodom egy mesét
Beszélgetések a barátságról Gross Arnolddal

„Annyi baj, gond, bánat és szörnyűség vesz körül minket a világban, hogy azt nem szabad még a művészetbe is beengedni.”

Munkáival a magyar nagyközönség egészen a kilencvenes évekig nemigen találkozhatott, bár a tágabban értelmezett szakma elismerte. A 1996-os kiállítása volt hosszú idő után az első bemutatkozása a szélesebb közönség előtt. A grafika, a szecesszió nagymestere, aki a lelke mélyén ártatlan kisfiú tudott maradni. Rácsodálkozik a világra, és nem csak kapni, de adni is akar. Ásványgyűjteménye különleges, és ritka darabjai szerepelnek kiállításain is. Legendás kisvasútgyűjteménye lélegzetelállító. Már az 1950-es években a sokszorosító grafikusok egyik legjelentősebbje volt finom tájábrázolásával, pici figuráival, de a vonalas mesevilágát igazán az 1960-os években teljesítette ki.

Már a főiskola elvégzésétől kezdve (1953) népszerű művésznek számított, csak a hivatalos művészeti vezetés siklott át olykor fölötte. A híres színezett rézkarcokkal indult a hatvanas években. Akkoriban a grafikáról úgy tartották, hogy csak fekete-fehérben létezik. Ő már akkor kísérletezett színes nyomatokkal, és nyert. Nemcsak itthon, de a nemzetközi szinten is sikert aratott. Kiállításaival bejárta szinte egész Európát, különlegesen sikeres volt: római, amszterdami, tokiói, londoni, hamburgi, Los Angeles-i, athéni, bécsi kiállítása, (a teljesség igénye nélkül), és sokat járt Erdélyben, a szülőföldjén.

Tordán született 1929. november 25-én, és tizenhét évesen titokban szökött át a határon. Első mestere festőművész édesapja, *Tordai Gross Károly* volt, így az ő gondos alaposságának is köszönhetjük most azt az élményt, amit Gross Arnold képi világa ad. Arnoldka azt meséli, eleinte ő nézte, miket rajzol édesapja, azután már a papa nézte fia munkáit. Az erdélyi tájakat ábrázoló korai akvarell tájképeinek hitelessége a régi mesterek tanulmányozásának köszönhető, de a nagy mesterek rézkarcai mellett a természet lett fő irányadója. Azután a Képzőművészeti Főiskolán *Hincz Gyula, Kádár György, Konecsni György, Koffán Károly* voltak a mesterei.

Kétszeres Munkácsy-díjas, Kossuth-díjas, érdemes művész, számos grafikai biennálé díjazottja, művészeti és társadalmi elismerések birtokosa, a Krakkói Biennálé díját kétszer nyerte el. Munkái népszerűségét csak fokozzák megjelent albumai. 1973-ban naptára készült, 1979-ben jelent meg *Adamis Anná*val közös kötete, a „Versek és képek”, 1985-ben és 1993-ban önálló Albumaival

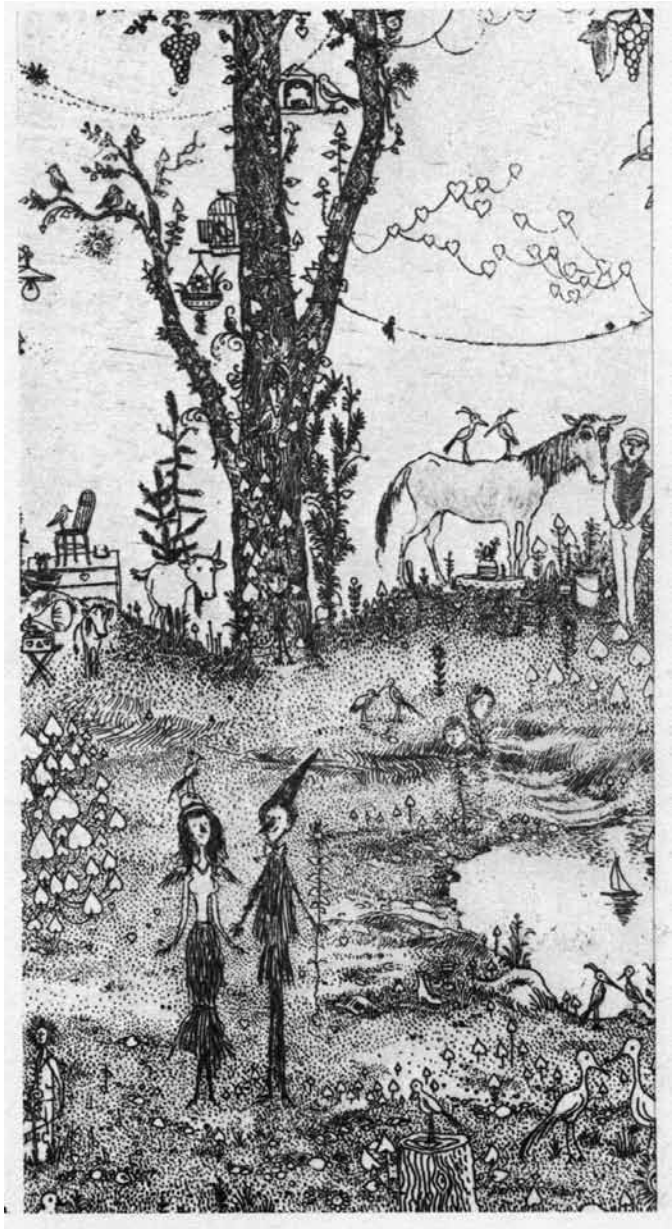

Gross Arnold: Az öröm ünnepe (1964, rézkarc, részlet)

aratott nagy sikert. 75. születésnapja környékén a Nemzeti Galéria raktárából előkerültek az 1960-as években készült lemezek, nyomóformák, így nemcsak a képeket, hanem az áthúzott lemezeket is kiállíthatta, amikről a rézkarcok készültek. Még egy utolsó nyomat készült róluk, és Gross Arnold rászoruló családoknak ajánlotta fel a képeket a Máltai Szeretetszolgálat és *Kozma atya* segítségével. Persze, mert mindennap álmodik egy mesét. Aurája őriz valamit a béke hangulatából, és visszakapunk tőle valamit a mesék világából, a gyerekkor ártatlanságából és az álmokból, amiket elmulasztottunk megőrizni.

Ülök a széken ölemben a bogaras könyvvel, amiben a természet ezernyi színe, formája, varázslata látszik. Körülöttem a világon minden csoda, földön és asztalon, a szekrénynek és a széknek támasztva. Ajándékba kapott, dedikált lapok és naptár, megnézni szánt képek, kövek, albumok, könyvritkaságok,

vázlatok, minden, ami elhódít - közben meg szűrcsölöm az isteni kávét, amit Arnoldka főzött, és hallgatom a kuncogó, ingerkedő humorral elbeszélt sok kedves történetét. Róla és játékbirodalmáról legendák keringenek. Játékokat, köveket, történeteket, filmélményeket, könyveket gyűjt. Kérdezi, ahogy szokta, hogy „miért került a képbe”, és cinkosan mosolyog. Legutóbb filmet is néztünk, videón a legutóbbi interjú felvételével.

Nem, ez nem a mennyország, ez a Keleti Károly utca, mindjárt a kanyarnál, a Statisztikával srégen szemben. Bár lehetne mennyország is, amilyen magasan van a nyolcadik emelet. De megérte. Pihegve nézem, hogy a kalitkában az ötből már csak egy kismadár ugrándozik. Itt ülök, és Gross Arnolddal tölthetem az időt. Serényen keresgél, megmutat ezernyi kincset, közben mesél. Minden darabnak a történetét, emlékét, és nevető szemekkel fűzi hozzá saját véleményét, kicsit groteszkül, de komolyan. Időnként megszólal a telefon. Nem. Sípol a fotelon egy mozdony, és Arnoldka vagy felveszi vagy nem. Viszont pillanatokon belül vagy fél tucat apró mozdony kerül elő miniatűr vagonokkal. Aztán kettőt fordul, és vaskos albumot mutat tele fotókkal, meg hatalmas dobozt, benne ezer apró figura a H0-ás vasútgyűjteményhez. A viktoriánus kortól a húszas évekig rendszerezve stílus szerint pici átlátszó dobozokban.

Nem akar önálló kiállítást, régen nem adott el képet, azt mondja, nem is akar. Jól van így, ahogy van. Azt mondja, vakáción van, kivonult a köztudatból. Annak idején egy sort írt: Kilépek a Magyar Képzőművész Szövetségből. Mikor kérdezték, miért, azt válaszolta, így nincs honnan kitenni. Azután igazolványt mutat, fehér lap a köztársasági elnök hivatalának pecsétjével. Alul a szöveg: „visszavonásig érvényes”. Mi az, hogy visszavonásig? Miért vonhatják vissza? Nevetünk a furcsa passzuson. Valóban ő maga a kortárs szecesszió. Olyan alkotásokkal, amelyek egyediek, nem utánoznak senkit. Finom rajzai, csipkeszerű, különösen megmunkált rézkarcai tele vannak a valóság és az álom képeivel: városok, részletesen megrajzolt épületekkel, virágoskertek, városnegyedek, emberekkel zsúfolásig rakott utcák. Meg a szürrealisztikusan mesebeli álomfigurák, az emberfejű madarak, groteszk és elvarázsolt lények bűvölik a miniatűrszerű rézkarcok nézőit. A valóságot, a várost, magunkat és a természetet kapjuk meg tőle átírva mesére.

Emeletes fadobozban színes ceruzákat mutat a hátam mögötti széken, és hozzá a rajzot, amit elkezdett vele. Félkészen is mestermű, de csak legyint rá szokása szerint, és tovább csapongunk.

– Apám egyszer gyerekkoromban vett egy vetítőgépet, én meg mozit játszottam vele a szomszéd mozi kidobott filmdarabjaival. *Fellini* két filmjét szerettem nagyon: Az Országúton-t és a Nyolc és fél-t. Az rázott meg, hogy mennyire esendő az ember. Jobban is szeretem a mozit azóta is, mint a kiállítást.

Eszembe jut róla, amit mesélt. *Rózsa János* csinált régebben egy Gross Arnold-portréflimet, a *Csudavilág*ot. Azután készült egy másik is, a Játék-film, amelyikben eredetileg szerepelt volna egy pár perces riportfilm *Kondor Béla*val. Munkájáról, terveiről beszélt benne a festő, barát. Az eredeti filmben még benne volt Kondor, saját szemével látta, azután nyomtalanul eltűnt. Ma már bármi megtörténhet. Pedig ez örökre pótolhatatlan, egyetlen felvétel volt. Ebből a művész-generációból már szinte senki sincs meg, mondja csendesen, és elhallgat. Nézem, hogy a falon *Hieronymus*

Bosch Gyönyörök kertje, a polcon ametiszt, a kis szekrényen egy csokor kék sóvirág mellett ott van keretben a legmeghatározóbb film, a Csoda Milánóban plakátja, láthatóan, kettészakadva, és hallgatom a történetét. Szőlő-staniclinak adták a két fél plakátot, két teljesen különböző helyen.

Gross Arnold minden képe csodálatos mesevilág, ahol mindig süt a nap, a vörösek és barnák, mélázó kékek és ibolyák, sárgák és lilák, hamvas zöldek hihetetlen árnyalatai. Azt vallja, hogy kint a világban naponta bántják az embert, legalább a művészetnek szépnek és nyugalmat árasztónak kell lennie, ezért képeivel harmóniát közvetít a világba. Újabb képet támaszt elém. Klaszszikussá vált rézkarca, a Beszélgetések a barátságról kerül elő merőben új színezéssel. Sötét égőrózsaszínből halad a halvány hajnalpír felé, s sávok alatt ezernyi apó figura, mintha egy színes ásvány mintái lennének, de ő azt mondja: – Vasutaskemping! De olyan nincs is! és mosolyog hozzá. Felül a képen kisvonat halad alatta zajlik, pezseg az élet. Tényleg a barátságról szól, csak nyitott szívvel kell nézni a képet, és korunk legnagyobb kortárs grafikusát. Tudni kell róla, hogy itt van közöttünk.

– Van magának ilyen? – kérdezi, és két könyvet kapok ajándékba, olyat, ami már sehol sem kapható. Az egyikbe rajzol is emlékül egy csillagszemű lányt. Az album tizedik oldalán Kondor Béla 1970. március 4-én elhangzott szavai állnak. Gross Arnold önálló kiállítását nyitotta meg így a Dürer-teremben: „Azt hiszem, méltatásra nincs szüksége, mert akik itt összegyűltek, nem zsákbamacskára jöttek, hanem várakozással, és ez a várakozás biztosan beteljesül. Ha pedig meglepetés ért valakit, az külön öröm. Én mindig irigyeltem azt a vidám mesebazárt, amelyik mintha teljes és szomorú képe lenne valaminek, a szemem láttára kialakult. Merthogy bennem sokkal kevesebb a békesség – de jó lenne, ha több volna. És kevesebb a bizakodás, mint Arnoldban. Ezért is élveztem egy-egy újabb, de ismerősnek tűnő munkáját - rosszkedvemet gyógyították rögtön. De nem csak egy önálló játékország született rézkarcokból és más holmikból – bár ez sem lenne semmidolog – hanem igen egyszerű, tiszta és kézenfekvő grafikai műhelymunka: ennek az aprócska országocskának teljesen megfelelő, és attól el nem választható. Szétszakíthatatlanságuk egyben az igazmondás próbája: nincsen nyelvbotlás.”

Augusztus végén több mint 100 kiállítóval Közép-Európa legnagyobb ásványkiállítását és börzéjét rendezték meg Budapesten a Vasúttörténeti Parkban, és képzőművészeti meglepetés is volt: Gross Arnold mozdonyos rajzait és tájképes rézkarcait csodálhatták meg az érdeklődők. A képek között három olyan alkotás is volt, ami még soha nem szerepelt kiállításon.

A Száz művész, száz év – Művészeti labirintus címmel nyílt kiállításon is szerepel két Gross-alkotás. A Szent István-bazilikában augusztus 19-én vasárnap, *Mádl Ferenc* volt köztársasági elnök fővédnöksége alatt nyíló tárlat művészgenerációkat kapcsolt össze. A XX. századi nagy mesterektől a végzős főiskolásokig szerepeltek, olyan „társaságban” mint többek között *Aba-Novák Vilmos, Artner Margit, Barcsay Jenő, Berki Viola, Gross Arnold, Kernstok Károly, Körösfői Kriesch Aladár, Mácsai István, Molnár-C. Pál, Pátzay Pál, Rippl-Rónai József, Ruzicskay György, Stróbl Alajos, Szabó Vladimir, Szinyei Merse Pál* és *Szőnyi István*. A műveket még október 14-ig megtekinthetik az érdeklődők a Szent István-bazilika altemplomában.

(Buda Lapja, 2007. szeptember 19.)

Bálintné Kovács Júlia

A Házasság hete

A házasság hete rendezvénysorozatot minden év februárjában tartják, felhíva ezzel a figyelmet a házasság fontosságára. A kezdeményezést 1996-ban *Richard és Maria Kane* indította útjára az Egyesült Királyságban.

Ma már 4 földrész 21 országában rendezik meg a *„Házasság Hetét”* Bálint-nap környékén. (Február 14.)

Magyarországon a programot a Magyar Evangéliumi Szövetség és a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa indította el 2008-ban, azóta minden évben megrendezik civil szervezetek és keresztény egyházak együttműködésével, számos település és közösség részvételével. A mozgalom célja, hogy megismertesse az emberekkel azokat a hagyományos értékeket, amelyek örömtelivé és sikeressé tehetik a házasságot, ami az egész társadalom számára is előnyös, valamint hogy segítséget nyújtson a házasságra készülőknek és a párkapcsolati problémákkal szembesülőknek.

Gorove család az unokák felével

Magyarországon minden évben egy házaspárt kérnek fel, hogy legyenek a rendezvény arcai. A 2008-as kezdő évben *Döbrentey Ildikó* és *Levente Péter* előadóművészek, 2009-ben *Csókay András* idegsebész, agykutató és felesége, *Altay Daniella*, 2010-ben *Süveges Gergő* újságíró és felesége, *Rudan Margit* képviselték a házasság hetét. A következő évben *dr. Szabó Endre* háziorvos, a Nagycsaládosok Országos Egyesülete korábbi elnöke és *Szabóné Nemesy Krisztina* gyógyszerész, majd *Lackfi János* költő, író és *Bárdos Júlia, Bárdos Lajos* unokája adták a nevüket a rendezvényhez.

2013 óta a házasság hete központi programjainak fővédnöke *Herczegh Anita*, *Áder János* köztársasági elnök felesége, négy gyerekes édesanya.

2015-ben a házasság hete jelmondata: *„Megtartó hűség”* volt. A rendezvénysorozathoz a keresztény egyházak mellett a kormány és a közmédia is csatlakozott.

2016-ban *„A szeretet: szenvedély és döntés”* jelmondattal szervezték a házasság hetét, melynek arcai *Hegedűs Endre* és *Hegedűs Katalin* zongoraművészek voltak.

A 2017-es házasság hete arcai *Madarász Isti* filmrendező és felesége, *Kerekes Monika* voltak. A rendezvény jelmondata: *„Veled kiteljesedve”*.

2018-ban *Zámbori Soma* színművész és felesége, *Fazekas Rita*, a házasság hete

házaspár-arca az *„Éltető sodrásban”* mottót választották.

A 2019-es házasság hete arcai ***Gorove László*** mentőorvos, katolikus diakónus, és felesége: ***Gorove Kriszta*** angol–német szakos tanár, akik öt gyermeket neveltek fel, tizenkettedik unokájuk születését várják, és huszonöt éve foglalkoznak házassági felkészítéssel. A rendezvény idei jelmondata: *„Randevú egy életen át”*.

Forrás: Wikipédia, (szerkesztve, kiegészítve)

Büszkeséget éreztem, mikor a hírt meghallottam a DUNA-TV-ben, és elhatároztam, hogy most végre megvalósítom régi tervemet, és összegyűjtöm, összeszerkesztem mindazt, amit erről a nem mindennapi erdélyi örmény gyökerű családról olvastam, és megosztom a Füzetek olvasóival.

(folytatjuk)

Karácsony Ernő kiállítás megnyitóján

Hölgyeim és Uraim!

Legutóbb 2017-ben Szamosújváron, egy kamara tárlat keretében ismerkedhettünk *Karácsony Ernő* festményeivel és grafikáival. Akkor az Erdélyben föllelhető művekből szerveződött a kiállítás. Ez alkalommal a magyarországi gyűjtemények darabjaiból álló válogatás villantja föl a festő alkotói arcképét.

Egy kényszerűen lezárult életmű fragmentumaival találkozunk. A *Tarisnyás Csilla* gondozásában megvalósult emlékkiállítás alkalmat kínál, hogy nagyvonalakban bepillanthassunk a Karácsony Ernőt foglalkoztató témákba, ráleljünk sajátos stílusára, alkalmazott technikáira. Természetesen a művek egyben önvallomások is. Hol beszédesebbek, hol szűkszavúbbak. Ilyen értelemben is lehet sokatmondó például egy tájábrázolás vagy akár egy napraforgós csendélet.

Harminc évnyi alkotói tevékenység, mintegy ötven hazai és külföldi kiállítás vallanak e termékeny pályáról. Immáron hetedik alkalommal állhatok a festő képei elé. Hirtelen felidéződik bennem például az Operaház Vörös Szalonjában tartott megnyitó előtti néhány perc, az eseményre összegyűlt és a képeket nézegető emberek csoportja. Ezenközben Karácsony Ernő kissé szorongva, félrehúzódva és elgondolkodva várta az ilyenkor szokásos vernisszázs-ceremóniát.

Az emlékkiállítás főszereplője erdélyi magyarörmény származású székely képzőművész. A Nagybányához kötődő festődinasztiából származott. Apai nagybátyja *Karácsony János* festőművész. Érzékeny akvarelljeit a Magyar Nemzeti Galéria őrzi. A székelyudvarhelyi születésű Karácsony Ernő szinte genetikusan, zsigereiben érezte a közvetlen természetélményt, azonban nem volt Nagybánya-epigon. Ő egy más kor gyermeke.

Nyugtalanságára, mozgalmas életére ráfelelnek tájfestményei. Elsősorban fái tolmácsolják lelkiállapotát, mely nem derűs. „Depressziós térségek festőjeként, annyi kínt, tehetetlenséget átélve, lehetnék-e más? A derű festője egy derűsebb történelemmel lehetnék.”- nyilatkozta 1997-ben. Ezek a teremtmények, olykor feszületben végződve, büszkén törnek az ég felé, megtörnek, hajladoznak. Akárcsak alkotójuk. Ahogyan a vihar tépi őket, ahogy a nap rájuk süt. Összemosódnak egymással, fölfelé felhők, párák, ködök baljóslatú gomolygásában folytatódik a látvány. Nincs éles határ ég és föld között, a valóság és az álom között sem. A természet fájdalomtól vonagló arcot ölt, szél süvít a kínban tekergő formákban. De néha, pillanatokra becsillan a fény, ettől elviselhető. Fenyők adják elő drámájukat. Velük azonosul a fenyő-lelkű művész. A tájfestő a természetből átértelmezett, szinte végtelenített formákkal jeleníti meg az álmot, ébredést. A táj- és hangulatélmény a szent Hargita erdeinek, tisztásainak megörökítésekor a legőszintébb. Ilyenkor szinte gyöngédséggel övezi a szigorú és fönséges hegyeket, a hajnali és őszi vidéket. A Gyilkos-tó fatörzsei képtelenek kiszakítani magukat a táj lidérces fogságából. A dinamikus ecsetvonásokkal felvitt izgatott sárgák, lilák, izzó vörösek jól visszaadják Karácsony Ernő vibrálását, belső háborúját. A néhol alkalmazott józan fehér kereten futó színes vonal is utal a belül dúló háborgásra. Ez az apró utalás ötletes megoldást kínál a valóság és a látomás elválasztásához. A drámaiság mellett olykor egyfajta ösztönvilág férkőzik a képekbe. Másutt meg ráérzünk, hogy az átírt stílusban fogant művek tulajdonképpen lelkiállapot kivetítések. Intenzív színei magukkal rántanak, feszültséget keltenek.

Sok érdekes példát találhatunk arra, hogy Karácsony Ernő művészi útja milyen ígéretes kifejlődés felé vezetett volna. Ebből a szempontból is említem a magyar állatorvos tudósokról festett, rajzolt találó portréit vagy az itt kiállított arcképeket.

Kérem, ismerkedjenek a képekkel és köszönöm figyelmüket.

Budapest, 2018. 11. 14.

Tarisnyás Csilla

Asociația In Memoriam Jakobovits Miklós Társaság

Jakobovits Miklós díj – 2019

Immár hetedik alkalommal kerül átadásra a RMDSZ Bihar Megyei Szervezete és az **In Memoriam Jakobovits Miklós Társaság** által létrehozott *Jakobovits Miklós-díj*.

Ezzel a díjjal állítunk emléket *Jakobovits Miklós*nak, a Munkácsy- és *Arshile Gorky* díjas festőművésznek, aki a Bihar megyei RMDSZ egyik alapító tagja, és aki munkásságával a város hírnevét öregbítette nem csupán az országban, hanem a határokon túl is, világszerte.

A díjat szakmai kuratórium ítéli oda és minden évben január 22-én, a Magyar Kultúra Napján adnak át egy olyan személyiségnek, aki a képzőművészet, a művészettörténet, képzőművészeti menedzsment területén végzett kiváló tevékenységével hozzájárult az Erdélyi képzőművészet hazai és nemzetközi megismertetéséhez.

Jakobovits Márta

Ez alkalomból ***Hegedűs Ferenc*** vállalkozót, egy olyan székelyföldi személyiséget tüntetünk ki, aki volt tanárainak, *Kosztándi Jenőnek* és *Kosztándi Katalin* képzőművészeknek múzeumot hozott létre és működtet a Kézdivásárhely főterére néző, impozáns épületében és tette azt azért, mert egy életre megszerettették vele a művészetet.

Műtermeket hozott létre képzőművészeti tevékenységre vágyó gyermekek / fiatalok számára, ahol szakemberek irányítják a különböző művészeti foglakozásokat. Művészeti táborokat, művészeti eseményeket szervez és szponzorál.

Önzetlensége, művészeti és szociális érzékenysége példaadó.

A díjat (diploma, plakett, kisplasztika) átadják:

– *Jakobovits Márta*, Ferenczi Noémi-díjas keramikusművész, Jakobovits Miklós özvegye,

– *Márton Árpád*, a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjével kitűntetett, Magyarörökség-díjas, csíkszeredai festőművész,

– *Tank Szigeti Ildikó*, a Bihar megyei Magyar Vállalkozónők Egyesületének elnöke.

– *Jovián György*, a Magyar Művészeti Akadémia tagja, Munkácsy-díjas festőművész

Laudáció : Márton Árpád

Köszöntés: Tank Szigeti Ildikó

Idén is az identitás ápolása a fő cél

Fényképkiállítással, könyvbemutatóval indította az évet a Gyergyószentmiklósi Örmény Katolikus Egyesület. Kugler Ferenc és Horváth Zoltán György fotótárlata mellett Pálffy Gyula könyvének bemutatóján vehettek részt az érdeklődők szombat délután. Az egyesület vezetője, Kulcsár László lapunknak elmondta: ebben az évben is az örmény identitás ápolása a fő cél.

Kiállítás és könyvbemutató. Lendületesen indítják az évet. Fotó: Kulcsár László

Kugler Ferenc Kalotaszeget bemutató, valamint *Horváth Zoltán György* Erdély értékeit hirdető fényképtárlatát tekinthették meg az érdeklődők a gyergyószentmiklósi örmény közösségi házban, szombaton. A szervező egyesület elnöke, *Kulcsár László* azt mondta, páratlan szemléletmódon keresztül láthatták az érdeklődők Kalotaszeg szépségeit, míg az erdélyi városokat – főként építészeti szempontból – bemutató kiállítást illetően megjegyezte, elgondolkodtatja, ugyanakkor vezeti is a megtekintőjét.

Pálffy Gyula Szenkovits Marci mókái – Egy furfangos örmény kalandozásai Erdélyben című könyvét is bemutatták az eseményen, majd kötetlen beszélgetés alakult ki a művészek és a rendezvény résztvevői között.

– Többnyire megvalósítottuk a terveinket – összegezett az elmúlt évet illetően Kulcsár László, mondván: pozitívan indult a Szent Anna-kápolna tatarozását célzó projektjük, ezúttal is sikeres volt az örmény művészeti fesztivál, emellett pedig a közösségi ház emeletét is használhatóvá tették.

Az új évvel kapcsolatban rámutatott: igyekeznek havonta szervezni egy-egy örmény napot, amikor különböző programokkal várják a közösség tagjait – és nem csak –, de természetesen a megkezdett projektekről, illetve a megszokott eseményekről sem mondanak le.

Kertész László
(Hargita Népe, 2019. január 14.)

„Keresztes" kávéház – Szentegyház utca 8 szám, Kolozsvár – http://kolozsvar1867.blog.hu/

Pepi, Pali meg a harmonika Ördöge

2019. február 17-én XII. alkalommal tartották meg a budavváriak az Örmény Nemzetiségi Napot. Komoly létkérdésektől a felhőtlen vidámságig –, gyerekektől idősekig –, mindent átfogó találkozóra került sor a Márványmenyasszony étteremben.

A Tisztelt Publikum „követelésének" tettünk eleget, amikor a hagyományos Örmény Nemzetiségi Naphoz újra budavári

Várady Mária színművésznő

helyszínt, a historikus múlttal rendelkező *Márványmenyasszony*t választottuk.

Annak meg éppen itt volt az ideje, hogy a huszonkét év óta töretlen lendülettel működő Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnök-asszonyát, *dr. Issekutz Saroltá*t kérjük fel a megnyitó megtartására. Hangulatos identitás-megőrző bevezetője mind értékeinket, mind tennivalóinkat felmutatta. A 350 éve letelepedést nyert örmények mai vezetőjeként bámulatra méltó precizitása és szorgalma eredményeit önzetlenül a közösség javára egyre csak gyarapítja. Mindent megtesz, amit lehet! A 2019-es évben induló honlap, a *magyarörmény tudástár,* a XXI. század eszközeivel őrzi múltunkat, építi jövőnket!!!

Régi vágyunk teljesült azáltal, hogy *Kilyén Ilka* Magyarörökség díjas színművésznő elfogadta meghívásunkat. Öt kontinens magyarjai ismerik, szeretik, - és Ő örömmel válaszolt felkérésünkre. Kivételes mélységű, múltba tekintő műsora jelezte: a magyarság, és így az erdélyi örménység is, iszonyú csapást szenvedett el éppen száz éve. És mégis élünk. Emlékezünk. A vagonlakó menekültekre, akik hitüket és a Magyarok Istenére tett hűségesküjüket nem cserélték fel egy kötelező román királyra teendő hűségeskü-vel. Vállalták az üldöztetést és a nyomort. Mint *Kós Károly* is. Eddig ismeretlen politikai fondorlatok sodortak minket megalázó helyzetbe. Lélekből szóltak a dalok, Kilyén Ilka érzékeny rezdüléseket közvetítő hangján! Rég eggyé vált Ő már közösségünkkel a marosvásárhelyi örményeket gyámolítva. Ilka művészként és emberként nagy nyereség a magyarörmény közösség számára. Hosszú vastaps kísérte előadását!

dr. Issekutz Sarolta

Dr. Hovhannesian Eghia szelleme újra köztünk van. *Dr. Tarján Balázs Mechitar* c. egyetemi docens, a gödöllői nagy armenológus unokája, és aki családi örökségének gazdagítója, most borszakíró minőségben jött el közénk. Megtisztelő, hogy első közlésben hallhattuk nagybecsű tanulmányát, idézetek gyöngyszemeivel ékesítve –, igazi mélységében elmélkedett *Ady és a bor kapcsolatá*ról. Esszéjében új utat talál Ady megközelítésére. És ami

Dr. Tarján Balázs Mechitar

tudós irodalom történészeknek elkerülte a figyelmét, új dimenzióba tette át Ady Endre *„boros"* költeményeit. A szenvedély, mint társadalmi jellegzetesség –, a magyar néprefajra jellemző virtus egyetemességében jelenik meg *Petőfi – Arany – Ady* költészetében.

Itt ragadom meg az alkalmat, hogy köszönetet mondjak Dr. Tarján Balázs címzetes egyetemi tanár úrnak és Barátainak, akik rendezvényünk eleganciáját emelve, pazar borokból – (KOCH Borászat, 2017-es évjárat) rendeztek borkóstolót a 130 fős vendégsereg részére. Köszönjük e nagylelkű és gáláns gesztust!!

135 éve született *Mály Gerő* komikus színművészünk. Alakja méltó

Kilyén Ilka színművésznő

az emlékezésre. Ezt tettük, felidézve utánozhatatlan egyedi hangját. A *Sinka Sára* vezette gyerekcsapat a körönség között röpülve osztotta szét Mály Gerő azaz Pepi dalának szövegét. Így együtt énekeltük a halhatatlan művésszel, hogy „szeretlek Téged nagyon… öröm lesz az életünk…"

A műsor sztárvendége *Benkő Péter* kétszeres Jászai Mari-díjas, Madách díjas színművész volt. Sztár, mint *Jávor Pál*. Akinek az élete ihlette meg *Rusz Milán* színművész-író-rendezőt, hogy színpadra állítsa Jávor Pál gazdag életpályáját. Ily fordulatokban gazdag Benkő Péter művészi pályája is, a filmszerepek sármőrjétől a súlyos színpadi

Balról: Lakatos Miklós, Benkő Péter, Rusz Milán

alakításokig. Részletet láthattunk a *Jávor Pál utolsó mulatása* című előadásból, kiegészítve egy „nagy shaw” briliáns elemeivel. Benkő Péter gyönyörű szenvedélyes játékával, egyéniségének varázsával megismételhetetlen élményt nyújtott számunkra. És valóban a harmonika lenyűgöző Ördöge Rusz Milán, aki elsöprő sikert aratott, s mi szájtátva hallgattuk játékát. Szakmai tudása határtalan művészi alázattal párosul. Jelenlétével biztonságot teremt –, szeretetével bátorít. A Magyarországi Szerb Színház igazgatójaként kiváló csapat élén áll.

S ha Jávor (vagy örmények), akkor a mulatáshoz édes hegedűszó is kell. Ezt csillogtatta meg nekünk *Lakatos Miklós*, 25 éve a Márványmenyasszony primása. Boldog, andalító, vérpezsdítő, csillapító, fájdalmas ZENE. Ennél többet csal ki hegedűjéből Miklós!

A XII. Örmény Nemzetiségi Nap újra gazdagította a Budavári Polgárok életét.

Tudjuk, hogy az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület morális muníciója arra kötelez, hogy értékeinket megőrizzük és tovább adjuk unokáinknak. Kultúránk fáradhatatlan terjesztője dr. Issekutz Sarolta elnök-asszony bevezetőjében hírt adott a XXI. századi technikát hasznosító elektronikus tudástárról. Merítsünk ebből a magyarörmény kincsből, hogy elődeinkhez méltón példás szeretetben, egyetértésben, örömben élhessük életünket sokáig! Nagyon sokáig éljünk, mint *Benyik Béla* úr, az est doyen-je, és *Petelei Edit* úrhölgy, fődíj nyertes tagjai közösségünknek, akiket az est Háziasszonya, *Várady Mária* színművész virággal, szeretettel köszöntött. Az *ANI-Budavári Örmény Színház* nívós produkciói közé írhatja a Pepi, Pali meg a harmonika Ördöge címűt is.

A Budavári Örmény Nemzetiségi Önkormányzat képviselő testülete, *Szűcs Enikő, Sasvári-Merza Krisztina* és Várady Mária köszönjük, hogy a csodás Közönséggel együtt ilyen rangos rendezvénnyel járulhattunk hozzá hagyományaink megőrzéséhez!

Várady Mária,
BÖNÖ elnök

A fiatalok asztala

Elűztük a telet!
Együtt bálozott a budapesti közösség

Összegyűltek közösségünk tagjai, hogy tartalmas műsor keretében búcsúztassák együtt a telet és ünnepeljék a tavaszt. Az ünnepségen második alkalommal adták át a legeredményesebb honvéd tisztjelöltnek járó Czetz-díjat, de a bál alkalmat adott arra is, hogy adománygyűjtési lehetőséget biztosítson a Magyar Református Szeretetszolgálat számára, amely a szíriai Örmény Református Gyülekezetek Közösségének vasárnapi iskola programját támogatja. Az eseményen részt vett *Kiss Bertalan*, a Miniszterelnökség Üldözött Keresztények Megsegítéséért és a Hungary Helps Program Megvalósításáért Felelős Államtitkárságának főtanácsadója, *Dr. Hermann Róbert*, a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum parancsnokának tudományos helyettese, *Siposné prof. Dr. Kecskeméthy Klára* ezredes, a magyar Hadtudományi Társaság alelnöke, valamint *Dr. habil. Jobbágy Zoltán* ezredes, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtiszt képző karának tudományos és nemzetközi dékánhelyettese. A bál háziasszonya *Esztergály Zsófia*, a Fővárosi Örmény Önkormányzat elnöke, fővédnöke *Tarlós István*, Budapest Főváros főpolgármestere volt.

Esztergály Zsófia
Fotó: Kabdebó

Mi tudjuk, kik vagyunk és honnan jöttünk, ezért vagyunk képesek az összefogásra is.

Örömteli, hogy ilyen sokan gyűltünk egybe, és még inkább az, hogy ennyien tartjátok fontosnak nemzetiségi hovatartozásotokat és a hagyományok ápolását – fogalmazott Esztergály Zsófia ünnepi beszédében. Az elnökasszony így folytatta: mai világunkban ez egyáltalán nem magától értetődő dolog, hiszen a feszültségektől nem mentes hétköznapok éppen ennek az ellenkezőjét sugallják az európai társadalmaknak. Mi tudjuk, kik vagyunk és honnan jöttünk. Azt is tudjuk, hogy a múlt tisztelete és ismerete teszi bölccsé és teljessé jelenünket, meghatározva ezzel a jövőt. Azokat a példákat, amelyeket a keresztény-keresztyén örmény nép mutat hitének megtartásában, valamint az erdélyi örmény diaszpóracsoport képvisel, érdemes követni. *Lázár Vilmos*, *Kiss Ernő* aradi vértanúk, *Czetz* és *Görgei* honvédtábornokok életútja és bizonyságtétele információval lát el bennünket. Életük és küzdelmük nem volt hiábavaló.

Dr. Hermann Róbert, Molnár Bernadett, Dr. habil. Jobbágy Zoltán, Siposné prof. Dr. Kecskeméthy Klára

Esztergály Zsófia átadja a Czetz János-díjat Molnár Bernadettnek

Czetz János emlékét őrizve

Esztergály Zsófia, a Fővárosi Örmény Önkormányzat elnöke, valamint Dr. Hermann Róbert, a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum parancsnokának tudományos helyettese ünnepélyes körülmények között adta át a Czetz János-díjat, melyet az önkormányzat Közgyűlése az örmény-székely származású Czetz János, az 1848-49-es forradalom és szabadságharc legfiatalabb honvédtábornoka, az argentin hadsereg ezredese előtti tisztelgés, emlékének méltó megőrzése érdekében alapított. A kitüntetést az NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Karán tanuló, legeredményesebb katonahallgatója veheti át, minden évben. A díjazott, egy bronzplakett mellett, egy *Kövér György* művész által gidófalvi fából faragott, székely és magyarörmény, valamint honvédségi motívumokkal díszített emléktárgyat kap.

Idén, a szabadságharc lezárásának 170-ik évfordulóján, *Molnár Bernadett* honvéd tisztjelölt, a Katonai Repülő Intézet Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Katonai Üzemeltetés szakának hallgatója vehette át az elismerést. Mint a méltatásban elhangzott, Bernadett a Repülésirányító és Repülő-hajózó Tanszék demonstrátoraként munkájával folyamatosan segíti az oktató munka színvonalának emelését. A Katonai Repülő Intézetnél folyó tudományos kutatómunkában hallgatói kutató asszisztensként eredményesen tevékenykedik. Folyamatos, magas szintű munkája eredményeként Köztársasági Ösztön-díjban részesült. A Katonai Repülő Intézetnél tanuló honvéd tisztjelöltek közül kiemelkedik önként vállalt, a közösség érdekében végzett munkájával. Elöljárói és társai megbecsülését szerénységével és nagy munkabírásával vívta ki. Dr. Hermann Róbert a díjátadás alkalmával, Czetz János életét ismertetve így fogalmazott: az örmény származású honvédtábornok a szabadságharc idején nagyon fiatal volt: ő volt az, aki a legalacsonyabb rangból kezdte pályafutását, de már ott megmutatkozott, hogy nemcsak szakmai diszciplináris dolgok érdeklik, de magyar hadtudományi irodalomnak egyik legfontosabb művelője is volt. Bem, érdemei elismeréseként előléptette őrnagyból alezredessé, később ezredessé, majd 1849-ben tábornokká. 1850-es emigrációja után, hosszabb szünet után került Dél-Amerikába, ahol, mint tudjuk, a katonai térképészeti intézet megalapítója lett, valamint Argentína első katonai

felmérésének elkészítőjeként öregbítette a magyarörmények, a székelyek hírnevét. Czetz kitartó, mindennek megfelelő, kiváló életének emlékezete vezette a Fővárosi Örmény Önkormányzatot, amikor ezt a nagyon méltó díjat alapította, és remélhetőleg, azok, akik megkapják, méltók Czetz tábornok örökségére.

Örmény temperamentummal, vidáman űztük el a telet

A díjátadó után a farsangi programmal megkezdődött a mulatság is, a Magyarországon egyedülálló és népszerűségnek örvendő *Group Duduk Együttes* felejthetetlen kaukázusi örmény muzsikáját hallhatta a közönség, sok-sok dudukkal és zourna-val. Majd a nemzetiségi *Artashat Színház Szenkovics Marci mókái* című előadása következett. A produkció alapjául a Fővárosi Örmény Önkormányzat és a Romanika Kiadó gondozásában megjelent, *Pálffy Gyula* által írt mű szolgált. A színpadon korabeli nyelvezettel vidám szituációs történetek elevenedtek meg a magyarörmény főhős bohókás karakterén keresztül, bemutatva a korabeli Erdély településeinek hétköznapjait, azok magyar-székely társadalmát és bennük az örményeket,

Group Duduk Együttes

Sedaa Együttes

könnyed hangvételben jelezvén a beilleszkedési súrlódásokat.

Ezt követően hatalmas sikert aratott a különlegesnek számító és nemzetközi hírű *Sedaa Együttes* nagyszabású élő koncertje. A csapat külföldről érkezett, nevük perzsául "hangot" jelent. Egzotikus zenéjük összeköti a hagyományos mongol sztyeppei zenét a keleti irányzattal, ami összességében rendkívüli és lenyűgöző hangzást nyújtott.

A jó hangulatú estén az önkormányzat a résztvevőket autentikus gasztronómiai

Artashat Színház

élményként örmény magos piláffal vendégelte meg. Végül pedig fergeteges, közös tánc zárta az eseményt.

A bál támogatói voltak a II., a IX., a XII., a XIV., valamint a XV. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzatok.

Szerző, fotók: Fővárosi Örmény Önkormányzat

Gyertyánffy Ágnes

Kicsi, furcsa életem – I. rész

Előszó

Én az életben szinte semmit sem csináltam, velem csak történtek a dolgok. Hogy ezek a történések rajtam kívül mennyire érdekelhetnek mást, nagy kérdés. Talán csak annyiban, amennyiben általános történet, ami másokkal is megtörtént, s én egy vagyok a sok szemtanú közül. Kicsi, furcsa életem összefonódik kicsi, nekem végtelenül kedves hazám történetével, azzal, ami generációkkal előttem történt családom tagjaival is, és rajtuk keresztül velem is. A történelmi hűség kedvéért tehát megpróbálok igazat írni. Ebben Isten segítsen.

Azt szeretném érzékeltetni, hogy a XX. sz. történelme hogyan és milyen mértékben szólt bele egy kisember életébe, hogy hogyan éltem meg – alulnézetből – a század turbulens történelmét.

Komáromban születtem 1938. május 26-án, áldozócsütörtökön, amely dátum csak azért fontos, mert épp aznap volt a nagy katolikus eucharisztikus ünnepségsorozat fő ünnepe. Ez azzal járt, hogy a vonatok már napokkal előbb olyan zsúfoltak voltak, hogy anyám nem tudott időben elutazni Budapestre, Komáromban pedig nem volt kórház. Így otthon születtem, a komáromi méntelepen, mint a többi csikó, lévén apám a komáromi állami méntelep parancsnoka és lakásunk is – egy szép nagy kertes ház – a méntelepen volt. Bátyám 8 és fél éves volt ekkor. Tudta, hogy otthon fogok megszületni, és reggel kérte, hogy „mutassák meg azt a gyereket". Nézegetett, majd udvariasan annyit mondott anyánknak: „inkább érdekes, mint szép." Az iskolából hazajőve nagyanyám megkérdezte bátyámat, hogy elmesélte-e a fiúknak, hogy kishúga született? „Hogyne, hogy elcsábítsák!" – válaszolta. Ezekre persze nem emlékszem, csak a családi legendáriumból tudom. Mint ahogy azt is, hogy amikor fél éves voltam, l938 őszén, amikor Felvidék visszatért Magyarországhoz, és a magyar katonák a házunk előtt vonultak át a komáromi hídon Észak-Komáromba (az igazi, városias Komáromba), nagy tömeg szegélyezte a csapatok vonulási útját, s ehhez a tömeghez csatlakozott az egész háznép, annak rám felügyelő része is, engem teljesen sorsomra hagyva. Állítólag már akkor tanúságát adtam hazafias lelkesedésemnek, mert mire a háznép hazajött, a díványon, ahol ottfelejtettek, a magam eszközeivel kirajzoltam Nagy-Magyarország térképét.

Erdélyi évek

1940-ben, amikor Erdély visszajött, apám, mint Erdély szülötte, kérte Erdélybe helyezését, s így két és fél évesen nekivágtam a hosszú útnak egészen Csíkszeredáig, ahol apám megszervezte a székelyföldi állami méntelepet, melynek egyszersmind parancsnoka is volt (alezredesi rangban). Erről az útról már néhány emlékképem van, mert éjjel indultunk útnak Budapestről. Azt mesélik, hogy a vasúti fülkében minden útitárshoz egyenként odamentem és megkérdeztem tőle, hogy hova utazik, mert hogy mi Erdélybe.

Csíkszeredára már jól emlékszem. Szép, nagy lakásunk volt, ami mindig tele volt vendéggel, mert a visszatért Erdély igen divatba jött és rengeteg rokon meg ismerős jött le látogatóba. A jobb módúak szállodában szálltak meg, a szegényebbje meg nálunk. Emlékszem olyan nyárra, amikor Édesanyám heteken át matracon aludt nálam a gyerekszobában, mert az ő ágyában valami pesti rokon aludt. Ezt persze nagyon élveztem. Nálunk nem volt „frajlejn" (nevelőnő) mert anyai nagyanyám velünk élt, s így ő nevelt minket, ami jobb megoldás volt, mint a nevelőnő, akit fizetni kellett volna, mert a katonatiszti fizetés nem volt valami nagy. Ha a lakásban nem is, de azon kívül az udvarban, a méntelepen, az istállóban minden az államé volt. Még most is hallom nagyanyámat, amint figyelmeztet: „Azt ne bántsd, az az államé!"

Annyiszor hallottam ezt, hogy egyszer megkérdeztem nagyanyámat, hogy az állam mikor jön hozzánk látogatóba. Úgy gondoltam, hogy ha itt minden az övé, akkor ő a leggazdagabb rokonunk, és nem értettem, hogy eddig még miért nem jött el hozzánk látogatóba. Nagyanyám valami olyasmit mondott, hogy az állam nem rokonunk és nem is egy ember. „Hát akkor ki az állam?" – kérdeztem. Nagyanyám azt mondta, hogy azt most még nem értem meg, amibe bele is nyugodtam, csak az iránt érdeklődtem, hogy ha majd nagy leszek, meg fogom-e érteni. Nagyanyám megnyugtatott, hogy igen. Hát azt aztán az ötvenes években jól megértettem…. Jellemző a két háború közötti korra, hogy akkor az állam vagyonára jobban vigyáztunk, mint a magunkéra. Ez a menekülés alatt is így volt. A rekviráló német katonáknak először a saját holminkat adtuk le, utoljára azt, ami állami volt, s mint ilyet menekítettük. Apám tudta, hogy azzal el kell számolni. Nem voltunk elkényeztetve, még a jómódú rokonok is csak kisebb ajándékot hoztak. Nagyanyám unokatestvére is járt nálunk férjével, *Stühmer Frici* bácsi gyerekorvossal, és emlékszem, hogy egy doboz csokoládét hozott meg egy nagy Stühmer-katalógust, amit unokatestvéreimmel behatóan tanulmányoztunk, de nem kaptunk belőle semmit. Tudatosan neveltek szerényen, és milyen jól jött ez a későbbi nehéz időkben… Egy-egy híres ember is jött Pestről, persze mi gyerekek azt nem tudtuk, hogy kik-mik. Arra emlékszem, hogy *Dohnányi Ernő* is járt nálunk, sőt nálunk is lakott az „unokahúgával", mert jobban tetszett neki nálunk, mint a szállodában. Arra a jelenetre emlékszem, amikor játszott a zongoránkon (elég jó bécsi Bösendorfer zongorája volt apámnak), és apám lapozott neki. Ezen kicsit elcsodálkoztam. A felnőttek azt mondták, hogy Dohnányi Magyarország leghíresebb zongoristája. Lehetséges, hogy addig azt hittem, hogy a papám tud legjobban zongorázni a világon.

Egy idő után (1 év, 2 év??) Csíkszeredáról a méntelep **Kőröspatakra** költözött az állam által megvásárolt Kálnoky-kastélyba. Ez egy U-alakú kastély volt, amelynek az egyik szárnyában mi laktunk, a másik szárnyában a méntelep irodái és néhány katona, a harmadik szárny pedig kissé romos volt, ahova a Csikszeredáról hozzánk látogató, velem egyidős, 4 éves Erzsébettel és 5 éves János unokatestvéreimmel „iratozni" jártunk. Hogy hogy engedhették meg a felnőttek, hogy a *Kálnoky család* régi papírjai

között turkáljunk, a mai napig nem értem, de mi igen jól szórakoztunk. Sokszor mentünk ki kocsival a sepsiszentgyörgyi állomásra a továbbra is bőven özönlő pesti vendégek elé. Azt is nagyon élveztük. Télen a hintó után köthettük a szánkónkat

Kálnoky-kastély

a nagy hóban. A felnőttek jöringeztek, azt mi csak néztük. A kastély nagy parkjában sokat játszottunk, mindig ott reggeliztünk a hatalmas fenyők alatt, és sokat jártunk a méntelep istállóiba, a patkoló kovács műhelyébe. Az istállószag a mai napig gyerekkori emlékeket ébreszt bennem. A méntelep Bedő nevű kovácsának velem egyidős gyerekei voltak, akikkel gyakran játszottam. Egyszer mondtam is anyámnak: „A Bedőék olyan gazdagok, hogy két zsák búza áll benn a szobájukban." Szüleim átjártak a szomszédos **Árkosra** *Szentkereszty* báróékhoz. Ez egy idős testvérpár volt, az asszonyra nem emlékszem, de az öregembernek hatalmas fehér szakálla volt, és ezért egy kicsit féltem tőle. Szüleim nagyon szerették a komolyzenét. Apám igen jól zongorázott, anyám pedig sokáig tanult énekelni. Szentkeresztyéknél (akik nagy *Wagner*-rajongók voltak, és minden évben elutaztak Bayreuthba) hallottam először a Tannhäuserből a csarnokáriát (anyám énekelte apám zongorakíséretével) és ez nagy benyomást tett rám. Anyám sok *Schubert* és *Schumann* dalt is énekelt náluk és otthon is, és ez nekem a mai napig olyan zene, mintha anyanyelvemet hallgatnám. Kisgyerekkorom és a bajorországi menekülés ideje jön vissza.

Azt csak anyám elbeszéléséből tudom, hogy többször járt nálunk *Wass Albert* (neki is voltak lovai és „ló-ügyben" járt nálunk), és ilyenkor mindig az ölébe vett és mesélt nekem. Állítólag a „Tó-király és Szille" c. mesét nekem írta. Mikor legutóbb Erdélyben jártam, megvettem ezt a mesekönyvet, de nyomát sem találtam annak, hogy nekem ajánlotta volna. Különben szép és érdekes történet. Sajnos, nem emlékszem Wass Albertre, annyi felnőtt járt hozzánk, az ő világuk egy „emelettel" feljebb volt, a mi gyerekvilágunk máshol játszódott le.

Menekülés Erdélyből Magyarországra

1944 októberének egy éjszakáján a felnőtteknek néhány óra alatt kellett összecsomagolniuk a menekülésre. Az előzmény az volt, hogy éjszakánként már a park felől lövöldözés hallatszott. Orosz vagy román partizánok lehettek. Katonaember nem indulhat a maga szakállára sehova, csak ha parancsot kap. De a nagy felfordulásban nem érkezett Budapestről parancs. Apám meg akarta várni a parancsot a menekülésre, de beosztottja, Igaz Kálmán százados (?), nagyon bölcsen, azt mondta, ha ma éjjel nem indulunk, másnap mindnyájunkat felkoncolnak a partizánok. Erre apám beadta

a derekát és 178 ménnel, hintókkal, szekerekkel, legénységgel elindultunk az akkori Magyarország legkeletibb csücskéből, a Sepsiszentgyörgy melletti Kőröspatakról Nyugatra, egyelőre Kolozsvárra. Az állandó repülőtámadások, mélyrepülések miatt a ménessel csak éjjel menetelhettünk, nappal erdőkben kellett megvárnunk a sötétedést, hogy elindulhassunk. A felnőttek elbeszélésből tudom, hogy olyan naivak voltak, hogy azt hitték, ez a menekülés csak néhány hétig tart majd és utána visszatérhetünk Kőröspatakra. (Erre 40 év múlva került sor, turistaként.) Kirándulásnak fogták fel a dolgot. A legények (fiatal székely katonák, mert az állami ménesek a honvédelmi minisztériumhoz tartoztak) tüzet csináltak, szalonnát sütöttek. A lovak nyugtalankodtak, állítólag nagyon nehéz méneket féken tartani, mert a mén kancát ugyan soha nem bánt, de a mének egymás között annál agresszívebbek. Később hallottam, hogy mekkora bravúr volt a székely legénységtől, hogy úgy vezették a ménest, hogy egy ember ült az egyik ménen, a másik ményt pedig kötőféken vezette. Így menekülni a közeledő front elől nem kis tett volt a legénység részéről. Mi nagyanyámmal nem mentünk egészen Kolozsvárig, hanem csatlakoztunk a Nemzeti Bank menekülő csoportjához (nagybátyám a csíkszeredai Nemzeti Bank helyettes vezetője volt), és Csíkszeredától már teherautón mentünk Kolozsvárig, itt ismét együtt voltunk unokatestvéreimmel. Nagyanyám a fejvesztett menekülésben sem feledkezett meg arról, hogy a Pinocchio könyvet elhozza magával, és emlékszem, hogy a nagy zötykölődésben a teherautón Pinocchio izgalmas történetét olvasta fel nekünk.

Ahogy közeledett a front, még a kőröspataki menekülés előtt, anyám önkéntes ápolónőként bejárt a 7 km-re lévő sepsiszentgyörgyi kórházba a háborús sebesültek, német és magyar katonákat ápolni. A németek csodálkoztak, hogy a magyar kórházban külön részlegben ápolták a tiszteket és a legénységet, náluk mindenki egyforma ápolást, kosztot és helyet kapott, ők demokratikusabban gondolkoztak, mint mi magyarok. Anyám egy-egy lábadozó beteget hazahozott egy napra Kőröspatakra. Egy németre emlékszem, aki boldog volt, hogy annyi hónap frontszolgálat után egy barátságos otthonba hívták, ahol muzsikálni lehetett. Úgy emlékszem, hogy zongorázott nekünk, meg boldogan hallgatta a szüleim muzsikáját. Anyám a menekülés alatt végig ápolónői ruhában, fityulában, pelerinben járt és útközben is segített, ahol kellett.

Kolozsvárról Budapestre a lovakkal együtt mi is vasúton érkeztünk, erre az útra azonban egyáltalán nem emlékszem. Innen mi nagymamával a Nemzeti Bank teherautójával Csesznekre utaztunk. Itt még együtt voltunk az unokatestvéreimmel, a 7 éves Jánossal és 6 éves Erzsébettel. A legközelebbi emlékképem **Kisbér** (itt már csak nagyanyámmal és anyámmal voltam, unokatestvéreimék Csesznekről Budapestre utaztak).

Kisbér, 1980–1989 Forrás: képeslap

Kisbéren néhány hétig laktunk az igen szép méntelepen, amelyet egy gyönyörű park övezett és ahol mi a méntelepre a mindenhonnan lovakkal, ménesekkel érkező családok gyerekeivel háborúsdit játszottunk. Nagyon büszke voltam, mert bár még csak 6 éves voltam, de bevettek a csapatba. Még most is az orromban érzem az őszi lomb fanyar szagát. Ha ezt az illatot ősszel megérzem – Proust sütéményes emlékképéhez hasonlóan – mindig Kisbér jut eszembe. Előttem vannak a hatalmas fák és a lovak „lakásai". Ott t.i. egy-egy értékes lónak külön „lakosztálya" volt, amit valójában nem lehetett istállónak nevezni, bár emlékeim szerint szóló-istállónak hívták ezeket a ló-rezidenciákat. Még egy lóra méretezett, óriási bőrheverő is volt mindegyik ló-lakásban. Ezek közül a ló-lakások közül némelyik üresen állt, és remek hadiszállásul szolgált nekünk, gyerekeknek. Gyermeki játékháborúmat akkor kellett abbahagynom, amikor egyszer egy délelőtti játék után úgy mentem haza, hogy az összes gombom hiányzott a kabátomról, mert az „ellenfél" leparittyázta. Nagyanyám tehát hazarendelt a „hadszíntérről", és soha többé nem háborúzhattam.

Néhány hét után Kisbérről Bábolnára költöztünk, a bábolnai méntelepre. Ez anyámék fiatal házas korát idézte vissza, ahol gyakran jártak, hiszen a bábolnai méntelep parancsnoka, *Pettkó Szandtner Tibor* tábornok apám főnöke volt, és gyakran járt nálunk Komáromban, meg szüleim is sokszor voltak Bábolnán. Ez is nagyon szép hely volt, de nekem azért már akkor honvágyam volt Kisbér után. 1944. december 24-én (vagy 25-én?) a nőket és a gyerekeket autóbuszon a nyugati határra, Magyarkeresztúrra szállították. Emlékszem, hogy a busz végén egy feldíszített karácsonyfa volt, szaloncukorral, és előttem van, ahogy a fa minden kanyarnál kilengett és picit csilingelt a díszek egymáshoz ütődése miatt. Magyarkeresztúron *Petri*ékkel, a komáromi méntelep állatorvosa családjával, laktunk egy lakásban. Az épületben nagy szobák voltak és a házat egy szép parkszerű kert vette körül, ahol remekül játszottunk a Petri-gyerekekkel. Egyszer hárman gyerekek kimentünk az útra, és az út szélén kitárt karokkal belefeküdtünk a hóba, és „halottat játszottunk". Egy motorkerékpáros katona meglátott bennünket, leugrott a motorjáról és hozzánk rohant. Erre mi sürgősen „feltámadtunk", felugrottunk és a katona borzasztóan leszidott bennünket. Soha többé nem játszottunk „halottat". Magyarkeresztúron csak nagyanyám, anyám és a Petri gyerekek anyja volt velünk. A férfiak a lovakkal valahol másutt voltak, de hogy hol, azt nem tudom.

Apám már rég nem volt velünk, mert bátyám a marosvásárhelyi katonaiskolával a csehországi Éger városba került, ahonnan apám el akarta hozni, de az iskola parancsnoka (egy marha ezredes) azt mondta, hogy a háborúnak nemsokára vége lesz, a németek győznek(!!) és apám a fiát, 15 éves Bálint nevű bátyámat, hagyja csak nyugodtan ott. Ez fatális tévedés volt, a katonaiskola továbbmenekült Németországba (Drezda környékére?), ahol néhány hét múlva szélnek eresztették a fiúkat, mert közben kitört a béke, és a fiúk úgy kerültek haza, ahogy tudtak. Bátyám két barátjával gyalog vágott neki a több száz kilométeres útnak és rengeteg viszontagság után, hol gyalogszerrel, hol kocsin, hol teherautón utazva, került haza Magyarországra. Mivel tudta, hogy utoljára Magyarkeresztúron laktunk, oda igyekezett. Megállt a falu főterén és ott kérdezősködött felőlünk. Ott tudta meg, hogy mi néhány héttel azelőtt Nyugatra menekültünk. Akkor szegény kiéhezett, agyonfáradt fiú sírva fakadt. A község polgármestere és családja magához vette és csak akkor engedte el nagybátyánkhoz Székesfehérvárra, amikor már kellően feltáplálta és nagybátyánknál biztos helyen tudta. A háborúban, nehéz időkben nagyon sok emberből kibújt a jóság. Ezt a nyugati menekülés, majd a későbbi kitelepítés idején is nagyon gyakran megtapasztaltuk.

Menekülés Nyugatra

Valamikor 1945 koratavaszán, amikor az oroszok már az egész Alföldet és a fél Dunántúlt elfoglalták, egy reggel rengeteg lóval, szekérrel, két hintóval nekivágtunk a nyugati határnak. Az induláskor az állatok takarmányával feltornyozott egyik szekér elé fogott két ló megbokrosodott, és a szénabálák tetejéről az állatorvos felesége, a Petri-gyerekek édesanyja, egy nagyon csinos fiatalasszony, olyan szerencsétlenül esett le, hogy az egyik lábán átment a kocsi kereke, és szegény asszony a lábán nyílt törést szenvedett. Visszavitték a házba, ahol laktunk, felfektették egy asztalra és láttam, amint húzták-vonták a lábát, szegény iszonyú kínokat állt ki. Nem volt a közelben orvos, egy katonai szanitéc rakta két sín közé, amit valami deszkaajtóból fűrészeltek ki. Hát így indultunk neki a menekülésnek Nyugatra. Baba nénit elhelyezték matracokon az egyik hintóba, a gyerekei pedig velünk voltak egy szekéren. Anyám mint önkéntes ápolónő gondozta őt. Én naponta többször felkerestem, mert ő ott feküdt a hintóban és ráért, én meg kértem, hogy olvasson nekem valami mesekönyvből. Már evett a fene, hogy tudjak én is olvasni, hiszen én már majd két hónapig jártam iskolába Kőröspatakon 1944 szeptemberében és október elején, de tekintve, hogy addig csak az „í"-betűig jutottunk, már nagyon szerettem volna megtudni, hogy hogyan is áll a dolog a többi betűvel. Baba néni látva ezt, elkezdett tanítani olvasni. Mire az ausztriai Spittal városba értünk, megtanultam olvasni. Ez jó is volt, mert Baba néni ott kórházba került, ahol rendbetették a lábát, amennyire lehetett, de egész életére sánta maradt. A gyerekei vele maradtak, mi meg továbbmentünk.

Az ausztriai menekülésről élesen exponált képek maradtak meg az emlékezetemben. Például amikor a **Semmeringen** át meneteltünk. Húsvét körül volt. Fent a hegyekben hó, a semmeringi szerpentin tele menekülő kocsikkal, lovakkal, részben a velünk egy truppban menekülő ménesekkel (t.i. még Magyarországon csatlakoztak hozzánk, azaz a bábolnai, kisbéri és egyéb állami ménesekhez, magánménesek is, pld. a *Nádasdy* grófok ménese (?), és más nagyobb ménesek). Ülünk a szekéren anyám, nagyanyám, az Árpád nevű legény hajt. Árpád apám legénye volt és apám még mielőtt a bátyámért ment Csehországba, rábízott minket, hogy helyette legyen mellettünk egy férfi a menekülés alatt. Ez az egyszerű fiatal parasztfiú olyan tökéletes hűséggel és megbízhatósággal állt helyt végig, egészen addig, amíg apám majd fél év múlva ránktalált Bajorországban, hogy ma is csak szeretettel és hálával tudok rágondolni.

Tehát Semmering. Havas szerpentin, (állítólag egy lovas kocsi le is zuhant lovastól kocsistól, de ezt nem láttam.) Amit viszont saját szememmel láttam és ami élesen az emlékezetemben maradt, az a jelenet, amikor felérve a szerpentin tetejére, megállunk egy sík platón, anyám nagyanyámmal beszélget. Arra leszünk figyelmesek, hogy a mi menetirányunkkal szemben emberek nagy csoportja jön, német katonák hajtják őket. Egyszer csak néhány csontsovány férfi a szekerünkhöz jön, az egyik azt mondja: „Halljuk, hogy magyarul beszélnek, mi is magyarok vagyunk. Nem tudnának valami ennivalót adni?" Anyám azonnal feláll és elkezd egy kenyeret szelni és adja le a kenyérszeleteket az addigra megszaporodó csontsovány kezekbe. Alig oszt szét néhány szelet kenyeret, amikor egy német katona rászegezi a fegyverét és németül rákiált: „Azonnal hagyja abba, különben lelövöm!" Anyám tovább akarja szelni a kenyeret, mire nagymama magyarul mondja: „Te, hagyd abba, mert ez tényleg lelő!" Anyám ijedten abbahagyja, a katona szétüt a szekerünk körül összegyűlt csontvázak között. Van, aki elesik. A többiek elvánszorognak. Mi továbbmegyünk. Kérdem nagymamát, hogy kik voltak ezek? „Zsidók". Ekkor hallom először ezt a szót. „Azok kik?" „Ezek magyarok voltak." Nem értettem az egészet, de addigra már annyi mindent nem értettem, az egész háborút, a menekülést, az otthontalanságot, az egész kibillent helyzetet, hogy nem kérdeztem tovább.

Estére leérkeztünk a Semmering másik oldalára egy havas völgybe. Ott egy parasztházba kvártélyoztak be minket a katonák. Akkor láttam először „Wohnküche"-t, vagyis lakókonyhát. Nagyon barátságosan volt berendezve, kaptunk valami meleg teát is. Ennivalónk volt, mert Magyarkeresztúrról egy frissen vágott s feldolgozott disznóval menekültünk, amiből még volt ennivalónk. Bár a zsírt a belesütött hússal együtt útközben a németek elzabrálták, a szalonnát és töpörtyűt azonban meghagyták. Hogy honnan volt kenyerünk, azt nem tudom. Árpád nagyon ügyes székely legény volt, ő valahogy mindig szerzett valahonnan. Este úgy feküdtünk le, hogy minden havas volt, reggelre meg arra ébredtünk, hogy a vékony hó eltűnt a völgyben és valami tündérmeseszerű virágos rét tárult a szemünk elé, a völgy végében a hegyek persze havasak voltak. Még ma is a szemem előtt van ez a kép. Néhány nap múlva onnan továbbmentünk, s **Wimsbach** falu mellett, egy óriási nagy réten állították fel a katonák körben a nagy, préselt szénabálákból épített kunyhóinkat. Valami kis tetőt ácsoltak mindegyik házikó fölé. (Honnan vették a fát? Fogalmam sincs). A tetőre kátránypapírt ragasztottak (ezt is honnan szerezhették?), a berendezés szintén a kb. 40x40x80 cm nagyságú, téglalapalakú szénabálákból állt: körben díványszerűen egymás mellé rakva. Miután mi hárman voltunk, mindnyájunknak jutott egy-egy „ágy", a negyedik oldalon volt a bejárat. Valami ajtószerű deszkára emlékszem. Árpád a mi kunyhónk mellé csinált magának egy kicsi, kutyaólszerű „házat", szintén szénabálákból, ahova éjszakára épp hogy csak be tudott bújni. Itt laktunk vagy 8 hétig. Mint valami filmkocka megmaradt bennem a kép, ahogy nagymama fekszik a szénaágyon és a hasán egy lavór van, abba csöpög, majd vékony sugárban folyik a széna-házunk kátránypapírral jól-rosszul lefedett

tetejére zúduló eső. Wimsbach mégis gyerekéletem legszebb emlékei közé tartozik. Rengeteget játszottunk. Nádasdy Ferikével, meg a többi földbirtokos és katona gyerekekkel. Kimentünk a közelben felhagyott amerikai lőtérre, letéptük a kifeszített vásznakat, amire korábban az amerikaiak lőgyakorlás közben lődöztek, és zsákmányként hazahoztuk. Nagymama valami színes fonalakkal (honnan volt neki?) bestoppolta a lyukakat és évekig az volt az asztalterítőnk. Nagyon büszke voltam, hogy 6 éves koromban már hozzájárultam a háztartáshoz. Napközben néha anyámmal elmentünk valamilyen ehető növényt szedni a rétre, amit vízben megfőztünk. Addigra t.i. már elfogyott az élelmiszerünk és bizony éheztünk. Közben megjöttek a felszabadító amerikaiak, minket egy gabonaraktárba tereltek, felnőtteket, gyerekeket egyaránt. Mindenki feltartotta a kezét, megadtuk magunkat, hiszen magyarok lévén, ellenségek voltunk. Emlékszem, hogy volt az amerikai katonák között egy nagyon fekete néger is. Én addig soha sem láttam még négert, csak egyszer egy gyerekjáték katalógusban egy néger babát. A katonák nagyon barátságosak voltak a gyerekekkel és hívtak magukhoz, hogy menjünk közelebb. Senki sem mert odamenni, persze én sem. Anyám halkan mondta: „menj oda hozzá, nem bánt." Erre odamentem a fiatal, hosszúra nőtt néger katonához, az megfogott, leült és az ölébe vett. Csokoládéval kínált. Ezt látva a többi gyerek is odamerészkedett és a katonák igen kedvesen kínálgatták, ölükbe vették a gyerekeket. Megnőtt az ázsióm a gyerekek előtt, mert elsőnek merészkedtem a négerhez. Ez is egy nagyon élesen emlékezetemben maradt kép. Ott voltak a *Bárczay*-fiúk is, akik már 15–16 évesek lehettek és nagyon imponáltak nekünk, gyerekeknek. Mindenesetre jó sok gyerek volt és emlékszem, hogy nagyon izgalmas játékokat játszottunk. Később hallottam, hogy édesanyám, aki lánykorában művészettörténetet tanult, összegyűjtötte a telepen a kamaszokat, többek között ezeket a Bárczay-fiúkat is, és hogy ne teljen feleslegesen az idő és a fiatalok tanuljanak valamit, a főbb európai stílusjegyeket magyarázta nekik. Egyikőjük (Gulu) évtizedekkel később mesélte, hogy ott tanult meg különbséget tenni a gótika és a barokk között.

Még mindig nem tudtuk, hogy mi történt apámmal. Egy napon *Fejes Béla*, a táborparancsnok, hívatja anyámat, hogy azonnal jöjjön az „irodába" (szintén szénabálákból összetákolt kalyiba). Anyám azt hitte, hogy valami baleset történt és őt mint ápolónőt hivatják. Amint belép az irodába, hát látja, hogy ott áll apám. Óriási öröm. Apám egy amerikai dzsippel, egy amerikai sofőrrel és egy a németországi amerikai megszálló csapatok legfőbb parancsnokai (Putch és Patten?) által aláírt papírral érkezett, amelyben engedélyt kapott arra, hogy a magyar állami lovakat összeírja és később Magyarországra hazaszállíttassa. A bajorországi keresései közben talált ránk (persze főleg minket keresett, gondolom még a lovaknál is fontosabbak voltunk neki.) Rengeteg amerikai katonai „breakfast", „dinner" és „supper" csomaggal érkezett, amire mi kiéhezve rávetettük magunkat és persze nagyon betegek lettünk. De hamar kihevertük a dolgot és emlékszem a nagy boldogságra, hogy végre megint együtt vagyunk. Hogy a bátyámmal mi történt, merre jár, ekkor még nem tudtuk.

(folytatjuk)

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje. A törvény szerint személyi jövedelemadónk (kétszer) 1%-át erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

A Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelemadónk 1%-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

23 éve működő egyesületünknek így lehetősége nyílik arra, hogy működése anyagi nehézségeit részben megoldja. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdettől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon, meggyőződhedtek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitás őrzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon kulturális egyesületünkre, ezáltal önmagára is! Hiszen azért dolgozunk, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsuk, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kulturáját, örmény katolikus hitéletét megőrizzük, átadjuk gyermekeinknek és unokáinknak, az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevallásakor a NAV által rendszeresített bevallási nyomtatványon nyilatkozatot tegyen szervezetünkre.

A kedvezményezett adószáma: 18085590-1-41
A kedvezményezett neve: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Egyúttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik 1%-kal támogassa a Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma: 0011, és részegyháza a történelmi örménység örmény szertartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma!

Köszönjük, hogy gondol ránk!

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

A magyarörmény tudástár tartalmából – 4. rész

Tanulmányok, cikkek:
Garda Dezső: A gyergyószentmiklósi örményekről a letelepedéstől a 19. sz. közepéig (ea.)
Kovács Bálint: Örmények Erdélyben (A 17. századi betelepedéstől a 20. sz-ig) (tanulmány)
Sasvári László: Velence örmény emlékei – Speciális örmény útikalauz (cikk)
Merza Gyula: Az örmény betelepülés története Magyarországon (tanulmány)
Nyéki Tamás – Tóth K. József: Az 1848-1849-es események magyarörmény szereplői (tanulmány)
Zsigmond Benedek: Örmény rítus és örmény mise (előadás)
Pál Judit: A betelepedéstől a beilleszkedésig – Az erdélyi örmények (tanulmány)

TARTALOM

Kerubénekek – *dr. Sasvári László* 1
Magyarörmények – *Alexa Károly* 2
Évadkezdő klub nagy sikerrel – *M* 5
Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és örmény önkormányzatai 20 éve – 1001 mosolygós örmény arc – *dr. Issekutz Sarolta* 7
Gondolatok, gondok a Magyarörmény Tudástár tervezés és megvalósítás során – *Balogh Jenő* 9
Az ismeretlen Görgei – a Magyar Nemzeti Múzeum kiállításán jártunk – *Pagonyi Judit* 11
Azbék – *Bálintné Kovács Júlia* 12
Bohém helyek, nyugalmas szanatóriumok, budai emlékek Ady Endre halálának centenáriumán – *V.Zs.* 14
KIÁLLÍTÁS – Ady Endre halálának századik évfordulójára – *Tóth Ida* 16
Magyar zeneszerző, zenepedagógus, főreáliskolai igazgató-tanár – *Hegedüs Annamária* 17
Szenkovits Marci mókái, avagy egy furfangos örmény kalandozásai Erdélyben – *FÖÖ* 20
A magyarörmény-tudástár tartalmából – 1. rész 22
Keresztre feszítve, kardélre hányva (részletek) – *Bereczki Fodor Enikő* 23
Franciaországban bevezetik az örmény népirtás emléknapját 24
Hangverseny és bemutató az Orlay utcában – *B* 25
A magyarörmény tudástár tartalmából – 2. rész 26
Nagy erőt jelenthetne a család – *Körmendi Lajos* 27
Kedves Olvasóink! 28
Hazajön, de nincs itthon – Részletek – *Bedő Zoltán* 28
A magyarörmény tudástár tartalmából – 3. rész 29
Programajánló – Meghívók 30
Kiállítások, Egység és sokszínűség 31
Meghívók 32
Nyolcvan éve szentelték püspökké Márton Áront 33
Minden nap álmodom egy mesét, Beszélgetések a barátságról Gross Arnolddal – *Urbán Beatrice* 35
A Házasság hete – *Bálintné Kovács Júlia* 39
Karácsony Ernő kiállítás megnyitóján 40
Asociația In Memoriam Jakobovits Miklós Társaság 42
Idén is az identitás ápolása a fő cél – *Kertész László* 43
Pepi, Pali meg a harmonika Ördöge – *Várady Mária* 44
Elűztük a telet! Együtt bálozott a budapesti közösség 47
Kicsi, furcsa életem – I. rész – *Gyertyánffy Ágnes* 50
1% 58
A magyarörmény tudástár tartalmából – 4. rész 58

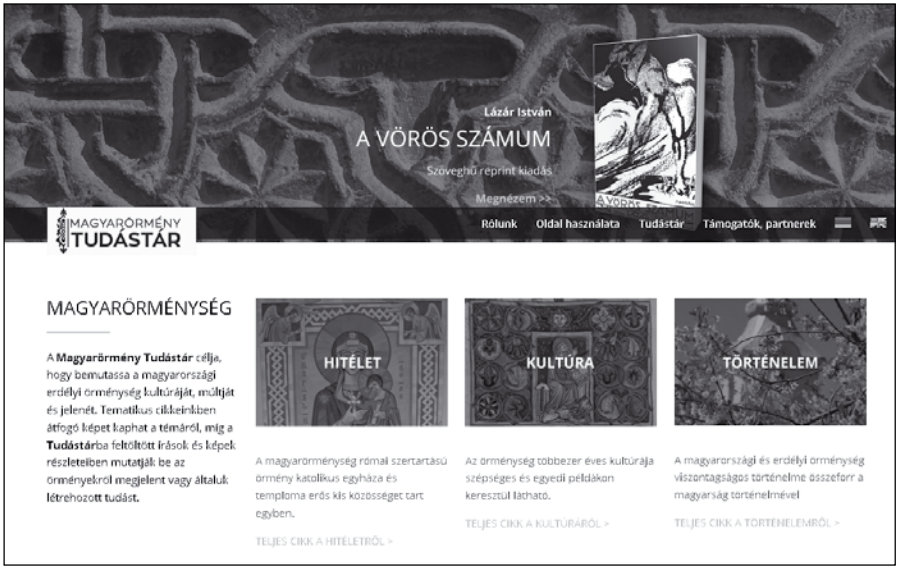

A www.magyarormenytudastar.hu nyitólapja

Győződjön meg róla, mennyi mindent találhat a honlapon a magyarörmény kultúráról. Jelenleg 10 könyv, 10 tanulmány, 10 örmény származású hírességünk bemutatása és 3 kiállítás anyaga tekinthető meg. És a tartalom folyamatosan bővülni fog. Ismerje meg a magyarörmény kultúránkat! Érdemes. *(Szerkesztőség)*

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.
Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Tel./Fax:** 06(1) 201-1011
Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007
Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kéthavonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:
Fővárosi Örmény Önkormányzat

Nyilvántartási szám: CE/13136-3/2017
Felelős főszerkesztő és kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**
Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár)
Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel./Fax: (1) 201-1011
Lapzárta: április 23.
Tördelés: Bauer Csilla
Nyomdai munkák: Pannónia Nyomda Kft.

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f ü z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
kéthavonta megjelenő kiadványa
XXIII. évfolyam 241. szám
2019. május–június

Tisztelt Olvasóink!

Minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor a **Fővárosi Örmény Klub a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termében (helyszínváltozás!!!)** kerül megrendezésre.
Bejárat a Budapest V., Városház utca 7. szám felől, az udvaron keresztül.
Mindenkit szeretettel várunk!
A lapzárta június 23-án lesz.

Kerubénekek

„Angyalok és égi erők sokasága szállt le a mennyből az egyszülött királlyal, akik énekelték és azt mondták: Ő az Isten Fia. Mindnyájan mondjuk: örvendezzetek egek és vigadjon a világ alapja, mert az örökkévaló Isten megjelent a földön és az emberek között forgolódott, hogy üdvözítse lelkünket.”
Szűz Mária ünnepein, karácsonykor és vízkeresztkor ez a szövege a kerubéneknek.
* Hangsúlyozza Isten Fiának – Jézusnak – a megtestesülését, hogy miérettünk lett emberré.

dr. Sasvári László

** Szent liturgia örmény katolikus szertartás szerint. Bp. 2006. 97. o.*

***Lapunk az interneten: www.magyarormeny.hu* honlapon is olvasható.**
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Tisztelt örmény nemzetiségi választópolgárok, – örmények, magyarörmények, örmény gyökerűek (továbbiakban örmények) – valamint az örmény kultúra, történelem, vallás és művészet után érdeklődő támogatók!

Ősszel ismételten nemzetiségi választások lesznek, ahol minden regisztrált örmény nemzetiségű magyar állampolgár leadhatja szavazatát nemzetisége képviselőjelöltjei közül az ő céljait leginkább képviselő személyre.

Sajnálatos módon az elmúlt ciklusok során kialakult az a helyzet, hogy a hazai örménység több, támogatott és nem támogatott részre szakadt és végül az Országos Örmény Önkormányzat teljes szétesése után működő képviselet nélkül maradt. Ezen az áldatlan állapoton szeretne az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület felülemelkedni és olyan megoldást javasolni, amely a problémákat alapjaiban és tartósan oldhatja meg. A megoldáshoz a választók segítsége is szükséges. Javaslatunk szerint a *választók között* jöjjön létre egy örmény-örmény kiegyezés a legfontosabb értékekben és célokban, mindkét oldalon, majd a választók kényszerítsék ki képviselőjelöltjeikből a törvényes működést, a megbékélést és kiegyezést.

Úgy gondoltuk, hogy egy Nyilatkozatban lefektetjük azokat az értékeket és célokat, amelyek minden hazai örménynek közös iránymutatást adhatna az elkövetkező évekre, függetlenül attól, hogy mely szervezet, vagy felekezet tagja. Ezt a **Közös Örmény Célok Nyilatkozatát** levelünk csatolmányaként megtalálja, kérjük olvassa el.

Miért érezte az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, hogy szükség van a Közös Örmény Célok Nyilatkozatára?

- Az elmúlt 25 év tapasztalata alapján a Nyilatkozatban megfogalmaztuk a céljainkat, és az általunk képviselt értékeket. Most visszajelzést szeretnénk a közösség tagjaitól és támogatóktól, hogy egyetértenek-e elképzeléseinkkel.
- Ahol a legtöbbet kell tenni, az Országos Örmény Önkormányzat, amely jelenleg nem képviseli a teljes hazai örménységet, csupán egy pár százalékos keleti örmény érdekeltséget. Az eddigi évek során bebizonyosodott, hogy a jelenlegi Országos Örmény Önkormányzat jogszerű működése kétséges (átláthatatlan gazdasági működés, büntető feljelentések keresztül-kasul, sikertelen eredményű ÁSZ vizsgálatok) és kirekesztő (a maroknyi keletiörmény frakció nem ismeri el a többségi magyarörmények örménységét és ezen alapon a magyarörmény frakciót és programjait kizárja a döntésből, pénzből, médiából). Szeretnénk ezt a helyzetet megváltoztatni.
- Az örmény közösség többrétű és többnyelvű. A hazánkban élő örmények, örmény gyökerűek az elmúlt évszázadok során több nagyobb hullámban és egyénileg, változó útvonalon érkeztek Magyarországra. Az örménységet nem egységesíteni kell, hanem úgy vezetni, amely megfelel a többszínűségnek, többrétegűségnek, többnyelvűségnek.

Célunk, hogy jelen levelet és a Közös Örmény Célok Nyilatkozatát minél több hazai örmény személynek eljuttassuk, hogy mindenki átgondolhassa, egyetért-e elképzeléseinkkel. Célunk e dokumentummal most csak az, hogy az általunk fontosnak tartott értékeket magukénak is érezzék, és azt a választások után képviselőiktől számon kérjék. Hogyha a Nyilatkozatban foglalt értékek megvalósulásra kerülnek – bárki is üljön az önkormányzatokban – mi már nyertesnek érezzük magunkat!

Mi a folyamat?

1. Kérjük, olvassa el a csatolmányban található **Közös Örmény Célok Nyilatkozata** dokumentumot. Gondolja át, egyetért-e vele. Amennyiben egyetért, úgy minél előbb írja alá és azt postán, vagy e-mailben küldje vissza számunkra. Amennyiben nem ért egyet vele, kérjük, hogy e-mailben írjon nekünk egy rövid válaszlevelet legalább annyi indoklással, hogy nem ért egyet. Ez azért fontos, hogy ne csak azt lássuk, hányan értenek egyet velünk, hanem azt is lássuk, hányan nem ért velünk egyet.
2. A jelölőszervezetek által indított képviselőjelöltek még a választások előtt nyilatkozatot tehetnek arról, hogy megválasztásuk esetén a választói kiegyezési akarat szellemében fognak tevékenykedni. Az EÖGYKE minden képviselőjelöltje ezt a nyilatkozatot megteszi, mert csak úgy válhatnak jelöltté. A képviselőjelöltek szándéknyilatkozatát majd nyilvánossá tesszük még a választások előtt.
3. Választások előtt kérjük, nézze át, hogy az Ön választói területének (helyi; fővárosi- és országos lista) indított jelöltjeiből ki nyilvánította ki szándékát a jogszerű és egyenlőségteremtő közös munkára, és csak azok közül válassza ki, hogy kire, vagy milyen listára szavaz. Ne felejtse el, hogy csak az tud szavazni az őszi nemzetiségi választásokon, aki előre regisztrált, hogy az örmény nemzetiség tagja!
4. A választások után figyelje, hogy megválasztott képviselője betartja-e vállalását.

Ha az örmény-örmény kiegyezés, megbékélés és megtisztulás gondolatával egyetért, akkor beszéljék át családjukkal, beszéljen róla örmény szimpatizáns ismerőseivel. Minél többen töltik ki a Nyilatkozatot, az annál erőteljesebb jelzés a képviselők felé, és vélhetően annál nagyobb eséllyel indulunk neki az örmény békeidőnek.

Ha Ön nem kívánja aláírását neve és címet feltüntetésével hozzánk eljuttatni, akkor is támogathatja ügyünket, egyszerűen figyelje honlapunkat (www.magyarormeny.hu) és szavazzon azon jelöltekre, akik az örmény-örmény választói kiegyezési deklarációban megfogalmazott feltételeket magukévá tették.

A **Közös Örmény Célok Nyilatkozatát** letöltheti a www.magyarormeny.hu és a www.fovarosiormeny.hu honlapról is. E honlapokon további információt is kaphat a nemzetiségi választásokról, az örmény regisztrációról – mely az őszi nemzetiségi önkormányzati szavazás előfeltétele, valamint ellenőrizheti, mely képviselőjelöltek írták alá a Nyilatkozatot.

Az adatok kezelésénél az GDPR (általános adatvédelmi rendelet) szerint járunk el, nevét és címét annak megfelelően kezeljük.

dr. Issekutz Sarolta

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület javaslatot tesz az örmény közösségen belül a választói szintű kiegyezésre a tartós, békés egymás mellett élés érdekében.

A közös értékeket és célokat nyilatkozatban rögzítette és felkér minden örmény nemzetiséghez tartozó választópolgárt, hogy még a választás előtt fogadja el azokat az irányelveket. Javasolja, hogy a következő nemzetiségi választáson csak olyan képviselőjelöltre szavazzanak, akik ezt a választói kiegyezési szándékot elfogadták.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület tagjai által kezdeményezett

KÖZÖS ÖRMÉNY CÉLOK NYILATKOZATA

Én, mint a magyarországi örmény nemzetiség választópolgára, a magyarországi örmény közösség tagja, az örmény kultúra és művészet után érdeklődő, velük együtt-érző és támogató személy, e dokumentumban fejezem ki választói megbékélési és kiegyezési szándékomat:

- Abból a megváltoztathatatlan adottságból kiindulva, hogy Magyarországon az örmény nemzetiség a történelmi – és egyéb okok miatt – többrétegű, többszínű és többnyelvű –, kinyilvánítom akaratomat, hogy a többrétegűség ne legyen többé alapja a kirekesztésnek, megkülönböztetésnek.
- Szükségesnek tartom, hogy a Magyarországon őshonos magyarörmények több évszázad alatt kivívott jóhíre kerüljön visszaállításra, legyen tiszta és átlátható, választók által követhető pénzügyi gazdálkodás az örmény önkormányzatiságon belül.
- Minden megválasztott örmény nemzetiségi önkormányzati képviselő legyen minden, az örmény nemzetiséghez tartozó magánszemély, vagy közösség elhivatott képviselője.
- Csak olyan örmény nemzetiségi képviselőket támogatok, akik aláírásukkal igazolták, hogy a következőkben részletezett választói akaratot elfogadják és annak szellemében képviselnek bennünket.

Az örmény-örmény választói kiegyezés tételes pontjai:

1. A magyarországi örmény nemzetiség közössége nem egy homogén, egységes és oszthatatlan közösség, hanem többrétegű, többszínű és több nyelvű, különböző időkben- és származási helyről hazánkba érkezett több kisebb, nagyobb közösségből és önálló egyénekből áll, akiknek joguk van saját elképzeléseik szerint megélni örmény identitásukat, vallásukat és ápolni hagyományaikat az anyanyelvűségük szerint, magyar, vagy örmény nyelven.
2. A bejegyzett és működő örmény közösségeknek joguk van megkülönböztető elnevezést használni: pl. magyarörmény, erdélyi örmény, keleti-örmény, nyugati-örmény, örmény, stb.
3. A bejegyzett és törvényesen működő közösségek egyenrangúak, nincs fontossági sorrend, hierarchia, egymás fölé/alá rendeltség.
4. Az egyes örmény gyökerű közösségek és egyének kötelesek békésen egymás mellett élni, nem bánthatják, nem sértegethetik egymást. Tiszteletben tartják és megbecsülik a más közösségek múltját, hagyományait, hitéletét, kulturális- és szellemi örökségét és tulajdonát.
5. Az egyes bejegyzett örmény közösségek jogi- és morális egyenjogúságából következik a gazdasági egyenjogúság is, kellő gazdasági és kulturális teret hagynak más közösségeknek is, nem megengedett a gazdasági- és szellemi erővel való visszaélés, a kirekesztés. Az Országos Örmény Önkormányzat (OÖÖ) köteles legyen az állami támogatásokból – mind a kulturális –, mind a gazdasági erőforrásokból (közpénzekből) - minden bejegyzett és törvényesen működő közösséget – kérelem esetén – arányosan támogatni. A békés egymás mellett élés nem zárja ki egyes kulturális projektekre – a kölcsönös érdekek alapján – a megállapodást, az együttműködést (Pl. közös országos program Genocídium megemlékezésre), közös tevékenységet.
6. A hazai örmény gyökerű egyének és csoportok alkotása, művészete, „kulturális identitása" kettős: magyar és örmény, amely a magyar és örmény kultúrát egyformán gazdagítja.
7. A csak magyar anyanyelvűség nem akadálya az örmény közösséghez tartozásnak és az örmény önkormányzati képviselet ellátásának.
8. Az örmény nemzetiségi képviselő nem a gazdasági- és kulturális hatalom tulajdonosa és birtokosa, hanem a választópolgárok bizalmát élvező azon személy, aki szolgálja a választópolgárok örmény nemzetiségi-, kulturális- és identitásőrzési-, hagyományápolási igényeit, valamint az egész magyar társadalom számára a hazai örménység kultúrájának és hitéletének megismerhetőségét.
9. Az OÖÖ, mint választott szervezet és Hivatala törvényes működése a hatályos jogszabályok maradéktalan betartásával és a korábbi pontokban rögzített kiegyezési feltételeknek megfelelő új Szervezeti és Működési Szabályzat, új hivatali felállás alapján működjön. Legyenek előre meghirdetett pénzügyi elosztási elvek, amely szerint az anyagi javakból a közösségek kapjanak arányos támogatást a működésükhöz. Az állami támogatások elosztásánál is ebben a szellemben kell eljárnia az OÖÖ által delegált képviselőnek a központi költségvetési- ás állami pályázati pénzek elosztásánál.
10. Szükséges, hogy az OÖÖ működtessen egy honlapot, amely a szabályoknak megfelelően időben, kellő részletességgel és pontosan tájékoztat, elszámol és beszámol a közpénzek felhasználásáról. Szükséges, hogy a honlap teljes tartalommal tartalmazza a közgyűlési jegyzőkönyveket, határozatokat érdemi adatokkal és hitelesítéssel (pl. projekt neve, összege, felelőse, határideje, beszámoló és elszámolás), szerződéseket, tételes költségvetést részletes szöveges melléklettel, felelősöket, hogy a működés folyamatosan követhető legyen bárki számára.

A felsorolt örmény-örmény választói kiegyezéssel egyetértek és e szándékomat aláírásommal igazolom.

Aláírói minőségem:

1. Örmény nemzetiséghez tartozó már regisztrált, illetve aláírásom után regisztráló örmény nemzetiségi választópolgár
2. Örmény kultúra- és művészet után érdeklődő és támogató, velük együtt érző választópolgár

(Jelölje meg a sorszámot!)

Dátum:

Hely:

Név:

Cím:

Aláírás:

„Az életet átjáró biblikusság” – Az örmény vallásosság kincsei a Széchényi Könyvtárban

Néhány éven belül immár harmadszor ad helyet örmény témájú kiállításnak az Országos Széchényi Könyvtár. A március 25-i megnyitón a nemzeti könyvtár, a történészszakma és az örménység számos képviselője mellett jelen volt *Szuromi Szabolcs Anzelm*, a PPKE rektora és *Michael August Blume* nuncius is.

Az *Egység és sokszínűség – Az örmény Biblia és a vallásos hagyomány* című kiállítás megnyitóján az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója, *Tüske László*

köszöntőbeszédében elmondta, nem ez az első alkalom, hogy a nemzeti könyvtár együttműködik a Pázmány Péter Katolikus Egyetemmel (PPKE), illetve az egyetem 2016-ban alapított Armenológiai Intézetével. A mostani, május 11-ig látogatható tárlatot mintegy kétéves kutatás és gyűjtőmunka előzte meg. Tüske László hangsúlyozta, az OSZK mint a „nemzet könyvtára” különös figyelmet fordít azokra a népekre, kultúrákra, melyeknek története szorosan összefonódott a magyar történelemmel. Ahogy az örmények az üldöztetés meg-megújuló hullámai ellenére kitartottak, az példát mutat mindannyiunk számára. Utalt a korábbi két kiállításra: 2013-ban *Távol az Araráttól – Örmény kultúra a Kárpát-medencében* címmel rendeztek kiállítást és konferenciát a Budapesti Történeti Múzeummal együttműködésben; 2015-ben pedig az OSZK és az Örmény Nemzeti Könyvtár emlékezett meg közös tárlattal a genocídium százéves évfordulójáról (ez utóbbit Szuromi Szabolcs nyitotta meg, és mindkettő kurátora *Kovács Bálint* történész, az Armenológiai Intézet vezetője volt).

A most megnyílt kiállítás az örmény Biblia és vallásosság témaköreit mutatja be; a főigazgató kiemelte: Biblia és könyvkultúra elválaszthatatlan egymástól. Vannak szövegalapú és szabályokon alapuló kultúrák; a szövegalapú kultúra inkább „variációkban bontja ki üzenetét”. A kereszténység számára a Biblia soha nem csupán egy szöveg, de narratívákon keresztül bontakozik ki. A könyvnyomtatás megjelenése még inkább gazdagította az örménység hitét,

Tüske László főigazgató

erősítette ezt a szövegalapú kultúrát. Mint Tüske László megfogalmazta: a kiállítás „az életet átjáró biblikusságot” tükrözi. Nemcsak közgyűjtemények, hanem magánemberek is hozzájárultak a bemutatott anyaghoz – végső soron ennek az emberi elhivatottságnak köszönhető minden gyűjtemény.

Szuromi Szabolcs Anzelm OPraem, a PPKE rektora

Szuromi Szabolcs Anzelm OPraem, a PPKE rektora angol nyelven köszöntötte a nemzetközi hallgatóságot. Elmondta, szinte hihetetlen, hogy pár éven belül már harmadszor adatik meg, hogy örmény témájú kiállítást rendezhetnek. A kiállítás sok esetben emlékezés is, jelen esetben egy nemzetre, amely sokat szenvedett és szenved mind a mai napig. Szuromi Szabolcs beszélt az 1915 és 1923 között zajló, de valójában hosszabb időszakra nyúló népirtásról, és elmondta: azoknak a családoknak a történeteire is emlékezünk, akik kényszerűen elhagyták otthonaikat, és vitték magukkal a tárgyaik mellett a hagyományaikat is.

Különböző örmény kultúrákról beszélhetünk, azonban a világon szétszóródott közösségek hagyományai ugyanazon az örökségen alapulnak. Ezért nincs értelme ellentétbe állítani az örményországi örményeket és a diaszpórában élőket, hisz ugyanazokat a hagyományokat viszik tovább. A PPKE rektora utalt rá, a kiállítás tárgyai nem pusztán tárgyi emlékek, hanem a mindennapi, megélt kereszténységről tanúskodnak; a tárlat hátterében családok történetei rejlenek, ők tartották fenn a tradíciót.

Szuromi Szabolcs felolvasott egy részt *Naregi (Nareki) Szent Gergely* imakönyvéből, a magyarul is megjelent Siralmak könyvéből (A bánat könyve: Beszélgetés a szív mélyéből Istennel), melyben a 10. században élt szerzetes költő arról szól: az ima gyógyszer a léleknek és a testnek egyaránt.

Szuromi Szabolcs ezután köszönetét fejezte ki Anahit Szimonjánnak, a jere-

váni székhelyű Örményország–Magyarország Kulturális és Együttműködési Társaság elnök asszonyának sok évtizedes munkájáért, és átadta neki a Pázmány Péter Katolikus Egyetem legmagasabb elismerését. *Anahit Szimonján* a köszönőszavak mellett felmutatta az olvasójegyét, és büszkén osztotta meg a jelenlévőkkel: 1981 óta a Széchényi Könyvtár olvasója.

Anahit Szimonján

A német GWZO intézetet (Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa) *Christian Lübke* igazgató képviselte

Christian Lübke igazgató

a rendezvényen, aki bemutatta 23 éve fennálló, kelet-európai témákkal foglalkozó intézményük tevékenységét. Interdiszciplináris, nemzeteken átívelő kutatásaik a tágabb értelemben vett európai régiót érintik. Kiemelte, Magyarországot gyakran írták le vendégszerető országként, és utalt Szent István intelmeinek erre vonatkozó soraira, melyben az egynyelvű, egykultúrájú ország gyengeségére figyelmeztetett az államalapító.

Intézetük *Örmények Kelet-Európában* című sorozatában eddig hat kötet látott

Ezüst ereklyetartó

napvilágot; együttműködnek többek között Kovács Bálinttal, a PPKE BTK Armenológiai Intézetének igazgatójával is. Elmondta, intézetük számára alapelv, hogy szükség van kiállításokra ahhoz, hogy megjelenjenek, láthatóvá váljanak kutatásaik eredményei; ezek a tárlatok sokkal nagyobb hatást érnek el, több embert szólítanak meg, mint a nyomtatásban megjelenő publikációk.

Meline Pehlivanian

A Berlinből érkező *Meline Pehlivanian* (Berlini Állami Könyvtár) méltatta a kiállítást tudományos szempontból. Elmondta: Arménia a világon elsőként tette államvallássá a kereszténységet a 4. század elején. Az örmény írást kifejezetten azért alkotta meg *Meszrop Mastoc*, hogy a Bibliát le lehessen jegyezni vele (mint a tárlaton olvasható: úgy várták a szerzetest az ábécével, mint Mózest annak idején a kőtáblákkal). Ez volt a hetedik nyelv, amelyre lefordították a Szentírást, és az örmény irodalom első írott emléke. Meszrop Mastocnak és tanítványainak külön ünnep állít emléket: a Szent Fordítók emléknapját az Örmény Apostoli Egyházban október közepén, az Örmény Katolikus Egyházban szeptember elején ünneplik.

Az Egység és sokszínűség – Az örmény Biblia és a vallásos hagyomány című tárlaton nemcsak az első három teljes örmény bibliakiadás (Amszterdam, 1666; Isztambul, 1705; Velence, 1733) látható, hanem számos családi ereklye, valamint az erdélyi örmények vallásgyakorlatához kötődő tárgyak – tájékoztat a kiállítás sajtóanyaga. – A több mint száz éves kincsek egy-egy oszmán-örmény család mikrotörténelmét hordozzák. A tárgyak, amelyek városról városra kísérték a túlélő családokat, rávilágítanak az oszmán-örmény társadalom kulturális, nyelvi és vallási sokszínűségére.

Az örmények a Kárpát-medencében is otthonra találtak. A 17. században vándoroltak be nagyobb számban Erdélybe, ahol uniót kötöttek a Katolikus Egyházzal, majd viszonylag gyorsan integrálódtak a magyar társadalomba. A dualizmusban számos parlamenti képviselőt, minisztert, sőt miniszterelnököt is adtak Magyarországnak, az aradi 13 közül pedig Kiss Ernő és Lázár Vilmos erdélyi örmény származású volt.

Az örményeket a világ első keresztény népeként tartják számon, akik a keresztény-muszlim kontaktzónában (a Perzsa, az Oszmán és az Orosz Birodalom területein) is évszázadokon keresztül megőrizték hitüket, sokszor az államiság teljes hiányában.

Verestói Nárcisz/Magyar Kurír
Fotó: Thaler Tamás
2019. március 27.

„Az életet átjáró biblikusság” a Széchényi Könyvtárban - részletek

Az örmény Biblia nyomtatástörténetről nyílt kiállítás az Országos Széchenyi Könyvtárban. Az ünnepélyes megnyitón a hazai örménység és vezetői mellett jelen volt *Tüske László*, az Országos Széchenyi Könyvtár főigazgatója, *Anahit Simonjan*, a Magyar-Örmény Baráti Társaság elnöke, *Szuromi Szabolcs Anzelm*, a PPKE rektora, *Michael August Blume* nuncius, valamint a kiállítás hazai támogatói: a Fővárosi Örmény Önkormányzat, elnöke *Esztergály Zsófia Zita*, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a II. ker. Örmény Önkormányzat, elnöke *dr. Issekutz Sarolta* is. A tárlat kurátorai *Kovács Bálint* egyetemi docens, az Armenológiai Intézet vezetője és *Vahé Tachjian*, a PPKE BTK Armenológiai Intézetének oktatója, a Houshamadyan berlini kutatóprojekt vezetője.
A ritkaságokat felsorakoztató nemzetközi tárlat összehozta a hazai örménységet, de érkeztek az Kanadából és Erdélyből is magyarörmények azért, hogy megnézhessék a Biblia különlegességeket. Közel 250 látogató volt kíváncsi a tárlat megnyitására, a szakmai előadásokra.

…A szervezők a Bibliák nyomtatástörténetén keresztül az örmény diaszpórát is bemutatják. A kiállított tárgyak között vannak az Oszmán Birodalomból menekült örmény családok hagyatékai, amelyek Párizsból, Marseilles-ből és Libanonból érkeztek, megjelenítve a 19. századbeli Oszmán Birodalom örmény vallásos

hagyományait. A tárlat utolsó részén pedig az erdélyi örmények vallásosságát mutatják be a szervezők, részben személyi hagyatékokon, részben az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület által biztosított tárgyakon, részben a budapesti Orlay utcai Örmény Múzeum anyagán keresztül…

A kiállítás együttműködő partnerei: Örmény Nemzeti Könyvtár, Berlini Állami Könyvtár, a Gyulafehérvári Római Katolikus Érsekség, a Houshamadyan Projekt, Szamosújvári Örmény Katolikus Egyházközség, Budapesti Örmény Katolikus Egyházközség.

Támogatók: Gulbenkian Alapítvány, GWZO Leipzig

Fővárosi Örmény Önkormányzat

FŐVÁROSI ÖRMÉNY ÖNKORMÁNYZAT
Մայրաքաղաքի Հայկական Ոչխավարություն

KÉSZÜLT A MAGYAR KORMÁNY TÁMOGATÁSÁVAL
MINISZTERELNÖKSÉG EGYHÁZI ÉS NEMZETISÉGI KAPCSOLATOKÉRT FELELŐS ÁLLAMTITKÁRSÁG
BITHEN GÁBOR

Egység és sokszínűség – az örmény biblia és a vallásos hagyomány című kiállítás anyagából

Várady Mária

Ani felől, Szépvíz felé … A költő élete

Lászlóffy Aladár Kossuth díjas költő. Míg velünk volt, köztünk járt-kelt, érzékeltük különlegességét, szerettük nyelvi tréfáit és tudtuk: nagy dolgokról csak ő tud méltón nyilatkozni.

Ali tíz éve itt hagyott minket a „szakadékban", ahonnan mi is gyakran kiáltunk föl: „Uram, …nem boldogok az emberek, de engedd még e szenvedést…" 2019. április 18-án a Fővárosi Örmény Klubdélutánt Lászlóffy Aladár emlékének szenteltük.

Vele emlékeztünk az 1915-ös Örmény Népirtásra, a Hajr Mer és a Genocídium ciklus verseivel.

Különös szerencsénk, hogy *Dr. Kabdebó Lóránd* egyetemi professzor emlékezését hallgathattuk, aki a XX. század magyar és egyben Erdély történelmét példabeszédben mondta el. Vannak szavak, gesztusok, melyek kitörölhetetlenül belénk ivódnak, melyekre egész életünkben emlékezünk. Felidézve az első kolozsvári találkozást már én is látom, amint Lászlóffy Aladár kolozsvári lakásában a telefonba beépített lehallgató készüléket, a „poloskát" párnával hangszigetelik, hogy a környezetében elhangzó beszédet ne rögzítse. Egy diktatúra, ahol „Rab Úr, rab teremtmény, rab sátán" él. Mégis, a magyarországi rendszámmal közlekedő Kabdebó Lóránt gépkocsiját Szamosújvár felé követi a „securitate" autója. Ali megjegyzi: „– Te, ezek tudják, hogy mi jövünk!?"

Ezért, meg mindenért „kényszerzubbonyában féljen" mégis éljen Ő, korának, a kommunizmus börtöneinek „rab szóvivője", adjon hírt rólunk, vívódásainkról, nyomorunkról, álmainkról.

Az irodalmi emlékezés gerincét *Dr. Széles Klára* ragyogó, komoly értéket képviselő *Utószó* című tanulmánya adta. A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetének munkatársa példát adó precizitással, empátiával, érezhető szellemi gyönyörködéssel válogatta Lászlóffy Aladár verseit. Az előadók *Jeges Krisztián* és *Várady Mária* színművészek márványnyal kövezett úton haladtak, míg egy-egy, eddig kötetben meg nem jelent versben mutatták be a költői univerzumot. Értő és értelmet közvetítő előadásuk a költő

Balról: Dr. Kabdebo Lóránt, Jeges Krisztián, Várady Mária, dr Issekutz Sarolta

Várady Mária és Jeges Krisztián színművészek

mélységeket, magasságokat, nyelvi játékokat és tréfás, szellemes, sajátos rímeket élveztem végig, hogy a szellemi és lelki átéléstől lefáradtam. Lászlóffy Aladár halála előtt írt verseit katarzisként éltem meg előadásotokban… Gratulálok az intellektuális délutánhoz és még egyszer köszönöm a megjelenítés élményét." Nuridsány Mimi elnök asszony.

szellemének szökelléseit, bizarr asszociációit és féktelen játékosságát szolgálták. Így a közönség együtt száguldott, zuhant és repült, állt, ült, töprengett, kétségbeesett, reménykedett a Költővel.

A megemlékezés során megidéztük filmbejátszással, képek vetítésével Lászlóffy Aladár „élő" személyét.

Lászlóffy Aladár testvére, rokona könyvtárnyi költő – idő és tér nem akadály. Az ezer év előtti *Nareki Szent Gergely* vagy *József Attila*, *Dante* vagy *Weöres Sándor, Ady Endre* meg *Reményik Sándor, Pilinszky János* és bizony *Arany János* is. Ugyanazon szavak, csak a sorrend, a zene, a ritmus és rím oly ezredfordulós és oly kristálytiszta.

Békés Attila

Aki jelen volt, így ír: „Köszönöm a tegnap délutáni élményt. Annyira átszellemülten érkeztem haza, hogy megkérdezték mi történt velem? Fantasztikus lelki

Békés Attila Aranytollal kitüntetett újságíró ezúttal mandolin játékával brillírozott, - népdalaival Erdélybe kalauzolta gondolatainkat, majd a súlyos költői gondolatokat a világ borzalmai előtti idők dalaival szívhez szólóan vigasztalva oldotta fel. A szellemi utazást nápolyi dalok zárták, elsimítva homlokunkon az emberi gondok okozta ráncokat.

Nagycsütörtökön tartott Klubdélutánunk Jézus Krisztus szenvedésének és az Őérette kínhalált szenvedett örmény áldozatoknak szakrális összeolvadása jellemezte. Fontos, hogy ne felejtsük el a vértanúhalál, az alázat, a hitvallás kereszténeyit, mártírjait.

Dr. Issekutz Sarolta az EÖGYKE elnöke, a Lászlóffy Aladár emlékest kitalálója, rendezője és anyagi támogatója – a Bp. Főv. II. ker. Örmény Önkormányzattal együtt - meleg szavakkal köszönte

meg mind az alkotók, mind a közönség részvételét. Az ANI – Budavári Örmény Színház nívós előadással lepte meg az irodalmi csemegéhez szoktatott közönségét. Kitüntetett helyzetben, Elsőközlésben hallhatta a magyar - örmény közösség Lászlóffy Aladár utolsó, „visszapillantó, összegező művészi, emberi testamentum" verseit, (*Utószó / Lászlóffy Aladár: A végtelen készenlét / kötetben meg nem jelent versek című versgyűjteményéhez* – Széles Klára) vallomásait.

Jobbról: Dr. Kabdebo Lóránt, Dr. Széles Klára, Kopacz Mária festőművész, Alföldi László

Lászlóffy Aladár

TÖREDÉK

Országmaradvány vagyok útlevéllel.
Kétlábon járó nyelv még meddig él el.
Pillants felém, szemed sarkából látod
s tulajdon Budámon se hagysz barátot?
Ha tegnap, holnap bármit visznek, hoznak,
én téged lobogtatlak, zsoltározlak.
Mint régi szögesdrótban benned hálok,
mint aknamezőben, csak benned állok.
Nem bontják rólam soha öntőformád.
Így lát ki engem valaha is jól lát.
Nincs irgalom, se jobbulás mögöttem,
ma se kegyelmet könyörögni jöttem,
még itt, a menet elejére lökve
amiben élsz, az ige velem jött be
s velem vettetik oda mindörökre.

1994

CIRCUMDEDERUNT

Itt heverek – fogságba esten
e hálátlan fölöslegesben,
ami a szürkeállományon
függő csont-mirigy-hús kabátom.

Valaki már az anyaméhben
kívülről rámgombolta: éljen
és kényszerzubbonyában féljen,
de legalább ne haljon éhen.

Azóta lát és fáj a testem,
örömökben fetreng is, resten,
légszomja szorongatja mellem:
a szürkeállományom ellen.

Megtesz mindent, mint börtön őre,
hogy ne örülhessenek előre:
valaha vége lesz, leültem –
innen nincs más út, csak kihűlten.

*

Megtesz mindent, mint börtön őre,
hogy ne örülhessenek előre:
valaha vége lesz, leültem –
innen nincs más út, csak kihűlten.

Hólyag és máj egy szót se szólnak,
vese, dobhártya haldokolhat.
A törvények is leépülnek –
ÉN-mártírjaink tovább ülnek.

Amióta csapdába estem
s mint rostély-rácson ki-kilestem
s ebben a félrab eszméletben
lassan örökre szabad lettem.

A börtönök rab szóvivője
Noé óta tudja előre:
az Úr lelkét a végtelenség
özönvizei körülvették.

Közvetlen klastrom, cella, zárka –
vagy végtelenbe légy bezárva –
fogvatartanak s ez a lényeg,
hogy testnek érezd az egészet.

Akármi: - körülvettek engem,
s mint Dániel, belőlem zengem,
s oroszlán-önmagam vigyáz rám…
Rab Úr, rab teremtmény, rab sátán.

1997

*

Gorove család – II. rész

Szongott Kristóf: Geneológia: L Gorove. Örményül „gorovi” = erőst jelent. Egyik ága nemességet kapott.

Gorove család (Gattájai)

A Gorove család régiebb története azon török és perzsa üldözések korában szakad meg, midőn keletről több keresztény nép kiszorittatva, kénytelenül menhelyet nyugoton keresztény testvérei közt keresni. Igy települt meg a Gorove család is a XVII. század végén Erdélyben.

A XVIII. század elején Gorove András, és később ennek fia I. László Békes megyében nagyobb gazdaságot vezetnek. I. László s ennek fia Kristóf *Mária Terézia* királynétól 1760-ban czimeres nemes levelet nyertek, és 1763-ban nemességük Békes vármegyében is kihirdettetett *.

Czimerök – mint itt a metszvény mutatja – a vért kék udvarában két keresztbe helyezett, hegyeikkel lefelé nyuló nyil, s körülöttök négyfelől négy csillag ragyog. A vért fölötti koronán férfi-kar könyököl, két nyilat tartva. A vértet telamonok gyanánt két hím-oroszlán tartja.

A családfa következő:
Gorove András; I. László Szamos-Ujvárott tanácsos. 1760. ns.; Kristóf szül. 1752. † 1801. 1790. követ. *(Beodrai Karácsonyi Veronika);* II. László szül. 1780. † 1839. Gattája szerzője, tudós iró. *(Rácz Mária-Magdolna);* Lajos szül. 1784. † 1840.; Károly szül. 1785.; Mária; Anna (Noszlopy Antal); István szül. 1819.; Konstanczia

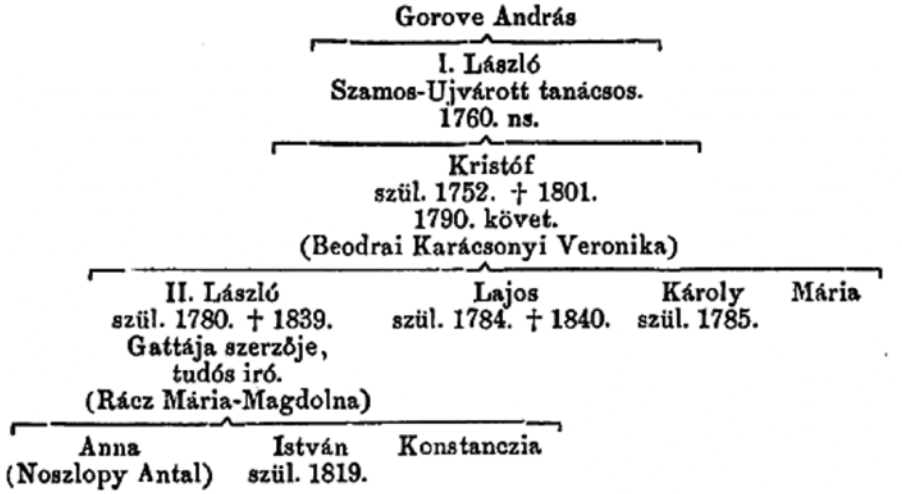

I. László Erdélyben Belső-Szolnok vármegyében Szamos-Ujvárott viselt hivatalokat, tanácsnok és népszószólló volt. Fia, Kristóf született 1752-ben. Iskoláit a kolosvári Lyceumban végzé, utóbb Szamos-Ujvár tanácsosa, majd főbirája volt. Az 1790-ki erdélyi nevezetes országgyülésen mint követet találjuk, később ugyanez év vége felé a Heves megyei Banderium között mint őrvitézt (al-hadnagyot), midőn Bécsből visszahozatván Budára a szent korona, annak őrzésére minden megye felváltva küldé fiait. A Hora világban első volt, ki a felkelő oláhok ellen fegyvert fogva, a Belső-Szolnok megyei nemesek egy nevezetes részét mint kapitányuk vezénylé. Végre az erdélyi bánya-városokban nyert kiküldetést mint királyi biztos, és e kiküldetésnek számos munkái között megbetegedvén, 1801-ben meghalt. Gazdaságot folytatott Heves Külső-Szolnok vármegyében Tisza-Varsányon, mely azután székhelye lőn a Gorove családnak. Nejétől beodrai Karácsonyi Veronikától gyermekei: II. László, Lajos, Károly és Mária.

Lajos született 1784-ben. A franczia háború alatti felkelő nemesi seregben főhadnagy, több megye táblabirája; meghalt 1840-ben.

Károly szül. 1785-ben, több megyei táblabiró, Heves megyénél viselt hivatalokat.

II. László a legöregebb testvér 1780-ban született Szamos-Ujvárt. Jó nevelésben részesülvén, és iskoláit Kolosvárt és Pesten végezvén, már gyermekkorában kitünő hajlamot tanusitott a tudományok és magyar nyelv és irodalom iránt. Szülői halála után teljes-korúvá nyilatkoztatván, gazdálkodásra adta magát, s e téren egyike vala legszorgalmasb, legkitünőbb gazdáinknak. 1810-ben Magyarországra költözött lakni, és az apáról megrongált állapotban reá szállott vagyont nemcsak rövid időn helyre állitotta, de e tekintetben a Gorove család őt ismeri és tiszteli mint uj alapitót. Gattája helységet Temesvár megyében 1823-ban nyerte királyi adománylevél mellett. Mint iró az irodalom terén akkor fáradozott, midőn

annak még kevés müvelői voltak. 1803-ban 23 éves korában irta a *„Jegyesek Carthagóban”* czimü vitézi történetet, mely Pesten 1807-ben adatott ki. Előbb jelent meg tőle *„Jeczid és Haba”* (1806.) s az *„Érdemes kalmár”* 1807-ben czimü eredeti szindarabok, melyek közül az utóbbi a kolosvári szinpadon tetszéssel s ismételve adatott. Ezután mint legszorgalmasb dolgozó-társat találjuk őt a *„Tudományos Gyüjteményben”* leginkább történeti czikkekkel, milyenek: *„Szolnok vára viszontagságai”*, „A német vitézi rend”, „Eger városa történetei”, „*Aba Sámuel* temetőhelye Hevesben”, „A bánsági bolgárok” stb. (1816–1837-ki foly.) Irói érdemeiért 1835-ben a magyar Akademia levelező tagjául választatott. E társaságnak 1840-ben testvéreivel együtt ezer forintot adományozott. Irodalmi munkássága mellett a közpályán is munkálkodott, s mint táblabiró Heves és Békés megye gyüléseiben és törvényszékein gyakran részt vett; hivatalt azonban soha el nem fogadott. Meghalt 1839-ki mart. 11-én Pesten. Nejétől Rácz Mária-Magdolnától két leányán kivül fia István született 1819-ben Pesten, hol iskoláit az egyetemben végzé. Már fiatal korában hazafias és irodalmi czélokra egyesületet alkotott, és az e társaság által kiadott zsenge mutatványokban csinos müvei által hatással volt pályatársaira. Később Temes vármegyébe Gattájai birtokára vonulván, azon megyében az ellenzék egyik vezére s legkitünőbb szónoka volt. 1842–43. utazott nyugoti Europa müveltebb országaiban, és ennek eredménye *„Nyugot”* czimü két kötetes útleirása. (Pest, 1844.). Temes megyében az 1843/4-ki országgyülésre követ-jelöltül lépett fel, de a conservativ párt győzelme miatt sükeretlenül. 1847-ben a védegylet elnökévé választatott. Irt egy politikai müvet „Nemzetiség” czim alatt is, valamint több hirlapi czikket. Irodalmi müveiért 1843-ban a magyar Akademia levelező tagjául választatott. 1848-ban Temes megye képviselője a pesti nemzetgyülésen. A forradalomban részt vevén, 1849-ben kimenekült, mig később felsőbb engedély folytán hazájába visszatért.

Forrás: Nagy Iván: Magyarország családai. IV. kötet 1858.
Bálintné Kovács Júlia eredeti írásmódban.
(Folytatjuk)

Sánta Ferenc író (1927. szeptember 4. – 2008. június 6.) Gondolataiból

Jóságában, tisztességében, becsületében soha nem lehet legyőzni az embert. A rossz, a gonosz, a becstelenség, tisztességtelenség erői ideig-óráig felülkerekedhetnek, (...) de végérvényesen nem nyomoríthatják meg az embert. A jóság, az igazságosság, a tisztesség, a becsület igénye olyan mélyen él bennünk, oly szüntelen jelenvaló, hogy nem lehet olyan helyzet, nem lehet olyan dilemma, melyben ne tudna eligazítani bennünket, melyben ne lenne képes meghatározni egyedül helyes magatartásunkat. Lelkiismeret, ha tetszik, szokrátészi hang ez, mely csendben marad, ha jót teszünk, de rögtön megszólal, tiltakozik, ha rosszra készülünk. Ettől van az, hogy a gazember mindig tudja, hogy gazember s ezért nem menthetjük fel a bűnössége alól.

Fancsali János

A Kárpát-medencében élő örmények hagyományairól – I. rész

1. Elsőként a XII-XIII. századi Esztergomban, *IV. Béla* király szabadságlevele tanúsága szerint, és az erdélyi Talmács környékén élő örményekről maradtak emlékek, de ők egy idő múltán teljesen eltűntek, beolvadtak.

2. Utánuk következtek az 1650-es évektől a moldovai üldöztetések elől menekülők, akiket *Apafi Mihály* erdélyi fejedelem fogadott be, legelőbb ebesfalvi saját birtokára, majd Erdély különböző településeire. Ők a mai magyarörmények elődei, akik részben Erdélyben, részben a mai Magyarország területén élnek. Nyugodtan fogadjuk el ezt a megnevezést, hisz *Szongott Kristóf* is, az első neves armenológus, ezelőtt 100 évvel, hasonlóan önazonosította nemzetiségét. Ma már a befogadó nemzethez való azonosulás más örmény diaszpóra esetében is megszokott. így nevezik például magukat francahainak a Franciaországban élő örmények, vagy romanahai-nak a Romániában élő ortodox és román nyelven beszélő örmények.

3. Az első világháború alatti örmény genocídium elől kb. 70 család érkezett Budapestre, de ők zömében a II. világháború vége felé Nyugatra távoztak.

4. Végül az utóbbi évtizedekben egy újabb, jóval csekélyebb csoport érkezett, immár nem Erdélybe, hanem csak Magyarországra.

Kocsis Károly írása *„Etnikai földrajz”* címmel, mely egy gyűjteményes kötetben jelent meg Budapesten 2002-ben (*Általános társadalomföldrajz*, szerk. *Tóth József*), komoly segítséget nyújt mindazoknak, akik ebben a kérdésben tisztán szeretnének látni. Először „A kisebbségek etnikai földrajzi osztályozása” című fejezet szerint a magyar földön élő örmények egységesen az általa felállított 5. típushoz tartoznak, azaz Anyaországgal rendelkező, szórványban, diaszpórában élő kisebbségek közé. A következő fejezet, melynek címe: „A kisebbségek eredet szerinti osztályozása” szerint a magyarörmények a 2. Allochton kisebbségek-kategóriához tartoznak, azon belül pedig a c. alcsoporthoz, melyet így jellemez a szerző: „A befogadó ország hivatalos szervei vagy birtokosai által letelepített kisebbségek”, mert valóban Apafi Mihály egy személyben volt fejedelem-hivatalos szerv és birtokos, amikor elődeinket befogadta Erdélybe.

A Musza-Dagh-os menekültjeink az e. alcsoporthoz tartoztak (Menekülés révén létrejött kisebbségi közösségek), ők valóban 1944-45-ben tovább is menekültek tőlünk. A legújabban érkezettek pedig az f. alcsoporthoz: „Főként gazdasági megfontolásból, önkéntes migráció során létrejött kisebbségek.”

Miután áttekintettük a mai magyarországi örmények rétegeit, próbáljuk tisztázni kialakulásuk körülményeit.

1-2. A magyarörmények magukat az örmény főváros, Ani XII-XIII. századi pusztulásához kötik: akkor indultak el őseik Nyugat felé. Olyformán, hogy mai életterük attól több ezer kilométerre található, 800 évvel az elszakadás után. Ebből az időből 350 évet töltöttek magyar földön. Már csak egy apró észrevétel, hogy a mai Örményország már rég nem ott van, ahonnan elődeink kivándoroltak. Abban a történelmi pillanatban, amikor Erdélyben elődeink már megtelepedtek, 1740 körül, a korabeli térképek szerinti Örményország a Van tótól északra és körülötte terült el, nagyrészt a Török Birodalom részeként. A két régió közötti kapcsolat a legendák világába küldhető és ez fennmaradt később is, amikor Oroszország örmény területeket nyert a Kaukázusban. Legutóbb, a két világháború közötti Szovjetunióba is inkább lehetetlen volt beutazni, így elhinnünk sem az erdélyi magyarörmények odautazgatását, miként azt egyes „visszaemlékezők" próbálják terjeszteni. Tudomásul kell vennünk, hogy a magyarörményeknek már csak virtuális őshazájuk maradt, mellyel semmilyen valós kapcsolatuk nem volt az eljövetelük után. Ez a hazai armenisztikai kutatás szempontjából alapvető fontosságú.

Szongott Kristóf, az örmény metropolisz, Szamosújvár monográfiája IV. köteteként „A magyarországi örmények ethnographiáját" közölte 1903-ban. A mintegy 400 oldalnyi könyv minden fejezetében leginkább a keleti örmények szokásaival foglalkozik, és azok ismertetése után tér át a hazaiak rövidebb tárgyalására. Ennek ismeretterjesztő indoka egyértelmű, hisz a magyar nyelven íródott könyven keresztül Szongott a teljesen elpolgárosodott magyarörményekkel akarta megismertetni az őshazában falusi környezetben élők népszokásait. Célja az örmény nemzeti érzés fenntartása volt.

3. Miután letelepedtek Erdélyben, örmény elődeink rövidesen kiléptek az eddig vallott ortodox ősi vallásukból és megalapították az **erdélyi örmény katolikus egyházat**. Ennek okait kár lenne firtatni, mindenesetre őseink praktikus gondolkodását újonnan bebizonyították, még ha nem is mindig úgy alakultak később a dolgok, miként tervezve voltak. Ez az egyház híven szolgálta a közösség érdekeit, vezetői valóban jó pásztorok voltak, a hívők pedig teljes bizalmukkal ruházták fel papjaikat. Az örmény városok vezetése mindig igyekezett a legnagyobb egyetértésben élni papjaival a kölcsönös támogatás érdekében. Hagyomány volt pld. Szamosújvárt, hogy karácsonykor a városvezetés üdvözölte a plébánost, ő pedig újévkor viszonozta a jókívánságokat. Érthető, hogy a hitélet erkölcsi normáinak betartása is szerepelt azon rendelkezésekben, melyeket a közösség saját tagjainak előírt. Vonatkozott ez a mindennapi élet és az ünnepi alkalmak adta történésekre egyaránt: öltözködés, étkezés, keresztelés, esküvő, temetés. Mindez még 1718-ban, amire büszke nosztalgiával tekintünk ma is. „*Eránosz József* szamosújvári polgárt felesége január végén este kilenckor az utcán kereste, de szabály volt, hogy télen estve 9 óra után az utczákon járkálni tilos, így a strázsamester el akarta fogni" – olvasható a város 1809. évi levéltárában. Hasonlóképp jöttek létre az egyházi jellegű egyesületek, melyek közül, a legutóbbi 50 éves szünet után, ma is működnek Gyergyószentmiklóson a Vörösköpönyegesek,

vagy a Csíkszépvízi Szentháromság Alapítvány.

4. **A nyelv**, amelyet az Erdélyben való telepedésük idején beszéltek, híven tükrözte minden együtt élő néppel való kapcsolatukat. Egy nyugati örmény, kipcsáknak nevezett dialektus volt használatban a családokon belül, török, tatár, román, szláv és még ki tudja milyen kölcsönvett szavakkal, miközben a templomban a papok a nyugati nyelvet beszélték. Ez a nyelv lassan még a családokból is eltűnt, amikor a XIX. század folyamán létrejött az általunk már korább is *„második diaszpóra"*-ként definiált szétszóródás a korább közismert négy településről. Csíkszépvíz, Gyergyószentmiklós, Erzsébetváros és az örmények által alapított Szamosújvár már szűknek bizonyult gazdaságilag, de karrier szempontjából is a már rég polgárosodott örményeknek. A kitörés egyfelől korább elkezdődött a nemességet adó birtokvásárlásokkal, majd folytatódott a tisztviselői és értelmiségi pályák felé való fordulással. Utóbbi kötelezően elmozdította a fiatalabb generációkat Magyarország és a főváros felé. Így ők elszakadtak a vallási központjaiktól is, a párválasztás csak ideig-óráig tudta mindezt ellensúlyozni.

Tehát elszakadva időben és térben az őshazától, az eredeti ortodox vallásról katolikusra váltva és nyelvvesztés után ma is, mindezek ellenére létezik egy **magyarörmény nemzetiségű identitás**. Ami egyfelől valóban csodával határos, másfelől sokkal több megbecsülést érdemelne akár a politikum részéről is. Hisz nincs ennél beszédesebb bizonyítéka a magyar közgondolkodásnak, mint az a tolerancia és befogadó készség, ami ezt ily hosszú idő múltán is fenntartja.

Az f. alcsoporthoz tartozók leginkább a mai Örményországhoz kötődnek, hisz még ott töltötték gyermekkorukat, ott nőttek fel, természetes hogy így ők járnak leginkább „haza". Róluk érdemben majd az elkövetkezendő 350 év után tudunk majd értékítéletet mondani: menynyire ragaszkodtak eredetükhöz, múltukhoz, nyelvükhöz ebben a gyorsuló világban.

Miként tudott, bár folyamatosan csökkenő létszámmal, de eddig is fennmaradni a magyarörmény közösség?

Ragaszkodva hagyományaihoz.

1. Az **összetartozás értékét** ismerve előbb az Örmény Kompánia, majd a Mercantile Fórum alapítása biztosította a magyarörmények megfelelő képviseletét és kölcsönös támogatását. A városok közötti egyeztetések az érdekek közös képviselete céljából zajlottak. Ugyanezt a gondolatot valósították meg a világon első diaszpórabeli Örmény Múzeum létrehozatalával Szamosújváron 1905-ben.

2. Erős hagyománya a magyarörményeknek a **hitéletük ápolása**, nemcsak örmény katolikus, hanem a római katolikus egyház, sőt adott esetben a református egyházon belül. (Érdekes, hogy például az egyik oldalág szerinti rokonaim, a szászrégeni *Vertánok* közül Sándor a helyi református egyházkerület jogtanácsosaként működött.) Keresztény vallásuk gyarapodását a templomaik felépítése, javítása, felszerelése révén is kimagaslóan szolgálták. Nemcsak Erdélyben, hanem a mai Magyarország területén végzett felmérésünk nyomán is a legkülönbözőbb településeken találtunk kegyhelyeket, amelyeket magyarörmények hoztak létre.

Szongott Kristóf említett munkájában ezelőtt bő 100 évvel felsorolja a már gyakorlatból kiment szokásokat, majd azokat is, amelyek még éltek abban az időben. Ezek zöme a **hitélethez kapcsolódott**: égő mécs a szoborkép előtt, égő szentelt gyertya *Szűz Mária* tiszteletére, az új ház beszentelése, zöld ágakkal való díszítés ünnepek alkalmával, keresztekhez való járás, továbbá, hogy a vasár- és ünnepnapokon a férfiak összegyűlnek a boltok alatt. Újév és húsvét alkalmával minden örmény házban dáláuzit, illetve kátát és pászkát készítettek. Nem maradhattak el a nagypénteki szentsír-látogatás, a húsvéti szentelmények, az úrnapi körmenet. A legfontosabb, de legérdekesebb: a *Világosító Szent Gergely* ünnep, hisz az ő tevékenysége révén lett az örmény az első keresztény nép a világon. Pontosabban ortodox keresztény és az ő tiszteletére lett ezen nap az örmény katolikusok legfontosabb ünnepe. Olyannyira, hogy például a bukaresti román örmények ortodox vallású vezetősége, mely igen komoly és elismerésre méltó tevékenységet folytat a közössége körében, nem saját székhelyén, hanem Szamosújváron emlékezik meg évente erről a napról június.-júliusban, miközben saját Világosító Szent Gergely ünnepe épp szeptember 30-án van.

3. Épp az **örmény katolikus egyház anyakönyvei**, az 1720–30-as évekből már bizonyítják, hogy őseink igen korán kezdtek magyar keresztneveket adni gyermekeiknek, mintegy előkészítve őket a magyar társadalomba való illeszkedésre. Lehet-e beszédesebb jele annak, hogy jól érezték magukat az akkori Erdélyben? Az öregek, akik Moldovából menekítették ki családjaikat a pusztulásból, bizonyára még emlékeztek a történtekre. Ennél még érdekesebb volt a Lengyelországból Erdélybe menekült örmények esete. Ott, több száz éves együttlét után, a katolikus lengyelek hittéríteni akarták volna az ortodox örményeket. Akik végül a fokozódó nyomás elől Erdélybe távoztak, és itt már saját akaratukból rövidesen katolizáltak az 1700-as évek végén. Ez a beilleszkedés teljesen természetes volt, különösképpen a kereskedő foglalkozású nemzeteknél, hol mindenkinek több nyelven is értekeznie kellett a megfelelő kapcsolatok megteremtése és fenntartása érdekében.

4. A magyarörmény közösség kezdetben belterjesen házasodott, később, majdnem kivétel nélkül magyar nemzetiségűekkel. Ma már ez is teljesen fellazult.

A közösség összetartásának alapja az **erős család** és valóban, a magyarörményeknél a családok nagyon összetartóak voltak, még ha Erdély vagy Magyarország különbözőbb, távoli településeire is vitte őket a sors. Jelenleg is több erdélyi magyarörmény család tart évente hagyományos találkozót, ahol illik minden hozzátartozónak megjelenni. Így a nagycsalád eszméje a magyarörményeknél ma is fennmaradt.

5. A magyarörménység, míg Erdélybe jutott, az eltelt 500 év alatt a legkülönbözőbb nemzetiségekkel élt együtt a Kaukázus, Krím, Lengyelország, Moldova közötti vándorlásában. Így, bár bizonyára kezdetben, az 1300 évek körül volt saját népművészete, ez idővel a külső hatásokra teljesen feloldódott. Szongott Kristóf teljes joggal írta tehát 1903-ban: *„Lehet, hogy hoztak süleink magukkal nemzeti tánczot, de az annyira feledékenységbe ment, hogy most még nevére sem emlékszünk. Az örmény már a múlt század óta csak magyar tánczot lejt: kitűnően ropja a csárdást. A zenét, éneket, dalt fölötte kedveli az örmény. Majdnem minden háznál volt valami hangszer; sokan használták a hárfát, pengedűt (gitár). Egy-egy asszony igen szép darabot játszhatott dorombbal. Most inkább a zongora, hegedű van elterjedve. Kevés nép szereti az egyházi éneket annyira, mint az örmény... kevés számú dalok legnagyobb része feledékenységbe ment, ezeknek is dallama szomorú... Az ide vonatkozó összes anyagot közlöm."*

Nem sokkal jobban járt a mesék gyűjtésével, de végül sikerült egy párat összeszednie és közölnie ugyanebben a kötetben. Népviseletünket már akkor is immár száz éve elhagytuk, hisz a XVIII. század végére az örmények viseleti asszimilációja is lezárult. Felvették a többségi, azaz a magyar társadalom elitjére jellemző divatot.

Tehát a falusi, vidéki jellegű népművészet helyett a magyarörmények városi polgári rétegként, a művelődés más területein találták meg igényeik, tehetségük kifejezését. Az asszimiláció helyett pedig mi a szimbiózis kifejezést tartjuk megfelelőbbnek arra a jelenségre, amely az örményeket a befogadó magyarság felé vonzotta.

Megjelent: Válogatás a magyarországi nemzetiségek néprajzi köteteiből (8. 2018)

Folytatjuk

Apafi Mihály az ebesfalvi örmények részére szabadságlevelet ad

Mi Apaffi Mihály Isten kegyelméből Erdély választott fejedelme.

Adgyuk tudtára mindenkinek, az kiknek illik, ez levelünknek rendiben, hogy mivel ebesfalvi falunkban telepedett kereskedő-örmények, közönségesen találtak meg bennünket, hogy mind magoknak mind maradékoknak lenne bizonyos szabadságok és igazságok tőlünk, az mely szerint bátorságosabban élhetnének és maradhatnának szárnyunk alatt; miis azért méltó kívánságukat ajánlván illyen rendben és punctumokban, az ő szabadságokat ki adni kegyelmesen tettszett.

1) Hogy valameddig mi hozzánk, s maradékinkhoz is hívek s igazak lesznek, mind addig ebesfalvi jószágunkban békével lakhassanak;

2) Hogy magok közül bírót szabadosán választhassanak; az kinek hatalma légyen minden magok között forgó törvényes dolgoknak eligazittására, és ha közöttök el nem igazodhatnék, áppellálhassák az görög Compánia eleiben, ha kereskedést nézö dolog lészen; ha penig jószágunkbéli és külső emberekkel való dolog lészen, elégyen az rend; ha örmény

perel jószágunk béli embereinket, vagy külső emberekkel, follyan törvénye ebesfalvi tisztjeink előtt, az ország törvénye szerint; ha penig ő véllek külső ember vagy jóbágyunk perel elsőbben az örmények bírája előtt légyen törvénye; ha ott nem tetszik az mi jobbágyunknak, vagy más embereknek, igazíttassék ország törvénye szerént tisztyeink előtt.

3) Papot magok vallásán lévőt tartsanak és vallásoknak szabadsága minden megbántás nélkül maradgyon helyben.

4) Mint kereskedő-emberek, szabadosson is kereskedhetnek, mi töllünk nem impedialtatnak.

5) Ha valami bajok érkezik, vagy valaki rajtok valami erőszakot akarna tenni, igazságos dolgokban, ennek az országnak törvénye szerint mindenkor mellettek leszünk, oltalmazzuk tisztyeinkel és oltalmaztattyuk.

6) Valamikor tovább való lakás valamelyiknek nem tetszenék, minden cselédével javaival egygyütt elmehet, mindazonáltal az házbér és ha kinek mivel adós lészen, az ki elmegyen, az Compánia bírája előtt számot adni, és megfizetni tartozzék.

7) Valami vétkekért sem mi, sem az mi tisztyeink, semmi szín és pretextus alatt, sem magokat sem maradékokat jobbágyság alá nem vetyük, hanem ha valami törvényes dolog lesz igaz törvény szerint folytattyuk a dolgot véllek.

8) Ha történetből valamelyiknél tűz támadna, és háza valamelyiknek elégne, történetből támadván a tűz ne fizessék meg, ha penig megbizonyosodnék, hogy maga az háznak gazdája vagy tselédgye gondviseletlensége miatt esett a tűz, akkor nem kedvezhetünk, tartozzék az Compania bírája az esküttekkel együtt az kárt kikeresni.

9) Mikor Isten engedelméből ott Ebesfalván vagyunk s mulatunk ne tartozzanak Szállás adással.

10) Sem az mi dolgunkra, sem az falu dolgára ne kényszerittesenek, úgy sem magok, sem szolgájok, sem lovak postára ne erőltessenek; hanem ha valami váratlan szorulás kívánná olyankor, az magok javára egy embert, egy-két lovat adhatnak.

11) Hogy szabados bor tartást engedhessünk minden időben az nem lehet, mivel nekünk is sok kárunkkal volna, mindazáltal megengedtük, hogy Szent Mihály naptól fogva húshagyó keddig magok szükségekre bort tarthassanak; az papjok mindazáltal kevés-kevés bort egy esztendő által tarthat, nem adván pénzen senkinek is.

12) Idegen örmények az ő bírájok és esküttemberek hírek nélkül oda ne telepedhessenek, hogy valami képpen házokkal adós talál lenni, nekik ne legyen bajok miatta, mindazáltal ha jámbor emberséges jó kereskedő örmények jönek, legyen szabad be jönni.

13) Ha valamely kereskedő örmény másnak akár a jószágban akár az mi falunkban vagy kastéllyunkban valakinek adós lészen és kezesség van az adósságban, akkor az egész Compániának ne legyen baja miatta, hanem tsak az adós, vagy az kezes fizessen; ha azok nem akarnának fizetni; requiráltatván az Compánia bírája, tétessen satisfactiot az Compániának háborgatása nélkül.

14) Mészárost szabadosán tarthatnak, de az vármegye igaz fontjával éllyenek, kinek szabad legyen húst pénzen kiadni, és árulni mindenkinek; ha mikor kastélyunkban kívántatik pénzért adgyanak; az nyelvel bé adni tartozzanak.

15) Az házbér és az boltbér annyi legyen, mint eddig volt, ha valamellyik örökségét nagyobbitani nem akarja, ha pedig nagyobbitást kíván, ha valamivel többen alkuszik, szabad legyen, az Compánia bírája is ne akadályoztassa; ha penig az kirendelt, s kimért udvaron valami kamarát, vagy kisded istálot magok pénzekre akarnak épiteni azért ne. fizessenek.

16) Az pap házátul házbér ne adassák, meg engedtetik.

17) Ha valamely háborúság szerző vagy valami erkölcstelen, és bírájok szavától nem halgató ember találkozik közöttök, az ki mind nékünk, mind ő nekik is károkra volna exterminálhassák az ollyant, az Compánia bírája és esküttek, az mi tisztyeinkel egyetértvén.

18) Az örmények rendiben s utczájában semminemű ember se magyar se oláh házat magának ne épithessen, megengettük, ők is mindazáltal üres helyet szánszándékkal közöttük ne tartsanak.

19) Valami szükséges az ő életeknek, s házoknépinek tartására, az piaczon szabadon vásárolhassanak, tsak az árát jobbágyainknak s külső embereknek igazán adgyák meg, ha falukról akár mivel nevezendő élést visznek bé s ők előbb találllyák s meg alkuszszák, senki ő töllük el ne vehesse, s abban ne háborgassa.

20) Ha valami bajok esik az kiben külömben megorvoslást nem találnak, nekünk magunknak is szabadosan megjelentessék dolgokat is miis orvosiam igyekezzük.

Mely punctumokat e szerint vettük ki, Ebesfalvi kereskedő örményeknek assecurállyuk őket, hogy életben, mind magunk mind penig legitimus successorinkat meg tartani kötelezzük, az mi szokott petsétünkkel és kezünk írásával megerősítettük nevünknek hathatósága és megváltozhatatlan ereje által.

Kelt Fogarasi kastélyunkban 1696. február 7-én.
A p a f f i M i h á l y m. p.

(Forrás: Ávedik Lukács: Szabad királyi Erzsébetváros monográfiája 1896. – hasonmás kiadás, Erdélyi Örmény Múzeum 9., 2004, Kiadó: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület)

Bálintné Kovács Júlia

Az Azbé, Ázbé Azbej, Ázbej családnevű örményekről – II. rész

Az örmény település

Az Erdélybe való település előtt körülbelül kétszázötven esztendőn át szomszédjai voltak az örmények Gyergyónak. Moldvában Foksán, Tekucs, Berlád, Hokná, Román, Jassy és Botosán nevű városokban laktak. E régebbi lakóhelyük magyarázza meg azt, hogy nem egy tősgyökeres örmény családnak oláh hangzású és jelentésű a családneve. Miután foglalkozásuk a kereskedés, különösen a marhakereskedés volt, valószínű, hogy a baromtenyésztő székelyekkel már jóval betelepedésük előtt érintkezésben voltak a Piricskei (ma Békási) szoroson át. 1654-ben telepszik le Gyergyóban *Hörcz Azbej* és testvére, *Vártig*. Ezek a legelső települők"

Forrás: Kölönte Béla. Gyergyó története a kialakulástól a határőrség szervezéséig. (Tekintettel a nemzetiségi kérdésre.) Gyergyószentmiklós, 1910

„Az Ázbej név, egy olyan örmény-magyar családé, amelyik 350 éve él a Kárpát-medencében, inkább értékeket teremtve az itt élő közösségekben, mint felélve azokat."

Forrás: Ázbej Tristan blogoldala

Természetesen nem vállalkozhatom arra, hogy nyomon kövessem ennek a családnak a szerteágazását, hiszen az örmény nagycsaládok leszármazottai - mint az előző részekből is kitűnik, belakták a történelmi Magyarországot, majd még messzebbre is eljutottak.

Ázbej Sándort választottam a következő részek „központi" alakjává, mert születésének 100. évfordulója alkalmával többen is foglalkoztak munkásságával és gazdagnak mondható forrásanyagot találtam róla.

"Egy építész a betonba simuló nemzedékből. Száz éve született Ázbej Sándor", *in: Zempléni Múzsa 13:4 (2013), 51–60.*

Ázbej Sándor egy hegyaljai faluban, Erdőbényén jött a világra, 1913. augusztus 26-án. Erdélyi örmény család sarja,

A Fővárosi Örmény Klub első összejövetelén: Jobbról, a középső sor szélén tapsol Ázbej Sándor

kereskedő édesapja születése előtt tíz évvel költözött a Zemplénbe, hogy erdőgazdálkodással és szőlőtermesztéssel foglalkozzék. Valószínű, hogy mindig is hegyvidéken élt ez a család, hiszen Erdőbénye előtt közép-Erdélyből, Szamosújvár környékéről a Máramaros vármegyei vadregényes Gyertyánligeten is eltöltöttek pár évet.

A későbbi építész művészeti érdeklődését bátyja, a Münchent is megjárt portré- és tájképfestő ***Ázbej Imre*** ébreszthette fel, aki 1901- ben született még a családtörténet előző állomásán, Gyertyánligeten.

A fiatal fiú minden bizonnyal a testvérét követve iratkozott be a képzőművészeti főiskolára. A gimnáziumi éveket a debreceni és sátoraljaújhelyi piaristáknál töltötte, de 1924–26 között a Sárospataki Református Kollégium diákja is volt, ahol a gimnázium 2-3. osztályait végezte.

Grafikai tanulmányait azonban hamarosan félbehagyta, és inkább építészetet hallgatott. A műegyetem építész karán 1940-ben diplomázott.

Örmény gyökereiről és keresztény neveltetéséről sokáig nem tanúskodtak a munkái, azonban a pályája végén mindkét utóbbi identitása előtérbe került, amikor felkérték a budapesti örmény katolikusok Orlay utcai kápolnájának a kialakítására. Nyilvánvalóan volt kapcsolata az örmény közösséggel, azért kérték Őt fel a kápolna kialakítására.

A trianoni döntést követő, Erdélyből a megmaradt országba tartó átvándorlás során örmények is számosan kerültek a fővárosba. Egyházközségüket már 1922-ben megalapították, önálló tulajdonú istentiszteleti hellyel azonban 1974-ig nem bírtak. Az 50-es években vásárolta meg vezetőjük, *Kádár Dániel Antal* plébános a Lelkészség számára a Gellérthegy lábánál fekvő Orlay utcában a historizáló villa fele részét saját vagyonából, majd a másik felét

1974-ben, amelynek Ázbej Sándor építette át a fölszintjét kápolnává.

Az örmények térítő püspöke, *Világosító Szent Gergely* patrocíniumát viselő kápolna nagyobb részét az eredeti falak fogadják magukba. Ázbej a mellékhajón át megközelíthető főhajóhoz kapcsolta az újonnan épített, négy oldalán süttői vörös mészkővel borított nyolcszögű apszist, amely centrális elrendezése révén a keleti kereszténység térképzését idézi. Szintén keleti utalást hordoznak az egyenlő szárú bizánci keresztek, amelyek a főhajót tagoló négy márványoszlop zömök kockafejezeteit díszítik. Az emberléptékű teret a szakrális atmoszféra mellett - valószínűleg az anyaghasználat miatt - a *Kádár-kor* hangulata is belengi.

Folytatjuk

Tiszta Szívvel 1956-ban – Egy hiánypótló kötet bemutatója a Fővárosi Örmény Klubban

A Fővárosi Örmény Önkormányzat által szervezett márciusi 21-i klubrendezvény keretében *Dr. Zsebők Csaba* történész beszélt nemrég megjelent könyvéről, amelyben az 56-os forradalom és szabadságharc eddig kevéssé feltárt fejezetével foglalkozik.

Zsebők Csaba 56-os élő tanúkkal közösen mutatta be *Tiszta szívvel 1956-ban – A 'Kolhoz Kör': a forradalom (egyik) szellemi előkészítője* című könyvét a régi Pesti Vármegyeházán, a Nyáry Pál termében. A rendezvényen a díszvendég *Dr. Kabdebó Lóránt* irodalomtörténész, kritikus, professzor emeritus – aki az '56-os Tiszta szívvel szerkesztőbizottsági tagja –, *Kelemen Elemér* professzor, valamint *Trencsényi Imre* szerkesztő emlékezett a könyv által megidézett eseményekre. Kelemen Elemér az 56-os „Tiszta szívvel" lap egyik eredeti (nagyon ritka) példányából felolvasta *Máté Imré*nek a forradalom kitörését pár héttel korábban megjósoló versét is.

Zsebők Csaba a kötet megírása előtt hajdani állambiztonsági forrásokat is kutatott. Ezekből is kiderült: a rendszerellenes egyetemistákból, s a pár oktatóból álló „Kolhoz Kör" és a Tiszta szívvel című ELTE-s folyóirat „csapata" – soraiban például *I. Tóth Zoltánnal, Szabad Györggyel, Molnár Józseffel, illetve Máté Imrével, ifj. Domokos Pál Péterrel, Szakács Sándorral,* Dr. Kabdebó Lóránttal – rendkívül jelentős hatást gyakorolt az 1956-os eseményekre. „Félig nyilvánosan" '56. március 15-én léptek színre a Régi Országház Vendéglőben.

Pagonyi Judit

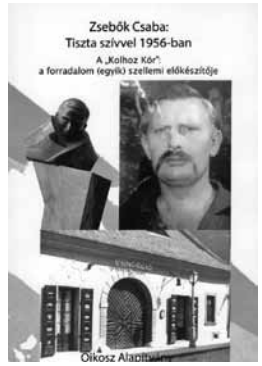

Jobbról Dr. Kabdebó Lóránt, Kelemen Elemér és Trencsényi Imre

Március 14-én ünnepség Kiss Ernő emléktáblájánál

A XV. kerület Örmény Nemzetiségi Önkormányzat Képviselő Testülete fennállása óta közösen megemlékezik március 15-ről és október 6-ról.

2002-től az Örmény Önkormányzat szervezésében állított *Kiss Ernő* örmény származású altábornagy, aradi vértanú emlékplakettjével díszített emléktáblánál szerveznek ünnepséget és emlékünnepséget egyaránt.

Az emléktáblát *Nuridsány Zoltánné* kezdeményezésére, négy év utánajárással tudták elhelyezni a XV. kerület Kiss Ernő utca és Szentmihályi utca sarokház (volt Taródy Nagy Gyógyszertár) falán.

Leleplezte és felavatta *Katona Tamás* történész 2002 október 6-án. Kiss Ernő bronzplakettjét megmintázta *Nagy Előd* a kerületben élő festő és éremművész. Az első emléktábla volt Kiss Ernő aradi vértanúé a kerületben, az aradi vértanúkról elnevezett utcák sorában!

Nuridsány Zoltánné elnök köszöntötte a megjelenteket. S miután előzőleg feltettek egy fontos kérdést, amely így hangzott:

Balról: Várady Mária, Nurisány Zoltánné, Belényessy István

Miért ünnepelnek az örmények március 15-én? Egyáltalán mi köze az örményeknek a reformmozgalomhoz és 1848-hoz? – a Himnusz elhangzása után az elnök udvariasan, röviden elmondta, hogy *I. Apafi Mihály* amikor befogadta és területet adott saját birtokán a Moldvából elmenekült 3000 örmény családnak, egy sem volt közöttük, aki ne tudott volna írni, olvasni és anyanyelve mellett még egy két más nyelven is beszélni. A felajánlott területet saját pénzükkel váltották meg. Volt, aki már I. Apafi fejedelemtől nemességet kapott.

És tudják-e, tette fel a kérdést, milyen állapotok voltak akkor Erdélyben a török vész után és a szétszabdalt Magyarországon? Mikor szabadították fel a magyar jobbágyságot? Majd tovább folytatta: az örmények tehetségükkel, szorgalmukkal, saját pénzből városokat hoztak létre, jómódú településeket, melyekben templomokat, iskolákat, kórházakat építettek. Felvirágoztatták a kereskedelmet a török által elpusztított Erdélyben, az országban. Gazdagságukkal mecénásokká váltak. Hogyne lettek volna hívei a reform mozgalomnak, amikor már ők polgári szinten éltek! Gyermekeiket taníttatták. Megtanulták a magyar nyelvet. Számtalan fontos megyei, városi posztot töltöttek be. Majd elsorolta, hány képviselőt adott az örmény közösség és 1848 után hány államfőt az országnak 1860-as évektől. Az örmények, a magyar örmények, az örmény gyökerű magyarok magyarabbak a magyaroknál.

A szabadságharc örmény hőseiről és vértanúiról már sokszor beszélt, leírta, hogy magyarörmények voltak. Életükkel áldoztak azért a hazáért, mely befogadta őket. Ezért emlékezünk kulturális műsorral Kiss Ernő aradi vértanú emléktáblája előtt és fejezzük ki tiszteletünket március 15-én és október 6-án, fejezte be ismertetőjét Nuridsány Zoltánné elnök.

Végül átadta a szót *Várady Mária* színművésznek, aki elénekelte az örmény Miatyánkot, majd 1848-as dalokat. Előadta *Ady Endre* versét, *A Tűz csihológa*-t.

…Csak akkor születtek nagy dolgok
Ha bátrak voltak, akik mertek.
S ha százszor tudtak bátrak lenni,
Százszor bátrak és viharvertek.

Mesélt nem szokványos történeteket Kiss Ernő honvéd altábornagyról. Megénekeltette az ünnepi résztvevőket a ragyogó tavaszi napsütésben. Megkoszorúzták Kiss Ernő emléktábláját. A XV. kerületi Önkormányzat részéről: *Németh Angéla* polgármester és *Tóth Imre* alpolgármester helyezte el a tisztelet és emlékezés koszorúját.

Az Örmény Nemzetiségi Önkormányzat és az Örmény Közösség részéről, Nuridsány Zoltánné, *Belényessy István*, Várady Mária, *Göcseján Antalné*, *Susányiné Koch Judit* és *Perlaky István* koszorúzott.

A Szózattal fejeződött be az emlékezés és tiszteletadás a kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat szervezésében.

Dr. Cs. G.

Gopcsa Paula

Tájak, városok, emberek

Dávid Krisztián Imre festménykiállítása 2019. március 29-én nyílt meg a Zuglói Nemzetiségek Házában.

Zárugné Táncsin Katalin elnöknő köszöntötte a vendégeket, akiknek nem kell bemutatni a kiállítót, mert közösségünk minden tagja nemcsak ismeri, de szereti is figyelmességéért, kedvességéért, segítőkészségéért. Még a rózsák és a liliomok is az ő keze nyomán nyílnak templomunk kertjében, az Orlay utcában, mivel kertészmérnök.

Gopcsa Paula festőművész és Dávid Krisztián

A kiállított képek érdekessége, hogy nem vászonra vagy lemezre készültek, hanem üveglapra. Németül „Hinterglasmalerei"-nek nevezik ezt a technikát, amikor az üveg hátlapjára festik meg a képet temperával, vagy olajfestékkel. Az így készített szentképek a népművészet körébe tartoznak. Különösen német és cseh területen voltak kedveltek, de a Monarchia keleti felén, az északi szlovákok, az erdélyi románok és a déli szerb lakosok képigényeinek kielégítésére, nálunk is, mint Európa más tájain is, számos üvegképfestő központban készítették. Erdélyben nagyobb üvegképfestő központok: Füzesmikola, Arad, Brassó, Fogaras, Gyulafehérvár.

A magyar katolikus parasztság is használta az üvegképeket.

Búcsúkon árusították. Az emberek szívesen adták fiataloknak nászajándékul. A „szent sarokra"' függesztették, egyet jobbról, egyet balról. Ha nagytakarításkor levették, énekelve, imádkozva tették vissza. Ha divatosabbra cserélték, a régit nem volt szabad eladni, vagy megsemmisíteni. Ilyenkor a padlásra került. Mezőkövesden szépen leterített asztalra tették, elé mécsest és virágokat, Ott imádkoztak.

A Magyar Néprajzi Múzeum mintegy 400 darabból álló gyűjteményt őriz, üveg-, tükör- és ikonképekből, az 1885-ös és az 1896-os Millennium Kiállítás anyagából.

Az ábrázolásokon *Jézus* és *Mária*. Bibliai történetek. Utolsó vacsora. Krisztus a keresztfán. Pieta. Pantokrátor. Jézus szíve. Mária szíve. Angyali üdvözlet. Fájdalmas Istenanya. Bűnbánó Magdolna.

Védőszentek felsorolhatatlan névsora: András, Antal, Balázs, Borbála, Dorottya… Házi áldás.

Van olyan üvegkép is, amin már egy asszszony fotója van ráillesztve, köréje virágot festettek. Csíkból ismerünk egy vadászjelenetet is.

Ritkasága miatt megemlítem, hogy *Osswald Ferdinánd* (1698-1776) Sopronban, az üvegképfestő műhelyében portrékat és házassági emléklapokat is készített a szentképek mellett.

Az üvegfestés sok mindenben különbözik a szokásostól, már csak azért is, mert meg kell majd fordítani az üveglapot és akkor, ami jobb oldalon volt, az a színén a bal oldalra kerül.

Vikol Kálmán és tanítványai

A fényeket előbb kell felfesteni, csak azután azt, amin tulajdonképpen van a fény. Viszont a színek száradás után elevenebbek maradnak az üveg miatt, különösen, ha fekete kontúrokat használunk, ami minden színt felerősít. Ekkor viszont az ábrázolás veszít a térbeliségéből.

A Dávid Krisztián Imre kiállításának címében levő „emberek” megjelölés kisméretű portrékat jelent. Nők, férfiak, gyermekek. Fiatalok, öregek. Köztük ismert, örmény gyökerű rokonok, például *Zakariás Péter* Karakteresek.

„Több volt” – mondja Krisztián, de az elmúlt, hat évben, mióta festi őket, sokat elajándékozott belőlük.

Bár csak arcok, nekem mégis *Kosztolányi* négy sora jut az eszembe

...”szíveket gyűjtöttem. Elhanyatló
kedves főket, jó aggok kékerű
áldott kezét, kisgyermekek csodás
seprő pillájú, bűvös szemeit”.

A tájak, városok csoportosítású képek szépen komponáltak, változatosak, dinamikusak. A színek érzelemgazdagok. Egyik képén nemcsak az üveglap hátoldalára, de a színére is ráfestett. Ráadás az apró darabokból álló, színes ikon sorozat. Simogató tenyérbe kívánkoznak. A türelem, a szeretet produktumai, a kiállítás kis ékszerei.

A megnyitót hangulatossá, vidámmá varázsolták a „Kálmán bácsi zenedéjéből” jött gyermekek, akik különböző vidékről való erdélyi népdalokat énekeltek, amit tanárukkal, *Vikol Kálmánnal* együtt citeráva1 kísértek. Kedves hangjuk betöltötte a termet és a közönség boldogan velük énekelt.

Programajánló – Meghívók

Fővárosi Örmény Klub

2019. május 16-án, csütörtök 17 óra

Helyszín: ÚJRA a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál terme, Budapest V. Városház u. 7. szám felől (II. belső udvarban)

Műsor: *Nagy Lenke* teológus, újságíró: Vallás és politika – előadás

Vendégünk: *Görgey Zsuzsanna*, a Görgei kör elnöke, aki a tábornok emlékének őrzéséről és hírnevének helyreállításáról, valamint *Dr. Szőőr Anna* jogász, aki a közvélemény formálásáról beszél.

A zenés kikapcsolódást Fővárosi Örmény Közösségi Tér éneknövendékei biztosítják, örmény és magyar zenével.

Fellép: *Kálvin Tamás* és *Juhász Thália*

Rendezi: Fővárosi Örmény Önkormányzat

Támogató: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Fővárosi Örmény Klub

2019. június 20-án, csütörtök 17 óra

Helyszín: ÚJRA a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál terme, Budapest V. Városház u. 7. szám felől (II. belső udvarban)

Nagy Gyöngyvér: *Mezei József* festőművész, költő, polihisztor bemutatása vetített képes előadással

Rendezi: XV. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat

Támogató: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Dr. Benedek Katalin

Szent László és az Örmény Biblia

Tisztelt rokonaink, barátaink, ismerőseink!

„A zománcozás a magyar nép történelmi kincse, amire büszkeséggel kellene tekintenünk.”– vallja *Lázár Imola*. Rendkívül gazdag, több ezer éves történeti múlttal rendelkező műfaj, ugyanakkor a teremtés folyamatának újra átélése. A földnek, a víznek, a tűznek egymáshoz kapcsolása, alkotó alkalmazása. A zománc, miközben végleges formáját elnyeri, olvadék állapotában az izzó, fortyogó magmához hasonló. Az alkotó feladata a tőle független fizikai és kémiai folyamatokat befolyásolni, illetve azok határait megszabni.

A magyarörmény származású *Lázár Imola* erős nemzettudattal és szakralitás iránti érzékkel rendelkezik. A zománcozás az egyik lételeme. Ez történelem és technika kettőse. Tudatában van, hogy mindez nemzeti érték, meg kell becsülni. A hit, a vallás, a történelem tiszta források. Szenvedéllyel végzi munkáját, eltökélt és elhivatott művész, aki nem adja föl elképzeléseit. Ezt már küldetéstudata sem engedné. Eddigi alkotói munkásságának két nagy és egységes tematikájú műegyüttesével találkozunk: az *Örmény Bibliá*val és a *Képes Krónika* iniciáléi közül Erdély védőszentjének, *Szent László*nak alakjával. Ha felületesen az Örmény Biblia zománcképeire pillantunk, akkor valószínűleg az eredetileg marhabőrre festett kötet lapjainak zománcba másolását értékeljük. Ez is hatalmas teljesítmény! Azonban, szemügyre véve a zománcozott vörösréz táblákat, megnyilatkozik előttünk Lázár Imola, a művész, aki becsempészi ide művész-önmagát. Elsősorban az ornamentikánál és díszítő motívumoknál, valamint a háttér megfestésénél él a kínálkozó lehetőséggel. De mindig csak úgy és csak annyira, hogy azzal az eredeti szándék és a kép hitelessége ne sérüljön. Alázattal, beleérzéssel és tudással követi a Biblia eseményeit, szinte a szerzetesek lelkületével hajlik a készülő ábrázolások fölé. Hallatlanul összetett munka az övé. Az óörmény betűkkel

Dr. Benedek Katalin művészettörténész

Zárugné Tancsin Katalin, zuglói örmény elnök

írott szövegeket az örmény nyelvészek sem igen tudják olvasni! Az ismeretlen szöveg nem, de a történet-mesélő képecskék voltak a művész segítségére. Az Örmény Biblia egyben az örmény történelem hiteles forrása is. Ez a nép ugyanis a mai napig mindent a valláshoz kapcsol. Ezért náluk a Biblia és történelem egybe tartozó egész. Így találkozhatunk benne *III. Trdat király* és *Világosító Szent Gergely* alakjával. Történelmük nagyságai ők, nekik tulajdonítható, hogy az örmény nép a világon elsőként vette föl a kereszténységet. Az Örmény Bibliát egy speciális anyaggal írták és festették. Lázár Imola művészi munkájának része a helyes szín megtalálása, annak ismerete, hogy a formákba történő szerves betagolást követően, a zománcnak égetés után milyen színe lesz. Ennek a tudásnak köszönhetjük, hogy most gyönyörködhetünk az úgynevezett örmény kékben és vörösökben. Ötven mű készült az Örmény Bibliából. Jeleneteket láthatunk *Jézus* élettörténetéből, őszinte naiv bájjal festve áll előttünk a négy evangélista, az Írástudó és természetesen megjelenik az örmény kereszt, a hacskar is. Az arra legméltóbb helyeken, Ecsmiadzinban az örmény vallási központban és a Vatikánban is őrzik Lázár Imola remekeit. *II. Garegin* örmény katholikosz személyesen vette át. Az alkotó munkássága szerves egész. Ezt tanúsítják az örmény királyok arcmásai, a 13 örmény főváros címerei, jelképei. Ugyanilyen lelki, szellemi elkötelezettséggel nyúl a magyar történelemhez. 70 centiméteren zománcba égette Nagy-Magyarországot a 64 vármegyével és azok címereivel. Zománcba ültette a szárnyas angyalos magyar nagycímert. Szándéka még a magyar királyok arcképeit megalkotni. Művészi programjának kimagasló pontja, nagy álma, a *Kálti Márk* féle Képes Krónika iniciáléinak zománcba fordítása. 150 képről van szó. Hozzákezdett álma megvalósításához. Itt látjuk az artisztikusan, aprólékosan megörökített *Szent László* koronázását és

a templomépítést. A hányatott sorsú Képes Krónika 1360 körül pergamenre készült, a magyar nép középkori történetét beszéli el. „A magyarok régi és legújabb tetteiről, eredetükről és növekedésükről, diadalaikról és bátorságukról.” Egyre gyarapszik a Krónikához szánt akvarellek száma (ugyanis ilyenkor ő festőművész!) néhány közülük már megkapta végleges zománc formáját. Tudvalévő, hogy a műhely hátteret igénylő munka kizárólag kézi munkával végezhető, a sorozatgyártás kizárva. A Képes Krónika nemzeti érték. Ezen értékek kezelése, megbecsülése híven tükrözi mindazon személyeknek és a kormánynak nemzeti érzületét, akik ezekért felelősek. Lázár Imola határozott célja, hogy a magyarság kincset érő tudását a zománcképes Krónika által is eljuttassa hozzánk. Elindult az úton és nagy művészi vállalkozásához támogatókat keres. Reméljük, hogy talál, és akkor meg sem áll a győzelemig. Lényeges az is, hogy ő hungarikummá nyilvánítaná az erdélyi zománcot mint készítési eljárást. Miközben a múltban kutakodik és alkot, azonközben motorbiciklik karosszériájára képzel és készít zomándíszítést és zománctapétát tervez. *G.Dépardieu* francia színész számára dekorált borosdobozt. Tűzzománc berakásos bútortervei vannak és természetesen ékszerek, de még zománccal díszített fehérneműket is találunk alkotói birodalmában. A tűzzománc tartós, ellenáll a korrózíónak, még a lakástüzet is túléli.

A szászrégeni születésű művésznek eddig mintegy negyven önálló kiállítása volt.

Lázár Imola és a tűzzománc együvé tartozása olyan szoros kötelék, hogy arra gondolhatunk, ők talán kölcsönösen egymást választották.

Budapest, 2019. március 11.

ELISMERÉSEK NEMZETI ÜNNEPÜNKÖN

Ahogy minden évben, úgy 2019-ben is számos honfitársunk részesült elismerésben nemzeti ünnepünk alkalmából.

Közülük *Jankovics Marcell* rendező, író, grafikus a közmédia életműdíját, a Csoóri Sándor-díjat vehette át.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület nagy tisztelettel és sok szeretettel gratulál magyarörmény díjazottunknak és további sikeres munkát kíván mindannyiunk örömére.

Szerkesztőség

Kövér István

Megemlékezés családunk beköltözésének 350. évfordulójáról

Előzmények

Széles körben ismert, hogy hagyományaink szerint őseink a Bagratidák fővárosának feldúlása után, 1239-ben menekültek el Ániból. Előbb a Kaukázus lábainál folytatták harcukat a tatárokkal, majd Áninak 1319-ben történt végleges pusztulása után sokan a Kim félszigeten telepedtek meg, a Genovaiak fennhatósága alatt [pl. Kaffa (ma Feodoszija)]. Azonban a félszigetnek a tatárok által 1475-ben történt feldúlása után a túlélők egy része, megállókkal ugyan, Lengyelországba költözött. Onnan azonban az erőszakos térítési kísérletek miatt Moldvába visszatelepültek, majd onnan véglegesen Erdélybe telepedtek át, új hazát találva.

Nos, ennek a körülményeit szeretném egy kicsit megvilágítani, miért akkor, és miért ide telepedtek le őseink..

Lengyelország

II. János Kázmér lengyel király (Waza) (1609. – Nevers, 1672.) Lengyelország királya 1648–1668 között. (Apja révén igényt tartott a svéd trónra is.) Trónra léptekor nehéz helyzetben volt az ország, részben külső (orosz, német, svéd) terjeszkedő törekvések, részben pedig a kozák-lengyel háború miatt, amely Ukrajnában tombolt. 1648. januárjában, *Bohdan Hmelnickij*t a Zaporizzsjai Szics főhetmannak választotta meg. A krimi tatár-kán *Tuhaj-bej* vezérletével egy hordát küldött a kozákok támogatására, míg a hetman igyekezett rávenni a kánt, hogy teljes haderejével szálljon harcba. A nemesi elnyomás miatt fegyvert fogott Hmelnickij több súlyos vereséget mért a lengyel elit erőkre. De szövetségese, a tatár-kán békére kényszeríti Hmelnickijt. A harcok két éven belül kiújultak, ám János Kázmér seregének sikerült döntő győzelmet aratnia 1651-ben a bereszteczkói csatában.

A svéd hadsereg a kor legmodernebb hadereje volt, de gyors sikereit lengyel területen a főnemesség árulása segítette elő: több főúr saját önállóságra törekedett. Varsó és Krakkó elvesztése után Magyarországon, azt követően Sziléziában próbált menedéket találni az őt üldöző svédek elől. Ám míg a lengyel nemesség nem volt hajlandó a svédek ellen harcolni, megtette azt a paraszti lakosság és a kisnemesség, amely a svéd katonaság rekvirálásai és súlyos visszaélései miatt lázadt fel, s sikerült megvédeni a Jasna Góra-i magyar alapítású pálos kolostort. A svéd király segítségül hívta *II. Rákóczi György*öt, akire a lengyel–litván–tatár haderőnek szintén sikerült vereséget mérni. János királyt a trónon 1669-ben *Michał Wiśniowiecki* lengyel nemes követte *I. Mihály* (1640–1673) néven, mint Lengyelország királya és Litvánia nagyfejedelme 1669–1673 között. 1672 nyarán a török szultán vezette főseregra havasalföldi és a moldvai hadakkal ostrom alá vette a török-lengyel határon

álló Kamieniecet. Az ostromhoz rövidesen csatlakozott a kán és *Petro Dorosenko* vezette kozák-tatár sereg is. Néhány héten belül az erősséget bevették, s Délkelet-Ukrajnát és Podóliát a törökök teljesen birodalmukhoz csatolták.

(Erről szól Sienkiewicz világhírű trilógiája: Tűzzel, vassal - a kozákok elleni háború, Özönvíz – a svédek elleni honvédő háború, A kis lovag - a délről betörő török elleni háború és Podolski Kaminieniecz védelme)

Magyarország

A törökök *Luxemburgi Zsigmond* uralkodása idején kezdtek betörni a Magyar Királyság területére. Ekkor a király kiépíttette a déli végvárrendszert. 1440-ben I. Ulászló került a trónra, majd 1443-ban a király és Hunyadi vezetésével megindult a „hosszú hadjárat" a török ellen. 1444-ben Várnánál támadást intéztek a török ellen, de az ígért európai segítség elmaradt, ezért a magyarok vereséget szenvedtek. *I. Ulászló* életét vesztette a csatában, és 1444-ben a még kiskorú *V. László* került a trónra, *Hunyadi*t pedig kormányzóvá választották 1446-ban. Az 1448-ban indult balkáni hadjárat a rigómezei csatában – mivel *Szkander bég* segítsége elmaradt – súlyos magyar veréséggel zárult. 1453-ban Konstantinápoly török kézre került, és a törökök következő célja Nándorfehérvár megszerzése lett. Ez 1456-ban, a nándorfehérvári csatában nem sikerült nekik, ezután hosszú ideig nem került sor a szultáni főerők bevetésére Magyarország ellen.

A hosszú – vagy más néven tizenöt éves-háború (1591/1593–1606) a dunai Habsburg-monarchia és az Oszmán Birodalom összecsapása volt a Magyar Királyság területén. A Habsburgokkal szövetségben harcolt az Erdélyi, a Havasalföldi, a Moldvai fejedelemség, a Német-római Birodalom és a pápai állam támogatásával. A háborúhoz több európai állam és török uralom alatt élő nép, így a szerbek és bolgárok is csatlakoztak, akik közül sokat hajdúk közé szerveztek. A kezdeti keresztény sikerek után az erőviszonyok kiegyenlítődtek, így 1606-ban az eredeti állapothoz képest lényegében kevés változtatással zárult.

Az 1520-as évek elején az oszmánok nagy lendülettel támadtak a déli magyar végvárrendszerre, és azt sikeresen át is törték. Ezt követte az ország belseje ellen intézett támadás 1526-ban, amely a mohácsi vereséghez és azt követően az egységes Magyar Királyság felbomlásához vezetett. A kirobbanó magyar belháborúnak véget vetve 1541-ben az Oszmán Birodalom elfoglalta Budát. Ezzel a Magyar Királyság három részre szakadt: a Királyi Magyarországra, a Keleti Magyar Királyságra (1570-től Erdélyi Fejedelemség), illetve a hódoltság területére.

I. Lipót magyar király *Zrínyi Miklós* grófot nevezte ki a hadsereg főparancsnokának. Azonban a bécsi udvar Zrínyit politikai ellenfélként kezelte, ezért Lipót visszavonta fővezéri kinevezését és *Montecuccoli*t nevezte ki helyette, aki azt az utasítást kapta, hogy csak akkor bocsátkozzék harcba, ha a török Bécset fenyegeti. A következő évben a keresztények több győzelmet is arattak a törökökön, igaz, Zrínyiújvárt elvesztették, de Szentgotthárdnál nyílt csatában felülkerekedtek a nagyvezír ötszörös túlerőben levő hadán. Ennek ellenére megkötötték a szégyenletes vasvári békét, melyben

például a török ragaszkodott ahhoz, hogy Zrínyiújvár soha többé ne épüljön fel.

Erdély

Az 1655-ben Lengyelország és Svédország közt újabb háború tört ki. A svédek ellen viszont egy hatalmas koalíció jött létre, s hogy *X. Károly Gusztáv* svéd király el ne veszítse a háborút Rákóczi segítségét kérte 1656 végén a prostki vereség után, felajánlva neki Dél- és Közép-Lengyelország egy részét, ahol új királyságot alapíthat. *II. Rákóczi György* 1657 januárjában, nem törődve a Porta tiltakozásával, szövetségben a svédekkel hadat indított *János Kázmér* lengyel király ellen, kiegészülve a moldvai és havasalföldi csapatokkal. A hadjárat első szakaszában sikeres volt: bevette Krakkót, aztán bevonult Varsóba, de alighogy találkozott a svédekkel, a királyuk magára hagyta őt az országát ért újabb dán támadás miatt. Rövidesen magára hagyta hadait, amit *Kemény János*ra bízott, de akit a határnál elfogott a tatárkán. Székelyföldet rövidesen a török és tatár hadsereg pusztította.

1658. október 11-én *Barcsai Ákos* személyében új fejedelmet választottak, mire Rákóczi haddal indult trónja visszafoglalására. Barcsai ellen győzedelmeskedett, de *Szejdi Ahmed*, a budai pasa a szászfenesi csatában, 1660. május 22-én vereséget mért Rákóczira. A csatában kapott fejsebébe halt bele 1660. június 7-én. A török ezután elfoglalta Váradot is.

Apafi Mihály (Ebesfalva, 1632. – Fogaras, 1690.) részt vett a moldvai hadjáratban (1653), a havasalföldi (1655) és a lengyelországi (1657) hadjáratokban, s az erdélyi főseregmaradékával együtt őt is fogolyként a Krímbe vitték, ahonnan 1660 novemberében, három év raboskodás után tért csak haza, mivel családja csak nagy nehézségek árán tudta összeszedni a kiváltásához szükséges pénzt. A zavaros politikai helyzet miatt a birtokaira vonult vissza. *Ali pasa* 1661. szeptember 14-én a Libáncsmezőn, Marosvásárhely közelében Apafi Mihályt tette Erdély fejedelmének. Fejedelemmé válása után minden erejét hivatásának, Erdély viszonylagos önállósága megőrzésének szentelte. Reálpolitikus volt, s csak látszatra törökbarát, noha kényszerűségből több Habsburg-ellenes katonai akcióban részt vett (1663, 1679, 1683). A dicsőséges 1664-es hadjárat során már készült, hogy az erdélyi seregek élén csatlakozik a Magyarországot felszabadító császári hadakhoz, a szégyenteljes vasvári béke (1664. augusztus) azonban hamar kijózanította, hiszen kiderült, hogy sem a császár, sem a szultán nem volt tekintettel Erdély érdekeire. Erdély Apafi korai időszakában a viszonylagos nyugalomban újra fejlődésnek indult mind gazdasági (az ipar fellendítése, görgényi papírmalom megjavíttatása a könyvnyomtatás végett, a vajdahunyadi vashámor építése, az üveggyártás újraindulása, a posztószövés fellendülése), mind kulturális téren.

Folytatjuk

2019. március 13-án a Nemzeti Táncszínház Nagytermében *A jövő csillagai* címmel fiatal táncművész palánták is bemutatkozhattak a nagyközönségnek. A II. részben Lászlóffy-Lanier: Through the looking glass c. számát *Lászlóffy Emőke*, III. évfolyamos hallgató szerezte, koreografálta és előadta nagy sikerrel. Örültünk, hogy jelen lehettünk ezen a szép előadáson.

M

Molnár Melinda

Nincs olyan örmény, aki valaha felejteni tudná a genocídiumot

A 104 éve történt örmény népirtásra emlékezett péntek este a székelyudvarhelyi Magyarörmény Kulturális Egyesület tagsága. Nyitányként megkoszorúzták a helybéli magyarörmény emlékhelyet, majd a városi könyvtár látvány- és hangzóanyag-termében *Szász Tibor András*, örmény gyökerű felsősófalvi református lelkipásztor szólt a 20. század első népirtásáról, és levetítették az *Eltitkolt holokauszt* című dokumentumfilmet.

„Egy éve, hogy felavattuk ezt a magyarörmény emlékhelyet, melyet elsősorban a székelyudvarhelyi magyarörmény közösség számára állítottuk, de az 1915-ben, a törökök által elkövetett gyalázatos örmény népirtásra történő emlékezés helyéül is szolgál” – idézte fel a koszorúzási ünnepségen *Minier Ottó*, az egyesület elnöke. Kacskar, azaz kőtömb. Kifejtette: az emléktáblán egy örmény kereszt is látható. Kacskarnak nevezik, de a kacskar szó nem örmény kereszt-jelentésű, hanem határkő, jelzőkő. Ázsiában a Selyemutat nagyméretű kőtömbökkel jelölték ki, ezt nevezték kacskarnak. Később a keresztény örmények a kőtömbökre keresztet vésték – népi motívumokkal és ünnepi jelenetekkel díszítették. Miután az udvarhelyi magyarörmény emlék-kacskarnál elhelyezték a kegyelet koszorúit, egy perc csenddel adóztak a genocídium áldozataiért és egyben a székelyudvarhelyi magyarörmény elhunytakért.

Jobbról: Minier Ottó elnök

A lehetetlen emlékezés „Nézzünk szembe a múlttal! – hallottuk számos alkalommal. Szembenéztünk. És általában azzal is maradtuk. Ahogy távolodnak a múlt korszakok szörnyűségei, annál több a kitakart, szemérmesen elfedett kép, egyre több a 18 éves korhatáros beléptető. Ezek már nem az áldozatok túlélő utódainak érzékenységét védik, hanem a közömbös, agresszív, valóságot kendőző leszármazottak lelkivilágát óvják – emlékeztetett Szász Tibor András. – (…) De a rossz lelkiismeret vagy a lelketlenség fejhangjaitól függetlenül, rettenetesebb az a némaság, mely a tudatlanság és a közömbösség öltözetét ölti magára.” Személyesen megélt példával szemléltette: nincs jóvátétel. „Áldozatként megbocsáthatsz, felejthetsz. Átrendezheted tudatodat. Átutalhatod a terhet a korszakok gonoszságára, ahol mindenki szenvedett. Ahonnan sokan nem jöttek ki élve, de sokan jöttek ki gazdagon, míg megint mások jóvátehetetlenül tönkretéve vánszorogtak tovább. Egy ember halála tragédia. Egy pár tucat ember megölése szörnyű bűntett. Százezrek módszeres legyilkolása értelmezhetetlen. Mondhatjuk azt, hogy nem lehet elfelejteni. Pedig dehogynem! Ahogy a felejthetetlen nagymama, a pótolhatatlan édesapa alakja két-három generáció alatt kikopik a világból – az elenyésző keretek, koordinátarendszerek tűntével –, így eltüntetett populációkról pár torz és csonka helyi emlék marad. Vagy annyi sem. Az ember elmúlik, és helye sem ismeri meg többé! – idézte a Bibliát az előadó. Vallja: Nincs a történelemnek „mi lett volna ha…” tere. (…) A történelem nem a hazug és mindig változtatható, cenzúrázható és újraértelmezhető könyvek lapjain él tovább. Még csak nem is a győztesek írják. A génekbe van beleégve, -nőve. Minden sejt hordozza a transzgenerációs emlékeket. Áldozatét és bűnösét egyaránt. Ezért szenvedünk; nem tudjuk, miért depresszióznunk, bizonytalankodunk. Majd a mai Örményországban szerzett tapasztalatait így foglalta össze: „Nem lobognak többé Áni zászlai a *Bagratuniak* kereszthordó oroszlánjával. (…) Nem ül a gyöngypapucsos pap naphosszat régi és szentségtől kormos temploma hűsén, imádkozva és lelkeket simogatva. Nem járnak békés karavánok a Selyemúton. A félelem, megkeseredés, a szegénység a bozótos romok töviseibe akadt – a hajdan vérrel öntözött keresztutakon. És nem érti senki az elfeledett tájon, hogy hova tűnt onnan az áldás és békesség – úgy látszik, mindörökre.” Tanúk, vallomások. A megemlékezés végén levetített, Eltitkolt holokauszt című dokumentumfilm archív felvételekkel, túlélők vallomásaival rendkívül érzékletesen és szívszorítón mutatja be a 20. század legelső, közel kétmillió áldozatot követelő népirtását, az örmény genocídiumot.

Zárásképpen Minier Ottó néhány fotót mutatott a tavalyi örményországi zarándoklatukról, és a genocídium jereváni emlékhelyén előző nap, a megemlékezésről készült felvételt.

Fotó: Barabás Ákos

(Ezt a cikket a Székelyhonról másolták: https://szekelyhon.ro/aktualis/nincs-olyan-ormeny-aki-valaha-felejteni-tudna-a-genocidiumot)

Tóth G.-Keller Linda és Koncz Eszter

Március 30-án a *Jelen/lét fesztivál* keretében az Artashat Örmény Nemzetiségi Színház előadásában láthattuk a *Genocídium* c. színművet a Nemzeti Színház *Kaszás Attila* termében. Szereplők: *Tóth G.-Keller Linda*, *Koncz Eszter*, Pintér Gábor.

Gratulálunk a nagy sikerhez.

Szerkesztőség

Az Örmény Genocídium 104. évfordulóján

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!
A mai napon azért gyűltünk össze, hogy megemlékezzünk az örménység történetének legtragikusabb eseményéről, az Örmény Genocídiumról, amelyet az örmények így neveznek: Mec Jeghern, azaz Nagy Mészárlás. A Török Birodalom vezetése 1915-ben úgy döntött, hogy a területén élő örmény kisebbséget a legkegyetlenebb módon, az etnikum kiirtásával meg kell szüntetni.

Idézzük fel röviden, hogy mi is történt. Az örmények 3500 éve élnek a Kis-Kaukázustól Szíriáig terjedő hatalmas területen. 2500 éve annyira benépesítették ezt a területet, hogy örmény államok jöttek létre. Örményország a történelem során nem volt mindig önálló, a szomszédos nagy birodalmak – nyugatról Róma, Bizánc, keletről pedig Perzsia - vetélkedtek érte. A XI. századtól azonban Ázsiából érkező török törzsek vetettek véget létének. Ezután kisebb örmény államok még fennmaradtak ugyan, de a XVI. századtól a területen az Oszmán (Török) Birodalom és a Perzsa Birodalom osztozkodott. A XIX. században már szinte az egész területet a törökök birtokolták. Északon egy kis részt elfoglalt a cári Oroszország, ez a rész felel meg a mai Örményország területének, amely a történelmi Örményországnak kevesebb, mint egy tized része.

Az örmények ügyes kereskedők, tehetséges értelmiségiek. Már a Bizánci Birodalom idején részt vettek az állam vezetésében, bizánci császári dinasztiát is alapítottak, a politikai elit tevékeny részét képezte a konstantinápolyi, a későbbi sztanbuli közéletnek. Vallásukat a mohamedán Oszmán Birodalomban is megtartották.

A XIX. század a nagy nemzeti öntudatra ébredések kora volt. Ekkor születtek a nemzeti himnuszok, valamint a nemzetállam gondolata. A törökök etnikailag és vallásilag egységes államot akartak, sőt az egész ázsiai törökséget egyesíteni akarták. Útjukban álltak a keresztény vallású örmények, görögök és szírek. E három nemzetiséget egyszerre, az I. világháború idején pusztították el.

Az örmény genocídiumnak három nagy fázisa volt. Az első korszakban, a XIX. század derekától szervezetlenül folytak az irtogatások. A létükben fenyegetett örmények ekkor költöztek tömegesen Grúziába. A második, jóval véresebb szakasz a XIX. század végén kezdődött, ekkor

voltak évek, amikor csaknem 100.000 örményt pusztítottak el, összesen pedig 1 milliót. Az ifjútörökök kormánya azonban a kedvező pillanatra, a világháború kitörésére várt, hogy feltűnés nélkül és gyorsan végezzenek a még ekkor is nagyszámú örménységgel.

1915 április 24-én elkezdődött a Nagy Mészárlás. Konstantinápolyban több száz vezető értelmiségit - orvosokat, ügyvédeket, politikusokat, művészeket, gazdasági szakembereket – fogtak el és végeztek ki, levágott fejüket közszemlére téve a város főtérén azzal, hogy így fog járni minden örmény. A mai napig ezen a napon emlékezünk meg az Örmény Genocídiumról. Ezen a napon ugyanis a török kormány tagjai, élükön a hadügyminiszterrel, *Enver* pasával, elrendelték az örmény nemzetiség teljes megsemmisítését. A *Talaat* és *Dzsemal*, valamint Enver pasa által kidolgozott módszerek között szerepeltek a helyszínen történő kínzások és kivégzések, a kiéheztetés, a nők megerőszakolása. Másokat gázkamrákba tereltek és ott végeztek velük. Voltak, akiket nagy bányagödrökbe tereltek és olajjal leöntve meggyújtották őket. A nagy részüknek azonban azt parancsolták, hogy két órán belül szedjék össze legfontosabb holmijukat, és ezután menetelésre kényszerítették őket az ekkor még Törökországhoz tartozó közel-keleti sivatagos részek felé. Sokan már útközben elpusztultak, másokkal a törökök végeztek.

Azok, akiknek sikerült élve megmenekülniük, Szíriába, Libanonba, onnan pedig Európába és Amerikába távoztak. A Nagy Mészárlás idején kiirtott örmények száma eléri a másfél milliót, ha a közvetlen előzményeket is hozzávesszük, mintegy 2,5 milliót. További milliókat tesznek ki a Közel-Keletre, Európába és Amerikába menekülők.

A törököknek azonban nem sikerült a tervet észrevétlenül végrehajtaniuk. Az eseményekről a jelenlevő angol, francia, német konzulok és más szemtanúk értesítették a nyugati országokat. A magyar parlament erdélyi örmény képviselői felszólaltak, és kezdeményezték, hogy hazánk tiltakozzék. Az Osztrák-Magyar Monarchia azonban a háborúban Törökország szövetségese volt, ezt nem tehette meg. A neves osztrák író, *Franz Werfel* lebilincselő regényt írt az ellenálló örmények egy csoportjának hősies küzdelméről *A Musza Dag negyven napja* címmel. A genocídiumról tudósító dokumentumok nyilvánosságra kerültek, és mára már sok ország ismerte el hivatalosan az Örmény Genocídiumot. De Törökország még mindig tagadja.

Az Örmény Genocídium azonban ezzel még nem ért véget. A Szovjetunióban négy alkalommal történt szervezett népirtás az örmények ellen, legutóbb a karabahi háború idején.A legszomorúbb azonban, hogy az örménység eltűnése, beolvadása ma azokban az országokban a leggyorsabb,

Az Örmény Genocídium emlékmisét május 1-én Vartan atya celebrálta az Orlay utcai Örmény Katolikus Templomban

ahova az örmények menekültek. S talán ez a legkomolyabban fenyegető genocídium. Míg az erdélyi örménység a XVII. század elejétől a XX. század elejéig, három évszázadon keresztül őrizte az erdélyi örmény nyelvet, és még ma is vannak olyanok, akik ezen a nyelven énekelni tudnak, addig a nemrég hazánkba érkezett örmények gyermekei, szüleik minden erőfeszítése ellenére, jobban beszélnek magyarul, mint örményül. Ennek egyik oka csak az örmény iskola hiánya.

A legfontosabb feladatunk tehát, hogy a fiataloknak továbbadjuk az örmény identitást. Ennek eszköze az örmény iskola - főleg a nemrég hazánkban letelepedettek számára –, a kulturális identitás erősítését szolgáló tanfolyamok, kulturális rendezvények, valamint az örmény nyelvű liturgia. Az örmény közösség megerősítése.

Jerevánban, az Örmény Genocídium emlékműve mellett ott áll az újjászületést szimbolizáló oszlop. Tegyünk meg mindent azért, hogy Magyarországon az örménység újjászülessék és virágozzék.

(Elhangzott 2019. április 24-én, 18 órakor az Örmény Genocídium 104. évfordulóján, az örmény katolikus templom Orlay u-i emléktáblánál dr. Issekutz Sarolta előadásában, majd koszorúztak a jelenlévők.)

Örmények Gyergyóban

„Örmények Gyergyóban” c. fotókiállítás a XV. ker. Örmény Nemzetiségi Önkormányzat és a *Tóth József* Galéria rendezésében (Válogatás a Gyergyószentmiklósi Fotó Klub és a Médiakaland Ifjúsági Csoport képeiből) és a Gyergyói-, a Szépvízi-, és a Marosvásárhelyi örmények c. könyvek bemutatására és ismertetésére invitált a meghívó, március 3-án a XV. kerületi Tóth József Galériába, a Páskomliget u. 47-be.

A megjelenteket köszöntötte: *Tóth Csaba*, a Galéria vezetője és *Nuridsány Zoltánné* elnök.

Nuridsány Zoltánné és Kulcsár László

Juhász Endre duduk művész, jobbról: Tóth Csaba galériavezető

A kiállítást megnyitotta: *Kulcsár László* elnök. A könyveket bemutatta: Puskás Attila elnök.

Közreműködött: *Csibi Krisztina* ének, *Juhász Endre* dudukművész.

A szép kiállítás megnyitója egyben a Tóth József Galéria megnyitásának ünnepe volt. A kétszintes galéria és közösségi tér létrehozója *Tóth Csaba* erdélyi származású építőmérnök, (*Tóth K. József* édesapja).

Nyáron székely, csángó, magyar-örmény és magyar gyermekek vendégfogadására és tartózkodására is alkalmas a terület. Múlt nyáron már szakaszosan 30 gyermeket látott, hosszabb rövidebb ideig, vendégül Csaba, megtervezett programokkal és ellátással.

Megtelt mindkét helyiség, sőt az előtérbe is szorultak a késve érkezők. A míves fotók, a gyönyörű táj és az örmény templom, valamint az épületek elbűvölték az érdeklődőket. Kulcsár László rengeteg munkát fektet a gyergyói örmény közösség összetartására és a fiatal utánpótlás nevelésére. Nyári gyergyói táborain a kerületi fiatalok is részt vesznek

s szellemi, lelki és identitás őrző előadásain a hitélet szerepét is fontosnak tartja. Már két budapesti ifjú megkeresztelkedett a gyergyói Örmény Katolikus Templomban az évek folyamán!

Csibi Krisztina, acapella énekelt csodálatos örmény gregorián dalt. Igen tehetséges és fényes jövő vár rá, ha jó zeneiskolába kerül és szorgalmasan gyakorol. Juhász Endre, mindenki örömére bravúrral szólaltatta meg más-más hangolású dudukjait, örömteli örmény népzenével. Puskás Attila bemutatta a három örmény településről szóló könyvet és ecsetelte létrejöttük nehéz körülményeit. Az ünnepséget jó hangulatú fogadás zárta finom falatokkal.

A XV. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat, további sikeres rendezvények létrehozását tervezi Tóth Csabával, közös rendezésben.

Dr. Cs. G.

Chirmiciu András

Régészeti „apróbazár” (részletek)

Déva és Szászváros azonban teljesen más eset. Évszázadok óta folyamatosan lakott területek lévén, a megyeszékhely és a német lakosságának köszönhetően jelentős polgári múlttal rendelkeznek, tele vannak régészeti leletekkel. Szászvároson, az óvárosban szinte bárhol ásnak, biztosan valamilyen régészeti leletre bukkannak: többnyire lakóházakra, esetleg templommaradványokra. Kastélyokra, palotákra, várromokra, vagy hasonló történelmi jelentőségű régészeti hagyatékra azonban nem számítanak, ezek ugyanis megmaradtak.

Déva központjában, a városháza előtti téren, majdnem *Traianus császár* szobra alatt találhatók a rövid életű örmény templom maradványai. A református sál összehasonlíthatatlanul kisebb templom a tizennyolcadik században épült, 1806-ban viszont már nem létezett: aligha állt többet fél évszázadnál.

Forrás: Nyugati Jelen, 2008. április 17.

Gyertyánffy Ágnes

Kicsi, furcsa életem – II. rész

Előszó

Én az életben szinte semmit sem csináltam, velem csak történtek a dolgok. Hogy ezek a történések rajtam kívül mennyire érdekelhetnek mást, nagy kérdés. Talán csak annyiban, amennyiben általános történet, ami másokkal is megtörtént, s én egy vagyok a sok szemtanú közül. Kicsi, furcsa életem összefonódik kicsi, nekem végtelenül kedves hazám történetével, azzal, ami generációkkal előttem történt családom tagjaival is, és rajtuk keresztül velem is. A történelmi hűség kedvéért tehát megpróbálok igazat írni. Ebben Isten segítsen.

Azt szeretném érzékeltetni, hogy a XX. sz. történelme hogyan és milyen mértékben szólt bele egy kisember életébe, hogy hogyan éltem meg – alulnézetből – a század turbulens történelmét.

Bajorországi évek

Azután innen tovább telepítettek minket a lovakkal együtt a bajorországi **Kaisheim** városka melletti **Neuhofba**, ahol már rendes házakban laktunk és ahol elkezdtem járni a kaisheimi iskola első osztályába. Németül nem tudtam, magyarul olvasni viszont igen. Mire iskolába keveredtem, késő tavasz volt. Eleinte nem mertem a gyerekekkel játszani, mindig az iskola-épület körül bujkáltam, hogy ne kelljen velük játszanom. Én voltam az egyedüli magyar gyerek, a magyar családok szétspricceltek más bajor helységekbe, a lovakat egyelőre bajor parasztokhoz adták ki, mert elfogyott a széna és az abrak. De apám számon tartotta a lovakat, s 1947 őszén így jöhettünk haza az utolsó magyar ló-szállítmánnyal, közben intézte a lovak hazaküldését. B. Gulu szerint, ha akkor apám nem szedi össze Bajorországban a magyar tenyészállatokat, ma Magyarországon nem lenne lótenyésztés. Ez persze túlzás. Más magyar katonatisztek is dolgoztak ezen.

Persze az amerikaiak sem voltak angyalok, ők is sok lovat elzabráltak. Például egy Owens nevű százados *Szandtner Tibor* bácsi saját lovát akarta kikötni az istállóból és hazaküldeni Amerikába. Tibor bácsi tiltakozott, mondta a tolmácsnak, hogy sem az állami lovakat, sem a sajátját nem adja oda az amerikainak. Erre az belebokszolt Tibor bácsiba, aki erős, magas ember volt, de hátratántorodott és a díványra esett. Meghallotta ezt a szomszéd szobában a felesége, a kicsi, finom Gréti néni és tőle teljesen szokatlan módon kiperdült az amerikai százados elé és egy nagy pofont kevert le neki. A százados felemelte lovaglópálcáját és végig akart verni a kis filigrán asszonyon, de a tolmács (egy lengyel katonatiszt), lefogta a kezét és azt mondta neki angolul: „Nálunk Európában ez nem szokás”. (T.i. asszonyt lovaglóostorral verni). Gréti néni és Tibor bácsi így megmenekültek, de azért a lovat az amcsi csak elvitte.

Még a következő iskolaévben is Neuhofban laktunk, ami egy dombon épült kis település volt, onnan gyalog jártam le a kaisheimi iskolába. Anyám szeptemberben újból az első elemibe akart beíratni, hisz az előző tanévben csak 3 hónapot jártam iskolába és az elején még nem is tudtam németül, de a nagyon kedves tanító néni azt mondta, hogy ez a gyerek már tud németül és olvasni is jól tud, nyugodtan mehet a második osztályba. Persze azért még nem értettem mindent, de már együtt játszottam a német gyerekekkel. Azért voltak félreértések is. Egyszer azt kérdeztem anyámtól: „miért ül Szűz Mária hózentrágerben?" „Honnan veszed ezt?" Erre elkezdtem énekelni az előző nap tanult éneket: „Maria sitzt im Rosenhag und wiegt ihr Kindelein" (Mária a rózsalugasban ül és gyermekét ringatja). A „Rosenhag" szót „Hosentrag"- nak értettem és ezért tűnt a dolog olyan furcsának.

Aztán innen tovább kellett mennünk, ki merre látott, mert a lovakat elhelyezték bajor parasztoknál, az emberekre már nem volt szükség. Nagymama is hazament a fiához Székesfehérvárra (a nemzetibankos nagybátyámhoz). Itt tudtuk meg, hogy nagypapa, aki nem volt velünk, hanem Csabdin egy fiatal házaspárnál lakott, meghalt. Halála hősies volt, mert a beözönlő orosz katonák az ő házukba is bejöttek, a férfit málenkij robotra vitték, az egyik katona pedig a fiatalasszonyt akarta elkapni, de nagyapám, aki magas, erős ember volt, az asszony elé állt és meg akarta védeni. Az orosz puskatussal olyan erővel sújtotta fejbe 70 éves nagyapámat, hogy másnapra belehalt sérülésébe. De a fiatalasszony egérutat nyert és elszaladt a házuk mögötti erdőbe. Később ez a házaspár Budapesten meglátogatott minket és elmondták, hogy hogyan történt és hogy örökké hálásak nagyapámnak azért, amit tett. Ennek a fiatal házaspárnak az egyetlen 7 éves kisfiát néhány nap múlva egy orosz tank gázolta el, ő is meghalt.

Árpád, a legény is hazament a falujába, a tisztek közül sokan nagyobb német városokba igyekeztek vagy kivándoroltak Amerikába, féltek hazajönni, féltek az oroszoktól. Szomszédunk, az erdélyi földbirtokos *Korniss D.*, már nem énekelte többé: „Venite adoremus, venite adoremus…" a szép latin ádventi éneket, míg a disznóknak a krumplit törte (egy helybéli gazda alkalmazta a gazdaságában) – igaz, az ádvent is elmúlt már. Apámnak már addig is valami munka után kellett néznie, hogy legyen miből megéljünk. Kitalálta, hogy olyan fából készült cigaretta-dobozt készít, amit az amerikai katonák autóvezetés közben egy mozdulattal ki tudnak nyitni, és amibe éppen belefér az akkor divatos amerikai „Camel" cigarettacsomag. A doboz egyik oldalára pedig bajor nagyvárosok címerének matricáját ragasztotta. Érdekes, hogy ezeket még lehetett az agyonbombázott városokban kapni. Így München, Regensburg, Nördlingen, Nürnberg, sőt Stuttgart (ami már nem is Bajorország) címerével ellátott dobozokat gyártott, kézzel, otthon. Még én is segítettem a matricákat a dobozokra húzni. Aztán ha 100–200 db összegyűlt, elutazott az illető városba és az amerikai parancsnokságot felkeresve, eladta nekik. Úgy vették, mint a cukrot, néha természetben, néha márkában fizetve. Egy amerikai katonatiszt azt mondta apámnak, hogy „milliomost csinálok magából Amerikában, jöjjön ki velem, de csak egyedül, család nélkül." Hát ezt apám nem akarta. A famunkák iránti vonzalma onnan ered, hogy amikor

18 évesen a pesti piaristáknál leérettségizett, az apja elé állt és azt mondta, hogy ő asztalos szeretne lenni, és a nyomaték kedvéért mondta, hogy hallotta, hogy a Sárváron nyaraló bajor királyi herceg fiai is mind tanulnak valami szakmát, ki asztalos-, ki kovácsmesterséget. Nagyapám állítólag egy pillanatig gondolkozott és azt mondta, hogy „ha majd te is a bajor királyi herceg fia leszel, nem bánom, tőlem lehetsz asztalos, de te csak egy szegény magyar katonatiszt fia vagy, katona leszel és punktum!" Nagypapa ezredes volt és akkor még nem tudta elképzelni, hogy a fia iparos legyen. Milyen kár. Apám így lett katona, nem nagy jókedvéből, de akkor még a fiúk azt csinálták, amit az apjuk mondott. Tüzér volt, és amikor Trianon után az állami lótenyésztés a katonasághoz került, mint jó lovas, boldogan jelentkezett a méneskarba. Mindig nagyon szerette az állatokat.

Wemding

Közben Neudorfból **Wemdingbe**, egy szép kis bajor középkori, fallal kerített városba költöztünk. Amikor megszüntették a neudorfi telepet, és mindenki arra ment, amerre látott, szüleim nagy gondban voltak, hogy most hová menjenek. Szerencsére anyámnak eszébe jutott, hogy amikor egyszer a kaisheimi dómban apám orgonakíséretével *Schubert* Ave Mariaját énekelte, mise után odajött hozzá a wemdingi polgármester és kérte, hogy menjen el hozzájuk is egy Wallfahrtskirchebe énekelni. Ezt anyám meg is tette, és akkor a polgármester felajánlotta, hogy ha valamire szükségük lenne, ő szívesen áll rendelkezésre. Anyám írt neki, hogy most nincs hová mennünk, nem mehetnénk-e Wemdingbe. A polgármester azonnal válaszolt, hogy jöjjünk, egy szobát a rendelkezésünkre bocsát. Ezt meg is tette. Az állomással szemben volt egy régi nagy emeletes épület, annak a második emeletén kaptunk egy szobát, mellettünk a másik szobában szudéta német menekült család lakott. Wemdingben nagyon szerettünk lakni, boldogan jártam a város központjában lévő iskolába az apácákhoz. Nagyon szigorú katolikus nevelést kaptam. Minden nap kellett misére menni. Ott voltam első áldozó is. Bajorországban az nagy ünnep volt, az elsőáldozó kislány egy hétig járhatott fehér elsőáldozói ruhájában és a szüleinek gratuláltak az utcán. Nem hogy fehér ruhám nem volt, hanem alig volt ruhám. Anyám valami talált rongyokból, anyagokból varrt nekem nyárra egy ujjatlan ruhát. 8 éves voltam, sovány is, mégis az apácafőnök asszony hazaküldött az ujjatlan ruhámban azzal, hogy „du bist unkeusch" („szemérmetlen vagy"). Bőgve mentem haza: „Ich bin unkeusch" – mondtam. Anyám nehezen tudta elnyomni a mosolyát és azt kérdezte, hogy tudom-e, hogy mit jelent? „Fogalmam sincs, de valami borzasztó lehet" – mondtam. Mikor anyám megtudta, hogy az a baj, hogy a ruhám ujjatlan, bement az apáca főnökasszonyhoz és elmondta, hogy menekültek vagyunk, s nemigen van ruhánk. De aztán mégis összeeszkábált nekem valami blúzfélét, amit az ujjatlan, „szemérmetlen" ruha alá felvehettem. Első áldozásra persze csak fehér ruhában, fehér harisnyában és cipőben lehetett menni. A házunkkal szemben lakott egy nagyobb lány, aki egy hétre kölcsönadta az első-áldozói ruháját, cipőjét. (Még a nevét is megjegyeztem: *Marianne Fischer*-nek hívták. Vele 40 évvel később egy németországi út alkalmával találkoztam). A cipő nagyon nagy volt, papírral kellett kitömni az orrát, de én nagyon boldog

voltam és egy hétig úgy mászkáltam a városban, mint egy kis menyasszony. Ha a szüleimmel mentem az utcán, idegenek odajöttek gratulálni. Ez volt a szokás. Kaptam egy nénitől egy szentképet, amin Jézus ül mint pásztor a báránykái között. A néni azt mondta, hogy azt kívánja, hogy én olyan bárányka legyek, aki egész közel áll *Jézus*hoz. Ez a képecske később még szerepet játszott az életemben.

Szüleim kissé bohém emberek voltak, mert ugyan semmijük sem volt, de ahol csak megfordultak, mindjárt körülnéztek, hogy hol lehetne egy kis muzsikát csinálni. Azt hiszem, hogy nem szereplési vágyból tették ezt, hanem a zene iránti szeretetből. Látták, hogy a városka központjában lévő Gasthausban (vendéglőben) van egy zongora. Apám megkérdezte a tulajdonostól, hogy szabad-e azon játszani. „Hogyne, ha tud rajta" – mondta a vendéglős. Már nem tudom, mit játszott, *Lisztet, Chopint* vagy *Beethovent*, de tetszett a tulajdonosnak és kérte, hogy máskor is jöjjön és játsszon. Apám kérdezte, hogy elhozhatja-e a feleségét is, aki énekel. „Persze, csak szép legyen" – mondta a Herr Wirt. Valahonnan kottákat szereztek és egy-egy délután *Schubert* és *Schumann* dalokat énekelt anyám a söröző kocsisoknak, munkásoknak, jegyzőnek, néha még a polgármester is eljött. Érdekes, hogy szüleim csak a komolyzenéhez értettek, de ez egyáltalán nem zavarta a publikumot, sőt nagy lelkesedéssel vették. Egyszer egy fuvaros azt kérdezte anyámtól „Kennen Sie Schumanns Mondnacht?" („Ismeri Schumann Holdas éj dalát?") Persze hogy ismerte, kotta is volt és az egyszerű hallgatóság nagy örömére többször is el kellett énekelnie. Érdekes, hogy ezek az egyszerű német emberek mennyire ismerték a saját kultúrájukat. Én meg ültem a súrolt söröstal mellett és élveztem a zenét, meg szüleim sikerét. Az iskola jól ment, a jótanulók közé tartoztam. A házunk előtt összegyülekezett egy kis gyerekbanda, a szemben lévő állomás épületében laktak, vasutas gyerekek voltak, az állomásfőnök, Herr Kain (!) fia, egy olyan 12–13 éves forma fiú volt a vezetőjük. Én is odamerészkedtem közéjük, bár lenéztek, mert még csak 8 éves voltam, tetejébe lány és menekült is. (Flüchtlingskindnek nevezték a menekült gyerekeket). Egyszer ez a vezető nagyfiú nagyhangon el kezdi mesélni, hogy hallotta az apjától, hogy Magyarországon nincsenek is házak, sátrakban laknak az emberek, meg hogy a húst nem is főzik vagy sütik, hanem a ló nyerge alatt puhítják. Én ellentmondtam nekik, mondván hogy mi is házban laktunk és soha életemben nem laktam sátorban. Szó szót követett, a végén nem lévén több érvem azt mondtam, hogy nálunk még a kilincsek is aranyból voltak. (A *Kálnoky*-kastély rézkilincseit gondoltam aranynak). Na ezt már nagy nevetés fogadta. Erre én, kifogyva minden érvemből, fejjel nekimentem a fővezér hasának. Ez nagyon fájhatott neki, mert üvöltve elszaladt és attól kezdve „die wilde Ungarin" (a vad magyar lány)-nak neveztek. Ettől a naptól számítom nacionalizmusomat, bár inkább hazaszeretetnek gondolnám, nacionalizmusomat igyekszem mederben tartani. Wemdingben történt még az, hogy kanyarójárvány tört ki. Nagyon sokan megbetegedtek az iskolában, néhány gyerek bele is halt. Én is megkaptam, nagyon beteg voltam, nekem a betegség nem a szívemre ment, mint sok gyereknek, hanem a szememre. Amikor meggyógyultam és újra iskolába mentem, már nem láttam a hátsó padból, legelőre ültettek és még onnan is

nehezen láttam a táblát. Szemüveget azonban már csak Magyarországon kaptam, de akkor rögtön igen magas dioptriaszámmal. Egyszer hazafelé menve a középkori városkát körülvevő fal tetején, ahol a város körül egy sétaút vezetett, a lemenő nap valami gyönyörűvé festett egy a fakorláton lepergő vízcseppet. Akkor annyira megragadott ez a látvány, olyan boldogsággal töltött el, hogy elhatároztam, hogy ezt egész életemre megjegyzem magamnak. Ez meg is történt és még ma is, ha azt a szót hallom „boldogság" eszembe jut ez az ezer színben csillogó, legördülő vízcsepp.

Szüleim néha elvittek a közeli Nördlingenbe, ami egy igazi középkori városka volt és ahol nagyobb ünnepeken Kasperltheater (bohócszínház) játszott az utcán a gyerekeknek. Emlékszem, hogy a bohóc azzal kezdte, hogy hangosan kiáltotta: „Seid ihr alle dooo?" (mindnyájan itt vagytok? – bajor akcentussal) s mi nagy lelkesedéssel kiáltottuk „Joooo" (Ja – igen). A gyerekektől megtanultam a bajor akcentust, ha osztálytársaimmal vagy barátnőimmel beszéltem, szüleim egy kukkot sem értettek belőle, pedig mindketten nagyon jól tudtak németül. Ezt azóta teljesen elfelejtettem. Otthon, Wemdingben, szüleim néha elvittek a városka központjában lévő egyetlen cukrászdába, ahol kenyérjegy ellenében „süteményt" lehetett kapni. A tésztája sötétbarna volt és rózsaszínű krém volt a tetején. Nekem nagyon ízlett, apám viszont azt mondta, hogy otthon, Erdélyben, a borotvakrémje is jobb ízű volt.

Egyszer apámnak beütött egy jó üzlet a cigarettadobozokkal. Éjjel-nappal dolgoztak rajta, még én is matricáztam, amikor megjöttem az iskolából. Egy egész nagy aktatáskára valót csináltunk és elutaztunk a Bajor Alpokba, hogy megnézzük a **Zugspitzét**. A túlzsúfolt vonaton alig volt helyünk, de valahogy mégis sikerült helyet kapnunk. Velünk szemben egy fiatal pár beszélgetett, teljesen úgy hangzott, mintha magyarul beszéltek volna, csak éppen egy szót sem értettünk belőle. A kíváncsiság nem fért belénk s végül anyám megkérdezte őket németül, hogy milyen nyelven beszélnek. Észtek voltak. Nagyon megörültünk egymásnak, mert úgy gondoltuk, hogy az észtek-finnek-magyarok rokonok. Talán azok, talán nem, mindenesetre a nyelvük zenéje teljesen egyezik a miénkkel. A Zugspitze teljes ködben volt, kimentünk a kilátóhelyre, de csak gomolygó ködöt láttunk, egyetlen egy csúcsot sem. Ráadásul még éjjel a szörnyű tömegszálláson, ahol mint egy lágerban egymás hegyén-hátán feküdtünk, ellopták apám táskáját a cigarettadobozokkal és így kénytelenek voltunk lógó orral hazautazni Wemdingbe. Szüleim többször is veszekedtek egymással, de ez volt az első eset, hogy magamban teljesen apámnak adtam igazat. Nem tehetett róla, hogy éjjel kilopták a feje alól azt a táskát. Nagyon sajnáltam apámat a rá záporozó szemrehányások miatt, de nem mertem beleszólni a veszekedésükbe. Így nagy búsan hazamentünk. Azóta sem láttam a Zugspitzét. Még egy emlékezetes közös utunk volt Németországban, mégpedig **Stuttgartba**. Akkor már jobban vigyáztak a dobozokra a szüleim. Wemdingben ismerkedtek meg a Braun házaspárral, akik nyaralni jöttek oda és hallották anyámat énekelni és mondták, hogy ők is nagy zene-rajongók. A férfi remekül zongorázott, kísérte anyámat is és a két házaspár jól összebarátkozott. Az asszony 20 évvel volt idősebb, mint a férje, de nagyon jól éltek és kedvesen meghívtak minket Stuttgartba.

Valahogy vonaton elvergődtünk oda, őrült zsúfolt vonatokon, átszállásokkal, porig rombolt városok mellett. Stuttgart is szörnyen nézett ki, de az a negyed, ahol ők laktak, eléggé megkímélődött a háború alatt. Emlékszem, hogy egyedül hagytak a lakásban, lelkemre kötötték, hogy ne nyúljak a gázhoz, mert az nagyon veszélyes és kezembe nyomtak egy „Struwel Peter"-könyvet, amit én egész este nagy élvezettel olvastam, amíg a felnőttek a városban Verdi Requiemjét hallgatták. Miután a zeneakadémia le volt bombázva, a hangversenyt egy nagy teremben rendezték meg, amely mellett egy amerikai katonai klub (hangos dzsessz-zenével) működött. Megkezdődött a hangverseny, a terem zsúfolásig megtelt, mert mindenki vágyott a szörnyű háború után valami szépre. De a szomszéd klubban nagyon hangosan szólt a jazz, annyira, hogy elnyomta a Requiemet. A németek behúzták fülüket-farkukat, nem mertek rászólni az amerikaiakra, mert hisz azok megszálló csapatok voltak. Erre apám, aki magyar uniformisban volt (nem lévén civil ruhája), felállt, benyitott az amerikai klubba és a szájára tette az ujját. Ezek a katonák nem ismerték ezt az uniformist, azt gondolhatták, hogy orosz, és azonnal teljesen elhallgattak, leállították a zenéjüket. Apám visszaült a helyére és újra kezdődhetett Verdi Requiemje. Elölről kezdték és végigjátszhatták. Nagy siker volt, és a papám körül ülők mind gratuláltak neki. A Braun házaspár fogadta a gratulációkat. Ha tudták volna ezek a szegény naiv amcsik, hogy ez egy ellenséges egyenruha, nem tudom, mit tettek volna. Stuttgartból hazatérve szüleim elhatározták, hogy hazamegyünk Magyarországra. Úgyis mindig honvágyuk volt, különösen, amikor kimentünk a wemdingi strandra, ami egy erdőövezte tó volt, és ami nagyon hasonlított valamelyik erdélyi strandra. Ott tanultam meg úszni, anyám nem túl szerencsés módszerével, hogy t.i. egyszer megmutatta, hogy mit kell csinálni, azután a tó körül sétálva belökött egyenesen a mély vízbe. Majdnem megfulladtam, szerencsére utánam ugrott és kihúzott. De aztán mégis elég hamar megtanultam úszni. Wemdingi életünk során anyámmal nagyon közeli barátságba kerültünk, szinte barátnőjének tekintett, pedig mikor eljöttünk onnan, még csak 9 éves voltam. Emlékszem, hogy egyszer, mikor bementünk a városba – (mi a falon kívül laktunk, este mindig becsukták a kapukat, úgyhogy igyekezni kellett, nehogy bennrekedjünk) – tehát amikor egyszer egy nyári reggelen bementünk a városba, a főtéren az egyik szép „Giebelhaus" (barokkos homlokzatú ház) előtti kiskertben a Frau Raetin (tanácsosné) éppen kapálgatott. Anyám azt mondta, hogy most odamegyünk köszönni és figyeld meg, hogy azt fogja mondani, hogy „man muss immer schaffen, schaffen" (mindig dolgozni, dolgozni kell). Odamentünk, szépen köszöntünk és tényleg ezt mondta. Alig tudtam visszatartani a nevetést, de tudtam, hogy udvariatlanság lenne, ha elnevetném magam.

Hazajövünk

Közben már egy ideje hír jött a bátyámról, hogy szerencsésen megérkezett **Székesfehérvárra**, a ciszterekhez jár gimnáziumba. Bennlakó és ő maga megkeresi a bentlakás díját nyári munkával, meg gyerekek tanításával. 17 éves volt már. Nagybátyám azt írta, hogy itthon rendeződik a politikai helyzet, választások voltak, hazajöhetünk. Így 1947 őszén az utolsó ló-szállítmánnyal mi is hazajöttünk. A vonat a lovakkal Komáromba érkezett, ahol

apám utóda, Anker Sándi bácsi vette át a lovakat és hozzájuk mentünk be ebédre (a szülőházamba, hisz abban a házban laktak a szüleim 1932-től 1940-ig). Egyszer csak nyílik a kertkapu és egy fiatalember jön be, végig a kerti úton. Anyám látja az ablakból és kérdi Mimi nénit, hogy ki ez a csinos fiatalember? „Hát nem ismered meg?" – kérdi az megdöbbenve. A bátyám volt. De hát utoljára 14 és fél évesen látta a fiát, ekkor meg már 17 éves volt. Nagy sírás-rívás, öröm. Én is alig ismertem meg, de ő is másképp emlékezett rám. Nagyon büszke voltam a nagy bátyámra.

Székesfehérvár. Nagybátyámék nagy szeretettel fogadtak, az unokatestvéreim is, akik közben szintén már nem 6, hanem 9 és 10 évesek voltak. Én náluk maradtam, befogadtak harmadikként a gyerekszobába. Persze nagy játszásokat csaptunk. Emlékezetes játékunk volt a tengeralattjáró játék, ami abból állt, hogy mindhárman bebujtunk János paplana alá és ott vártuk a háború végét. Egyszer, mikor már nagyon elfogyott a levegő és büdös volt, fellebbentettem a paplant, mire János rámkiáltott: „Hülye, bejön a víz és elsüllyedünk!"

Szüleim Pestre mentek. Mesélik, hogy leszálltak a villamosról a *Móricz Zsigmond* körtéren, egy-egy hátizsák volt rajtuk, egymásra néztek és azt kérdezték egymástól „és most mi lesz?" Hát az lett, hogy apám az öccséék cselédszobájába ment lakni a Gellérthegyen, és kapott egy csaposi állást Csepelen egy kocsmában. Soha életében nem szerette az italt és most ott csaposkodott Csepelen. Saját bevallása szerint csapnivaló csapos volt. Anyám a Naphegyen kapott egy idős zsidó házaspárnál állást. Cselédnek állt, de szerették őt és ő is szerette a házaspárt, így megvoltak. Az öregúr jól zongorázott, nem sok idő telt el addig, amíg rájöttek, hogy kitűnően tudnak együttmuzsikálni. Megint Schubert, Schumann dalok…. Anyám egész nap takarított, főzött, mosott és csinált mindent, amit egy cselédnek kell, este lezuhanyozott, átöltözött és liedereket énekelt. Azt hiszem, élvezte. Én közben Székesfehérváron jártam az apácákhoz iskolába. Miután otthon mindig magyarul beszéltünk, gond nélkül tudtam követni a tanítást a negyedik osztályban. Csak amikor először gyóntam, akadtam meg, mert nem ismertem a bűnök magyar nevét. Mondtam a gyóntatószékben a papnak, hogy csak németül tudom elmondani a bűneimet, azt mondta, hogy mondjam csak nyugodtan, Isten úgyis megérti. Elérkezett a karácsony, nagyon készültünk rá, szüleim is lejöttek Fehérvárra és emlékszem, hogy nagyon szép, meghitt családi karácsonyunk volt. Nagymama is velünk volt, neki külön örültem, amikor Fehérvárra érkeztünk. Aztán sarlachot kaptam és felvittek a budapesti *Szent László* kórházba, ahol hamar megszerettem a helyzetet, vagy 6 hétig voltam benn egy csomó gyerekkel, szüleim és nagyanyám ugyan meglátogattak, de csak ablakon keresztül szabadott beszélgetnünk.

Amikor meggyógyultam, már nem mentem vissza Székesfehérvárra, hanem nagyanyámmal együtt a Bercsényi utcában laktunk nagyanyám egyik öreg barátnőjénél, *Sztankovits Anna néni*nél. Tőle tanultam meg osztani, mert itt a *Bartók Béla* úti iskolában a negyedikben már tudtak osztani, mi meg Németországban és Fehérváron még nem tanultuk ezt a nehéz számtani műveletet. Elég nehezen ment. Már csak azért is, mert mindenütt új lány voltam. A 4. osztályt négy helyen végeztem: Bajorországban kezdtem, Fehérváron

folytattam, a budapesti Bartók Béla úti iskolába néhány hétig jártam, míg végül a Pilisben, **Csobánkán** egy katolikus gyermekotthonban fejeztem be. Ez nagyon szép hely volt és úgy kerültem oda, hogy olyan gyerekek, akiknek a szülei nehéz helyzetben voltak, külföldi, belgiumi, dániai, svédországi egyéves tartózkodásra jelentkezhettek. A szüleim engem is bejelentettek, de szerencsére egy fél kilóval nehezebb voltam, mint az előírt soványság, így lemaradtam. Helyette kihelyeztek katolikus szociális nővérekhez Csobánkára. Itt nagyon szerettem lenni, bár eleinte honvágyam volt. Hová is? Hisz nem volt otthonunk. Biztos a szüleim után. Itt fejeztem be a negyedik osztályt és itt bérmáltak. Eszembe jutott az első áldozásra kapott szentkép és erős vágy élt bennem, hogy olyan bárány legyek, amelyik nagyon közel van Jézushoz. Eljött a bérmálás napja. A tiszi (katolikus tisztelendő bácsi) azt mondta, hogy szombaton mindenki gyónjon meg és igyekezzen vasárnap délelőttig, a bérmálásig, semmiféle bűnt sem elkövetni, mert addig már nem lesz lehetőség a gyónásra, aki pedig bűnösen megy bérmálkozni, halálos bűnt követ el, amit Isten soha többé meg nem bocsát, hiába gyónjuk meg. Ha mégis bűnözünk, inkább álljunk ki a sorból és ne bérmálkozzunk meg. És itt jön a bökkenő – én inkább kegyelemnek nevezném. Mert bizony szombat este elkövettem egy bűnt, amiről tudtam, hogy az, és bizony nem volt már mód a gyónásra. Viszont ahhoz gyáva voltam, hogy vasárnap a bérmáláskor kiálljak a sorból akkor, amikor ott voltak a szüleim, a nagyanyám, a bátyám, a bérmaanyám. Rémes érzés volt. Tudtam, hogy emiatt a pokolba jutok. Azt egy felnőtt ember, egy pap mondta, tehát biztos igaz. Nagyon nyomott hangulatban voltam, még meg is kérdezték, hogy mi a baj, de senkinek sem mertem elmondani. Még egy ideig nagyon letört a dolog, de amikor az ember 10 éves és általában életvidám gyerek, nem sokáig törődik vele. Különben is még olyan messze van az a halál…

Folytatjuk

A Magyarörmény Tudástár 2019-évi bővítései – V. rész

Könyvek

Szongott Kristóf: A Magyarok eredete és őslaka
II.Örmény Kultúra Hete 2008. 04. 17–25., szerkesztette: *dr. Issekutz Sarolta*
Délvidéki örmény nemesek szerkesztette: *dr. Issekutz Sarolta*
A romániai katolikus örmények ordinátusa Szamosújvár
Gazdovits Miklós: Az erdélyi örmények története
Kedves Gyula: Czetz János, a szabadságharc legifjabb tábornoka
Bona Gábor: Az 1848/49-es szabadságharc örmény hősei
Bodurian János: Vörös Hold – Elbeszélések
Bernád Rita – Kovács Bálint: A Szamosújvári Örmény Katolikus Gyűjtőlevéltár
Balázs Bécsi Attila: Szamosújvári örökség

Kiállítások

Vákár Tibor: Ararát szimfónia

Híres emberek

Boldog Bogdánffy Szilárd

www.magyarormenytudastar.hu

Kovács Hont Imre

Fókuszban az emlékközpont (részletek)

Csíkszépvíz: idei prioritás, ami tavaly elmaradt

Két fontos projekt megvalósítása nem úgy haladt tavaly, ahogyan elvárták volna, ennek ellenére – több „apró" mellett – két másik kiemelt beruházás viszont megvalósult Szépvíz községben: a kosteleki út aszfaltozását befejezték a megyehatárig, és elkészült a Székely határőr emlékközpont is.

Ferencz Tibor polgármester 2018 végén még elégedetlen volt az elmúlt esztendővel – mondta el –, az idei évértékelő lakossági fórumra készülve azonban arra jutott, hogy mégiscsak sikeres év volt a tavalyi.

Ennek egyik fő oka, hogy megvalósult a Bákó megyéhez csatolt Kostelek felé vezető út szépvízi szakaszának évek óta tartó korszerűsítése. A helyiek által Szénás útnak nevezett 7,8 km-es szakaszt aszfalttal borították a Motorsirülőig, azaz a megyehatárig. Ez a munkálat mintegy 12 millió lejt emésztett fel az évek során, és akkor válik teljes értékűvé, ha a Bákó megyei szakasz 5,5 km-ét is sikerül felújítani.

Befejezték ugyanakkor a Dajbukát-ház átalakítását, amelyben helyet kap a Székely határőr emlékközpont.

– Idén energiánk nagy részét az emlékközpontra fordítjuk. A programmal való feltöltésnek már elkészült a forgatókönyve, ennek ismeretében pedig kijelenthetem, hogy a székely hadtörténet számára is sokat jelent a jövőben ez az intézmény, községünk számára pedig gazdasági potenciállal bír. Jövő év első felében szeretnénk megnyitni a nagyközönség előtt – közölte a polgármester, kifejtve, hogy mintegy húszfős szakmai csapat (hadtörténészek, muzeológusok, turisztikai szakértők stb.) dolgozik azon, hogy minél átfogóbb szolgáltatást nyújtson az emlékközpont..

Nem haladtak viszont kellőképpen a szépvízi kultúrközpont felújításával és az uniós aszfaltozási projektjükkel.

Előbbi a kultúrotthonként szolgáló valamikori örmény kaszinó, illetve a szomszédos könyvtárépület felújítását foglalja magában, de a buzăui kivitelező nem teszi tönkre magát a gyors befejezésért.

Forrás: Hargita népe, 2019. február 20.

Vidám percek

Két székely vágja a fát télen a nagy hidegben, majd kérdi az egyik:
– Te koma, hol van a füles sapkád?
– Amióta balesetem volt nem hordom.
– Milyen baleseted volt?
– Megkínáltak pálinkával és nem hallottam.

– Szia anyu. Megyek diszkóba!!
– Diszkóba?! 13 évesen a diszkózáson jár az eszed és megfeledkezel anyád 26.születésnapjáról?

Két vadász beszélget az anyósokról:
– Tudod mikor kacsintottam utoljára az anyósomra?
– Nem, mikor?
– Hát, amikor célba vettem.

Mit szólt az anyósod, amikor közölted vele, hogy most már haza kéne költöznie?
– Kihagyjam belőle a trágár szavakat?
– Igen.
– Akkor semmit.

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje. A törvény szerint személyi jövedelemadónk (kétszer) 1%-át erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

A Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelemadónk 1%-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

23 éve működő egyesületünknek így lehetősége nyílik arra, hogy működése anyagi nehézségeit részben megoldja. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdettől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon, meggyőződhedtek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identítás őrzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon kulturális egyesületünkre, ezáltal önmagára is! Hiszen azért dolgozunk, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsuk, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kulturáját, örmény katolikus hitéletét megőrizzük, átadjuk gyermekeinknek és unokáinknak, az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevallásakor a NAV által rendszeresített bevallási nyomtatványon nyilatkozatot tegyen szervezetünkre.

A kedvezményezett adószáma: 18085590-1-41
A kedvezményezett neve: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Egyúttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik 1%-kal támogassa a Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma: 0011, és részegyháza a történelmi örménység örmény szertartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma!

Köszönjük, hogy gondol ránk!

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Vidám percek

Férj és feleség ülnek a verandán, a férj bort kortyolgat.
– Annyira szeretlek - mondja a férj.
– Ezt most Te mondod vagy a bor? - kérdezi a feleség.
– Ezt én mondom a bornak...

Két nő beszélget:
– Képzeld kihíztam a férjemet.
– Hogy-hogy???
– Nem jön rám.
– Örömmel utazol el?
– Neem, az asszonnyal...

Milyen az ideális nő?
A szex után átváltozik egy láda sörré és két haverrá.

– Képzeld, három év együtt járás után Béla végre beszélt a házasságról.
– Tényleg, és mit mondott?
– Hogy a feleségét Beának hívják és van három gyerekük.

TARTALOM

Kerubénekek – *dr. Sasvári László* 1
Tisztelt örmény nemzetiségi választópolgárok... – *dr. Issekutz Sarolta* 2
Közös örmény célok nyilatkozata – *M* 4
„Az életet átjáró biblikusság” – Az örmény vallásosság kincsei a Széchényi Könyvtárban – *Verestói Nárcisz (Magyar Kurír)* 6
Ani felől, Szépvíz felé … A költő élete (Lászlóffy Aladár) – *Várady Mária* 11
Gorove család – II. rész – *Szongott Kristóf* 14
A Kárpát-medencében élő örmények hagyományairól – I. rész – *Fancsali János* 17
Apafi Mihály az ebesfalvi örmények részére szabadságlevelet ad 21
Az Azbé, Ázbé Azbej, Ázbej családnevű örményekről – II. rész – *Bálintné Kovács Júlia* 24
Tiszta Szívvel 1956-ban – Egy hiánypótló kötet bemutatója... – *Pagonyi Judit* 26
Március 14-én ünnepség Kiss Ernő emléktáblájánál (XV. ker.) – *Dr. Cs. G.* 27
Tájak, városok, emberek – *Gopcsa Paula* 29
Programajánló – Meghívók 31
Szent László és az Örmény Biblia – *Dr. Benedek Katalin* 32
Elismerések nemzeti ünnepünkön (Jankovics Marcell) – *Szerkesztőség* 34
Megemlékezés családunk beköltözésének 350. évfordulójáról – *Kövér István* 35
Nemzeti Táncszínház – *Lászlóffy Emőke* 37
Nincs olyan örmény, aki valaha felejteni tudná a genocídiumot – *Molnár Melinda* 38
Az Örmény Genocídium 104. évfordulóján – *dr. Issekutz Sarolta* 40
Örmények Gyergyóban – *Dr. Cs. G.* 43
Régészeti „apróbazár” (részletek) – *Chirmiciu András* 44
Kicsi, furcsa életem – II. rész – *Gyertyánffy Ágnes* 45
A Magyarörmény Tudástár 2019-évi bővítései – V. rész 52
Fókuszban az emlékközpont (részletek) – *Kovács Hont Imre* *53*
Vidám percek 53
1% 54
Vidám percek 54

„Az életet átjáró biblikusság" – Az örmény vallásosság kincsei a Széchényi Könyvtárban kiállítás megnyitó ünnepsége március 25-én

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.
Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Tel./Fax:** 06(1) 201-1011
Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007
Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kéthavonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

Fővárosi Örmény Önkormányzat,
II. ker. Örmény Önkormányzat

Nyilvántartási szám: CE/13136-3/2017
Felelős főszerkesztő és kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**
Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár)
Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel./Fax: (1) 201-1011
Lapzárta: június 23.
Tördelés: Bauer Csilla
Nyomdai munkák: Pannónia Nyomda Kft.

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f ü z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
kéthavonta megjelenő kiadványa
XXIII. évfolyam 242. szám
2019. július–augusztus

Tisztelt Olvasóink!

Minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor a **Fővárosi Örmény Klub a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termében (helyszínváltozás!!!)** kerül megrendezésre.
Bejárat a Budapest V., Városház utca 7. szám felől, az udvaron keresztül.
Mindenkit szeretettel várunk!
A lapzárta augusztus 26-án lesz.

Kerubénekek

„Mindenható vagy Seregek Ura, aki az örökkévalóság királya vagy, aki az egek egében trónolsz és fényt támasztasz teremtményeidben. Aki alázattal leszálltál a földre. Neked ajánljuk fel ezt az áldozatot. És a Te szent nevedet dicsőítjük Urunk, aki szentjeid megkoronázója vagy. Mert ők a mi közbenjáróink, mindenható Urunk, a Te királyságodban.”

Világosító Szent Gergely ünnepének a kerubéneke.* A szentek, a mi pártfogóink kerülnek itt említésre, hisz az Úr fényt támaszt bennünk. Világosító Szent Gergely is Krisztustól kapott megvilágosítást s lett az örménység apostola.

dr. Sasvári László

** Szent liturgia örmény katolikus szertartás szerint. Bp. 2006. 136. o.*

***Lapunk az interneten: www.magyarormeny.hu* honlapon is olvasható.**
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Tisztelt Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek Olvasó!

Az elmúlt ciklusok során kialakult áldatlan állapoton szeretne az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület felülemelkedni és olyan megoldást javasolni, amely a problémákat alapjaiban oldhatja meg az örmény közösségen belül a tartós, békés egymás mellett élés érdekében.

Előre szeretném bocsátani, hogy a következőkben csak problémákról írok és nem beszélek a szép és jó dolgokról. Ez nem azt jelenti, hogy az örmény közösségben, akár magyarörmény akár örmény-örmény oldalon nem történik semmi jó, hogy csak baj és probléma van. Minden mérlegelés nélkül mindkét oldalon voltak szép és emlékezetes rendezvények, van közösségi élet, könyvkiadások történnek, kiállítások nyílnak, stb. Célom az új **választói kiegyezési** mozgalom elindításával az, hogy a Magyar Állam nemzetiségeknek biztosított lehetőségeivel az örményeknek sokkal jobban kellene gazdálkodni és élni: szélesebb körben, igazságosabban, tisztességesebben és hatékonyabban felhasználva a forrásokat, valamint meg kell szüntetni a zajt, amely az örmények körül hallatszik.

A legfontosabbnak tartott problémák

Amiket most problémaként fogok felsorolni, azok két szóval is leírhatók lennének: **törvénytelen működés.** A törvény ugyanis nem engedi meg sem a kirekesztést, sem a személyek közösségei megkülönböztetését, sem a rasszista rágalmazást, sem azt, hogy valaki megkérdőjelezze másvalaki valamilyen nemzetiséghez való tartozását. A törvény egyenlő feltételeket, képviseletet és jogokat biztosít mindenki számára. A törvény előírja a tiszta és átlátható gazdálkodást, az elszámolási kötelezettségeket, stb. Nem kellene mást csinálni, mint törvényesen működni.

Az Állam és a különböző felügyeleti intézményei valamilyen ok miatt túlságosan is távol tartják magukat a nemzetiségek belügyeitől. Ez jó is lehetne, de sajnos az örmények esetében az önkormányzatiság szabadsága az elmúlt ciklusok alatt az Országos Örmény Önkormányzatnál jól meghatározott érdekcsoport gátlástalanságának elszabadulásához vezetett. **Szabadon, saját hatalmi és választási érdekeik miatt megosztják és manipulálják az örmény nemzetiséget, kihasználva annak sokszínűségét** (történelmi, eredet, nyelv, vallás, kulturális identitás, stb.).

Idézni szeretnék országos elnökünk 2014. nov. 7-én tartott alakuló ülésen elmondott székfoglaló beszédéből, amelyben a Magyarországon közel 400 éve itt élő, többséget képező történelmi örménység képviselőiről nyilatkozott:

„Én nem vagyok nektek az elnökötök, ti gyakorlatilag egy olyan társaság vagytok, egy historizáló társaság, akinek esetenként, esetenként vannak örmény felmenői, örmény származású felmenői, de ti magatok nem vagytok örmény származásúak, senki, akit én örményt ismerek, beleérve az anyaországot is, vagy diaszpórát, benneteket örménynek nem tekint, sehol, nem véletlenül nem is tudtok képviselni örmény értékeket, legyen az nyelvi, kulturális, tárgyi érték, semmi, semmi”.

Szabadon, saját hatalmi és választási érdekeiknek megfelelően bántak a pénzekkel, jutalmaztak, vagy büntettek. Fontossági sorrend: első helyen az elnök és elnökhelyettesei érdekeltségi köre, második helyen saját választói és támogatói bázisuk, harmadik helyen a kisemmizettek, az ellenzék (magyarörmények) és akinek nincs országos képviselete.

E törvénytelen és etikátlan működés ellen hiába tiltakoztunk, a törvényes felügyelet lényegében több cikluson keresztül nem tett semmit, hogy ez a helyzet megszűnjön. Pedig ez nem lehet csak az örmény nemzetiség belügye, hanem a magyar állampolgárok ügye is, akiknek adóiból finanszírozott nemzetiségi önkormányzat vezetői saját érdekükben használják fel a központi pénzt. Az igazságosabb és törvényesebb működés érdekében tett saját kezdeményezéseinket egyszerűen lesöpörték.

Ha ők visszajutnak a hatalomba, nem látok esélyt a törvényes működés helyreállítására. Biztonságra kell törekedni, olyan megoldást kell választani, amely akkor is működik, ha ők nyernek. **Megoldási javaslatom: az örmény nemzetiségnek a saját belső békéje és jó hírének visszaszerzése érdekében saját belső kontrollját, etikai szabályozását kell kiépíteni, megerősíteni. Ez több lépcsős, amelynek első fontos lépcsője a megfelelő képviselők megtalálása. Javaslatom a választópolgárok segítségével működőképes.**

A modell lényege, hogy nem képviselőket választunk, akik majd azt csinálnak, amit akarnak, hanem a meghatározó kérdésekben a választók előre kiegyeznek és programot állítanak össze, majd ahhoz választanak képviselőjelölteket, akik vállalják azt megvalósítani. Ezt kell megtenni minden oldalon.

A közös érdekek, célok

A legfontosabbnak azt tartottam, hogy elejét kell venni minden olyan dolognak, amely eszköze lehet a manipulatív megoszthatóságnak. Ez csak úgy oldható meg, ha a nemzetiségi hovatartozást és a kultúra egyes ágait egyenjogúsítjuk, illetve az egyenjogúságot mind a választópolgárok, mind a képviselők elfogadják. Súlyponti helyre kerül tehát annak kimondása, hogy az örmény közösség minden tagja a maga kultúrájával egyenjogú, egyenrangú, egyformán támogatandó.

Régi és súlyos anomáliának tartom, hogy bármely választási eredmény esetén a teljes hazai örmény közösségnek közel 50%-a un. „választási vesztes”. Nem engedheti meg egyetlen nemzetiség sem, hogy tagjainak közel 50%-a perifériára kerüljön. Különösen veszélyes ez az örményeknél, akik nem tömbi közösségekben élnek, hanem szétszórt diaszpórában, ahol különösen nagy az „elkallódás” veszélye.

Végül a jóhírnév visszaállítása ügyében érvényt kell szerezni a tiszta és átlátható, tervezésnek, elosztásnak és gazdálkodásnak. Erre ma egyetlen lehetőséget találtam, a nyilvánosság közüggyé tételét, amelyre csak az internet, illetve a honlap szolgálhat. A teljes nyilvánosság érdekében vannak más javítanivalók is, pl. meg kell szüntetni azt a gyakorlatot, hogy egyetlen határozattal a kulturális pénzeket átteszik egy saját szervezetbe, ahol a pénzek felhasználása láthatatlanná válik a közösség részére.

Több mint 25 éves tapasztalattal, a kulcsproblémákat elemezve tettem javaslatot azok kiküszöbölésére és kidolgoztuk a KÖZÖS ÖRMÉNY CÉLOK NYILATKOZATA-t. A nyilatkozatban szereplőkön kívül természetesen még sok mindent lehetne szabályozni, de úgy gondoltam, ha a nagyok megoldódnak, akkor a kicsik már menni fognak.

(A nyilatkozat teljes szövege mellékelve, illetve megtekinthető a www.magyarormeny.hu és a www.fovarosiormeny.hu honlapokon):

Azt szeretném, hogy a 2019 évi örmény nemzetiségi választás ne arról szóljon, hogy kivel, ki ellen, milyen anyagi és tisztségi posztok és érdekek mentén szövetkezik, hanem arról, hogyan tudjuk megvalósítani közös céljainkat a szebb és jobb jövő érdekében, hogy kit bízunk meg az örmény közösség szolgálatával, aki nyilatkozatban, nyilvánosan vállalja a közös értékeket. Ennek érdekében kérjük az örmény képviselőjelöltektől a nyilatkozat tartalmának elfogadását és aláírását. Ezt követően nyilvánossá tesszük ezen képviselők névsorát.

A választóknak módjuk lesz mérlegelni, kire adja le szavazatát. Bízom a választókban, hogy csak olyan jelöltekre szavaznak, akik nyilvánosan vállalják a KÖZÖS ÖRMÉNY CÉLOK NYILATKOZATban foglaltakat, és hogy annak szellemében fognak szolgálni.

El kell felejteni azokat a megállapodásokat, amelyeket 2-3 ember kötött egy kávéház teraszán. **Ezt a megállapodást minden képviselő több ezer választópolgárral köti és neki tartozik elszámolással.**

Én nem legyőzni szeretnék bárkit is, csak azt szeretném elérni, hogy tűnjön el a megosztottság, a gyűlölet, a kirekesztés és a kapzsiság önkormányzata. Ehhez viszont nem kell más, mint hogy minden oldalon a választópolgárok legyenek résen.

Az EÖGYKE álláspontja a Nyilatkozattal kapcsolatban:

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület csak olyan képviselőjelölteket indít a 2019 évi örmény nemzetiségi választásokon, akik elfogadják a KÖZÖS ÖRMÉNY CÉLOK NYILATKOZATban foglaltakat és nyilvánosan vállalják, hogy annak szellemében fognak szolgálni, akár a helyi -, akár a Fővárosi -, akár az Országos Örmény Önkormányzatban kapnak választói bizalmat.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület az elmúlt ciklusokhoz hasonlóan csak önállóan állít és indít képviselőjelölteket, nem köt választási megállapodást közös jelöltállításra senkivel, de vállalja, hogy a választások után a vegyes önkormányzatokban együttműködik bármely jelölőszervezet azon képviselőivel, akik szintén vállalták a KÖZÖS ÖRMÉNY CÉLOK NYILATKOZATban megfogalmazott értékeket.

Mit kérünk az Olvasótól?

Kérjük, gondosan olvassa át a KÖZÖS ÖRMÉNY CÉLOK NYILATKOZATÁT, További segítséget talál www.magyarormeny.hu honlapunkon, ha az Örmény nemzetiségi választások 2019-ra klikkel. Összeállítottam néhány AJÁNLÁST, célszerű elolvasni.

Ha egyetért az **örmény választói kiegyezési mozgalommal** és elfogadja a Nyilatkozatot, akkor Ön is részese lehet e megbékélést célzó mozgalomnak, ha jelen levelemet továbbítja ismerőseinek, barátainak, megkérve ők is továbbítsák minél szélesebb körben. Ne feledje, az örmény-örmény megbékélés csak akkor jöhet létre, ha ez az információ eljut minden városba, faluba minden örményhez, örmény gyökerű magyarörményhez, örmény-örményhez.

Ha egyetért az **örmény választói kiegyezési mozgalommal** és elfogadja a Nyilatkozatot és ezzel kapcsolatban nyilvánossá tehető véleménye, gondolata van, akkor kérjük, fogalmazza meg és küldje el neve és címe feltüntetésével a magyar.ormeny@t-online.hu E-mail címünkre, mert nyitni szeretnénk egy rovatot az olvasói véleményekről.

Kérjük, folyamatosan figyelje www.magyarormeny.hu és a www.fovarosiormeny.hu a honlapokat, amelyek a választásokkal kapcsolatban frissülni fognak.

dr. Issekutz Sarolta elnök
Erdélyi Örmény Gyökerek K.E.

Részletek az Országgyűlés Mentelmi bizottságának H/6859 számú országgyűlési határozati javaslat kezdeményezéséből, amelyet a Parlament 174 igen szavazattal egyhangúan elfogadott. 29/2019. (VII. 12.) OGY határozata

Az indítvány szerint a Fővárosi Főügyészhelyettes az NF.12560/20114/78-L számú vádiratában dr. Serkisian Szeván Simon ellen 13 rendbeli, három esetben társtettesként, tíz esetben bűnsegédként elkövetett, a Btk. 350. § (1) bekezdés e) pontja szerint minősülő választás rendje elleni bűntett miatt emelt vádat.

A büntetőügy vádlottai - köztük dr. Serkisian Szeván Simon nemzetiségi szószóló - elhatározták, hogy a 2014. október 12. napján tartott, az örmény nemzetiségi önkormányzati képviselői választáson történő indulás és saját jelölő szervezetük által a szavazás megnyerése érdekében rávesznek a valóságban nem örmény nemzetiségű, hajléktalan életmódot folytató személyeket, hogy valótlanul vallják magukat örmény nemzetiségűnek és regisztráljanak az örmény nemzetiségi névjegyzékbe, ezáltal abban hamis adatokat tüntessenek fel, továbbá adjanak ajánlást részükre, valamint anyagi juttatásért is szavazzanak az Armenia Népe Kulturális Egyesület, a KILIKIA Kulturális Egyesület és az Örmény Ifjúsági Egyesület koalíciójának jelöltjeire.

A Mentelmi bizottság az ügyet a 2019. július 12-i ülésén megtárgyalta.

Dr. Serkisian Szeván Simon az ülésen megjelent és az üggyel kapcsolatban előadta, hogy ő csupán tanúja volt az ügy tárgyát képező cselekménynek, és nem elkövetője.

Parlament.hu honlapról

✸

Magyar Közlöny 2019 évi 122 szám
Az Országgyűlés 29/2019. (VII. 12.) OGY határozata Dr. Serkisian Szeván Simon nemzetiségi szószóló mentelmi ügyében

Az Országgyűlés dr. Serkisian Szeván Simon nemzetiségi szószóló mentelmi jogát a Fővárosi Törvényszék 18.B.204/2019/81. számú átiratával érintett ügyben felfüggeszti.

✸

Az örmény szószólói mentelmi jog felfüggesztésével kapcsolatos híradások gyakran csak úgy kommentálják az ügyet, mint örmény választási csalási ügy. Az Erdélyi Örmény Gyökerek K.E. elhatárolódik az ügytől, mert mint a határozat pontos indoklásában szerepel, az ügy érintettjei az Armenia Népe Kulturális Egyesület, a KILIKIA Kulturális Egyesület és az Örmény Ifjúsági Egyesület koalíciójának jelöltjei. Az EÖGYKE tovább folytatja törvényes működését.

dr. Issekutz Sarolta elnök

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Örmény Nemzetiségi Választások – 2019

Ősszel ismételten nemzetiségi választások lesznek, ahol minden regisztrált örmény nemzetiségű magyar állampolgár leadhatja szavazatát és segítheti a hazai örménység jövőjét.

Az elmúlt ciklusok során kialakult áldatlan állapotokon szeretne az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület felülemelkedni és olyan megoldást javasolni, amely a problémákat alapjaiban oldhatja meg az örmény közösségen belül a tartós, békés egymás mellett élés érdekében. A közös értékeket és célokat nyilatkozatban rögzítette és felkér minden örmény nemzetiséghez tartozó választópolgárt, hogy még a választás előtt olvassa el és gondolja át a benne foglaltakat. Javasolja, hogy a következő nemzetiségi választáson csak olyan képviselőjelöltre szavazzanak, aki ezt a Nyilatkozatot elfogadta és aláírta.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület tagjai által kezdeményezett

KÖZÖS ÖRMÉNY CÉLOK NYILATKOZATA

Magyarországon az örmény nemzetiség a történelmi – és egyéb okok miatt – többrétegű, többszínű és többnyelvű. Erre a többrétűségre úgy kellene tekinteni, mint lehetőségre, hogy minél alaposabban megismerhessük és megismertethessük kultúránkat és történelmünket, s ne legyen többé alapja a kirekesztésnek, megkülönböztetésnek.

Szükségesnek tartjuk, hogy a Magyarországon őshonos magyarörmények több évszázad alatt kivívott jó híre kerüljön visszaállításra, legyen tiszta és átlátható, választók által követhető pénzügyi gazdálkodás az örmény önkormányzatiságon belül.

1. A magyarországi örmény nemzetiség közössége nem egy homogén, egységes és oszthatatlan közösség, hanem **többrétegű, többszínű és több nyelvű**, különböző időkben- és származási helyről hazánkba érkezett több kisebb, nagyobb közösségből és önálló egyénekből áll, akiknek joguk van saját elképzeléseik szerint megélni örmény identitásukat, vallásukat és ápolni hagyományaikat az anyanyelvűségük szerint, magyar, vagy örmény nyelven.
2. A bejegyzett és működő örmény közösségeknek **joguk van megkülönböztető elnevezést használni**: pl. magyarörmény, erdélyi örmény, keleti-örmény, nyugati-örmény, örmény, stb.
3. A bejegyzett és törvényesen működő közösségek **egyenrangúak**, nincs fontossági sorrend, hierarchia, egymás fölé/alá rendeltség.

4. Az egyes örmény gyökerű közösségek és egyének **kötelesek békésen egymás mellett** élni, nem bánthatják, sértegethetik egymást. Tiszteletben tartják a más közösségek múltját, hagyományait, hitéletét, kulturális- és szellemi örökségét és tulajdonát.
5. Az egyes bejegyzett örmény közösségek jogi- és morális egyenjogúságából következik a **gazdasági egyenjogúság** is, kellő gazdasági és kulturális teret hagynak más közösségeknek is, nem megengedett a gazdasági- és szellemi erővel való visszaélés, a kirekesztés. Az Országos Örmény Önkormányzat (OÖÖ) köteles legyen az állami támogatásokból – mind a kulturális, mind a gazdasági erőforrásokból (közpénzekből) – minden bejegyzett és törvényesen működő közösséget – kérelem esetén – arányosan támogatni. A békés egymás mellett élés lehetővé teszi az együttműködést (Pl. közös országos program Genocídium megemlékezésre), közös tevékenységet, szervezést.
6. A hazai örmény gyökerű egyének és csoportok alkotása, művészete, **„kulturális identitása" kettős: magyar és örmény**, amely a magyar és örmény kultúrát egyformán gazdagítja.
7. A csak **magyar anyanyelvűség nem akadálya** az örmény közösséghez tartozásnak és az örmény önkormányzati képviselet ellátásának.
8. Az **örmény nemzetiségi képviselő** nem a gazdasági- és kulturális hatalom tulajdonosa és birtokosa, hanem a választópolgárok bizalmát élvező azon személy, aki **szolgálja a választópolgárok örmény nemzetiségi-, kulturális- és identitásőrzési-, hagyományápolási igényeit**, valamint az egész magyar társadalom számára a hazai örménység kultúrájának és hitéletének megismerhetőségét. Minden megválasztott örmény nemzetiségi önkormányzati képviselő legyen minden, az örmény nemzetiséghez tartozó magánszemély, vagy közösség elhivatott képviselője.
9. Az **OÖÖ**, mint választott szervezet és **Hivatala törvényes működése** a hatályos jogszabályok maradéktalan betartásával és a korábbi pontokban rögzített kiegyezési feltételeknek megfelelő új Szervezeti és Működési Szabályzat, új hivatali felállás alapján működjön. Az OÖÖ hirdesse meg azt a pályázati lehetőséget, hogy saját pénzügyi keretéből, együttműködési szerződés alapján, a hozzá forduló örmény közösségek működését támogatni tudja. Az OŐŐ pályázat elbírálásra delegált képviselőjének az állami támogatási pénzek elosztásánál az arányosság elvének betartásával kell eljárnia.
10. Szükséges, hogy az **OÖÖ működtessen egy honlapot, amely a szabályoknak megfelelően időben, kellő részletességgel és pontosan tájékoztat, elszámol és beszámol a közpénzek felhasználásáról**. Szükséges, hogy a honlap teljes tartalommal tartalmazza a közgyűlési jegyzőkönyveket, határozatokat érdemi adatokkal és hitelesítéssel (pl. projekt neve, összege, felelőse, határideje, beszámoló és elszámolás), szerződéseket, tételes költségvetést részletes szöveges melléklettel, felelősöket, hogy a működés folyamatosan követhető legyen bárki számára.

A Nyilatkozatot, elsőként dr. Issekutz Sarolta írja alá, mint az Egyesület elnöke, és a Nyilatkozatban foglaltak elhivatott szószólója. A www.magyarormeny.hu és a fovarosiormeny.hu oldalakon megtalálható lesz majd, hogy mely képviselőjelöltek írták alá a Nyilatkozatot, hogy ez segítse minden választópolgár döntését a választások előtt.

dr. Issekutz Sarolta elnök, Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Fancsali János

A Kárpát-medencében élő örmények hagyományairól – II. rész

Miként viszonyultak az örmények általában a befogadó nemzethez?

Bárhol, bármely országban is kutatjuk ezt, beilleszkedtek és támogatták új hazájukat. A magyarörmények sem voltak ebben kivétel. Igyekeztek kerülni a feltűnést és együttműködni környezetükkel.

1. Egy fél Európát bejáró kereskedő bizonyára haza is hozta tapasztalatait és megosztotta az otthoniakkal. Létrejött egy polgárosodó társadalmi közeg, melynek minden jellegű igényei meghaladták a környezetük korabeli elvárásait. Így váltak a magyarörmények a hazai társadalom sok tekintetben iránymutató kezdeményezői. A vállalkozó szellem hagyomány volt közösségünkben.

2. Politikai síkon elsőként immár banális lenne emlegetni az 1848-as szabadságharcban való részvételt, inkább a későbbi korszak liberális mozgalmaira érdemes figyelnünk. Az akkori tartalma ezen kifejezésnek mára teljesen megváltozott, miközben a magyarörmény politikusoknak ezen irányzat sikereiben komoly, de mára már elfeledett szerepük volt a XIX. század végén és a XX. század elején. Egyetlen név: *Szilágyi Dezső*. Ő kezdeményezte, mint a Szabadelvű Párt képviselője és igazságügyi miniszter, a bírói-ügyészi szervezet, a bűnvádi és polgári eljárás, a börtönügy, az örökösödési eljárás reformját. Megszavaztatta a vallásügyi- és az állami anyakönyvezésről szóló törvényeket 1894-1895-ben. A Trianon utáni Magyarországon *Urmánczy Nándor* maroshévizi politikus szervezte meg az Ereklyés Országzászló mozgalmat, mely kiterjedt több száz helységre. A gondolat, mely a nagypolitikában a korrektséget akarta számon kérni, meghatóan őszinte és becsülni való.

3. A kaszinók, társadalmi egyesületek létrejötte ugyancsak a polgárosodás jelei voltak és majd minden városban ezen alapításoknál hagyomány volt a magyarörmény részvétel. Sőt, az, amivel leginkább szerették őket megbízni, az a pénztárnoki feladat volt. Általánosan megfigyelhető a jelenlétük szerte Erdélyben, de talán legbeszédesebb az EMKE pénztárnoki felkérése, amelyre *Merza Gyula* elég nehezen adott elfogadó választ.

4. Hagyomány volt az örményeknél a gyermekek neveltetése, az oktatás, kultúra fejlesztése, érthető tehát, hogy mindezt a befogadó nemzet érdekeivel összhangban meg is tették. Helyi, települési szinten számtalan alapítványt tettek az oktatás, az iskolák gyarapítása érdekében, de kiemelkedők voltak *Gorove László*, a MTA első pályázatának létrehozója (1835-ben), *Lukács Móricz* és különösképpen *Karátsonyi Guidó*, aki grófi rangot nyert minden irányú jótékonysági tevékenységéért. Hagyomány volt tehát a magyarörményeknél azonosulni a magyar társadalom fejlődésével és gondjaival, sajátként kezelni és megoldani azokat.

5. Ha például magyar néprajzban gondolkodunk, *Vákár Tibor* nevét mindenképp a szentendrei szabadtéri múzeum kialakításával kötjük össze. Erdély egyik igen fontos intézményének, a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumnak 1879-beli alapítása pedig *Vasady Nagy Gyulá*nak köszönhető.

6. A magyar kultúra gazdagítása, annak minden ágában nyomon követhető. Irodalmi szempontból elsőként *Petelei István*, majd *Csiky Gergely* képviseltek maradandót, legutóbb *Lászlóffy Aladár* és *Zsolt*. Az egyik legismertebb magyar képzőművészeti irányzat, a nagybányai iskola *Hollósy Simon* alapítása, de ki vitatná *Barcsay Jenő*, vagy *Gross Arnold* hozzájárulását? Nem is ez igazán érdekes, hanem az, hogy az említettek közül többen egyéb művészeti ágban is jeleskedtek: mind Petelei, mind Hollósy Simon aktívan muzsikáltak. Sőt, az író nyilvános hangversenyeken is fellépett Kolozsvárt és Marosvásárhelyen. Az aktív muzsikálás tetten érhető a magyarörmények legkülönbözőbb rétegeinél, miként például a sepsiszentgyörgyi *Fogolyán Kristóf* neves orvos, az ottani korszerű kórház megalapítója esetében. Ő rendezte meg például *Bartók Béla* sepsiszentgyörgyi egyetlen hangversenyét 1928-ban.

Fancsali János a Telmányi Emil előadásán, balról Heim Pál

A neves magyar zeneszerző tehetségének első sajtóbeli méltatója pedig *Kacsóh Pongrác* volt, de Bartók szerzeményeit mutatták be az elsők között *Temesvári János* és *Telmányi Emil* is. Kacsóh Pongrác a „János vitézzel" megalkotta a legsikeresebb magyar dalművet és az eredmény épp a magyar nemzeti gondolkodással, életfelfogással való azonosulásnak köszönhető.

Mindez elsősorban a magyarörmények múltjáról szól, mára a hagyományos társadalom és rendje átalakult, de egyes elemei még fennmaradtak. A természet törvényei szerint az asszimiláció egy folyamat, de ki merné számon kérni *William Saroyanon* az örmény nyelv ismeretét? Vagy ki tagadhatná meg *Michel Legrand*, esetleg *Henri Verneuil* örmény mivoltát?

A fennmaradást segítené továbbra is a család, mint a tradíciók megőrzője, múltbeli vonatkozásainak ismerete, tehát a genealógiai kutatás. Hasonlóan reméljük a vallás segítségét, miként az eddigi kimagasló magyarörmény eredmények minél tágabb tudatosítását. Reméljük, hogy a nemrég mellettünk helyet foglaló örmény társaink is gazdagítani fogják mindazt az értéket, amit mi a magyarság javára eddig fel tudtunk mutatni.

Megjelent: Válogatás a magyarországi nemzetiségek néprajzi köteteiből (8. 2018)

Bálintné Kovács Júlia

Gorove család – III. rész

A második részben kizárólag Nagy Iván: „Magyarország családai” című könyvéből idéztünk (megjelent 1858-ban).

Ezúttal egy másik forrást olvashatunk, amely 1915-ben jelent meg.

Gorove *(gáttajai)*
Címeres nemeslevelet Mária Teréziától 1760. jul. 28-án szerzett.

G. Kristóf szamosujvári kereskedő anyja özv. Gorove Lászlóné Pap Mária s leányai: Anna, Róza, Teréz és Rebeka nyertek (LR. erd. X/613.) – 1761. okt. 25. G. Kristóf, felesége, Anna s gyermekei: János, Antal és Tivadar emeltettek a nemesi rangra (OL.) Ebben az utóbbi diplomában a család neve Gorovei-nek van írva, de kétségtelen, hogy a család egy. **Örmény eredetű család, mely a XVII. század végén származott Erdélybe**. Jánosnak 3 fia volt: László, Kristóf és Antal. László özvegye, fia Kristóf s fentebb emlitett leányai 1760. jul. 28.; testvére Kristóf s gyermekei pedig 1761. okt. 25. nyernek nemességet. A 3-ik testvér, Antal, nem kapott nemességet. A „gáttajai” előnév adományozásában 1824. dec. 23. Károly, László és Lajos részesülnek. – Czímer: kék paizsban egymással keresztbe tett, hegyével fölfelé fordított 2 nyíl, az ekképen képezett 4 sarokban egy-egy csillag; sisakdisz: pánczélos könyöklő kar, hegyével fölfelé fordított 2 nyilat tart; takarók: kék-arany, kék-ezüst. A család nemessége 1786. Heves-, 1813. Pest-, 1823. Temesmegyében hirdettetett ki.

Leszármazás:
I.
János: László † 1760 e. *Pap Mária*; Kristóf l. II. tábla; Kristóf 1752–1801. *Karátsony Veronika*; Anna 1760; Róza 1760.; Teréz 1760.; Rebeka 1760.; László *1780. III/2. †1839. I/11. tövisi *Rácz Mária*; Lajos 1784–1830.; Károly 1785–1872.; Lázár; Mária; István 1818–1881. v. b. t. t. minister; Constantia †1885.; Veronika *Bicskey N.*; László †; Anna †1877. *Noszlopy Antal*;

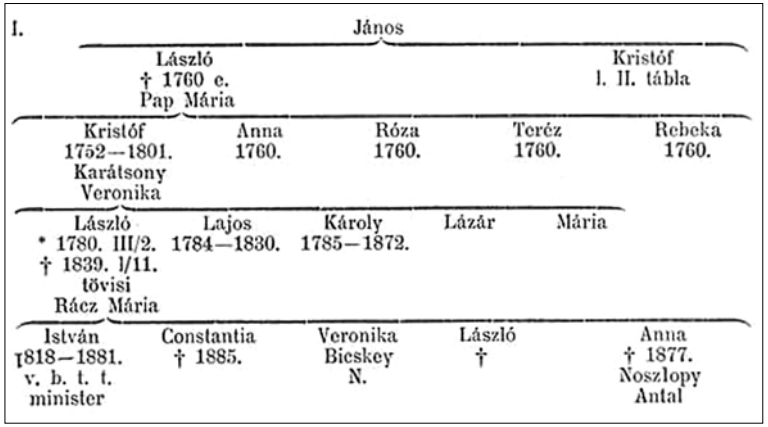

II.
Kristóf l. I. tábla *Dániel Anna*; János *1733 *Hankovics Mária*; Antal; Tivadar; Jakab *1762. *Gyertyánffy Anna*; Gergely 1870–1881. *Kabdebó Mária*; János *1838. *Noszlopy Stefánia*; Anna *Gerzon A.*; László *1868 VI/16. *Fáy Adrienne*; István *1869 VII/11.; Mária †1890 V/15. br. *Uray Bálint*; Mária *1897 III/10.; Erzsébet *1902 XII/21.

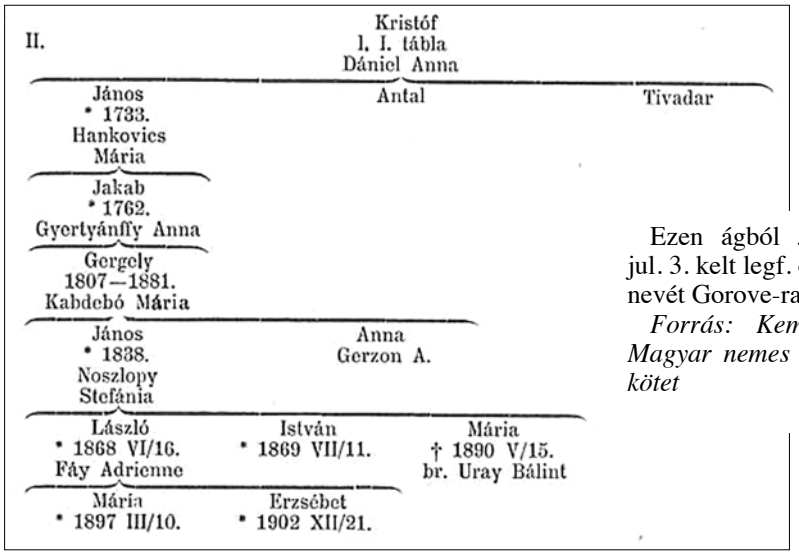

Ezen ágból János 1886. jul. 3. kelt legf. engedélylyel nevét Gorove-ra változtatta.

Forrás: Kempelen Béla Magyar nemes családok. 4. kötet

(folytatjuk)

Kövér István

Megemlékezés családunk beköltözésének 350. évfordulójáról – befejező rész

Előzmények

Széles körben ismert, hogy hagyományaink szerint őseink a Bagratidák fővárosának feldúlása után, 1239-ben menekültek el Ániból. Előbb a Kaukázus lábainál folytatták harcukat a tatárokkal, majd Áninak 1319-ben történt végleges pusztulása után sokan a Krím-félszigeten telepedtek meg, a Genovaiak fennhatósága alatt [pl. Kaffa (ma Feodoszija)]. Azonban a félszigetnek a tatárok által 1475-ben történt feldúlása után a túlélők egy része, megállókkal ugyan, Lengyelországba költözött.

Onnan azonban az erőszakos térítési kísérletek miatt Moldvába visszatelepültek, majd onnan véglegesen Erdélybe telepedtek át, új hazát találva.

Moldva

A XVII. században az első jelentékeny vajda az albán eredetű *Vaszilie Lupul* (1634-1654), akinek szokatlanul hosszú (20 évi) uralkodása is mutatja, hogy nem közönséges ember volt. *Rákóczi* ellen a töröknél fondorlatot kezdett. *Rákóczi György* fermánt szerzett a szultántól Lupul elűzésére s 1653. *Kemény János*t haddal indította Moldvába azzal a megbízással, hogy Lupult Jászvásáron fogja el. Lupul szerencsésen elmenekült, s Kemény elfoglalta Moldva fővárosát. Lupul kozák sereggel tért vissza, több csatában győzött az erdélyi és oláh hadak felett, de 1653 július elején Bakownál megveretett; Lupult a tatárkán elfogván, Konstantinápolyba küldötte, ahol a Jedikulába záratott. Utána a szultán által kinevezett árnyékvajdák következtek a különböző családból, akik mindannyian rövid néhány évig ***1*** tartották magukat a vajdaságban, készséges eszközeiül szolgálván a szultánoknak a Magyar-, Lengyel- és Oroszország ellen viselt hadjáratokban.

Ezt megelőzően, azonban a Muşat házbeli *IV Ştefan Rareş (István)* [1551 V. 24. – 1552. IX. 1] uralkodásáról kell megemlékeznünk. Kegyetlen uralkodó volt ***2***: a szultán parancsára 40 000 emberrel támadt Erdélyre, de nemsokára a későbbi *IV. Sándor* moldvai fejedelem megbuktatta és megölette. Későbbi utóda, VII. *Ştefan Tomşa* [1563. VIII. – 1564. III.] idején megismétlődött ***3***.
1668-ban ***4*** *III. Gheorghe Duca – III. Ilia Alexandru* uralkodása után – nagy költségek árán újra elfoglalhatta a trónt ***5***. Ezt követően hatalmas adókat vetett ki a népre ***6***, amelynek az eredménye egy felkelés lett ***7*** 1671-ben, amelyet csak nagy nehézségek árán, török - tatár segítséggel tudott leverni. (Mely haderők az előbb említett Kaminienicz-Podolski ostromához vonulnak föl 1672-ben.)

Mint látható, Moldvától északra és keletre a bizonytalan helyzetű, lázadásokkal sújtott országok, míg délre az oszmán birodalom helyezkedett el, az egyedüli lehetőség nyugat felé Erdélybe vezetett.

1672 februárjának végén az örmények a Kárpátok erdeibe menekültek és követséget menesztettek *I. Apafi Mihály*hoz, hogy letelepedésüket engedélyezze. Az engedély megadása után (melynek levéltári bizonylata mind a mai napig nem került elő; az engedély talán csak szóbeli volt), és ahogyan az utak járhatóvá váltak, 1672. március első napjaiban az örmény szekerek átgördültek a szorosokon. ***8***

Családunk betelepedői nem várták meg az üldöztetések ilyen mértékűre való romlását, hanem 1668-ban beköltöztek Erdélybe, Gyergyószentmiklósra (*Szongott Kristóf*: Az *Ákontz* család, mely sok más örmény családdal együtt. 1239-ben vándorolt ki a földindulás következtében elpusztult híres Áni fővárosból, 1664-ben telepedett le Erdélyben. [másutt az 1668-as évet írja] pl.: *Ákontz-Kövér István* érsek (1740—1824.) életrajzában.)
Dr. Száva Tibor-Sándor egyértelműen az 1668-as évet írja a betelepülés időpontjául.

Gyergyószentmiklóson már a Moldvából való áttelepedés előtt is éltek örmények.

Az első örmény család feltételezhetően 1637-ben telepedett meg Gyergyószentmiklóson. Az 1700-as években még folytatódott az örmények betelepedése nem csak Moldvából, hanem Lengyelországból is. ***9***
A Botosánban 1588-ban született, (Moldvában a Káprikodának ***10*** ismert családban), *Jézeán* ***11*** (.....) *Dzerigh* gazdag kereskedő (Magyarországi feljegyzésekben *Bogdán Simon*ként szerepel) ***12*** aki kereskedett Erdélyben is. Mindenesetre három fia legnagyobb valószínűséggel 1668-ban Gyergyószentmiklósra költözött, és telepedett le. Később leszármazottjaik közül többen, más, az örmények által lakott településekre költözött.

Legidősebb fia, aki 1621-ben született Jákub, Erdélyben *Bogdán Jakab* ***13*** néven volt ismert, utódai Beregszászon, Erzsébetvárosban és utóbb Szamosújváron telepedtek le (*Kabdebó János – Ohán Kabdebó* utódai apjuk keresztnevét vitték tovább családnévként), és Capdebo, Hankovics ***14***, Kabdebó, Kapdebó ***15*** néven anyakönyvezték őket.

Középső fia, aki 1623-ban született, Mánug, Erdélyben (botosáni) *Bogdán Emánuel* élt.
Környezete részben Bogdánnak, részben Botosáninak (Bocsánczinak) nevezte, de más nevek is alakultak a családban – köztük csúfnevek is. Utódait Bángi, Besenszki ***16***, Biró ***17***, Bogdán, Boor, Bocsánczi ***18***, Bocsánczy, Borbiró ***19***, Bosánszki, Facsaros ***20*** néven anyakönyvezték.

Kisebb fia, aki 1627-ben született *Chácshig* (aki feltehetőleg alacsony, kicsi lehetett), Erdélyben (Áki) *Bogdán Kristóf* néven ismerték (az áki a román "coádá" fordítása, mely "fark"-at jelent). Utódai szétszóródtak az erdélyi településeken, így a XVIII. században meglehetősen oly gyakori módon különböző neveken anyakönyvezték őket: Áki ***21***, Ákoncz ***22***, Bocshig ***23*** (Kicsi), Fark ***24***, egyes Kis ***25***, Kövér ***26***, Meghdesz, Mihály, Minász ***27***, Szebeni ***28***, Szebeny néven.
Ugyancsak a Káprikodá családból származott *Cap de Bou Nicora*, aki *Gheorghe Stefan* (1653–1658) moldvai fejedelem kamarása volt 1654-ben, utóda birodalmi nemességet, bárságot kapott *báró merecey Kapri* néven ***29***.

Midőn ezt a dolgozatot összeállítottam, akkor tudatosult bennem, hogy a Magyarországon nemességet nyert örmény származású családokból minden nyolcadik ebből a famíliából származik:

botosáni Bocsánczy
(eredetileg Bosánszky, Bocsánszky)
– Bécs, 1762. júl. 26.

baraczházi Capdebo
– Bécs, 1802. júl. 23

magyarbikali Hankovics
– Bécs, 1762. júl. 26.

talpasi Kabdebó
– Bécs, 1838. nov. 8.

báró mereczey Kapri
– Bécs, 1785. okt.
– Bécs, 1791. júl. 24.

gyergyószentmiklósi Kövér
— Bécs, 1780. máj. 24

rétháti Kövér
– Bécs, 1804. aug. 17

és ákontz Kövér István
— Bécs, 1780. máj. 24

Lábjegyzetek

1 Moldva fejedelmei cca. fél évszázad alatt:

1634–1653. *Vasile Lupu* (1.x)
1653. IV. – V. *I. Gheorghe Ştefan* (1.x)
1653. V. – *VII. Vasile Lupu* (2.x)
1653–1658. *I. Gheorghe Ştefan* (2.x)
1658–1659. *II. Gheorghe Ghica*
1659. XI. *II. Konstantin Şerban*
1659–1661. *X. Ştefăniţă Lupu* (1.x)
1661. I. – II. II. Konstantin Şerban (2.x)
1661. II. – IX. *X. Ştefăniţă Lupu* (2.x)
1661–1665, *Eustatie Dabija*
1665–1666, *III. Gheorghe Duca* Moldva fejedelme (1.x)
1666–1668, *III. Ilia. Alexandru*
1668–1672, III. Gheorghe Duca Moldva fejedelme (2.x)
1672–1673, *XI. Ştefan* (1.x)
1673. XI. *I. Dumitra*.cu
1673–1674 *XI. Ştefan* (2.x)
1674–1675 *I. Dumitra*.cu (2.x)
1674–1678 között *II. Gheorghe Duca* H vasalföld fejedelme
1675–1678 *Antonie Ruset*
1678–1683 *III. Gheorghe Duca* Moldva fejedelme
1680–1683 között Gheorghe Duca Ukrajna hetmanja volt

2 és 3 „Az üldözések sora kezdetét vette István vajda alatt 1551-ben, melyet részletesen előad Mennas szerpap egykorú és szemtanú író 25 lapra terjedő siralmas versezetében, s tetőpontját érte 1668 évben Gheorghe Duca vajda korában." – Mondja *Lukácsi Kristóf* Emlékezetek az erdélyi örmények múlt életéből. melyet az örmények apostola: Világosító-Szt-Gergely 1858-ik évi ünnepén a szamosújvári örmény szertartású templomban mondott egyházi beszédben.
Hogy mennyit kellett a bukovinai örményeknek ezen térítési törekvések által szenvedniük, az nem tartozik közleményünk keretébe, erről bővebben ír Dan, »Die orientalischen Armenier«, 13. lapján

A bukovinai örmények. — Dr. Wlislocki Henrik.

4 A csodák rendjén mond el egy történetet a Székely Okmánytár 1668. évi jelentése. E szerint mikor a vajda sógora le akarta romboltatni a kutnári templomot s lövetni kezdte a harangtornyot, hirtelen megvakult, a fellázadt főurak megölték, így a templom megmenekült.

5 Az „Armenia" mélyen tisztelt szerkesztőségének megbízásából közlöm e helyen magyar fordításban *Pátkánián K.* szentpétervári egyetemi tanárnak *Tokati Minász* (Minas Jewdokatsi) történeti tárgyú versezetére vonatkozó megjegyzéseit, a rendelkezésemre bocsátott orosz eredeti alapján. – A párizsi „Bibliotliéque Nationale" („Nemzeti Könyvtár") egy kézirat gyűjteményében — mondja Pátkánián — „a 224 szám alatt (Acc. f. 101) 150 soros igen érdekes verses műre akadt. Kár, hogy nem az egész maradt fönn,

hanem csak második fele. A töredék annak elbeszélésével kezdődik, hogy István vajda parancsára miként hurczolták az egész népességet (a szucsavaiakot?) a vesztirhez (kincstáros), ki megparancsolta az örményeknek, hogy haladéktalanul áttérjenek a görög hitre. De nem szoritkoztak csupán egyes intésekre és fenyegetésekre, hanem alkalmaztak súlyosabb eszközöket is: az örményeket ütötték, kinozták tűzzel, sőt megégették elevenen is. A mikor ez eszközök sem működtek elég hamarosan, parancsot adtak ki a helybeli örményeknek, hogy összegyüljenek mind — vojtok, pergárok) papok, aszszonyok és gyermekek — és erőszakosan megkeresztelték őket. E parancsot kimélet nélkül kellett teljesíteni. A püspöknek és papoknak előbb szakállukat borotválták le, s miután így megfosztották méltóságuktól, oláh ruhát adtak rájuk és fejükre dolbánt tettek. E közben oláh pap ment a házakba és megszentelte azokat, edényeket és csészéket szent vizzel öntött meg. A templomok részben lepecsételve, részben szétrombolva, szent könyvek megégetve, templomi edények elrabolva. Szucsáván kivűl hasonlók történtek más vidékeken is, hol örmények laktak: Chotinban, Szereten, Aszpázárban, Vászluban, Bocsánban, Rumánban.) Végül a szerző fajrokonaihoz fordul mondván, hogy mind eme nyomorok a mi megmérhetetlen büneinkért értek minket, hogy megszüntünk imádkozni, elfeledkeztünk az alamizsnáról, nem szerettük Istent, nem tiszteltük szüleinket és elhanyagoltuk a vendégszeretetet.

6 1668-ban, midőn *Hencul, III. Gheorghe Duca* Moldva fejedelme ellen pártot ütött, kellemetlen zavarok keletkeztek a szomszéd Moldvában. E sok bajt okozó zavarok a következő évben sem szűntek meg, mert ekkor vonult a török sereg, Podólia Kameniecz nevű városának ostromlása végett a magához csatolt adófizető tartományok segélycsapataival együtt Közép-Moldván keresztül. Ezért az örmény egyházmegye félelemtől űzetve a hét moldvai városaiból a hegyekre vonult és ott lappangott a második és harmadik évben is, míg végre abban állapodott meg, hogy Erdélybe menekül.

A beköltözés történetéhez — Latinból: *Páll Bogdán*.

7 De mivel 1668-ban egy Henkul nevezetű egyén, a moldovai fejedelem ellen fellázadva zavargásokat idézett elő - és a következő évben a törökök is a régi Lengyelország Podolia tartományának Kameniec megerősített városát megtámadták, a moldovai örményeket is nagyon sok szerencsétlenség érte; közülök sokan életüket veszítették, mások vagyonuktól fosztanak meg. Azok, kik életben megmaradtak, látva az ország pusztulását és a tartós zavargást, hogy a végveszélytől megmeneküljenek és csendes életmódhoz juthassanak, az erdélyi hegyekre futottak. Itt tartózkodtak majdnem három esztendeig; de mivel ezen idő alatt egyszer sem kinálkozott kedvező alkalom a visszatérésre (Moldova), az akkori erdélyi fejedelem- *I. Apafi Mihály*hoz fordultak.

A magyar-örmények. — *Govrik Gergely.*

8 "Átjöttek pedig Erdélybe 1672-ben Kr. után; átjövetelük főoka vala: hogy a moldovai fejedelem és nép, az örményeket, jóllehet szintúgy nem-egyesült hitűek voltak mint ők, az örmény nyelv és rítus elhagyására és a görög szertartás követésére kényszerítették, mivel pedig erre őseink ráállani sehogy sem akartak, iszonyú üldözést támasztottak ellenök.

Templomaikat kirabolták, drága ékszereiktől megfosztották, egyházi könyveiket máglyára rakva elégették, püspökjüköt és papjaikat börtönbe vetették, a gyermekeket újból megkeresztelték, halottaikat görög szertartás szerint temettették el, végre a templomoknak ágyukat szegezve, azokat halomra lőtték. Szóval az örményeket ősrégi szokásaikból, erkölcseikből és nemzetiségükből merőben ki akarták vetkeztetni."

9 Írja a visitgyergyo.ro honlap.

10 Áki, Bocshig, Fark, Kápdebo, Kápri (= Kepri) és Káprikodá egy család, melynek vezetékneve Bogdán (Szongott Kristóf:
A magyarhoni örmény családok genealogiája.)

11 E család örmény neve Jézeán (.. jéz: ökör, ... Ökrös, Ökrösi). L. Szongott: I. m.

12 E szerint az Áki, Bocshig, Fark, Kápdebo, Kápri (Kepri) család őse *Bogdán Dzerig (Simon)* volt. L. Szongott: I. m.

13 E szerint a hazai Kápdebo-k vezetékneve Bogdán. L. Szongott: I. m.

14 *Kábdebo János* maradékai elhagyják a Kápdebo nevet és apjuk (János = Hanko) nevéről Hankovicsoknak nevezik magukat. L. Szongott: I. m.

15 románul capu de bou. L. Szongott: I. m.

16 Bocsánczi családnév elferdített alakja. Bocsánczi=Besánczi, Besánszki, Besenczki L. Szongott: I. m.

17 Biró családnév a Borbiró rövidítése L. Szongott: I. m.

18 Botusáni, Botusán helységből való. Botusán, helység a volt Moldovában. L. Szongott: I. m.

19 Az, ki a borárulási jogot a várostól (Szamosújvár) kivette, neveztetett Borbirónak. L. Szongott: I. m.

20 Facsarár, facsaró, facsaros, a magyar facsar igéből; az ár román szóképző. Kihalt család (gúnynév). L. Szongott: I. m.

21 Áki (...) örmény szó, értelme: fark, far. L. Szongott: I. m.

22 Az Ákoncz-ok vezetékneve Mánug (Emanuel) és mivel e család őse látta a szenthelyeket, még „megdeszi"-nek is neveztetik. L. Szongott: I. m.

23 (.....) Örmény szó: far, faracska, kis ember. — Gyergyó-Szent-Miklóson Bocsig most Kis. L. Szongott: I. m.

24 Csik-Szépvizen 1735-ben *Ákoncz Péter* maradékai Fark nevet vesznek fel (az örmény Áki magyar fordítása); e család egyik ága 1789-ben Ákoncz nevét Szebeni-re változtatja. L. Szongott: I. m.

25 Gyergyó-Szent-Miklóson Bocsig most Kis.

26 Az Ákoncz család egyik ága Kövér-re magyarosította nevét. L. Szongott: I. m.

27 Az örmény a Minász-t, a Mihály kifejezésére is használja. L. Szongott: I. m.

28 Nagy-Szeben szab. kir. város az erdélyi Szászföldnek fővárosa. Itt lakott a Fark család egyik ága, mely e város nevéről Szebeni nevet kapott. L. Szongott: I. m.

29 Kápri. A Káprikodá rövidített alakja. A Bukovinában élő Kápri nevű örmény család osztrák báróságot nyert. L. Szongott: I. m.

Matl Péter: „Ötösével" – képkiállítás a XV. kerületben április 28-án

A XV. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat minden évben megemlékezik az Örmény Genocídiumról tartalmas rendezvényekkel, színházi előadásokkal. Ez évben rendhagyó módon, *Matl Péter* képzőművész, közismert kárpátaljai szobrászművész „Ötösével." c. mintegy 40 pasztellképét állítottunk ki az örmény genocídium és a kárpátaljai „malenkij robot" a gulág és a szibériai haláltáborokban szörnyű körülmények között halálra kínzott honfitársaink emlékére. Hiszen a történelem érthetetlen vagy érthető módon ismétli önmagát!

Szophoklész (Kr.e. 496-406) *Antigoné c*. művében így ír az emberről:

„Sok van mi csodálatos, de az embernél nincs semmi csodálatosabb. Csodálatos az ember, mert ésszel él, de az ember tudásával nemcsak a jóra, hanem gonoszra is törhet."

Hozzáteszem, kitervelt kegyetlen, válogatottnál válogatottabb módszerekkel írtja embertársait, az emberi mivoltából kivetkőzött két lábon járó szörnyeteg –, ha a hatalom ezt kívánja.

Így történt az 1915-ben Törökországban, a keresztény örmények előre eltervezett megsemmisítésével, kiirtásával, mert a hatalmi törekvések így kívánták. Több ismertető szöveget írtam 20 év folyamán. Nem bocsátkozom ismétlésekbe. *dr. Issekutz Sarolta* a EÖGYKE füzetek legutóbbi számában, az Orlay utcai megemlékezése kapcsán elmondta az örmény népírtás lényegét és megjelentette azt.

Ugyanazokat a módszereket alkalmazták a megszálló szovjet csapatok szovjet pribékei II. Vh. után a kollektív bűnösség elvén, központi utasításra mint a törökök az örményekkel. A haláltáborok ugyan nem a szíriai sivatagban Deir ez-Zorban végződtek, hanem Szolyván, a Gulág és Szibéria haláltáboraiban. Aki valamenynyire érintett ebben a témában, s ki ne volna az Kárpátalján, Magyarországon és az elcsatolt területeken? Hiszen Magyarországról is, a „Malenkij Robot" felszólítással a kárpátaljai megsemmisítő, szolyvai munkatáborba gyűjtötték a foglyokat. S aki még életképes volt, ötösével sorba állították és a Gulág munkatáboraiba és Szibériába szállították élő holtan.

A kiállítás címe „Ötösével". Megrendítő ez a cím annak, aki tudja, hogy a legyengült, beteg foglyokat állították így sorba, s aki kidőlt a sorból, a komiszszárok nyomban lelőtték. Ennyit jelentett egy emberélet!

Matl Péter nagyon tehetséges, érzékeny művész és Kárpátalján minden család érintett életüket vesztett, szovjet haláltáborokban kínhalált halt családtagjaik gyászában, így a művész is.

Az alkotások önmagukért szólnak. Megrendültem a képek láttán. Finom-érzékeny pasztell és szürkés fehér színekben ábrázolja a lét és nemlét határán imbolygó figurákat. Ki tudja férfiak, nők, gyermekek-e? Arctalanok! Olykor „Ötösével", de gyakrabban a sorból kiforduló vagy összecsukló alakokkal. Nem kíméltek nőket, idős asszonyokat, sőt gyermekeket sem. Kárpátalja férfi lakosságát szinte kiirtották. Mélyen megélt ábrázolások sorjáznak, a művész egyénisége finom rostáján átszűrve. Az ismertető anyaggal jól kiegészített, hosszú ideig nyitva tartó kiállítás sokaknak ismeretlen tényeket is felsorakoztatott. Nem csoda, hiszen *hallgatásra kényszerítettek mindenkit* az elmúlt több évtized során.

Éppen a kiállítás bezárása napján részesült Péter, a Művészei Akadémia Nagydíjában, Budapesten, a Vigadó Galériában 2019. május 29-én.

Jelentős kitüntetéseit az interneten megtalálhatják.

Matl Péter nevét a Vereckei emlékmű tette közismertté. Azóta is széles skálán alkotó művész. Elévülhetetlen érdeme a Munkácson felállított Gulág emlékmű, a *Rákóczi* fej újraöntése és megannyi jeles alkotás.

Vereckei emlékmű

Köszönet illeti, Matl Pétert, hogy rendelkezésünkre bocsátotta a kiállítás képeit és a fantasztikus ismeretanyagot, korabeli dokumentumokkal.

Jómagam, aki családom révén érintett voltam az első, a második Vh., a Don kanyar és a „Malenkij Robot" elviselhetetlen emberpusztító borzalmai hozzávetőleges ismeretében: Ennyire részletesen nem tudhattam a kárpátaljai kitervelt emberirtásról. *Szolzsenyicin* műveihez korán hozzájutottam. Az Iván Gyeniszovics egy napját, Párizsban kaptam meg. Itthon olvastam a Gulág szigetvilágot és később a Rákosztályt. Érthető, hogy szívügyemnek tekintettem a kiállítás bemutatását.

Köszönet illeti *Tóth Csabá*t, a Tóth József Galéria létrehozóját, akinek hathatós közreműködésével létrejöhetett az emlékezetes kiállítás!

A megnyitó ünnepséget megtisztelte jelenlétével a leköszönt kárpátaljai főkonzul, aki őszintén beszélt a kárpátaljai viszonyokról és arról, mit jelentett Matl Péter barátsága.

*Horváth Zoltán*nak hálás vagyok, hogy a megjelent szép számú jelenlévőknek bemutatta Matl Pétert.

Köszönet illeti *Dinnyés József* daltulajdonost, aki még ünnepélyesebbé tette felvidéki, kárpátaljai népdal feldolgozásokkal és hazafias énekek előadásával a kiállítási ünnepséget.

Pazar fogadás zárta a kiállítás megnyitását amelyhez Tóth Csaba is hozzájárult finom erdélyi örmény ízekkel, mindenki örömére.

Végül, de nem utolsósorban el kell mondanom, Péter felesége Hegyi Karbah-i örmény menekült: Fia le se tagadhatná örmény származását.

Nuridsány Mimi

Gaál György

Jereván és Tbiliszi

Aki Erdélyben él és itt nevelkedett, biztosan sokat hallott az örményekről. Elég, ha Szamosújváron, az egykori Armenopolisban belépett az örmények székesegyházába. De biztosan találkozott is örmény származásúakkal, akik többnyire büszkén utaltak egyik-másik nagyszülőjükre, hogy annak ősei menekültek ide az örményüldözés elől. És ha a történelmi megemlékezésekre is figyelt, hallhatott az örmény népirtásról, az első világháború idején elkövetett genocídiumról. Ezek után bizonyára mindenkiben felmerül a kérdés, hol is az örmények őshazája, milyen is az az ország, ahonnan annyiszor el kellett menekülni, amely szinte folyamatosan más hatalmak árnyékában élt, s amely most önálló államként kezdi kiépíteni turizmusát. Bizonyára ebből a megfontolásból, vagy éppen az örmény ősökre való tekintettel állt össze az a 23 fős – jórészt kolozsvári magyarokból álló – csapat, amely az idén áprilisban nyolc napos kirándulást tett az örmény őshazában.

Hajnali órában érkezünk a Bukarestből induló járattal a jereváni Zvartnoszt nemzetközi repülőtérre. Itt minden európai színvonalú. Csak utólag tudjuk meg, hogy a reptér magántulajdon, egy külföldi örmény milliomos működteti. Az állami Erebuni reptér már csak belföldi és hadi célokra használt. Szállodánk, a díszes bejáratú Royal Plaza is mindenben megfelel az elvárásoknak. A belvárost övező körúton fekszik. Szobánk ablaka hátra nyílik, a belváros felé néz és eléggé lehangoló látványt nyújt: nyolc-tízemeletes tömbházakkal övezett, eldugott kis

negyed, földszintes bádogfedelű falusias házakkal, középen egy templomocska, mely vasárnap működik is. A szűk udvarokról állattartás hangjai és állandó kutyaugatás jut fel ötödik emeleti szobánkhoz. Ez a régi Jereván. Az „új" Jereván megismerésére nincs külön napunk, mert az „úgyis egy modern város". Csak néhány reprezentatív épületébe visz el a busz. A többit délutánonként, esténként fedezhetjük fel. Első napi, kis pihenés után kezdett programunk az örmény múlt fellegvárába, a Matenadaran levéltárba és múzeumba visz. A levéltár egyik szamosújvári származású, magyarul szépen beszélő kutatója lesz a kalauzunk. Az ő szavaiból ismerjük meg nem csak a kiállított kincseket, hanem az örmény történelmet és művelődéstörténetet is.

A Matenadaran a várost körülvevő dombok egyikének lejtőjén fekszik, díszes lépcsősor vezet bejáratához. Alsó teraszán *Meszrop Mastoc* ülő szobra látható. Ő dolgozta ki a IV. század végén az örmény ábécét. A szobor mögött az ábécé betűi olvashatók a falon. A Matenadaran jelentése könyvtár/kézirattár, de az intézet ma Mastoc nevét viseli, sőt az innen induló, a belvárost átszelő sugárút is róla lett elnevezve. Az intézet első épülete 1959-re készült el. Ekkor az örmény egyház államosított, s addig Moszkvában őrzött levéltárával vetették meg alapját, s mindenünnen gyűjtötték be a kéziratokat. A mostani impozáns épületet 2011-ben avatták fel. Főbejárata két oldalán a hat legjelesebb örmény tudós szobra áll. Napjainkban az intézet mintegy 23.000 kéziratos művet, 500.000 dokumentumot őriz, a legnagyobb örmény történeti gyűjtemény. A tárlókban a legrégebbi kéziratokból és örmény nyelvű kötetekből, Bibliafordításokból tekinthetünk meg néhányat. Nem egy kódexnek külön története is van, csodával határos módon menekült meg a pusztulástól. Gyönyörű örmény-motívumos miniatúrákat, művészi kötéseket láthatunk. Az előcsarnok falain a térkép előtt is megállunk, hogy néhány örmény történeti alapfogalmat elsajátítsunk.

A mostani, 29.800 km^2-es Örményország csak kis töredéke az örmény birodalomnak, mely az Kr. e. II. századig vezeti vissza múltját, sőt a nép történetét egyenesen a Bibliából eredezteti. Önálló örmény királyság azonban csak nagyon rövid időszakokig létezett. Kr. e. 63-ban a Római Birodalom kebelezi be területüket. *III. Tirdat* királyuk 301-ben felveszi a kereszténységet és államvallássá teszi. Ebben segítségére van az utóbb Világosító Szent Gergely néven ismert és imádott püspök. A Római Birodalom felbomlását követően a Bizánc központú Kelet-Római Birodalom uralma alá kerültek, de a keleti örmény területeket rövidesen az Óperzsa Birodalom foglalta el. Aztán 652-től két évszázadon át az arabok uralkodtak itt. Majd újra Bizánc kerekedett felül. Az 1230-as években jött a tatárjárás,

mely csak a templomokat kímélte meg. Ennek eredményeként kezdődött az első örmény emigrációs hullám. 1100 tájától háromszáz éven át a Földközi-tenger partján létezett egy kisebb önálló örmény királyság Kilikia elnevezéssel. 1453-ban a törökök megdöntik a Bizánci Birodalmat, s az örmény területek is uralmuk alá jutnak. Az 1500 táján megerősödő Irán egy kisebb keleti részt ebből magának foglal el. Ezzel évszázadokra állandósul az örmények kettéosztottsága: a nagyobbik, nyugati rész a törökéké, a keleti pedig a perzsáké. Az 1826–1828 között zajló orosz-perzsa háború eredményeként a keleti örmény területeket Oroszországhoz csatolják. Kormányzósági székhely lesz Jereván. A török területen maradt örmények többször felszabadítási mozgalmat indítottak. Erre válaszként indultak a török népirtások. 1895-ben körülbelül 300 ezren pusztultak el, s több tízezren menekültek szét a világba. 1909-ben újabb 30 ezer örményt gyilkoltak meg. Végül a hatalomra került ifjú törökök – akiket az örmények is támogattak – meg akarták végleg oldani az „örmény kérdést", s 1914–15-ben megrendezték a törökországi örmények véglegesnek tekintett kiirtását, amikor szervezetten másfél millió örményt végeztek ki, még az örmény műemlékeket is elpusztították. Ezeknek a népirtásoknak tulajdonítható, hogy az életben maradottak is szétszóródtak a nagyvilágban. Úgyhogy az örmény diaszpóra nagyrészt a nyugati örménységből került ki. Tulajdonképpen a mai Törökország keleti területe egészen a Földközi-tengerig mind az örményeké volt.

A cári birodalom nem sokat törődött a Kaukázuson túli területeivel. Itt egyetlen város számított fontosabb központnak: Tiflisz (Tbiliszi). Innen irányították a vidéket. Az 1917-es októberi forradalom után a bolsevik államvezetés engedte önállósulni az itteni kis kormányzóságokat: 1918 elején megalakul a polgári Örmény Köztársaság. Ez területi vitába keveredik a Grúz Köztársasággal. Aztán a törökök rohanják le az örményeket, de őket sikerül visszaverni. 1920 novemberében az új szovjet hatalom kezd érdeklődni e területek iránt. 1921-ben itt is a bolsevikok jutnak hatalomra, behívják a szovjet hadsereget. A törökök a cári birodalom örmény részeiből néhány tartományt maguknak igényelnek. S 1921-ben a szovjet-orosz–török békekötéskor ezekről az oroszok lemondanak. 1922-ben moszkvai sugallatra megalakul a Kaukázusontúli Szovjet Szocialista Szövetségi Köztársaság Tiflisz fővárossal. Ez 1936-ban három önálló szovjet köztársaságra bomlik szét: Örményország, Grúzia, Azerbajdzsán. Tulajdonképpen a vallási alap áll a szétbomlás mögött: az egyik örmény apostoli, a másik ortodox, a harmadik muzulmán vallású. De egyik sem elégedett a határok megvonásával. Így jelentős örmény terület Azerbajdzsánnak jut (Karabach), Tbiliszibe,

mint fővárosba nagyon sok örmény család telepedett át. Az 1920-as évektől kiépítik a szovjet típusú államigazgatást és egypártrendszert e vidékeken is.

A gorbacsovi új politikai jelszavak itt szintén visszhangra találnak. De a politikát egy időre háttérbe szorítja az 1989. december 7-i nagy földrengés, ami 25 ezer örmény áldozattal jár. 1991 szeptemberében kiáltják ki a független Örmény Köztársaságot. A Hegyi Karabach örmények lakta területet az ország részévé nyilvánítják, amiért 1992-ben kitör az háború Azerbajdzsánnal. Az örmények győznek, sőt még egy korridort is maguknak biztosítanak Karabach felé. Azóta hadiállapot van a két ország között. Nem csak a keleti, de a nyugati, török határ is átjárhatatlanul lezárt. Úgyhogy az országnak csak Irán és Grúzia felé van közlekedése. Viszont a grúzokkal is csak „kényszerbéke" áll fenn. 1996-ig az ország rettenetes krízisen esik át. Teljesen körbezárva áram, gáz, benzin nélkül nyomorognak. A szovjet idők gyárai rendre csődbe jutnak. Akkor Irán nyújt valamelyes segítséget a közállapotok javítására. Azóta több kormánykrízisen és tüntetés-hullámon esett át az ország, de úgy tűnik, az utóbbi években kezdi magát feltalálni. Nem utolsó sorban megint rászorulnak az orosz kapcsolatokra. Külföldről pedig egy-egy örmény milliomos nyújt alkalmi támogatást.

Ugyancsak a Matenadaranban hallunk az örmény nyelvről is, mely az indoeurópai nyelvcsalád önálló ágát képezi. Megmaradását főleg a saját írásmód bevezetésének tulajdonítják. A 19. századra két nyelvjárása alakult ki: a kelet- és a nyugat-örmény. Főleg a magánhangzók ejtésében különböznek. A mai állami hivatalos nyelv a kelet-örmény. A diaszpórában viszont főleg a nyugat-örmény öröklődött. Örményül vagy 6 millió ember beszél, közülük csak 3,6 millió él az országban. Az ország lakossága most 3 millió 800 ezer körüli. Közel 98%-ban örmények. A más nemzetiségűek a 90-es években mind elvándoroltak.

A Matenadaranban több órát töltünk. Majd az ebéd következik a „Cascade" lépcsősor felső végénél. E lépcsősort a modern várossal együtt tervezték, s ugyanarra a domboldalra kúszik fel, amelyen a Matenadaran is található. Valamikor úgy képzelték el, hogy a lépcsők vízeséssel fognak váltakozni. A merész tervet csak félig valósították meg a kommunizmus alatt. Aztán egy örmény milliomos megtámogatta az építkezést, s most már csak néhány lépcső hiányzik a fenti kilátó-teraszig. A vasbeton-oszlopok rozsdás csápjai meredeznek ott. Állítólag a terv pontatlansága miatt nem lehet az utolsó lépcsőket kialakítani. A lépcsősor felső vége mellett pompás új épület a *Charles Aznavour*-alapítvány székhelye. Az örmény származású francia sanzonénekes néhányszor meglátogatta az országot. Egy itteni konyakfajta is viseli a nevét. A „Cascade" felső végétől egy sétány indul a Győzelem parkba, amelynek közepén irdatlanul magas talapzaton egy hatalmas nőalak áll. Örményország Anyácskájának nevezik. Jobb kezében egy kard markolatát tartja, bal kezével a kard tokját fogja. Távolról egy hatalmas keresztnek néz ki a nőalak. Idegenvezetőnk szerint a szobor üzenete: a kard ugyan tokban van, de ha ellenség jönne, azonnal kihúzzák. A ma múzeumként szolgáló talapzat sokáig *Sztálin* óriásszobrát viselte magán.

A tetőről át lehet tekinteni Jereván belvárosát. Ha egy térképpel is kiegészítjük a nem látható részeket, kiderül: szabályos kört ír le a központ. A „Cascade" aljától

indul a tengelye, egy széles sugárút, mely a két központi teret is összeköti. A lépcsősor alatti térből még két sugárút indul rézsútosan. Ezeket aztán keresztutcák metszik. Annyira logikus és áttekinthető az utcahálózat, hogy könnyen megállapítható: ezt mérnök tervezte. Ráadásul a belvárost övező körút félkörét széles parksáv övezi. Az ellenkező oldalon a Hrazdan folyócska kanyarulata és zöldövezete biztosítja a település jó levegőjét.

Azt már csak útikönyvből tudhatjuk meg, hogy a város 2800 éves múltra tekint vissza. Egykor Urartu Királysága terült el itt, s annak uralkodója, *I. Argisti* Kr. e. 782-ben alapított e helyen az Erebuni elnevezésű erődöt. Ennek falait mára feltárták az egyik külvárosi negyedben. Hogy Urartu lakói örmények voltak-e, az vitatott. A királyságot Kr. e. 590-ben a médek megbuktatták. Majd jöttek a perzsák. A kereszténység felvétele után, az 5. század táján épült a legrégebbi jereváni templom, melyet 1931-ben bontottak le. A város a karavánutak nyomvonalán feküdt, s évszázadokig pihenőhelyül szolgált. Ezért is a 19. századig fő épületei a karavánszerájok voltak. 1513 és 1737 között a perzsa és török birodalom közti határvonal itt haladt át, úgyhogy a városka 14-szer cserélt gazdát. Többször földrengések is kárt tettek benne. 1828-tól a cári birodalomhoz tartozott. 1830-ban még csak lakossága 35,7%-a volt örmény. De aztán ez lett a legbiztonságosabb örmény város, úgyhogy százával menekültek ide a törökök üldözöttjei. 1850-ben vált kormányzósági székhellyé, akkor már lakosainak fele örmény volt. A 25 000 lakosú kisváros fejlődésének lendületet adott a vasút 1903-as kiépítése. Ezután állandó összeköttetésben lehetett Tbiliszivel, a politikai és szellemi központtal.

Az első világháború alatt és után – a török támadás következtében is – a város szinte elnéptelenedett, s romossá vált. Így az 1920-as években a szovjet hatalom elhatározta, hogy itt építi fel a birodalom első „modern" mintavárosát. Az örmény származású, Moszkvában is elismert *Alekszandr Tumanjan* mérnököt bízták meg a tervezéssel. Neki köszönhető a mostani városközpont kialakítása. Csakhogy ez egyben felmérhetetlen pusztítással is járt. A még álló templomok, karavánszerájok, bazárok mind bontás alá kerültek. Alig néhány kis templomocska és egy mecset maradt meg a tömbházak között. Ezeket sem lehetett használni. Tumanjan – akinek a nevét az egyik főutca viseli – mindössze 170 000 főre tervezte a várost. Az 1989-ben érte el az 1, 2 milliós csúcsot. Jelenleg is több mint egy millióan lakják. Ezért délutánonként valósággal bedugul a város. A sok-sok Lada és Moszkvics mellett ma már számtalan nyugati márkájú luxusautó is közlekedik. Kérdés, hogy meddig bírják a rossz utakat. A szovjet időkben, 1981-re épült fel a város első metróvonala tíz állomással. Bővítése nagyon lassan halad.

A város környékén sok rózsaszínes tufa található. Ezekből kocka alakú lapokat vágnak. Tumanjan a középületek, de még a központibb lakóházak falait is ezekkel boríttatta. Ha rájuk süt a nap, érvényesül színük. De felhős időben a várost nagyon szürkévé teszik. Ezt a sok zöld terület valamennyire ellensúlyozza.

Első napunk késő délutánjára már csak egyetlen, de annál érdekesebb műsorszámunk maradt: az Ararát nevét viselő örmény konyakgyár felkeresése. A Hrazdan folyón átvivő országúti híd vége fölé egy dombra emelt hatalmas épület a központja. Több emeletnyi mélységű a pincerendszere. Természetesen múzeumi részlege is van: hordók és vitrinben őrzött régi címkés palackok között sétálva ismerjük meg az üzem történetét, a konyakféléket, s a hozzájuk fűződő számos legendát. Megtudjuk, hogy *Churchill*nek Sztálin küldte rendszeresen a kedvenc konyakját. Aznavour pedig egy különleges konyakkeveréket rendelt innen, mely ma az ő nevét viseli. Aztán következik a konyak-kostoló. Egy hosszú teremben elegánsan megterített asztalon vár a két-két öblös pohárba töltött egy-egy ujjnyi konyak. Elmondják, hogy lehet a konyak ötéves, tízéves és harmincéves is. Más-más a színe, ereje és persze az ára. Végül az üzletbe jutunk, ahol pár decistől akár literes méretű üvegekben is árulják a márkás italt. Bár repülőn kell hazaszállítani, sokan vásárolnak kisebb üvegekkel. Az Ararát nem véletlenül a nemzeti konyak márkája. Innen – és az ország szinte minden pontjáról – látható az 5000 méternél magasabb hóborította kettős csúcsú hegy. Az örmények szent hegye. Hasonló a japánok Fudzsijához. Csak-hogy a hegy tövében ott a drótkerítéses határ, s kezdődik Törökország. Mégis, már a szovjet tagköztársaság idején az örmény címerben szerepelt az Ararát. A legenda szerint Törökország nagykövete útján tiltakozott *Georgij Csicserin* szovjet külügyminiszternél az ellen, hogy a határon túl, más országban fekvő Ararát az örmény címerben szerepelhessen. Mire kis gondolkodás után Csicserin így felelt: a törökök is a félholdat ábrázolják címerükben, pedig a Hold eddigelé még nem török terület.

Az örmény ábc betúi

(folytatjuk)

Photo by: www.photostock.am
Örményországi képek Spirit of Armenia 2008

Bálintné Kovács Júlia

Az Azbé, Ázbé Azbej, Ázbej családnevű örményekről – III. rész

Ázbej Sándor munkássága során különböző állami tervezővállalatoknál volt tervező építész, modern funkcionalista lakó- és középületeket egyaránt tervezett.

Az 1950-es években részt vett több vidéki város (1959: Ózd; 1959: Gyöngyös; 1959: Pécs; 1961: Várpalota) rendezésének tervpályázatában, melyeken különböző díjakat is nyert. Jelentős szerepe volt Kazincbarcika városrendezésében, ahol az új városrész lakóépületeinek egy részét is tervezte (1951-60), az ÁRT mellett. A budapesti Lágymányosi lakótelep tervezésének és megépítésének első szakaszában is fontos részt vállalt, ahol lakótelepi házak (1000 lakás) és a korszerű bölcsőde fűződik nevéhez. 1960-63 között épül meg a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Rezső téri kollégiuma és az egri Tanárképző Főiskola leánykollégiuma (1962-64). Az egykori Magyar Színház, a máig ideiglenes Nemzeti Színház átépítésére kiírt tervpályázat győztese, a teljesen és korszerűen átalakított színházépületért (1963-66) 1973-ban Ybl-díjat kapott. Ugyancsak az ő tervei alapján építették át a Pesti Színházat a Váci utcában (1964-67). Fő tervezője az algériai olimpiai stadionnak (1965-72), ahol nemcsak az egyedi épület, hanem komplex „sportváros” megalkotója. A megvalósult épület nagy nemzetközi elismerésben részesült.

Írásai:

Algériai olimpiai stadion, in: Magyar Építőművészet, 1967/1.

Hevesi téri színház, in: Magyar Iparművészet, 1968/1.

Egri Tanárképző Főiskola leánykollégiuma, in: Magyar Iparművészet, 1970/1.

Irodalom:

PERÉNYI I.: Kompozíciós törekvések várostervezési gyakorlatunkban, in: Magyar Építőművészet, 1955/3-5.

GYÖNGYÖSI I.: Budapest épülő új lakótelepei, in: Magyar Építőművészet, 1957/1-2.

HOFER M.: Nemzeti Színház, Budapest, in: Magyar Építőművészet, 1967/1.

JAKAB Z.: Pedagógiai Főiskola leánykollégiuma, Eger, in: Magyar Építőművészet, 1969/3.

Nemzeti Színház (épületismertetés), in: Magyar Építőművészet, 1972/3.

SZITTYA B.: Olympiai Stadion, Algír, in: Magyar Építőművészet, 1973/2.

Forrás Kortárs Magyar Művészeti Lexikon I–III.

„A színház története messzire nyúlik vissza. Állandó Nemzeti Színház építésének szükségességét már *Széchenyi István* is felterjesztette 1832-ben. A színház ebben a korszakban egy független nemzet magától értetődő szükségleteként volt értelmezhető, illetve a nyelv, a kultúra csatatereként is funkcionált. Különösen igaz ez Pesten, hiszen 1812-ben nyílt meg itt a Pesti Német Nyelvű Színház, tehát érthető és tökéletesen indokolt igényként fogalmazódott meg, hogy magyar nyelven is legyen színvonalas színjátszás a városban.

A Pesti Magyar Színház eredeti, Lang Adolf tervei alapján készült épülete 1897-ben.
Forrás: Wikimedia Commons

Az állandó Nemzeti Színház megépítéséhez azonban 170 évnek kellett eltelnie, egészen addig a Nemzeti Színház társulata „ideiglenes jelleggel" különböző épületeken dolgozott. 1897-ben épült fel – a mindmáig a Hevesi Sándor tér 4. szám alatt található – Pesti Magyar Színház. Eredetileg ez két nemesi család, a Rákosiak és a Beöthyek tulajdonában álló magánszínház volt, amely abban az időben az egyik legnépszerűbb budapesti színháznak számított.

Az épület szerkezete és a társulat működése az elkövetkező évtizedekben változatlan maradt. Végül az 1960-as években államosították a színházat, majd **1966-ban Ázbej Sándor tervei alapján átépítették**. A színház ekkor nyerte el mai külsejét, e korszaknak a stílusjegyeit viseli kívül belül. A hatvanas évek derekán a megújuló épület „nyugatiasnak" számított – legalábbis a hazai viszonyok közt.

„Ideiglenesen" ebbe az épületbe költözött be 1966-tól kezdve a Nemzeti Színház társulata, korábbi épületét 1965-ben, a 2-es metró építésére hivatkozva lebontották. A Pesti Magyar Színházban olyan színészek játszottak, mint *Blaha Lujza*, *Bajor Gizi*, *Jászai Mari*, *Sinkovits Imre* vagy *Básti Juli*.

A színház jellegzetes homlokzata *Illés Gyula* szobrászművész munkája, a műalkotás különböző színházi jeleneteket ábrázol.

Az épület egyik oldalán csillogó „acéllevelek" napos időben folyton változó árnyképként jelennek meg a falon. A színház eredetileg 1000 fős nézőtere az átépítés után 665 főre redukálódott, cserébe

A színház épülete szemből nézve a jellegzetes domborművel.
Fotó: Wikimedia Commons/Alex Barrow

viszont nőtt a színpad és a mögötte lévő színházi tér.

Egy anekdota szerint a színház egyik emeletén lévő kis hallba járt ki Sinkovits cigarettázni és onnan figyelte a szemközti panelház lakóinak életét, akikről ennek köszönhetően majdnem mindent tudott, ez volt az „ő kis szappanoperája".

Forrás: Vasárnap. Bereznay István / 2019. 02. 18. Belestünk a Pesti Magyar Színház kulisszái mögé

Fővárosi Örmény Klub 2019. május 16-ai rendezvény megnyitása, előadó Nagy Lenke teológus, újságíró: Vallás és politika; valamint Kálvin Tamás (Fővárosi Örmény Közösségi Tér éneknövendéke)

Szabó Róbert

Száz éve született Keresztes Sándor, aki a XX. században háromszor is alapította a KDNP-t

Száz éve született *Keresztes Sándor, a Kereszténydemokrata Néppárt első, alapítóelnöke*. 1944 novemberében egyik alapító tagja lett az akkor még illegális Demokrata Néppártnak. 1946-tól feladatot kapott a párt végrehajtó bizottságában. 1956 novemberében részt vett a Demokrata Néppárt országos újraszervezésében, szerepet vállalt a budafoki szervezet életre hívásában is. 1988-tól adódott ismét lehetősége a nyílt politizálásra: december 3.-án a *Márton Áron* Társaság alapító elnöke lett, majd 1989. március 17-én több társával bejelentette a Kereszténydemokrata Néppárt megalakulását. Ő vezette a párt szervezőbizottságát. 1989. szeptember 30. és 1990. május 27. között a KDNP elnöke volt, majd a párt tiszteletbeli elnökévé választották. Az évforduló alkalmából Keresztes Sándor és Márton Áron gyulafehérvári püspök kapcsolatának felidézésével emlékezünk.

„És itt jött életemben az óriási fordulat, hogy kapcsolatba kerültem Márton Áronnal, a fiatal püspökkel, akinek ott voltam a szentelésén, mint ilyen rendfenntartó”. Ezekkel a szavakkal idézte fel első emlékeit életinterjújában a száz éve a Kolozs vármegyei Magyarókerekén született Keresztes Sándor, amikor a csíkszentdomokosi székely földművelő családban, a huszonhárom évvel nála korábban napvilágot látott Márton Áronról kérdezték.

Keresztes az *Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület* alkalmazásában álló szerény vagyonú tanítócsalád hatodik gyermekeként tanult, apja halála után népes családjuk Bánffyhunyadra költözött az anyai nagyszülők közelébe. Innen „kiemelve” 1931-től tanulmányait az Erdélyi Katolikus Státus fenntartásában működő kolozsvári piarista gimnáziumban már egyházi támogatással végezte. Iskolai osztályfőnöke hatására bekapcsolódott a cserkészmozgalomba, amelyben az elsajátított alapvető etikai normák elmélyítették benne a közösségi felelősségtudatot, amelyre, mint kisebbségi sorban élő magyar diáknak igencsak szüksége volt.

A kolozsvári kollégiumban harmadik gimnazista korában szervitor lett (tandíjmentesség és ellátás, lakhatás fejében kollégiumi szolgálatokat vállaló diák) s ottani munkája során látta meg először Márton Áront, aki akkor egyetemi lelkészként és hitszónokként dolgozott (előtte 1932-től

püspöki titkár volt). Márton már akkor ismert volt szociális érdeklődéséről, erre utal az is, hogy a *Rerum novarum* 40. évfordulójára kiadott *Quadragesimo anno*, az egyház társadalmi tanításáról szóló pápai enciklikát a vezetése alatt álló *Erdélyi Római Katolikus Népszövetség* főiskolai és egyetemi szakosztályában azért dolgozták fel, hogy a hallgatók látókörét szélesítse, szociális érzékenységét tovább fejlessze.

Személyes találkozásuk 1940 kora tavaszán történt, amikor Keresztes Sándor első éves joghallgató az időközben gyulafehérvári püspöknek felszentelt Márton Áronnál tett látogatást. A megkeresés oka a kisebbségi sorsba kényszerített magyarság érdekképviseletének csorbítása volt. (A román király 1938-ban kiadott rendeletében a kormánypárt kivételével az összes pártot betiltotta, pártképviselet helyett rendi képviselet jött létre s csak ebbe belépve lehetett a romániai magyar kisebbségnek érdekképviseleti szerve. Az így létrejött *Romániai Magyar Népközösség* különböző szakosztályai keretében kulturális, gazdasági és szociális tevékenységet fejthettek ki, politikai tevékenység művelésére nem volt lehetőségük. A katolikus egyetemistákat tömörítő Majláth-kör delegáltjaként, Keresztes Sándort megválasztották a felekezeti alapon megalakuló magyar ifjúsági szervezeteket tömörítő Diáktanács titkárának. Egy református társával együtt, immár az interkonfesszionális együttműködés keretében a szervezetek egyházi keretbe történt rendelésével akarták legalizálni és biztosítani az ifjúsági szervezetek működését. Egyetemi hitoktatója rábeszélésére ekkor kihallgatásra jelentkezett a heti egy napot Kolozsvárott töltő püspöknél, hogy ismertesse vele elképzelésüket.

1940-ben ismertették össze *Kovrig Béla*val, aki *Teleki Pál* miniszterelnök Nemzetpolitikai Szakszolgálatát vezette, később Erdélybe költözött, a kolozsvári egyetem professzora, majd rektora lett. Széles látókörű társadalomtudósként, szociálpolitikusként írta meg a *Magyar társadalompolitika 1920–1945* című alapvető művét, amely az 1945 után korszerű magyar kereszténydemokrácia szociális programját is tartalmazta. Kezdeményezője és szervezője volt az 1943. augusztusban, Győrött megalakított *Katolikus Szociális Népmozgalomnak*, majd az ebből kisarjadó az 1944 őszén létrehozott *Keresztény Demokrata Néppártnak*, s fontos szerepe volt a Demokrata Néppárt elindulásában is.

1944. május 18-án a kolozsvári Szent Mihály-templomban tartott beszédében, ahova névleg papszentelés miatt utazott, Márton Áron a zsidó felekezetűek elhurcolása és deportálása miatt emelte fel szavát a magyar polgári hatóságok jelenlétében, sőt előző nap a téglagyárba összegyűjtött emberek között is megjelent. Másnap Kovrig kezdeményezésére a Mária-kongregáció férfi tagozatát fogadta (ennek Keresztes Sándor is tagja volt) és az összejövetelen megindokolta beszéde elmondásának okait. A vendégek bemutatásakor „… a végén álltam, mint legfiatalabb tag, mikor hozzánk ért… engem is be akart mutatni, és Kovrig kicsit ilyen barokk egyéniség volt… alig kezdett bele a mondókájába, a püspök leállította: “Professzor úr, nekem nem kell őt bemutatni, mi régebben ismerjük egymást, mint ahogy Önt vagy Ön őt ismerte volna”. Emlékezett így, ennyi idő távolságából arra a bizonyos, már említett találkozásunkra.”

(részlet)

Programajánló – Meghívók

A Fővárosi Örmény Klub 2019. évi programjait a Magyar Kormány, a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárság és a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. támogatja.

Fővárosi Örmény Klub

Minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termében kerül megrendezésre, Budapest V., Városház utca 7.

2019. július 18.

A Fővárosi Örmény Önkormányzat szeretettel várja az újonnan induló Road Show első állomásán!

Tiszteljen meg bennünket részvételével az alábbi eseményen. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Karának Armenológiai Intézete nyári egyetemet szervez idén, amelynek résztvevői Örményországból és Artsachból érkezett diákok. Ezek az örmény hallgatók lesznek vendégeink **2019. 07. 18-án (csütörtökön) 17 órától** a Fővárosi Örmény Klubban.

Az eseményen az alábbi témákban beszélgetünk velük, amely két nyelven lesz hallgatható: felsőoktatás Örményországban, ifjúság lehetőségei, jövőképe a Kaukázusban, politikai helyzet, ahogy ők látják Örményországban, első benyomások Budapestről.

Az első Road Show kiemelt vendége lesz *Gerály Zoltán* kutató aki, felkérésünkre előadást tart korábbi izgalmas expedícióiról, amelyeknek segítségével elkalauzol bennünket örmények lakta területekre de Csecsenföld és Dagesztán vidéke is megnyílik előttünk a bátor kutató segítségével. Gerály egyébként az, aki hamarosan másodmagával kutatja majd az Ani-örmények – így a magyarörmények – vándorlási útvonalán fellelhető kulturális örökséget a Fővárosi Örmény Önkormányzat megbízásából.

Az előadás kétnyelven lesz hallgatható.

A Road Show fantasztikus hangulatát az Artashat Örmény Nemzetiségi Színház biztosítja majd, hiszen színészeik előadásában kaukázusi népdalok és duettek lesznek hallhatók.

A belépés és az EÖGYKE által biztosított büfé, ingyenes.

Várjuk szeretettel!

Esztergály Zsófia Zita, a Fővárosi Örmény Önkormányzat elnöke

Támogató: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Fővárosi Örmény Klub augusztus 15.

Beszélgetés *Ötvös Csilla* operaénekesnővel.
Közreműködik *Hegedűs Valér* zongoraművész.
Rendezi: XII. ker. Örmény Nemzetiségi Önkormányzat

Fővárosi Örmény Klub szeptember 19.

Műsor: • Megemlékezés *Ady Endre* halálának 100. évfordulóján.
Közreműködik *Várady Mária* színművész
• EÖGYKE kampány és örmény képviselő jelöltek bemutatása
Rendezi: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Kiállítás

A XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat kiállítást rendez az erdélyi örmények történelméről, kultúrájáról, az önkormányzat 5 éves tevékenységéről. A kiállítást megnyitja *Borosnyay Klára*. Közreműködik *Várady Mária* és az Albioni zenekar *Zsigmond Balassa* vezetésével. Időpont: **augusztus 28. 16 óra**.

Helyszín: Hegyvidék Önkormányzat, XII. kerület, Böszörményi út 23-25.
Regisztráció: ormeny12@freemail.hu, esetleg a 30/222-74-37-es telefonszámon.

Kiállítás

A Ferencvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat és a Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény szeretettel hív minden érdeklődőt
a **2019. szeptember 2-án, hétfőn 17 órakor** megnyíló kiállítására:
A magyarörmény kultúra „1001" szála és formája
A kiállítást megnyitja *dr. Issekutz Sarolta*, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke
Tradicionális örmény népzenét játszik a *Group Duduk*
Helyszín: Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény 1092 Ráday u. 18.
(bejárat az Erkel utca felől)

Kiállítás

2019. szeptember 11-én, szerdán 17.30 órakor
Az 1848/49-es szabadságharc magyarörmény hősei
Helyszín: Bp. II. ker. Marczibányi Téri Művelődési Központ Galériája
Budapest Főv. II. kerületi Örmény Önkormányzat megbízásából rendezte: EÖGYKE,
Köszöntő: *dr. Issekutz Sarolta*
Szaktanácsadó: *Dr. Kedves Gyula* hadtörténész
Megnyitja: *Alexa Károly* irodalomtörténész
Közreműködik: *Vikol Kálmán* zeneművész és Zenedéje
A kiállítás szeptember végéig látogatható.

Meghívó

2019. október 3-án, csütörtökön 17.30 órakor
Az 1848/49-es szabadságharc 170. évfordulóján
emlékezés az Aradi Vértanúkra

Helyszín: 1054 Budapest, Akadémia u. 1. I. em. színházterem
Megnyitja: *dr. Issekutz Sarolta* elnök
Emlékbeszédet tart: *Dr. Kedves Gyula* hadtörténész
Közreműködik: *Kecskés Együttes*
Rendezi: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Az emlékünnepet a Magyar Kormány, a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárság és a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. támogatja

Az Örmény Katolikus Plébánia hirdetménye a nyári miserendről
2019. július 14., július 28. augusztus 11. és augusztus 25.
Szeptembertől visszaáll a hetirend.

Száz éve született Keresztes Sándor

Szülőfalujában, a kalotaszegi Magyarókerekén emlékeztünk a száz éve született Keresztes Sándorra

Szülőfalujában, a kalotaszegi Magyaró-kerekén emlékezett a *Barankovics Alapítvány* és a *Báthory-Bem Hagyományőrző Egyesület* a száz éve született *Keresztes Sándor*ra. Öt éve már, hogy a templom falán tábla őrzi emlékét a *Demokrata Néppárt* és jogutóda, a *Kereszténydemokrata Néppárt* egykori képviselőjének, a KDNP első elnökéknek, hazánkat a rendszerváltozás után a Szentszéknél elsőként képviselő nagykövetnek.

A református templomban tartott megemlékezésen *Póka András György* polgármester köszöntője után Keresztes Sándor életútjáról *Szabó Róbert* történész beszélt. *Csallóközi Zoltán*, a miniszterelnök-helyettes főtanácsadója a politikus hetvenes, nyolcvanas évek alatti tevékenységéből idézett, *Kiss András*, az IKSZ alelnöke a kereszténydemokraták jövő nemzedékét képviselte.

A Barankovics Alapítvány és a Báthory-Bem Hagyományőrző Egyesület megemlékezése

Az emléktáblánál a koszorúk elhelyezése után a család nevében legidősebb fia, *Keresztes K. Sándor*, az Antall–kormány környezetvédelmi minisztere mondott köszönetet. Az ünnepi megemlékezés a szomszéd községben, Kalotaszentkirályon a rendező *Okos Márton* vezetésével a kereszténydemokrácia jövőjéről szóló kerekasztal-beszélgetéssel zárult.

gondola.hu, 2019. 03. 20.

A Keresztes család ma

Szerkesztői megjegyzés: Keresztes Sándor erdélyi örmény gyökereiről Bálintné Kovács Júliának és dr. Issekutz Saroltának többször tett említést.

Béres L. Attila és Hegedüs Annamária könyvbemutatóján: Örmények a Szentföldön
2019. 06. 19.

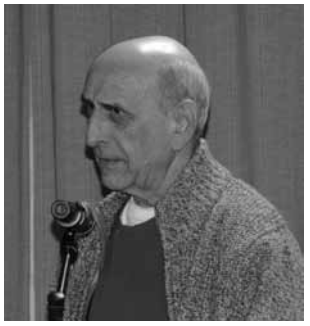

Fancsali János Zuglóban Telmányi Emil hegedűvészről tartott előadást
2019. 05. 06.

Szépvízi Magyarörmény Családok Találkozója 2019. 06. 13–17.

Mint korábban, idén is – immár 21. alkalommal – Szépvízen megrendezésre került az Magyarörmény Családok Találkozója.

Az eseményen a Csíkszépvízen, Csíkszeredán, Gyergyószentmiklósban, Kézdivásárhelyen, Szamosújváron és Erzsébetvárosban élő magyarörmény családok gyűltek össze, hogy egy finom ebéd mellett jóízű beszélgetéssel töltsék együtt a hétvégét és egyúttal jól szórakozzanak.

Június 14-én, pénteken a Csíkkörzeti Magyar-Örmény Szentháromság Alapítvány elnöke, *Fejér István* köszöntötte a megjelenteket és megvendégelték a jelenlévőket.

Az Örmény Emlékházban *Orbán Zsolt* történelem szakos tanár úr vetítettképes előadását hallgathatták a jelenlévők a magyarörmény múltról.

19 órai kezdettel *Lázár Imola* „Szent László és az Örmény Biblia” és *Dávid Krisztián Imre* „Tájak, Városok, Emberek” című közös kiállításának megnyitóján *Zárugné Tancsin Katalin*, a XIV. kerületi, Zuglói Örmény Önkormányzat elnök asszonya méltatta a művészeket.

Rövid ismertetés a kiállító művészekről.

Lázár Imola tűzzománc készítő mester, aki Szászrégen város szülötte, számos önálló- és csoportos kiállításon van már túl. Mottója: „Amit ma nem teszünk meg, azt megteszi más” az örmény kódexek alapján készített tűzzománc képei elvarázsolták a megjelenteket.

Dávid Krisztián Imre, örmény származású művész, kertészmérnök, akinek családja Szépvízről származik. Üvegképeit saját bevallása szerint csupán 6 éve kezdett el készíteni. Az 5 évvel ezelőtti örmény útja után kezdte el jelentős sikerrel üvegre tájképeket és portrékat festeni.

Mind a tűzzománc, mind az üvegképekből sugárzik a fény, a derű, s mindegyikből az ősi örmény erő, mely mindig is jellemző volt az örményországbeli és az Erdélyben élő, vagy már onnan elszármazott magyar-örményekre egyaránt.

Szombaton 11 órától az örmény katolikus templomban gyűlt össze a sok vendég, ahol *Gál Hunor* vikárius plébános atya és *Gábor Zoltán* atya, a szépvízi római katolikus templom plébánosa celebrálta az ünnepi szentmisét. A gyergyószentmiklósi Vörösköpönyegesek, mint minden évben, most is a misén és a koszorúzásnál őrt álltak.

A szentmise után a templomkertben megkoszorúzták az emlékműveket, majd a Pápai-, a Székely- és a Magyar himnusz eléneklése után a Sportcsarnokban közös ebéden a családok finom falatok mellett beszélgethettek, örültek egymásnak és idézhették fel régi emlékeiket.

Az ebéd előtt Zárugné Tancsin Katalin és Gábor Zoltán atya sokévnyi munkásságukért elismerésben részesültek.

A díjazás után a tombolahúzáson a vendégek rengeteg ajándékot vihettek haza.

Koszorúzás a templomkertben, háttérben a Vörösköpönyegesek

Orbán Zsolt,
történelem szakos tanár

Vasárnap kora reggel a csoport a Gyimesek felé vette az irányt, ahol először a gyimesbükki kápolnatemplomban szentmisén vettek részt, majd *Salamon József* atya, a gyimesbükki római katolikus templom plébánosa meghívásának eleget téve rövid ideig beszélgettek.

Az utat folytatva az 1000 éves határon kellemes órákat tölthettek el a gyönyörű napsütésben, hallgatva a Tatros és az Úz patakok csörgedezését. Meg lehetett mászni a Rákóczi várat, illetve megtekinteni az Osztrák-Magyar Monarchia utolsó vasútállomásának épületét. A bátrabbak a határkőhöz is elmerészkedtek, ahonnan csodás kilátás nyílt a völgyre és Moldvára.

Másnap kora hajnalban a csoport tagjai elindultak haza szálláshelyükről, a Kis Havas Panzióból. Rövid megállókat közbeiktatva szerencsésen hazaértek barátaink.

Reméljük, hogy jövőre is ehhez hasonlóan csodás lesz a rendezvényünk, és minél többen tudnak ismét ott lenni.

Dávid Krisztián Imre

Lázár Imola és Dávid Krisztián Imre
művészek

Középen Fejér István és Zakariás István köszönti
Gábor Zoltán atyát

Zakariás Antal Dirán

Zarándokút az 1000 éve örmény templomhoz

Feldebrőn az örmény katolikus szentmisén

A történet 2019. januárban kezdődött. Az Orlay utcai örménykatolikus plébánián megjelent egy úr, bemutatkozott, hogy ő *Gáspár Mihály*, a szentendrei skanzen múzeológus munkatársa és szeretné elmondani, hogy Feldebrő községben van egy 1000 éves örmény eredetű templom, ahol örmény misét lehetne bemutatni, összekötve a falu 800 éves alapításának ünneplésével és a fekete ribizliről évente megismétlődő megemlékezéssel. Ez az ötlet indította el azt a szervező munkát, amely Feldebrőn, a 2019. június 29-i közös ünnepléssel fejeződött be.

A templom örmény eredete

Feldebrő a Mátra lábánál, a Tarna patak völgyében, légvonalban Gyöngyös és Eger közötti 1000 lakosú település. A falu közepén áll az ország egyik legrégebbi és legérdekesebb műemléke, egy barokk stílusú, sokszor átépített, belül és kívül örmény eredetet és stílusjegyeket hordozó, eredetileg 5 hajós templom, amely

Európában szinte páratlan. Hozzá legközelebb az St. Germigny de Prés IX. századi 3 hajós apátsági templom áll. A most látható templom alól „kilóg" a mostaninál nagyobb, mindkét oldalán apszissal megoldott épület körvonala. A plébánia épületében látható az eredeti templom modellje, amely mindkét oldalán félkörívben végződik, belül felmagasított, az örmény liturgiának megfelelő szentéllyel. A déli falban lejáró vezet a szentély alá vezető, freskómaradványokkal díszitett, oszlopokkal tartott altemplom sírkamrájába, ahol Aba Sámuel királyt temették el. A templom a középkorban a Szent Kereszt nevet viselte, ami szintén az örmény Szent Kereszt tiszteletére utaló körülmény.

A terület, ahol a templom áll, az Árpád-kori Aba nemzetség birtoka volt. Feltételezhető építése *Aba Sámuel* király uralkodásának idejére – 1041–1043 – tehető és tervező-kivitelezője csak örmény építész lehetett. Az eredeti templom a Tatárjáráskor elpusztult és az ősi falakra később nem örmény építészeti stilusu plébánia templomot építettek fel. A hivatalos feljegyzésekben megtalálható, hogy Magyarországon már az Árpád-korban laktak letelepült örmények.

Krisztus után 1000-ben, Feldebrőtől néhány kilométerre, Tarnaszentmárián már állt és most is áll egy 5X5 méteres, karéjos szentélyű templom, amelynek stílusa, faragványai és egyebek örmény eredetre utalnak. Itt van eltemetve első királyunk édesanyja, *Sarolt királynő*.

A zarándokút

A szervező munkába bekapcsolódott dr. Turgyán Tamás, aki 2019. márciusig a Parlament örmény szószolója volt. Felvettük a kapcsolatot *Gecse Mihály* feldebrői polgármester úrral és *Galló József* plébános úrral és telefon egyeztetések után dr Turgyán Tamással, Feldebrőn két alkalommal személyesen kerestük fel a polgármester és a plébános urakat, hogy meghatározzuk a közös ünnepre alkalmas időpontot, felsoroljuk a legfontosabb tennivalókat és az ünnepi műsor vázlatát. A program március elejére kialakult, majd elkezdődött a plébániára háruló részletek megszervezése. Biztosítani kellett a misét bemutató atyát, a ministránsokat, az énekkart és a liturgia kellékeit. *Vartan* atyának Budapestre utazásához az istanbuli püspökétől kellett engedélyt szerezni.

Az Imperatrix kórussal és a ministránsokkal a fellépés időpontját, valamint a feldebrői utazás módját és feltételét kellett pontosítani, hogy szabaddá tegyék magukat. Közben tartottuk a személyes és telefon kapcsolatot Gáspár Mihály úrral, akinek több praktikus ötlete is volt a zökkenőmentes szentmise bemutatása érdekében. Árajánlatot kértünk egy 50 személyes autóbuszra és június 10-e táján e-mailon és honlapokon meghirdettük a zarándokútra jelentkezést. Június 28-án Vartan atya a ministránsokkal és a liturgiai felszereléssel együtt Feldebrőre utaztak, *Kiss Bertalan* plébániai alapítvány alapító személygépkocsijával és aznap a feldebrői plébános úr közreműködésével este templomban liturgiai mozgáspróbát tartottak. A hangszeres zenészekkel kibővített Imperatrix kórust és a zarándokokat, június 29-én, szombaton reggel 7 órakor a bérelt autóbusz Feldebrőre szállította.

A szentmise és az ünnepség

A szentmise Feldebrőn reggel 10 órakor kezdődött. Felemelő érzés volt, a színes és szépen hímzett örmény liturgikus ruhákba öltözött Vartan atya és a ministránsok

templomba bevonulását látni, miközben a kórus a bevonulási liturgiát énekelte. Közel 1000 éves szünet után csodás élmény részesei lehettek a templom hívei, miközben az örmény liturgia az ősi örmény nyelven az ősi templom falai között ismét felhangzott. Felejthetetlen esemény részései voltunk. A misét befejezésképen az altemplomban halotti megemlékezés, majd rövid hangszeres koncert követte. A templom melletti szinpadon Galló József plébános úr megáldotta a fekete ribizli koszorút. Őt *Vejkey Imre* országgyűlési képviselő, a Képviselői Imacsoport alelnökének tartalmas beszéde követte, majd elkezdődött több ifjúsági csoport dinamikus mozgáskultúrájú fellépése és népi tánc-csoportok bemutatkozása. Színes, jól megszervezett és szórakoztató program részese lehetett a lombos fák árnyékában ülő nagyszámú résztvevő közönség. A zarándokcsoport délután ½ 4-kor autóbusszal visszaindult Budapestre. Elmondható, hogy a közös ünneplés és megemlékezés nagyszerűen sikerült és úgy gondoljuk, hogy folytatásra érdemesült.

II. ker. Ízek utcája, az örmény sátor, 2019. június 15.

Ünnepélyes örmény liturgiát mutattak be Feldebrőn

A falu 800 éves jubileumán, június 29-én, Szent Péter és Pál ünnepén a helyi plébánia a budapesti Világosító Szent Gergely Örmény Katolikus Plébánia zarándokait

látta vendégül. *P. Vartan Kirakossian* isztambuli örmény katolikus plébános örmény rítusú szent áldozatot mutatott be.

Az isztambuli plébános *Galló József* helyi plébánossal együtt mutatta be a szent áldozatot, a *Srajber Zsolt* vezette Imperatrix kórus és Vartan atya asszisztenciájának közreműködése mellett. Az ünnepélyes örmény liturgia végén Vartan atya és társai az altemplomban az örmény rítus szerinti halotti megemlékezést is elimádkozták, amelyet a templom különleges akusztikai adottságainak köszönhetően a hívek a templomhajóban hallgathattak.

A plébániai ünnepségen beszédet mondott *Vejkey Imre* országgyűlési képviselő, az örmény zarándoklat fő támogatója és a Magyar Parlamenti Imacsoport társelnöke.

A Heves megyei Feldebrő barokk templomának ma is látható Árpád-kori alapjai és térstruktúrája – kivételes módon – az Örményországban ebben az időszakban épült templomokéval mutat párhuzamosságot. A feldebrői Szent Márton-templom titokzatos örmény építészeti összefüggéseiről *Guzsik Tamás* építészettörténész tanulmányát a következő linken olvashatják: http://arch.et.bme.hu/arch_old/doc/guzsik.doc)

Szöveg: Garaguly István

Örmény Katolikus Lelkészség
Magyar Kurir honlap

Az 1000 éves örmény templom makettje

„Szerelmetes Barátom, Mezei(y) József festőművész 1823–1882”

2019. június 20-án a Fővárosi Örmény Klubban a csíkszeredai Székely Múzeum volt munkatársa, *Nagy Gyöngyvér*, nem mindennapi előadása hangzott el ükanyja igen tehetséges testvéréről, *Mezei József* festőművész, építész, fényképész és kötő munkásságáról és életéről.

Gyöngyvér örmény származású családjában, generációkon keresztül öröklődött egy míves borítású 1870-ben kiadott –, patinás kötésű könyv: Mezei József leánytestvérének. Gyöngyvér ükanyjának *Murin Andrásné Mezei Máriának* dedikált verskötete, kincsként őrizve, – de olvasatlanul! Egészen addig, amíg Gyöngyvér 5 évvel ezelőtt kezébe vette a patinás fóliánst és beleolvasott. A versek felkeltették érdeklődését és elkezdte keresni Mezeit a költők panteonjában, de hiába! Mígnem tovább elmélyülve az olvasásban egy verssor ráébresztette, hogy a színek világára vágyódó és abban gondolkodó ükrokon, festő volt. Attól kezdve nagy szorgalommal kutatta az elfelejtett festő életútját, mígnem majd' teljes értékű életművet dolgozott fel szorgalmas, kitartó, olykor igen kemény munkával.

Nagy Gyöngyvér Mezei József festőművész, fényképész, költő életműve című vetített képes előadásán

Szinte napi levelezésben álltunk és együtt örvendtünk minden megtalált képnek, dokumentumnak, anyaköveknek, cikkeknek. Bátorítottam, ha csüggedt az útvesztők sűrűjében, hiszen több mint 160 évvel ezelőtti, tengernyi folyóiratot, szaklapot, levelezéseket kellett megtalálnia, elolvasnia ahhoz, hogy Mezei munkásságát és személyiségét felkutassa. Minden nehézséget leküzdve egy csodálatos, általa megjelentetett albumban ad számot eredményes munkájáról, amelyhez több önzetlen barát, múzeumi szakember segítőtárs is csatlakozott nagy örömmel.

Nagy Gyöngyvér kutatómunkájáról és eredményeiről tartotta meg előadását a Fővárosi Örmény Klubban, az újra felfedezett Mezeiről. Aki festő, építész, fényképész és költő volt egy személyben.

A művész Kislétán született 1823-ban nemesi családban. Ebből a tényből adódik a Mezey és 1848/49-as forradalom és szabadságharc után, a Mezei név írása! Egyházi iskolákban tanult. Művészi vénája korán megmutatkozott. Rajzolt, festett, színműveket, regényt, pásztorjátékot írt gimnáziumi évei alatt, Máramaroson és Szatmárnémetiben.

Egyetemi tanulmányait a fővárosban végezte. 1846-ban tett mérnöki vizsgát és Szatmáron lett földmérő gyakornok –, ám nem sokáig! A festészet iránti szenvedélye győzött és ezen a göröngyös pályán indult el, nem kis sikerrel. Szatmáron ismerkedett meg *Petőfi Sándor*ral, itt szövődött a barátság és festette meg a lánglelkű költő portréját. Mezei a társasági élet ünnepelt tagja lett. *Szendrey Júlia* táncosa volt a szatmári megyei bálon. Innét indult

a szabadságharcba és *Bem* mellett vett részt a csatákban. A csaták közti szünetben rajzolt, festett. Nem kis érdeme, hogy több tábornok legélethűbb portréját Mezei műveként ismerjük. Továbbá az is, hogy Bem táborában harcolta végig a szabadságharcot és utána megírta emlékiratait, melyeket a teljes értékű Mezei albumban olvashatunk.

Festészete a szabadságharc után bontakozott ki. Felhagyott mérnöki munkájával és Budapesten tanult *Lotz Károly*al egy időben. Képei szerepeltek 1850-től a pesti műtárlatokon. *Jókai Mór* és *Lyka Károly* is dicsérik Mezei tájképeit.

A világosi fegyverletétel után bujdosásra kényszerül egy bányavidéki településen talált menedéket. Az oroszfalusi görög katolikus kis templom ikonosztázát festi meg, mely ma is teljes szépségében látható! Majd következnek nagyobb templomok, székesegyházak oltár és mellékoltárképei. Csomaköz templomában, Munkácson, Máramarosszigeten, Nagybányán és több kisebb városban, településen.

Feltételezhetően (szemideg sorvadása) ma is gyógyíthatatlan szembetegségét a leghíresebb professzorok sem tudták gyógyítani, talán fel sem ismerték, sem Budapesten, sem Bécsben. Lélekben folyamatosan készül a sötétségre, vakságra. (Ismerjük Beethoven váteszi kínjait a süketséggel...) Mit érezhetett Mezei a színek világában élő festő az örök sötétségben?

Már viszonylag gyenge látással szegődik *Orbán Balázs* mellé a Székelyföld végig járásában, a festészet mellett megtanult fényképezéssel, hogy segítse dokumentum fotózásban barátját a nagy Székelyföld kutatót. Hihetetlen megerőltető munka volt.

A nagybányai Székesegyház főoltára festésénél már alig látott. 1864-ben mindkét szemére elvesztette látását. Életművének legnagyobb és legjelentősebb részét egyházművészeti alkotásai képezik. Fantasztikus munkabírása és szorgalma, tehetsége, hatalmas szakrális életművet hagyott hátra. Az életműve mégis széles skálájú és sokrétű, mert jobbnál-jobb és szebbnél szebb képeit őrzik jelentős múzeumok: a Nemzeti Galéria nem csak festményeket, táj és zsáner képeket, de érzékeny, gyönyörű krétarajzokat, portrékat és fényképeket is. Féltve őrzött kincsként.

Alkotásai megtalálhatók megannyi neves külföldi múzeumban, képtárban is, pl. Pozsonyban, Leningrádban az Ermitázsban és több más helyen.

Vaksága éveiben hű társa, felesége *Guzmann Paula* segítségére szorul és ekkor kezd versírásba ismét, a középiskolai évek után.

Három kiadást ér meg verseskötete, amelynek első sorozata bőrkötésben jelent meg és ebből őriz Gyöngyvér és családja egy szép példányt.

Együtt érző és támogatói sokan vannak. Neves személyiségek, barátok, művész egyesületek. A feleség postatiszti állást vállal Promontoron, ma Budafok. Ebből biztosítja mindennapi életüket.

Közel 20 év vakság után 59 éves korában elhunyt. Kortársi méltatások így emlékeznek Mezei Józsefről:

„A nagyságot, mellyel Mezey József csodálatunkat méltán kiérdemelte, egyéniségében tüntette föl. Tiszta, feledhetetlen jellem, mélyen és nemesen érző szív ékesítették a csöndes elvonultságában is kimagasló férfiút.(...) Mezey József élete a lelki erő oly magasztos példáját tünteti elénk, minőt emberi természetünk gyarlósága mellett csak ritkán csodálhatunk”.

„Alakja, élete, sorsa példa mindenki számára, küzdelmei erőt adnak a csüggedőnek és reményt nyújtanak az elesetteknek, képei színt, versei szépséget varázsolnak lelkünkbe.” *Bartos Mihály*

Köszönet illeti Nagy Gyöngyvért, hogy egy újra megtalált *nemzeti értéket* adott az országnak, a világnak és nekünk. Innét üzenem nyomatékosan, hogy várom egy harmadik album megjelenését, mert ittléted alatt is gazdagodott az életmű egy szép alkotással és ki tudja mennyi más művel?

Köszönöm, hogy lelki-szellemi munkatársad lehettem a kutatás folyamán és néha tevőleges is.

Nuridsány Mimi

Ayhan Gökhan

Madártávlati szemle kiegészítésekkel

„Ahhoz, hogy a legjobb helyre kerüljenek a versek, az egész életművet újra kellett gondolnom” – mondja *Széles Klára* irodalomtörténész, a tíz éve elhunyt *Lászlóffy Aladár* kötetben publikálatlan verseiből összeállított, *A végtelen készenlét* című kiadvány szerkesztője. A könyv koncepciójáról és újdonságairól is beszélgettünk vele.

Lászlóffy Aladár
Fotó forrása: PIM

Régóta foglalkozik Lászlóffy Aladár költészetével. Emlékszik, mikor fedezte fel?

Egyetemista koromban figyeltem fel a kolozsvári irodalmi lapokban megjelent verseire, majd vettem a bátorságot, és levelet írtam neki. Ezzel vette kezdetét a szakmai kapcsolatunk, amely aztán a haláláig kitartott. Voltaképpen mindig is követtem ezt a páratlan életművet, Lászlóffyról több tucat tanulmányt és két könyvet is írtam, az egyik egy monográfia volt. Amikor 1998-ban Kossuth-díjas költőként a Digitális Irodalmi

Széles Klára, Stekovics Gáspár felvétele

Akadémia egyik alapítótagja lett, engem javasolt, mint szakértőt, hogy gondozzam a műveit. Talán ezért sem véletlen, hogy *Lászlóffy Gyöngyi*, az özvegye engem bízott meg azzal a felelősségteljes feladattal, hogy a publikálatlan szövegekből állítsak össze egy kötetet.

Szerkesztéskor követtek valamilyen koncepciót?

Nagyon izgalmas munka van mögöttünk. Több száz oldalnyi kéziratból kellett dolgoznom, folyamatosan kerültek elő az újabb és újabb szövegek. Hadd mondjam el, hogy Lászlóffy felesége a férje mellett különösen érzékeny olvasóvá vált, ő volt a versek első olvasója és kritikusa, Lászlóffy Aladár nagyon adott a véleményére. Ritka, hogy olyan ember kezeli a hagyatékot, aki többet tesz, mint amit kötelezettségnek lehet nevezni.

Nem kis fejtörések közepette szerkesztettem meg a kötetet. Lászlóffy utolsó verseskötete óta egy válogatott kötete jelent meg, majd a halála után *Kántor Lajos* készített egy válogatást, de a mostaniban fellelhető versek legnagyobb része egyikben sem szerepel.

A könyvekből kimaradt verseknél jól megalapozott mérlegelésre volt szükség megítélni, hogy vajon nem szándékosan maradtak-e ki. Hogy véletlenül se érhessen az a vád, hogy önkéntesen bántam a kézirattal, egyik, Lászlóffy munkásságával is foglalkozó irodalomtörténész kollégám, *Bertha Zoltán* átnézte a kéziratot, és rendkívül helytállónak találta az összeállítást.

Ahhoz, hogy a legjobb helyre kerüljenek a versek, az egész életművet újra kellett gondolnom. Ezért a verseket tizenegy ciklusba rendeztem, és azon belül időrendet állítottam fel. A végeredmény egészen elképesztő: 648 oldal. A könyv a valamikori kritikai kiadás alapja is lehet.

Az olvasó a mostani kötettel egy nagyon más Lászlóffy Aladárt ismerhet meg?

Nem, semmiképpen nem kapunk „más" képet, mint az eddig megismerhetőt. Inkább azzal jellemezhető A végtelen készenlét, hogy áttekintést ad Lászlóffy költészetéről, a kezdetektől a lezárulásáig.

Lászlóffy Aladár, Sulyok Vince, Kányádi Sándor mellett Sulyok Vince felesége a Maros völgyében (1974)

Kányádi Sándor, Széles Klára, Grendel Lajos, Lászlóffy Aladár, Csoóri Sándor Fotó: PIM

Madártávlati szemle, többféle kiegészítéssel. A már említett ciklusok a líra legfőbb, meghatározó ihletforrásainak megfelelően alakultak ki. A köreikbe tartozó művek születési ideje, mennyisége, minősége vallhat az életműben játszott szerepükről, súlyukról.

A költő egyéni történetfilozófiai szemlélete végig érvényesül, de főként az első két és a hetedik ciklusban jelenik meg közvetlenül. Az emberiség kultúrtörténetének erőforrásai szintén állandó szereplők, de a III. – IV. ciklusban kerülnek előtérbe. Kiemelkedő helyre kívánkozik két, „iker"-ciklus: V. A bőralatti én és VI. A vár közel. A költő önmagával és Istennel való számvetése. Ilyen arányban és mélységben az életmű egészében is új. „Itt heverek – fogságba esten / e hálátlan fölöslegesben, / ami a szürkeállományon / függő csontmirigy-hús kabátom." Borzongató érzékletességgel hozza közel az éterikus élményt.

A Lászlóffy-költészetre mindig jellemző volt, hogy a legemelkedettebb, legelvontabb tapasztalat, kifejezésmód váratlanul asszociálódik a legprofánabb, legnyersebb képzetekkel. Különösen akkor, ha szó- vagy rím-játék kínálkozik, nyelvi humor. Ebben a kötetben, minden gondolatkörben fokozottan lehetünk tanúi ennek. *„Szokrátész tanár úr üzeni Tirolból, / mikulás istenek szállnak ki diókból"*. Külön, népes ciklussá sokasodtak a *Literator ludens* idetartozó darabjai (XI.).

Mit gondol, Lászlóffy Aladár halála óta mennyire kezelik a helyén az életművet Magyarországon és Erdélyben?

Sem Erdélyben, sem nálunk nem lenne könnyű felmérni, hányan, kik ismerik, olvassák a költőt. De azok, akik megismerték, megszeretették, túlnyomó többségükben a nagyok, sőt, a legnagyobbak között tartják számon. Úgy vélem, hogy a közvélemény – ha van ilyen, hogy „irodalmi közvélemény" – ítéletében még semmiképpen nincs a helyén. Befogadása intellektuális felkészültséget igényel. Nem alkalmas a könnyű népszerűsödésre. Mégis, vagy pont ezért, azok közé tartozik, akik tartós örökséget őriznek, amely kivárja felfedezése idejét.

megjelent: www.kultura.hu honlapon

Gyertyánffy Ágnes

Kicsi, furcsa életem – III. rész

Előszó

Én az életben szinte semmit sem csináltam, velem csak történtek a dolgok. Hogy ezek a történések rajtam kívül mennyire érdekelhetnek mást, nagy kérdés. Talán csak annyiban, amennyiben általános történet, ami másokkal is megtörtént, s én egy vagyok a sok szemtanú közül. Kicsi, furcsa életem összefonódik kicsi, nekem végtelenül kedves hazám történetével, azzal, ami generációkkal előttem történt családom tagjaival is, és rajtuk keresztül velem is. A történelmi hűség kedvéért tehát megpróbálok igazat írni. Ebben Isten segítsen.

Azt szeretném érzékeltetni, hogy a XX. sz. történelme hogyan és milyen mértékben szólt bele egy kisember életébe, hogy hogyan éltem meg – alulnézetből – a század turbulens történelmét.

Az első otthonunk Budapesten

1948-ben kiutaltak nekünk egy lakást **Budapesten**. Ez nagyon nagy szó volt. Az I. kerület, Hunyadi János út 5. sz. 3. emeletén egy a Várra néző háromszobás tanácsi lakás volt. Azért nem kis mértékben köszönhető ez a kiutalás annak a ténynek, hogy apai nagybátyám, aki építészmérnök volt, az I. kerületi Tanácsnál dolgozott építészként. Valahogy akkor még ez lehetséges volt. Mindenesetre abban a lakásban, a 3. szobában lakott egy nagyon rosszindulatú nő, aki nagy párttag volt és mindent elkövetett annak érdekében, hogy mi ne kerüljünk oda. Én még életemben ilyen gyűlölettel nem találkoztam. Azt mondta, hogy poloskát fog betenni a szobánkba. Meg is tette. Gyufaskatulyában gyűjtötte össze és becsempészte hozzánk. Addig soha sem láttam poloskát. Nem valami szép látvány. Nagymama, aki nagyon tiszta háziasszony volt, nem győzte irtani őket, kevés sikerrel. Ezzel a nővel közös volt az előszoba, konyha, kamra, fürdőszoba, WC. Ez volt a társbérletek hőskora. Anyám, aki kevéssel azelőtt „tért meg" (erről a megtérésről még néhány szót kell ejtenem), azt mondta a családnak, hogy bízzuk ezt a Margit nevű társbérlőt csak rá, majd ő reagál mindenre, mi csak hagyjuk békén. És itt saját szememmel láttam, 10 évesen megéltem, hogy mire képes az igazi, nem képmutató szeretet.

Anyám istenhívő evangélikus volt ugyan, de nem különösebben vallásos. A háború, menekülés, az egész addigi életének felfordulása azonban keresésre indította. Katolizálni akart, lévén apám és mi gyerekek is katolikusok. Ehhez szükség volt egy elbocsátó írásra az evangélikus egyháztól. Felment tehát a bécsikapu-téri evangélikus paphoz, hogy megszerezze ezt a papírt, ahol akkor történetesen épp *Sréter Ferenc* volt a lelkész, komoly hívő ember és protestáns berkekben országos hírű evangélizátor. Kérdi anyámat, hogy miért akar katolizálni? Mondja anyám: „Mert eddig vagyok a bűneimmel" – közben mutatja a homlokán, hogy meddig – „és a katolikus egyházban lehet gyónni, az evangélikusban meg nem." A lelkész erre elmosolyodott és csak annyit mondott: „Jövő héten minden este evangélizáció lesz itt nálunk a budavári templomban. Csak arra kérem, hogy jöjjön el minden este, és ha még szombaton is át akar térni katolikussá, kiállítom a szükséges papirost." Anyám otthon meséli apámnak: „Hülye ez a pap. Mondom neki, hogy eddig vagyok a bűneimmel és ez csak mosolyog". Aztán anyám minden este elment az evangélizációra, és már a hét elején megtért. De ez a megtérés gyökeres volt. Teljes hátraarc. Többé nem akart katolikussá áttérni, hanem teljes bevetéssel elkezdte a számára addig teljesen ismeretlen keresztyén életet. Többek között ki akarta próbálni, hogy működik-e a Krisztustól kapott szeretet és ennek remek próbaterepe volt a társbérlő. Saját szememmel láttam, hogy a társbérlő valahányszor csak rosszindulatúan keresztbetett nekünk (és ez napi rendszerességgel előfordult), anyám mindig szeretettel válaszolt, a fürdőszobát, konyhát mindig felmosta, nem tett szemrehányást, hogy az a kisujját sem mozdítja, ha szidott bennünket, nem válaszolt és mindenféle apró és nagy kellemetlenséget valami érthetetlen kedvességgel viszonzott. Egyszer ez a H. Margit nevű társbérlő megbetegedett. Anyám levest vitt be neki, meg ellátta, amivel kellett. A Biblia szerint a szelíd beszéd csontot tör. Csontot nem láttam, de ezt a Margitot igen. Lassan-lassan kedvesebb lett. Eleinte még nagyon óvakodva közeledett, de amikor 1951. június 19-én kitelepítettek bennünket, elsőként (és egyetlenként) elszaladt a párthoz és próbált intézkedni, mondván, hogy a többi úgynevezett régi urakért, burzsujokért nem kár, de ezek kivételesen rendes emberek és nem lehetne-e ezt a kitelepítést visszacsinálni? Persze nem lehetett. Helyettünk egy ávós családot kapott. Nem tudom, milyen viszonyban volt velük, de nekünk senki olyan nagy és tartalmas csomagot nem küldözgetett le Mezőberénybe, mint ő.

1949 nyarán, Tahiban egy ifjúsági evangélizációs konferencián én is megtértem, szemben az akkor már 19 éves bátyámmal, aki keményen ellenállt. Ott hallottam tudniillik, hogy nincs olyan bűn, amit ha megbán az ember és bocsánatot kér, Isten meg ne bocsátana. Ez igazi evangélium volt a számomra, aki abban a tudatban voltam, hogy én az üdvösségemet egyszer s mindenkorra eljátszottam a bérmálásomkor. Hisz egy felnőtt, méghozzá egy pap mondta, hogy tudatos, meg nem gyónt bűnnel megbérmálkozni megbocsáthatatlan, halálos bűn.

Vasárnap érkeztünk Tahiba hajón. Főleg nálam idősebb fiatalok voltak, gyerek csak egy-kettő. Tulajdonképpen nemigen értettem semmit az egészből, csak annyit, hogy ha elmondom Jézusnak minden bűnömet, régit és újat, és igazán megbánom, Ő megbocsátja. És ha imádságban behívom a szívembe, Ő beköltözik oda. Ezt teljes szívvel elhittem, s így 1949. július 5-én, kedden este, amikor lefeküdtünk szénafekhelyünkre (ami engem a wimsbachi szénadíványra emlékeztetett), néhány keresetlen szóval elmondtam Jézusnak a bűneimet, azt a régi „megbocsáthatatlant" is, és behívtam Őt a szívembe, majd elaludtam. Másnap nagy örömmel ébredtem, mintha mázsás teher esett volna le rólam. Nem tudtam, hogy az a bizonyos megtérés örömmel jár, de így volt. Azóta sok minden történt, és nem mindig tudok ennyire örülni, de egész életemben igaz

maradt az a gyermekkori döntés és jól-rosszul, de Jézussal éltem le az életemet. A 40-es években lelki ébredés volt Magyarországon, sokan fogadták el Jézust Megváltójuknak és hívő közösségek alakultak a protestáns egyházakon belül. Egy ilyen közösséghez tartoztunk mi is anyámmal a budavári evangélikus gyülekezetben.

Az 5. osztályba szüleim az Alma utcai Új Iskolába írattak be a Kis-Svábhegyen, ami korábban magániskola volt, akkorra azonban már államosították. Oda nagyon szerettem járni. Angolt tanultunk, ma is emlékszem, hogy *Oscar Wild*: „The Selfish Giant" („Az önző óriás") c. meséjét tanultuk, és nekem a német után az angol nagyon könnyen ment. Az iskola egy villaépületben volt és tavasztól kint tartották az órákat a kertben. Nagyon szerettem az osztályfőnöknőmet, bár szüleim szerint ő „rózsaszínű" volt. Na ezt a megjegyzést is azok közé a dolgok közé soroltam, amiket egyelőre nem értek, (Gizi néni soha nem hordott rózsaszínű ruhát). Talán majd felnőttként megértem – gondoltam. A 6. és 7. osztályt már nem végezhettem ott, mert Rákosiék kitalálták, hogy minden gyerek a kerületileg illetékes iskolába járjon s így a Batthyány utcai iskolába kerültem. Ezt az iskolát már sokkal kevésbé szerettem. Emlékszem szegény, idősebb osztályfőnökömre, *Makoviczky Dorottyá*ra, amikor dühében egyszer a történelemkönyvet a sarokba vágta, mert akkora marhaságok álltak benne és azt kellett neki tanítania. Például, hogy *Horthy* a kommunistákat élve elásatta a földbe úgy, hogy a fejük kiálljon és azon lovagolt. Amikor otthon félhangosan tanultam, apám meghallotta és csak annyit mondott: „Ezt ne tanuld meg. Ez nem igaz. Bár a kormányzó úr remek lovas volt, de még ő sem tudott volna rávenni egy lovat arra, hogy egy beásott ember fejére rálépjen. A lovak kikerülik a fejeket."

Kitelepítés

1951. június 18-án, hétfőn hajnalban csöngettek (szüleim már hetek óta várták ezt a korai csöngetést). Egy rendőr áll az ajtóban, átad egy papírt anyámnak, aki aláírja az átvételt. Közben nagyanyám kikapja anyám kezéből a papirost, amin ilyen szavak állnak „Véghatározat", „végzés" „határozat", szemüveg nélkül átfutja, és fölkelti apámat: „Kelj fel hamar, megjött a kivégzési határozat." Apám nyugodt ember, felül, megnézi a papirost és azt mondja: „Nem kivégzési, csak kitelepítési határozat." Ennek mindnyájan nagyon örültünk. Mégis csak más dolog, mint a kivégzés! Az egész nap e feletti örömben, de persze nagy csomagolásban is telt. Gondolom, hogy aznap az egyetlen család voltunk, aki örült a kitelepítésnek. Emberek jöttek segíteni. Nekünk alig volt saját bútorunk, hisz mi már Erdélyből bútor nélkül menekültünk. Az előző tulajdonos bútoraiban laktunk. Ismerősünk volt és az ő kérésére laktunk a bútoraiban, mert nem lehetett két lakása és abban a lakásban, amiben ő lakott, nem tudta elhelyezni ezeket a bútorokat. Kértük, hogy szállíttassa el, mert másnap lepecsételik a lakást mindazzal, ami benne van, de nem tette. Később reklamált nálunk, de hát nem vihettük magunkkal az ő holmiját, amire nem adott engedélyt. Néhány saját darabunk is volt, amit egy román-magyar egyezmény alapján nemzeti bankos nagybátyám 1947-ben hozott fel Erdélyből. Többek között a zongora, amit fiatalemberek, az evangélikus közösség tagjai cipeltek le a harmadik emeletről és vittek fel a Várba a gyülekezetbe.

Ezek a fiatal fiúk nem voltak tanult költöztető munkások és szegények majd megszakadtak, mire a dög nehéz zongorát lecibálták a harmadik emeletről. Az evangélikus bibliai útmutatóban aznap az volt az ige, hogy „Egymás terhét hordozzátok!" Évtizedekkel később mesélte el egy akkor már öregedő mérnök, aki egyetemistaként ott segédkezett a cipekedésnél, hogy akkor azt gondolta magában, hogy jó-jó, hordoznunk kell egymás terhét, de azért ekkora teherről nem volt szó…

Másnap, 1951. június 19-én, kedden hajnalban megérkezett értünk a teherautó, szállítómunkásokkal, akik lehordták azt a néhány holmit, amink volt, 3 ágybetétet, amit előtte való nap kaptunk, az Erdélyből kihozott két antik bútordarabot, lószőrmatracokat, 3 széket, ruhaneműt, ágyneműt, asztalneműt, néhány konyhai edényt. Az ablakok mögül a ház lakói nézték a rakodást. Szüleimmel és nagyanyámmal együtt felmásztunk a teherautó platójára és elindultunk a korareggeli szép Budapesten a II. kerületi Vérhalom utcába, ahol egy középkorú házaspár (ha jól emlékszem Osváthéknak hívták őket) két felnőtt gyermekével, egy fiúval és egy lánnyal szintén a mi teherautónkra lettek felpakolva s így már együttesen folytattuk utunkat a józsefvárosi pályaudvarra, ahol már rengetegen voltak. Cuccainkat tehervagonokba rakták, minket fapados vasúti kocsikba tereltek. Az ablakok le voltak festve, úgyhogy nem láthattunk ki s minket sem láthattak. Dög hőség volt. Az ablakot nem szabadott, de nem is lehetett lehúzni. Órák teltek el, míg végre elindultunk. Velünk szemben egy fiatal és egy középkorú házaspár ült. A fiatalasszony folyton sírt. Időnként abbahagyta, aztán megint rázendített. Szülei és férje nyugtatgatták. Megtudtuk, hogy két és fél éves kislányát kellett otthagynia, a szomszédokra bízva, mert a gyerek nem volt a kitelepítési listán és nem hozhatták magukkal. A nagyszülők is itt voltak a vonaton, ők rajta voltak a listán, csak épp a kislány nem, és így csak egy szomszédra bízhatták Attól féltek, hogy állami gondozásba kerül a kicsi. Több hónap múlva aztán szerencsére megkapták a gyereket, de addig mit állhattak ki…

Egész nap utaztunk, embertelen hőségben, lehúzott és bemeszelt ablakok mögött, néha kértük a ránk vigyázó rendőröket, hogy vízért mehessünk. Általában nem engedték meg, de a helyi lakosok adtak vizet egy-egy állomáson. Késő este (vagy már éjjel volt?) érkeztünk meg Mezőberénybe, a felnőttek megkönnyebbülésére, mert sokan azt hitték, hogy a Szovjetunióba visznek bennünket. Lefeküdtünk az árok szélén, talán még aludtunk is, arra már nem emlékszem. Egyszer csak egy volt iskolatársam kúszik mellénk. *Jalsoviczky Ida* egy évvel idősebb volt, mint én, tehát ő éppen elvégezte a 8. osztályt, én meg a 7-et, de ő emlékezett rám. Nagyon megörültünk egymásnak és barátságunk azóta tart. Aztán reggel stráfkocsikkal jöttek a kulák gazdák a hozzájuk telepítettekért. A kulákok nyakára telepítettek bennünket, de hamarosan rájöttek ők is, hogy nem jószántunkból érkeztünk, és hogy az embertelen rendszer egymással akar büntetni bennünket. Így a legtöbb helyen jóban voltak a kitelepítettek a gazda családdal. Értünk nem jött senki, mert egy sváb özvegyasszonyhoz telepítettek ki minket, akinek már leseperték a padlását, elvették minden állatát és már semmije sem volt az egyetlen, 28 éves elmebeteg fián kívül. Hogy milyen kocsin érkeztünk, ki vitt be minket, már nem emlékszem, csak arra, hogy

a kedves Wagnerné tejet melegített nekünk. Még most is számban van az íze, annyira jól esett. A legkisebb földes szobát kaptuk. Beállítottuk a 3 fekvőhelyet, nagyanyámnak és a szüleimnek, én pedig kint az udvaron raktam egymásra a lószőr matracokat és mindnyájan lefeküdtünk és estig aludtunk. Este aztán berámoltuk a cókmókunkat a kicsi szobába. Asztalunk nem volt. Nekem ágyam se. A lószőr matracokon azonban nagyon jól esett az alvás, ezúttal már bent a szobában. A budi kint volt a kert végében, a mellett tartózkodott háziasszonyunk fia, fürdőnadrágban, nagy szakállal, és egy baltát tartott a kezében. Néha féltérdre ereszkedett és a levegőbe lőtt a baltával. Puff-puff – mondta. Bár Wagner néni mondta, hogy a fia ártalmatlan és nem kell tőle félni, én mégsem mertem WC-re menni, a szomszédba kéredzkedtem. Anyámék is féltettek ettől a szegény őrülttől. Anyja szerint akkor őrült meg, amikor bejöttek az oroszok. Lehet, de az is igaz, hogy elég belterjes házasságok voltak a nagyközségben, amelyben svábok, tótok és magyarok éltek, a sváb, tót és magyar negyedben. Nem voltak nemzetiségi villódzások, de házasságok sem a különböző nemzetiségek között, vagy legalábbis nem gyakran. Apám bement a tanácselnökhöz, hogy egy másik lakóhelyet kérjen, mondván, hogy 13 éves kislánya fél az őrült férfitől. A vad kommunista tanácselnök tegeződve ráordított apámra: „Takarodj innen, te nép ellensége. Örülj, hogy nem egy kecskeólat kaptál. Kotródj!" Apám tehát elkotródott és még egy évig laktunk Wagnernénál, az őrült fiával együtt, aki tényleg nem bántott minket. Aztán egy év múlva találtunk egy kis szobát, amiért valami keveset fizettünk is. A kicsi, földes szobában egy búboskemence is volt. A ház a betonos oldalon volt, ami azt jelentette, hogy hála a betonjárdának ősztől tavaszig nem kellett cuppogó sárban járnunk. A betonos oldalon lakni egyfajta társadalmi felemelkedést jelentett a nem betonos oldalhoz képest. Azonkívül villany is volt, most már rádiót is hallgathattunk. A búboskemence fűtése anyám feladata volt. Kora reggel fűtött be 3–4 kosár szalmával, amit nyáron kerestünk meg az aratáskor. A befűtés egy órát vett ugyan igénybe, mert a „szívonóval", egy hosszú lapátszerű szerszámmal a parazsat mindig a kemence belső falához kellett tolni és megvárni, amíg a következő szalmaadag is izzik, de a meleg 24 óra hosszat egyenletesen áradt, pedig közben többször szellőztettünk. Szüleim szerint a kemencés fűtés a legjobb fűtés, amit el lehet képzelni. Kár, hogy azóta a legtöbb helyen lebontották a kemencéket és áttértek az olajfűtésre. A kemencében remek pogácsát lehetett sütni, bablevest főzni. Este üldögéltünk a padkán (ha ugyan volt ott hely, mert legtöbbször vendégek ültek ott, olyan öreg kitelepítettek, akik nem tudtak fűteni, vagy mert nem értettek hozzá, vagy mert nem volt rá pénzük.) Asztalt apám ácsolt, így asztalunk is volt. Az alatt aludtam én a matracokon. Eleinte hetenként, később ritkábban jöttek a rendőrök esténként ellenőrizni, hogy nem szöktünk-e meg. Megszámoltak bennünket s kérdezték, hogy hol a negyedik. „Itt vagyok" – szóltam ki az asztal alól, mire általában zseblámpával belevilágítottak a szemembe. Néha apámat felszólították, hogy keljen fel, öltözzön fel és menjen velük. Sose tudtuk, hogy internálótáborba viszik-e vagy az Andrássy útra, de általában a saroknál elengedték és pár perc múlva hazajött.

Házigazdánk, *Komlódi András* gazda és a felesége, kedves emberek voltak, ők laktak a szép nagy, tornácos házban. Velük

lakott még lányuk és vejük, *Kukouczki Mihály* (aki csinos tót ember volt és nagyon szeretett olvasni) meg a kislányuk, az 5 éves Icuka. No meg a dédi, az öreg Zsuzsa mama, akinek a kis szobájában (a keresztépületben) laktunk mi. Az udvaron virágok voltak, mellettünk egy tároló féle helyiség, amiben szénát tároltak.

Már a megérkezésünk utáni második napon jelentkeztünk munkára. Vontatóval vittek ki Hosszútelekre aratni. Városi emberek lévén, a legtöbb kitelepített egyáltalán nem értett a mezőgazdasági munkához. Eleinte az öltözetük is alkalmatlan volt erre, főleg a férfiaké. Volt, aki vadászruhában jött, volt, aki pizsamában. De idővel azért megtanultuk a különféle mező-gazdasági munkákat. Az első napokban történt, hogy egy csapat kitelepítettet Mezőberényből vittek ki a mezőre, a másik csapatot pedig a Berényhez közel eső Hunyáról. A két társaság középen találkozott és tekintve, hogy az elmúlt rendszer ekkor még csak 6 éve múlt el, a közelmúlt társasági szokásai még éltek, a két csoport bemutatkozott egymásnak, a férfiak összecsapták a bokájukat, kezet csókoltak a hölgyeknek, voltak, akik ismerték egymást társaságból. Messziről nézve úgy tűnhetett, mintha egy különös táncot mutatnának be. A parasztok elhűlve nézték. Mi ez? Egy másik kép, ami felötlik bennem: az egyik kitelepített fiatalember lefeküdt egy boglya mellé, lábfejére szalmakalapot tett és hosszú lábát le-fel mozgatva, messziről úgy nézett ki, mintha hajolgatna s dolgozna. Mondtuk neki, hogy ez fárasztóbb, mintha valóban dolgozna. De ő csak megvetően ezt mondta: Ezeknek?

De általában az volt jellemző, hogy mindenki rendesen dolgozott, hisz meg kellett élnünk. Én aztán elszegődtem vízhordónak. Ez nem volt könnyű hivatal, mert két kantát (a kannát ott kantának hívták) kellett vinni, ami 8–8 liter vizet jelentett. Ezt a tanyától nagyon messzire kellett kivinni, oda, ahol az aratás, vagy ha más munka volt, a kapálás épp tartott és a nagy hőségben a két kanna víz bizony nagyon hamar elfogyott. A kantatetőből ittak az emberek, mindegyik után kissé kilötyköltem (ez volt a mosogatás), de hamarosan rájöttem, hogy ezzel sok víz fogy és bizony nagyon takarékosan „mosogattam". Az évek során különféle mező-gazdasági munkákat végeztünk, én sem voltam mindig vízhordó: kapáltunk, kukoricát törtünk, cukorrépát szedtünk, a Kőrösparton fűzfáztunk. A fiúk vágták a füzet, mi lányok egy kétágú vason áthúzva, hántottuk. Nagy kötegekbe kötöttük, vontatókkal szállították el. Megalakítottuk a Wig-wam brigádot, amiben csak tínédzserek voltak. De volt ötye brigád is. Emlékszem még az elején kivittek bennünket egy tanyára, megmutatták, hogy hogyan kell kukoricát kapálni, hogy mindenki vegyen két sort és úgy haladjon előre. Mellettem az öreg Fabinyiné kapált nagy ügyetlenül és racscsolva kérdezte tőlem. „Te kérrrlek szépen, hol van itt a demarrrkációs vonal?" Persze nekem fogalmam se volt, hogy mi a csuda lehet az a demar-kációs vonal, de láttam, hogy olyan ügyetlen szegény, hogy mondtam neki, hogy csak úgy kapirgáljon maga előtt, én majd viszem az ő második sorát. Aztán kereste a „toálettet". A tanyán nem értették, hogy mi az. Mondtam, hogy a WC. Ja az itt nincs – mondták. Menjen a kukoricásba… Ezt meg ő nem értette tisztán. De aztán ő is belejött a dolgokba.

Dolgoztunk kőműveseknél is. Emlékszem, hogy egyszer néhány hétig egy

tyúkfarmot építettünk. Kávássyné, aki idős urával és 3 éves kislányával volt kitelepítve, csinos fiatalasszony volt. Az egyik kőműves szemet vetett rá, de csak odáig merészkedett az udvarlásban, hogy sokszor megcsinálta helyette a nehezebb munkát. Egyik reggel egy villára tűzött szilvás-gombóccal kínálta. Nagyon irigyeltük kiemelkedő helyzetéért. Munka közben az asszonyok régi bálokról, a letűnt kor társasági életéről beszélgettek. Meséli ez a Kávássyné, hogy milyen báliruhája volt a mit tudom én milyen bálon. „És kitől tetszett kölcsönkérni?" – kérdeztem. A felnőttek nevettek, hogy mi akkori gyerekek már el sem tudtuk képzelni, hogy valakinek lehet saját báliruhája. A férfiak között emlékszem egy katonatisztre, aki zeneileg művelt volt s a „Ki nyer ma?" rádiós műsor „elődjeként" mindig találós kérdéseket tett fel. Elfütyült egy-egy dallamot és ki kellett találni, hogy milyen zenedarabból való. Egyszer nagy büszkeségemre *Wagner* Lohengrinjeből eltaláltam az *Elza álma* c. áriát, amit többször hallottam anyámtól. Wagnert nem „á"-val, hanem „a"- val mondtam, ahogy a svábok között gyakori Wagner nevet a berényiek ejtették. Ezen jót nevettek a felnőttek. Amilyen hiú voltam, nagyot nőttem a saját szememben, hogy íme megnevettetem az okos felnőtteket.

A 8. osztályt Berényben végeztem. Az osztályban heten voltunk kitelepítettek. A helybeliek minket csak pestieknek hívtak. Soha nem találkoztam ellenségeskedéssel sem a gyerekek sem a felnőttek részéről. Egyszer ugyan az idős énektanár adott nekem egy nyaklevest, mert az első padban ültem és én estem kézre. Az osztály hangoskodott, amikor a tanár belépett és így intett minket rendre. Én speciell akkor nem is kiabáltam, hanem épp olvastam. Otthon duzzogtam, hogy milyen igazságtalanság ért, de apám mondta, hogy lehet, hogy ki van adva a tanároknak, hogy a kitelepítettekkel bánjanak egy kicsit durvábban. Semmi bajom sem lett ettől a pofontól, az öreg tanárnak pedig talán szerzett egy jó pontot és ezért nem fogják kitenni. Ez okos magyarázat volt s ebben meg lehetett nyugodni. A tanárok azért nem osztályoztak le bennünket, ha jól feleltünk, mi is megkaptuk az ötöst.

Egy délelőtt tornaóránk volt a lányok tornatermében (szép, városias iskolánk volt: 2 épület összeépítve, a lányiskola épülete és a fiúiskola épülete.) Bejön az igazgató a tornaterembe, mindnyájan tornaruhában voltunk és mondja, hogy a pestiek lépjenek ki. Átvitt bennünket a fiúiskola tornatermébe. A fiúk is és mi is tornadresszben bámultuk egymást. Az igazgató a fiúknak megparancsolta, hogy üljenek körbe a fal mellé, minket pedig beállított a középre és valami olyasmit mondott, hogy „jól nézzétek meg magatoknak ezeket az osztályellenségeket, akik amíg ti és szüleitek kint a mezőn izzadva dolgoznak, ezek a Váci utcán sétálnak." Meg még ehhez hasonló baromságokat mondott a fiúknak, akik vigyorogtak, röhögtek rajtunk, mi meg ott álltunk leforrázva, megalázva. Egyikünk el kezdett sírni, mondtam neki halkan, hogy „ne sírj te hülye, ezen inkább nevetni kellene." Amíg záporozott ránk a sok szitok, megkérdeztem halkan a mellettem álló Némethy Orsit: „te tudod, hogy hol van a Váci utca?" Én tudniillik budai gyerek lévén nemigen jártam még a Váci utcában. De ezen az eseten kívül nem emlékszem különösebb megaláztatásra. Osztályfőnökünk a „kisruszki" volt, aki oroszt tanított és nemrég mesélte, hogy csak néhány leckével járt előttünk. De ő is és a többi

tanárunk is jól bánt velünk és jól tanítottak. A 8. osztály elvégzése után írásban jelentkeztem a békési gimnáziumba, ahonnan azt a választ kaptam, hogy „Ön, mint a nép ellensége a Magyar Népköztársaság minden közép- és felsőfokú tanintézményéből ki van tiltva ilyen és ilyen paragrafus alapján." Körülbelül így hangzott a levél és engem büszkeség töltött el, hogy 14 éves koromban már „önöznek". Mindenesetre néhányan megvettük az I. gimnázium könyveit és a Lónyay utcai gimnázium egy volt latintanárához (akit tábornok apja miatt telepítettek ki) jártunk tanulni hét végén vagy a téli napokon, amikor nem volt munkánk, csak hogy ne maradjunk egészen tudatlanok. Egyszer a mi gazdánk családja legidősebb tagja, Zsuzsa mama, beült hozzánk a búbos kemence mellé, látva könyveim címét (kémia, fizika, biológia, matematika) rosszallólag jegyezte meg, hogy „miféle „kumenista" dolgokat tanulsz te itten?" A Csonka gépgyáros unokájával, Csonka Jánossal tanultam együtt. Nálam idősebb, nagyon okos fiú volt. (56 után Kanadába disszidált és megérkezése után nem sokkal egy síbalesetben meghalt). Jó barátnőim voltak a már említett Jalsoviczky Ida, *Kuún Lulu* osztálytársam, *Jármy Zsuzsi*. Egyszer Lulu elhozta Gabi nevű 5 éves kishúgát hozzánk, aki a mi házigazdáink Icuka nevű kis unokájával volt egyidős és a gyerekek jól játszottak. Egyszer csak arra leszünk figyelmesek, hogy Icuka azt mondja: „Én tót vagyok, te mi vagy?" Gabika egy pillanatig gondolkodik: „Én úri" – azt hitte, hogy az is egy nemzetiség, mint a berényi tótok meg németek. Biztos sokszor hallotta, hogy úri kislány ezt nem csinálja, azt nem csinálja és ebből gondolta, hogy ő nem tót, nem német, hanem úri nemzetiségű. Egy nagyon kedves, művelt kitelepített asszonytól, *Sibelka Arturné Lili* nénitől tanultunk angolul. Én már ötödikes koromban tanultam egy évig angolul, úgyhogy szerettem ezeket az órákat. Lili nénit szüleivel – akik nem sokkal azelőtt jöttek vissza Auschwitzből – és anyósával együtt telepítették ki, férje és bátyja koncentrációs táborban voltak (talán Recsken). Olyan dolgokra emlékszem, hogy a már emlegetett Petri család az aránylag közeli Békéscsabán lakott. A felnőttek nem mertek meglátogatni bennünket (a férfi állatorvos volt és féltette az állását, akkoriban mi törvényen kívüliek voltunk és kellemetlenséget okozhatott volna neki, ha meglátogat minket), hanem a nagyon csinos gimnazista lányukat, Juditot, küldték el hozzánk egy kétkilós kenyérrel. Micsoda öröm volt az akkor, hisz a kenyér hiány-cikk volt, és ha éppen volt szállítás, órákig kellett érte sorbaállni. Az is előfordult nem egyszer, hogy a boltos időnként elkiáltotta magát: „pestiek a sor végére!" Egy napon nagy öröm ért, mert a budai közösségből meglátogatott bennünket Anni néni, aki harmadik gyerekét várta, és mint terhes kismama nem félt eljönni hozzánk, remélve, hogy a kismamákat nem bántják. Nekem lelki vezetőm volt, leveleztünk is, és persze nagy öröm volt, hogy eljött. Egyszer meg *Nagy Évi* állított be látogatóba a közösségből. Neki is nagyon örültünk. Neki *Csanakyné* volt a berényi kitelepített rokona, őt jött meglátogatni, és persze minket is. Csanakynéval együtt is dolgoztunk és nagyon szerettem vele beszélgetni, pedig a lányai idősebbek voltak, mint én.

Mindhárman dolgoztunk (apám vasbetonszerelő volt egy építkezésen, télen pedig kitalálta, hogy járta a tanyákat és házakat, ahol disznóölés volt (engedélyezett!!, mert ha nem, elhurcolták a gazdát),

és fenőkővel élesítette a késeket. Természetben kapott ezt-azt. Ahány tojással jött haza, annyit kukorékolt. Mondtam neki, hogy a tojást nem a kakas tojja, azt mondta, tudja, de kotkodácsolni nem tud. Édesanyával néha együtt dolgoztunk. 1953-ban, amikor már „felszabadultunk", ősszel még elmentünk kukoricát törni és amit ott kerestünk, abból a pénzből költöztünk fel a Pest melletti Kistarcsára. De előbb még sok minden történt. Dolgoztam rizsföldön is, vízben állva, meg gyapotot szedtünk, ami jó derék-munka volt. A legjobban a Kőrös mellett szerettem dolgozni, mert akkor a déli pihenő időben jókat úsztunk a folyóban. Egyszer kimentettünk egy tehenet, ami a másik, löszös partfalról belecsúszott a folyóba. Rángattuk a szarvánál fogva, de amint talajt érzett a lába alatt, fogta magát, megfordult és mélyen visszaúszott a folyóba. Na azután soha többé nem mentettünk tehenet… Volt, hogy úgy úsztunk át a Kőrösön, hogy egyik kezünkben a kapa, a szandálunk és a sortunk, és csak a másikkal tempóztunk. Ezzel megspóroltunk néhány kilométert a hídig. A wig-wam brigád egyik jeles tagja Farnek Laci volt, aki már 18 éves nagy fiú volt, és a mi szemünkben nagyon művelt, mert ebédidőben egy kockás papírlapra lerajzolta a párizsi Notre Dame-ot és ezzel nekem nagyon imponált. Neki volt biciklije és volt egy idő, amikor értem jött és úgy vitt ki az 5–6 kmre lévő Kőröshöz. Szegény nagyon zihált, mert hosszú, sovány fiú volt, én meg nem túl sovány, de azért győzte. Aztán feltörtem, mert apám öccse küldött nekem egy elég régi, de azért használható biciklit és attól kezdve nagy úr voltam – nem kellett gyalog járnom a munkába. A Körös-parti munka során, amikor csak mi fiatalok voltunk egymás között, rengeteget beszélgettünk, tervezgettünk, hogy ha majd egyszer így meg úgy…. Arra is emlékszem, hogy majdnem mindenki élesztőpástétomos kenyeret hozott magával enni. Néha elcseréltük egymással, hátha a másiké jobb. Miután valamire mindig és mindenütt fel kell vágni, itt arra vágtunk fel, hogy ki milyen szegény, kinek jut már csak víz tej helyett az élesztőpástétomba. (Különben ez egy elég ízletes étek volt, hagymával, élesztőből.) Talán azt gondoltuk, hogy ki minél szegényebb, annál előkelőbb? Már nem emlékszem. Otthon én voltam a vízhordó. Amikor egésznapos munka és 5–6 km gyaloglás után (a biciklis idő előtt) hazaérkeztem, fogtam a két kantát és elmentem a három sarokra lévő artézi kútra vízért. Ez lágy víz volt, ezzel főztünk, az ihatatlan vizű kútban történt hűtés után ezt ittuk, és ebben is mosakodtunk. Vasárnaponként apámmal a katolikus templomba jártunk misére, bibliaórára pedig anyámmal *Kun-Kaiser Józsefhez*, német evangélikus lelkészekhez. Kató néni, a lelkész fiatal felesége nagyon kedves asszony volt. Nemkülönben a lelkész is. Nagyanyám vitte a háztartást, általában meleg vacsorával várt. Egyszer előre megfőzte a szilvás gombócot az egész családnak, 32 darabot, és elment az egyik barátnőjéhez azzal, hogy mi úgyis csak estefelé érkezünk haza. Miután közben elkezdett esni az eső, én hamarabb hazajöttem az építkezésről (ahol téglát hordtam), mert a kőművesek esőben nem dolgoznak. Farkaséhes voltam és befaltam mind a 32 (elég kicsi) szilvás gombócot. Azt hittem, van még. De nem volt. Amikor nagyanyám hazajött, majdnem sírva fakadt. Pozsonyi lévén, gyakran használt német kifejezéseket és azt mondta, hogy „ein Vielfrass wird nicht geboren, sondern erzogen" (a nagyevő nem annak születik, hanem arra nevelik.) De hát egész nap nehéz fizikai munkát végeztem, 15 éves

voltam és az összes gombócot fölfaltam. Még ma is szégyellem magam érte.

Még a legelején egyszer jön haza nagyanyám a betonos járdán és vele szembe jön egy szintén pesti idős hölgy (nagyanyám 75 éves volt ekkor). Elmennek egymás mellett, de mindketten visszafordulnak. Bemutatkoznak egymásnak, asszonynevük nem mond semmit a számukra, de mindketten emlékeznek rá, hogy egyszer nagyon régen már találkoztak. Akkor az egyik megmondja a lánynevét, és a másik nevetve borul a nyakába: 14 éves koruk óta nem látták egymást, de addig nagyon jó barátnők voltak, szomszédok, szomszédos földbirtokosok voltak a szüleik Pozsony megyében, osztálytársak is voltak. De egyszer valami fiún összevesztek és soha többé nem látták egymást. *Dorogi Sámuelné* volt az idős hölgy, férje tábornok volt, aki már 1938-ban meghalt, (azért az öregasszonyt kitelepítették). Gyereke nem volt, nyugdíját megvonták és gyakorlatilag nem volt miből élnie. Nagyon gondozott, finom öreg hölgy volt, egyáltalán nem panaszkodott. De hát már túl öreg volt ahhoz, hogy eljárjon dolgozni. Anyám még két másik kitelepített asszonnyal megszervezte, hogy az ilyen egyedülálló, dolgozni nem tudó, jövedelem nélküli öregeknek felváltva vittek ebédet és az illetők házigazdáival megbeszélték, hogy azok adnak reggelit és vacsorát, ezért gyűjtést rendeztek a kitelepítettek egymás között és valamit fizettek a gazdáknak. Persze volt olyan, aki nem fogadta el. Nagymamám újra megtalált öreg barátnője gyakran jött el hozzánk, mindenre pontosan emlékeztek, csak arra nem, hogy ki volt az a fiú, aki miatt egy életre összevesztek.

Egyszer ezt az öreg tábornoknét behívták a tanácsházára békekölcsönt jegyezni. A tanácselnök, egy mini-sztálin, kegyetlen, goromba fráter, mondja neki, hogy jegyezzen 500 Ft-ot. „Nincs jövedelmem, nincs nyugdíjam, nincs gyerekem, miből fizessem ki?" „Jegyezz, vén kurva, különben lerugdallak a pincébe!" Mire Klári néni: „Nem kell engem lerugdalni, lemegyek magam is" – és szépen letipeg az emeletről, le egészen a pincéig. Ott állatták egész nap (lehet, hogy közben le is ülhetett a földre), aztán estefelé elengedték. Nem bántották.

A már említett Farnek Laci anyjával és négy kisebb testvérével volt kitelepítve. Anyja és ő tartották el a családot, a többi gyerek még túl fiatal volt a munkához. Apjuk Recsken ült. Ezt a fiút is behívták békekölcsönt jegyezni. Mondta, hogy így is majdnem éheznek, ő nem tud egy fillért sem adni. Erre úgy megverték, a haját úgy kitépték, hogy még egy év múlva is a kezében maradt egy csomó haj, ha végigsimított a fején. De ő sem jegyzett. Az egyik kitelepítettet kórházba kellett szállítani, mert a szadista tanácselnök lerúgta a veséjét. Itt viszont rajtavesztett az elnök, mert az illető veje Budapesten befolyásos ember volt, kapcsolatai voltak a párthoz is, és nagy baja lett a tanácselnöknek. Nem emlékszem már, hogy mi történt vele, hogy elhelyezték-e. Jóval később hallottam, hogy a pesti Blaha Lujza téren koldult, egy berényi felismerte.

Munkakönyvet szerzünk

Amikor betöltöttük a 14. évünket, a 8. osztály elvégzése után, Kuún Lulu barátnőmmel elhatároztuk, hogy bemegyünk Békéscsabára munkakönyvért, mert voltak olyan munkahelyek ahol anélkül nem lehetett dolgozni. Viszont nekünk szigorúan tilos volt elhagyni Mezőberényt. Így egyik nap csatlakoztunk a Berényből Csabára utazó

gimnazistákhoz, mintha mi is azok lennénk és Csabán elmentünk a tanácsházára. Ott szerencsénkre egy nagyon jóindulatú tisztviselőhöz kerültünk, aki egész biztosan átlátta a helyzetet és tudta, hogy kitelepítettek vagyunk, de nem kérdezte, és mind a kettőnknek kiállította a munkakönyvet (ma is megvan). Amikor délután hazaértünk és otthon elmeséltük, megfagyott a levegő. Apám elsápadt és csak annyit mondott, hogy felelőtlenek vagyunk, mindkettőjüket, őt is és Lulu apját is (aki tetejében még gróf is volt), azonnal internálták volna, ha kiderül, hogy megszöktünk Mezőberényből. De hát nem derült ki és nagyon boldogok voltunk a munkakönyvünkkel. Azon a télen én voltam az egyedüli, aki dolgozott (valami gubót vagy mit fejtettünk) és ezt munkakönyvvel tehettem csak. Apámnak biztosan rossz érzés lehetett, hogy a 14 éves lánya tartja el a családot. Bár ez azért nem egészen így volt, mert ő is járt késeket fenni – ami viszont nem túl sokat hozott a konyhára, mert a parasztok szegények voltak és a hatóságok csak itt-ott engedélyezték a disznóvágást. Megélhetésünkhöz az is hozzájárult, hogy a budavári közösség megszervezte, hogy számunkra ismeretlen vidéki testvérek küldjenek nekünk csomagot. Mindig nagy öröm volt egy-egy ilyen élelmiszercsomag. No meg a volt társbérlőtől is jött csomag. 1951 karácsonyán olyan rengeteg csomag érkezett a több száz pesti család részére, hogy ki kellett bővíteni a postahivatalt.

Budapestről mintegy 14.000 embert telepítettek ki és ebből kb. 1200-at Mezőberénybe. Ez volt az a Békés megyei nagyközség, ahová a legtöbb embert telepítettek ki. Általában volt földbirtokosokat, egy-két arisztokratát, miniszteriális embereket, katonatiszteket, a volt középosztály képviselőit fosztották meg otthonuktól, javaiktól, egszisztenciájuktól.

Húsz éves bátyám nem volt velünk együtt a kitelepítésben, mert „muszos" (munkaszolgálatos) katona idejét töltötte (két évet?) Baján. A kommunisták bevezették ezt a szolgálatot, a háború előtti munkaszolgálat mintájára, amikor zsidókat vittek munkaszolgálatra. Az 50-es években kulákok, volt középosztálybeliek és egyáltalán az osztályellenség fiait vitték el. Bátyám ott egyszer egy kimenőn megismerkedett egy bajai kofának a lányával, aki nagyon rendes volt hozzá az alatt az egy év alatt, amíg a „musz"-on belül börtönbe zárták, (élelmiszert vitt be neki a börtönbe), s így mikor letelt bátyám muszos ideje, eljegyezte a leányzót és el is hozta hozzánk Mezőberénybe. Bálint azért került börtönbe, mert egyszer, amikor egy tanyára voltak kivezényelve, a tanya körül legelésző lovak közül az egyikre felpattant (gyerekkora óta remek lovas volt, hisz méntelepen nőtt föl) és kicsit nyargalászott a tanya körül. Az őrmester megkérdezte tőle, hogy honnan tud ilyen jól lovagolni, szőrén megülni a lovat. Bátyám, bár becsületes fiú volt, egyáltalán nem volt hazudós, mégsem merte bevallani, hogy milyen minőségben élt ő méntelepen és azt mondta, hogy lovász volt. Persze azonnal kiderült, hogy ez nem volt igaz és ezért egy évi fogházra ítélték. Később mesélte, hogy ott sok kulák-fiú volt és azok viselték a legnehezebben a fogságot. Sokan öngyilkosok lettek, például összetörték az alumíniumkanalat és lenyelték. Bátyám szerint a fogságot általában a vallásosak és a nagyon műveltek viselték el a legjobban.

Nagyanyám, aki egy elszegényedett dzsentri-lány és talán ezért kissé sznob is volt, egy este, amikor mind a négyen ott

ültünk a kis földes szobában az asztal körül, felsóhajtott, hogy bezzeg G. (egy unokatestvérünk) a Gótai Almanach szerint tudott nősülni…Mire apám (aki egyáltalán nem volt sznob) megjegyezte: „Bálint meg a kincses kalendárium szerint". Ezen jót nevettünk. Bár szegény fiút, amint meg volt az esküvő és beköltöztek a budapesti albérletbe, ifjú felesége elhagyta, beadta a válópert, felhozatta Pestre bajai barátját és később hozzá is ment. Bevallotta bátyámnak, hogy az egész házasság csak arra kellett nekik, hogy budapesti lakhatási jogot szerezzenek ilyen joggal rendelkező bátyám révén. Akkoriban, ha valaki nem volt eleve budapesti lakós, legalább 5 évig kellett ahhoz Budapesten dolgoznia, hogy jogot szerezzen az ittlakásra. Úgyhogy a kincses kalendárium nem ütött be, bár később a gótaiak is elváltak...

76 éves nagyanyám már Budapesten sem volt egészséges, és itt szinte orvosi segítség nélkül, volt, kivizsgálásra nem mehetett, hisz nem hagyhatta el a község határát. Egy kitelepített földbirtokos (ha jól emlékszem *Scheftsik* volt a neve), akinek ugyan volt orvosi diplomája, de soha sem praktizált, és ott Berényben mélyedt bele újból régi orvosi könyveibe, ő járt el nagymamához és próbálta szívkoszorú érelmeszesedését gyógyítani. Hogy volt-e egyáltalán és ha igen, honnan, orvosság, azt már nem tudom. Nagyanyám 1953 márciusában meghalt. Haldoklása néhány napig tartott. Arra az időre házigazdánk megengedte, hogy náluk aludjak fent a házban, mert még csak 15 éves voltam és nagyon féltem nagyanyám halálhörgésétől. Apám a pici földes szobában lakott együtt nagyanyámmal, aki az anyósa volt, de soha semmi nézeteltérés nem volt közöttük, mindig nagyon jóban voltak. Nagyanyámnak nagy temetése volt, egyike volt az első kitelepített halottaknak, így rengetegen jöttek el. *Komlódi András* bácsiék megengedték, hogy a ház tornácán ravatalozzák fel, Kun Kaiser József evangélikus lelkész ott az udvaron búcsúztatta. Az udvar feketéllett a tömegtől. Szegény jó kis sznob nagymamám örült volna, ha tudja, mennyi volt miniszteri tanácsos (sőt egy miniszter is, *Gyulay Tibor* bácsi, akitől szintén tanultam angolul), és magasrangú katonatiszt vett részt a temetésén. A temetés körül bonyodalmak adódtak, mert a hatóságok nem engedélyezték a temetést a községi temetőbe, csak a felhagyott német temetőbe, annak a szélén, a kukoricás mellett. Ez még nem lett volna olyan nagy baj. A baj ott kezdődött, hogy semmiféle kocsit nem adtak, illetve nem lehetett szerezni. A kulákoktól minden kocsit, lovat elvettek, a TSZ és az állami gazdaság nem adott ilyen törvényen kívüli személy temetéséhez fuvart, egyszerűen nem lehetett kocsit felhajtani a temetéshez és a német temető nagyon messze volt tőlünk. A tanácsházán azt mondták, hogy „vigyétek ki taligán". Hát ezt a csúfságot azért már nem akarták elfogadni a szüleim és anyám valahogy (de hogy honnan, azt nem tudom, kár hogy már nem kérdezhetem meg tőle) szerzett egy stráfkocsit egy lóval és így kísérhettük ki a temetőbe szegény nagymamát, aki már az első világháború után a Felvidékről menekült, aztán 1944-ben Erdélyből egész Bajorországig, végül pedig kitelepítették. De hogy miért kellett Magyarországon a XX. században egy háziasszonyt, egy kisembert ennyit üldözni?

Nagyanyám sírja Mezőberényben van, nagyapámé Csabdin, a bátyámé Lausanneban, szüleimé Budapesten, nagybátyámé Ausztriában. Jól szétszóródtunk, mint annyi meg annyi magyar család!

(folytatjuk)

Világosító Szent Gergely búcsú Szamosújváron 2019. július 6.

Dr. Jakubinyi György, örmény katolikus apostoli kormányzó

Középen Szakács Endre plébános, jobbról Gál Hunor gyergyószentmiklósi plébános

A szamosújvári örmény katolikus kórus

dr. Issekutz Sarolta könyvbemutatója. Román nyelvre tolmácsolta: Esztegár János

Dr. Jakubinyi György, dr. Issekutz Sarolta

Balról Kalamár György, Simó Júlia, dr. Issekutz Sarolta, Várady Mária

TARTALOM

Kerubénekek – *dr. Sasvári László* 1

Tisztelt Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek Olvasó! – *dr. Issekutz Sarolta* 2

Részletek az Országgyűlés Mentelmi Bizottság anyagából… – *dr. Issekutz Sarolta* 5

Ősszel ismételten nemzetiségi választások lesznek... – *dr. Issekutz Sarolta* 6

A Kárpát-medencében élő örmények hagyományairól – II. rész – *Fancsali János* 8

Gorove család – III. rész – *Szongott Kristóf, Bálintné Kovács Júlia* 10

Megemlékezés családunk beköltözésének 350. évfordulójáról – *Kövér István* 11

Matl Péter: „Ötösével” – képkiállítás – *Nuridsány Mimi* 17

Jereván és Tbiliszi – *Gaál György* 19

Az Azbé, Ázbé Azbej, Ázbej családnevű örményekről – III. rész – *Bálintné Kovács Júlia* 25

Száz éve született Keresztes Sándor... – *Szabó Róbert* 28

Programajánló – Meghívók 30

Száz éve született Keresztes Sándor... 32

Szépvízi Magyarörmény Családok Találkozója – *Dávid Krisztián Imre* 34

Zarándokút az 1000 éve örmény templomhoz – *Zakariás Antal Dirán* 37

Ünnepélyes örmény liturgiát mutattak be Feldebrőn – *Garaguly István* 40

„Szerelmetes Barátom, Mezei(y) József festőművész 1823–1882” – *Nuridsány Mimi* 41

Madártávlati szemle kiegészítésekkel – *Ayhan Gökhan* 43

Kicsi, furcsa életem – III. rész – *Gyertyánffy Ágnes* 46

Világosító Szent Gergely búcsú Szamosújváron 58

Világosító Szent Gergely búcsú szentmiséjén Szamosújváron 2019. július 6-án

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.
Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Tel./Fax:** 06(1) 201-1011
Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007
Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kéthavonta megjelenő kiadványa
A kiadványt támogatja:

KÉSZÜLT A MAGYAR KORMÁNY TÁMOGATÁSÁVAL
MINISZTERELNÖKSÉG EGYHÁZI ÉS NEMZETISÉGI KAPCSOLATOKÉRT FELELŐS ÁLLAMTITKÁRSÁG
BETHLEN GÁBOR Alapkezelő Zrt.

Fővárosi Örmény Önkormányzat, II. ker. Örmény Önkormányzat
Nyilvántartási szám: CE/13136-3/2017
Felelős főszerkesztő és kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**
Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár)
Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel./Fax: (1) 201-1011
Lapzárta: augusztus 26.
Tördelés: Bauer Csilla
Nyomdai munkák: Pannónia Nyomda Kft.

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f ü z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

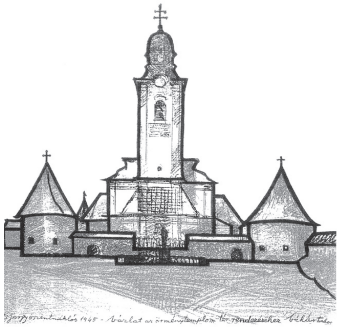

az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
kéthavonta megjelenő kiadványa
XXIII. évfolyam 243. szám
2019. szeptember–október

Tisztelt Olvasóink!

Minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor a **Fővárosi Örmény Klub a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termében (helyszínváltozás!!!)** kerül megrendezésre.
Bejárat a Budapest V., Városház utca 7. szám felől, az udvaron keresztül.
Mindenkit szeretettel várunk!
A lapzárta október 30-án lesz.

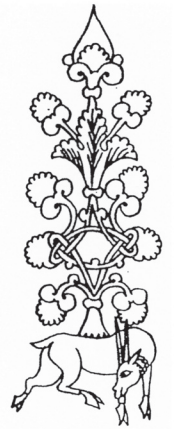

Kerubénekek

Az idézett kerubének szövegekben – egy kivétellel – említés történik a „Szent, szent, szent…” énekről, melynek teljes szövege* az örmény liturgiákban: **„Szent, szent, szent az erősségek Ura; telve van az ég és a föld a Te dicsőségeddel: áldás a magasságban! Áldott vagy, aki az Úr nevében jöttél és jössz: hozsanna a magasságban!**

Örményül: „Szurp, szurp, szurp…”, latinul: „Sanctus, sanctus, sanctus…” Minden liturgiában szerepel az átváltozás előtt. (Az anyagot a zeneirodalomban „Sanctus” néven ismerik!)

dr. Sasvári László

** Szent liturgia örmény katolikus szertartás szerint. Bp. 2006. 29. o.*

***Lapunk az interneten: www.magyarormeny.hu* honlapon is olvasható.**
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Örmények, akik magyarok

A magyar mellett tizenhárom honos, történelmi gyökerekkel rendelkező nemzetiség él Magyarországon. Sok mindent tudunk egymásról, de biztosan nem eleget. Ezért lapunk sorozatot indított a magyarországi nemzetiségekről. Ezúttal a hazai örményeken a sor.

Ágoston Balázs újságíró

Tudjuk, hogy vannak, köztünk, velünk élnek, mégis, nyelvüket, kultúrájukat, hagyományaikat némi titokzatosság övezi. Kik is az örmények?

Egyes mítoszok szerint őshazájuk, a Kaukázus volt a bibliai édenkert, más hagyományok úgy tartják, hogy az örmények mitikus hegyén, az Araráton, amely a mi Hargitánkhoz hasonlóan ma Örményországon kívül található, ért szárazföldet Noé bárkája.

– Az biztos, hogy a régészek hat-hétezer éves, önálló írásbeliséggel rendelkező civilizáció nyomait tárták fel Jerevánban, és a kolostorokban gazdag Örményországban lett a világon elsőként államvallás a kereszténység 301-ben - mondja *Alexa Károly*, aki szerint őstörténeti vonatkozásban is érdemes lenne kutatni a magyarörmény érintkezéseket. Az örmény gyökereire büszke írótól, irodalomtörténésztől megtudjuk, hogy már az Árpád-korban éltek örmények Magyarországon. A többség azonban a tatárok elől folyamatosan nyugatra húzódva, több évszázados vándorlás után érkezett Magyarországra.

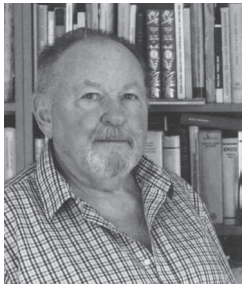

Alexa Károly

– Letelepedésük közvetlen előzménye volt, hogy 1672-ben Moldvában sikertelenül lázadtak az őket üldöző *III. György* moldvai despota fejedelem ellen. A felkelés leverése után a hagyomány szerint körülbelül háromezer örmény család talált új hazát Magyarországon, főleg Erdélyben, ahol *I. Apafi Mihály* fejedelem szívesen fogadta őket. Ők építették Szamosújvárt egy itáliai örmény mérnök, bizonyos Alexa tervei alapján. így lett a város Közép-Európa első előre megtervezett települése, melynek utcahálózata többé-kevésbé ma is szabályos négyszöget alkot – kalauzol a történelemben Alexa Károly.

Az örmények könnyen beilleszkedtek a befogadó magyarságba, bár nyelvüket, szokásaikat jó ideig megőrizték, sőt, Szamosújvár az örmény rítusú római katolikus püspökség székvárosa lett. Kisebbrészt gazdálkodással, leginkább kereskedéssel foglalkoztak. Az élelmességükre jellemző, hogy sok esetben monopolhelyzetbe kerültek, egy székelyföldi adoma szerint ahol megtelepedtek, onnan a zsidó kereskedők előbb-utóbb továbbálltak. Annyi bizonyos, hogy Gyergyószentmiklós korabeli elöljáróinak rendelete értelmében az örmény kereskedők reggel kilenc óra előtt nem pakolhatták ki portékájukat a piacon, hogy így a székelyeknek is legyen esélyük értékesíteni a terményeiket. Ezt nevezi a gyergyói népnyelv örmény hajnalnak. Állítólag idővel a székelyek is a furfangos örmények áruival jelentek meg a piacon, így a rendelet értelmét vesztette.

A gyergyószentmiklósi örmény katolikus templom

A tehetős örmény polgárok nem felejtették el, mivel tartoznak a közösségnek, amelyben élnek. Számos közügy nagylelkű támogatói voltak, és sajátságos önkormányzatiságot szervezve szigorú rendet tartottak maguk között.

Számos jeles személyiséget adtak a magyarságnak. Az aradi vértanúk közül *Kiss Ernő* és *Lázár Vilmos* egyaránt örmény származék volt, akárcsak bő száz évvel később *Pongrátz Gergely*, a Corvin köz 1956-os parancsnoka. Örmény gyökerei voltak számos írónknak, így *Petelei István*nak, *Csiky Gergely*nek, a *Zuboly* művésznéven ismert *Bányai Elemér*nek, *Lászlóffy Aladár*nak is. Szintén örmény származék volt *Hollósy Simon* festőművész, *Kacsóh Pongrác* zeneszerző, de nyolc minisztert és két miniszterelnököt is adtak a magyar hazának.

Lázár Vilmos ezredes korabeli portréja

– Az örmények könnyen, gyorsan beolvadtak a magyarságba, az 1900-as évek elejére már alig akadt, aki beszélte az ősei nyelvét, bár *Szongott Kristóf* múzeumigazgató, főgimnáziumi tanár, történész 1887 és 1907 között kiadott Armenia című képes havi szemléjével próbálta lassítani az asszimilációt. A magyarországi örmény kulturális életnek ez a meghatározó kiadványa néhány évvel ezelőtt CD-n is megjelent az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület gondozásában – mondja Alexa Károly.

Az 1997-ben alakult egyesület az elmúlt közel negyed században elkötelezetten kutatta fel és dokumentálta a magyarörmény kultúrát és hagyományokat. Erre nagy szükség is volt, hiszen a trianoni békediktátum az erdélyi örménységre is nagy csapást mért. Nemcsak idegen állam és abban döntő szóval rendelkező vallás uralma alá kerültek, hanem tekintélyes erdő- és földbirtokuk jó részét is erőszakkal elvette tőlük a berendezkedő román hatalom. Ami pedig megmaradt, azt a kommunisták vették el az államosítás során.

Lázár Vilmos ezredes korabeli portréja

– Sok család menekült Magyarországra, ahol lassan elvesztették identitásukat, hagyományaikat. Megkerestem azokat, akik név alapján örmény gyökerekkel

Örmény katolikus templom belseje, Erdély

rendelkezhetnek. Szerencsére sokan nyitottan reagáltak, számos családi történetet sikerült feltárni és megmenteni az utókornak – mondja *Issekutz Sarolta* nyugalmazott ügyvéd. Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület alapító elnöke büszke rá, hogy kezdeményezése nyomán közösségi szerveződés indult el a maradék Magyarországon és Erdélyben is.

– Kiderült, hogy még a legjelentősebb erdélyi örmény településeken élő örmények, az erzsébetvárosiak, a gyergyószentmiklósiak, a szamosújváriak és a csíkszépvíziek sem ismerik egymást. Szerencsére sikerült összekötni ezeket a közösségeket – büszkélkedik Issekutz Sarolta, akitől azt is megtudjuk, hogy az Erdélyi Örmény Múzeum című könyvsorozatban huszonhárom év alatt huszonhat kötet jelent meg, és közel ugyanennyi kiadását támogatta az egyesület, mely az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek című kéthavonta megjelenő lapot is gondozza. Emellett közösségi rendezvények, kiállítások sokasága fémjelzi a szervezet munkásságát. A közeljövőben az 1848-49-es események örmény vonatkozásairól készül újabb tárlat, mely minden eddiginél részletesebben mutatja be a társadalmi számarányához képest sokszorosan felülreprezentált, a honvédségnek hetven főtisztet is adó örménység akkori szerepét.

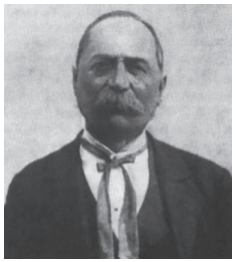
Szongott Kristóf

– A kultúra és a hagyomány a legfontosabb. A legutóbbi népszámláláson 3571 fő vallotta magát örménynek, de valójában tizenöt-húszezerre tehető azoknak a száma, akik valamilyen módon kötődnek az örmény kultúrához. Sajnos nem tudunk mindenkit elérni, sokat segítene a helyzeten, ha az Országos Örmény Önkormányzaton belül béke lenne, és megszületne egy „örmény minimum”, hiszen nem versengeni akarunk a keleti örményekkel, nem akarunk legyőzni senkit. Ennek érdekében fogalmaztuk meg a Közös örmény célok nyilatkozatát, mely egyebek mellett rögzíti, hogy a magyarországi örmény nemzetiség többrétegű, többszínű és többnyelvű, minden közösségnek joga van a saját elképzelései szerint megélni örménységét, és ezek a közösségek egyenrangúak – mondja Issekutz Sarolta, aki azt javasolja, hogy a közelgő örmény önkormányzati választáson a szavazók azokat támogassák, akik elfogadják ezt a közös minimumot, mely egyébként megtalálható a www.magyarormeny.hu internetes oldalon.

A 20. század elején az örmény genocídium elől menekültek és a század második

dr. Issekutz Sarolta

felében érkezettek is letelepedtek Magyarországon. Ok és leszármazottaik beszélik leginkább a nyelvet a magyarországi örmények közül, ugyanakkor a viszony korántsem felhőtlen a „régiek” és az „újak”, a magyarörmények és a keleti örmények között. Ennek a kulturális eltéréseken túl a „keletiek” által dominált Országos Örmény Önkormányzat átláthatatlan pénzkezelése is oka. Szomorú látlelet az Állami Számvevőszéknek az Országos Örmény Önkormányzat gazdálkodását vizsgáló tavalyi jelentése, mely szerint „a szabályszerű vagyongazdálkodás érdekében meghatározott intézkedéseket nem hajtották végre, nem készültek a törvényi előírásnak megfelelő, a mérleg tételeinek alátámasztásához összeállított leltárak”, és „az Országos Örmény Önkormányzat tevékenységére, működésére, gazdálkodására vonatkozó adatokat nem tették közzé.”

Ráadásul a Fővárosi Törvényszék választás rendje elleni bűntett miatt indítványozta az Országos Örmény Önkormányzat elnöke, egyben parlamenti nemzetiségi szószóló, *Serkisian Szeván Simon* mentelmi jogának felfüggesztését, amit az Országgyűlés július közepén egyhangúlag meg is szavazott. A vád szerint Serkisian Szeván Simon és társai a 2014-es nemzetiségi önkormányzati választás előtt különböző előnyöket kínáltak fel egy fővárosi hajléktalanszállón azért, hogy az ott tartózkodók örményként regisztráljanak a névjegyzékbe, írják alá az ajánlóíveket, illetve útmutatás szerint szavazzanak. A mentelmi bizottság szerint ráadásul Serkisian Szeván Simon a szavazás napján szervezetten szállította szavazni a magukat hamisan örményeknek valló személyeket.

E zavaros helyzetből kellene legalább az alapelvekben egységes közösségként újraépítenie magát a sokszínű magyarországi örménységnek. Intézményekre, oktatásra lenne szükség. Issekutz Sarolta abban bízik, hogy az utóbbi időszak fejleményei, valamint a közös célok nyilatkozata a „keleti” tábort is ráébreszti a békés egymás mellett élés és egymás tiszteletének fontosságára. Ha így lesz, új időszámítás kezdődhet a közösség életében.

Az Ararát látképe Jereván felől

(Magyar Krónika, 2019. szeptemberi számából)

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület (EÖGYKE) Választási felhívása

A 2019-es örmény nemzetiségi választáson a magyarországi örmény közösség valójában arról dönt, hogy a magyarörménységnek legyen e hosszútávon jövője! Fontos, hogy minden örmény gyökerű magyar elmenjen regisztrálni és szavazni, merjen változtatni. Tegyen azért, hogy megmaradhasson az örmény közösség és újra büszkén vallhassuk meg lejáratott nemzetiségi hovatartozásunkat!

Miért kell minden örménynek és örmény gyökerű választópolgárnak regisztrálni, majd elmenni szavazni?

> **Sokan mondják, miért regisztráljak és menjek el szavazni az örmény önkormányzati választásokon, amikor a mi városunkban a mi kerületünkben nincs is örmény önkormányzat?**

Az lehet, hogy az Ön környezetében nincs örmény nemzetiségi önkormányzat, de ennek a gyökere ott van, hogy 2011-ben a népszámláláskor nagyon sokan nem merték vállalni örmény nemzetiségüket, így a statisztikában nem érték el a törvényben meghatározott minimális mértéket. Ezen változtatni csak a következő népszámláláskor lehet, de ez majd a jövő témája és majd Öntől is függ.

Szeretném mindenkiben tudatosítani:

> **Az örmény nemzetiségi önkormányzati választás egyúttal a „Magyarországon élő örmény nemzetiségi parlament és örmény nemzetiségi kormány megválasztása” is.**

!!! És ez már nem mindegy! Ez már mindenkit érint, még a legtávolabbi faluban élő örmény gyökerű magyar választópolgárt is. Senkinek nem mindegy, hogy milyen a „nemzetiségi parlamentünk és nemzetiségi kormányunk összetétele” !!!

A választási rendszer olyan, hogy minden örmény regisztrált szavazhat - demokratikus módon -, a saját környezetében, kerületében, városában, falujában induló jelöltekre, ha ott van lehetőség önkormányzat megalakulására (Ma Magyarországon 33 helyen lehet örmény önkormányzatot indítani.). Ez a helyi választás meghatározza, hogy a helyi kis közösség hogyan működik. **A helyi önkormányzati választással egyidőben mindenki szavazhat arról is, hogy milyen legyen az országos önkormányzat összetétele.** Ezért ön kap még egy szavazólapot, néhány listával. E listákat az örmény nemzetiségi jelölőszervezetek állítják össze, kapcsolódva az ő választási programjukhoz. Ön a programok ismeretében választhat a listák közül. Az EÖGYKE választási programja a „Közös örmény célok nyilatkozat”-ban vállaltak.

Milyen lesz az örmény iskola, örmény színház, újságok, örmény kulturális tér, pályázati pénzek elosztása, önkormányzatok támogatottsága?

Bár sokak számára távolinak, felfoghatatlannak és láthatatlannak tűnik az Országos Örmény Önkormányzat működése, ezért gondolják, mi közöm hozzá. **Engem nem érdekel, hogy ott fenn kik hogyan marakodnak a pozíciókon. E hozzáállás igen nagy tévedés. Igenis mindenkit érint, hogyan működik az országos önkormányzat.** A törvény az országos önkormányzatoknak nagyon sok jogi és gazdasági lehetőséget biztosít és nem mindegy, hogy azzal hogyan gazdálkodik. Hogy csak néhány területet említsek, joga van alapítani iskolát, színházat, újságot. Beleszólhat a nemzetiségi médiába, a pályázati pénzek elosztásába. A kormány és intézményei az országos önkormányzaton keresztül tartja a kapcsolatot a teljes nemzetiséggel. Ha például Önhöz nem jutnak el ezek az információk, az a nem megfelelő belső tájékoztatási rendszer hibája. Az is országos önkormányzat hibája, ha pályázati pénzek elosztásánál a mérleg egyirányba lebillen.

Ki törődik az elszórtan élő kis örmény közösségekkel és családokkal?

Az OÖÖ-nek törvényi feladata a szétszórt, kis közösségeknek, családoknak az összefogása, identitásőrzésének, stb. támogatása. Eddig az OÖÖ csak azokkal törődött, akiknek szavazatával pozícióba jutott, különösen nem törődött az „ellenzékben” lévő örmény önkormányzatokkal, valamint a diaszpórában, szétszórtan élőkkel. Tehát nagyon fontos a legkisebb faluban élő örmény, vagy örmény gyökerű választópolgároknak is, hogy regisztráljanak, majd szavazzanak olyan örmény-magyarörmény listára, amelynek képviselői vállalják, hogy törődni fognak minden örménnyel.

Minden örmény és örmény gyökerű magyarnak regisztrálnia és szavaznia kell!

> **A regisztrálás, majd a szavazás mindenkinek kötelezettsége, aki fontosnak tartja, hogy az elmúlt 25 év munkájának eredménye fennmaradjon és tovább gyarapodjon. Elért eredményeinket megtekintheti az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetekben és a www.magyarormeny.hu, valamint a www.magyarormenytudastar.hu honlapunkon.**

Vállalhatja-e büszkén örmény gyökereit? Igen! Sőt, most kell igazán vállalni, hogy megtisztuljon az ősök emlékezete a rászórt sártól!

Az örmény közösséghez tartozni dicsőség volt mindig és büszkeség töltötte el a lelkeket, olyan elődök nevének említésekor, mint Kiss Ernő és Lázár Vilmos Aradi Vértanúk, Pattantyús Ábrahám Géza professzor, és a sor szinte végtelen. Mindenki büszkén és emelt lelkülettel vezette vissza több száz évre a családfáját, valahova, Erdély tájaira. És ezt a harmóniát az utóbbi 20-25 évben egy furcsa kórus kánonja szándékosan összezavarja. Nem vagytok örmények, nem beszéltek örményül, etnobiznisz, stb.

Tegyen azért, hogy szűnjön meg az a sértő és fájó hangzavar, amely az elmúlt időszakban a sajtót és a médiát betöltötte az örmények „sötét” dolgaival (pl. örmény etnobiznisz, választási csalás, ÁSZ hibalisták). Az a feladata minden tisztességes állampolgárnak, hogy azon jelölőszervezet képviselőjelöltjeit és vezetőit, akik ezt előidézték, demokratikus eszközökkel „kiszavazza”.

Ki csinálja a valódi etnobiznisz?

Bár ránk, magyarörményekről hangoztatták, hogy csak az etnobiznisz miatt valljuk magunkat örménynek, most már tisztán látható, hogy akik sároztak bennünket, őket vádolják most, hogy a hajléktalan szállókból gyűjtötték a szavazókat, pár liter borért. Nem mi vagyunk azok, akik az ÁSZ vizsgálat elől elbújnak és akik keze alatt rejtélyes módon eltűnnek az igazoló, elszámoló dokumentumok. Nem mi vagyunk azok, akik nem működnek együtt az ÁSZ vizsgálóival.

Részlet a (18284 számú jelentés az Országos Örmény Önkormányzatról) határozatból:
Az Országos Örmény Önkormányzat az Állami Számvevőszék által elfogadott intézkedési tervében meghatározott feladatokból egyet sem hajtott végre.

Látni kell, ki milyen köpönyeget visel

Ne tévesszen meg senkit, hogy most egyesek éppen köpönyeget cserélnek. A korábbi nevet, pl. az Arménia Népe Kulturális Egyesület, vagy az Örmény Ifjúsági Egyesület, most a rendőrség és az ügyészség egy kicsit megtépázta (Fővárosi Főügyészhelyettes az NF.12560/20114/78-L számú vádirata választási csalás ügyben). A választási rajtkőnél azonban most mindahányan ott állnak, büszke arccal, új köpönyegben és új arculattal, új jelszavakkal. Álcázásképpen elvegyülnek néhány magyarörmény jelölt közé. Sajnálatos módon a köpönyegváltás nem sikerült jól. Az új köpönyeget, jobb nem lévén, ugyanannak a tulajdonosnak, ugyanazon szekrényéből akasztották le, csak most a feleség köpönyegét. Az Örmény Kulturális, Dokumentációs és Információs Központ Egyesület nevében indulnak, amely jelölőszervezet vezetője nem más, mint az Arménia Népe Kulturális Egyesület elnökének a felesége. Bár van egy kis „itt a piros hol a piros" játék a névvel, az újonnan választott jelölőszervezet gyakorlatilag azonos az ***Örmény Kulturális, Dokumentációs és Információs Központtal***, amelyről az a **18259 számú ÁSZ jelentés így szól (részletek):**

Örmény Kulturális, Dokumentációs és Információs Központ működése, pénzügyi gazdálkodása és vagyongazdálkodása nem volt átlátható és elszámoltatható

Az ellenőrzött szervezet, mint az Állami Számvevőszékről szóló 2011. évi LXVI. törvény 28. § (2) bekezdésében foglaltak szerint közreműködésre kötelezett szervezet, nem bocsájtotta rendelkezésre az ellenőrzés lefolytatásához szükséges dokumentumokat a 2014-2016. évek vonatkozásában

Megállapítható tehát, hogy az ellenőrzött szervezet az ÁSZ által bekért dokumentumokat nem adta át és azok hiányát nem igazolta hitelt érdemlően.

Az ÁSZ vizsgálatokkal kapcsolatban felhívom a figyelmet, hogy nem az a baj, hogy az ÁSZ valami hibát talált. Ez sok más szervezettel is előfordult már. Csak

az megdöbbentő, hogy az Arménia Népe, Örmény Ifjúsági Egyesület és a Kilikia Kulturális Egyesület képviselőiből álló Országos Örmény Önkormányzat, valamint az *Örmény Kulturális Dokumentációs és Információs Központ* törvényen kívülinek érzik magukat, nem működnek együtt a vizsgáló hatósággal, a hibákat nem is próbálják kijavítani.

Diktatúra vagy svájci demokrácia?

Az új jelszavakkal is hibádzik valami. **Összefogást** hirdetnek, valójában **szétesés**ről beszélhetünk, mert az eddigi jelölőszervezet szétesett és most helyette két induló van. Másik jelszóval is probléma van, bár helyesen gondolják, hogy **egységet** és békét kellene teremteni ezen összetett és heterogén közösségen belül. A tévedésük ott van, hogy az **egységet** egy jelölőszervezet, egy gazdasági vezetés, egy szellemi koncepció és irányítás mentén kívánják megvalósítani (arról most ne essen szó, hogy ki legyen ez a nagyvezér). Az elmúlt 25 év tapasztalata alapján ez az, ami nem megy, ami soha nem sikerült és ezért vagyunk ott, ahol vagyunk. A **nagy egység** elve nem működik jól sehol a világon az örmény diaszpórákban. Ahol ez működik, azt diktatúrának nevezik. Tekintsünk Svájcra, ahol 4 különböző nyelven beszélő, önálló kantonok egymással párhuzamosan léteznek és virulnak. Legyünk mi örmények egy kis Svájc. Válasszuk azt az utat, ahol a jól szervezett és törvényesen működő országos vezetés kiszolgálója és támogatója minden önmagát örménynek valló, az örmény kultúrát felvállaló kisebb, nagyobb működő közösségnek. Nem egységet, hanem lehetőséget kell teremteni.

Hogyan és miért volt az a bizonyos rendőrségi vizsgálat, amikor szinte minden örmény regisztráltat beidéztek a rendőrségre?

Elnézést kell kérjünk mindenkitől, akiket az elmúlt ciklus során a rendőrség meghallgatott, kikérdezett, hogy a választásoknál kapott-e ellenszolgáltatást a szavazatáért. E kellemetlen vizsgálatnak nem mi vagyunk az okozói, bár a kerületi választási bizottságon kívül mi is észleltük és jelentettük, hogy gyanús módon bizonyos hajléktalan szállókban túl sok „örmény" (?) lakik, valamint sok az örmény regisztrált a bizonyos szegregátumokból. A rendőrség úgy gondolta, hogy nemcsak a konkrétan bejelentett eseteket kell kivizsgálni, hanem mindenkit meg kell kérdezni. A vizsgálat befejeződött, amelynek eredményeképpen éppen most a parlament felfüggesztette az örmény szószóló mentelmi jogát és megindult a bírósági eljárás ellenük. (Nem csak a szószóló ellen, mert társtettesként többen is szerepelnek a vádiratban.)

A Fővárosi Főügyészhelyettes az NF.12560/20114/78-L számú vádiratában 13 rendbeli, három esetben társtettesként, tíz esetben bűnsegédként elkövetett, a Btk. 350. § (1) bekezdés e) pontja szerint minősülő választás rendje elleni bűntett miatt emelt vádat.

„A büntetőügy vádlottai – (……)- elhatározták, hogy a 2014. október 12. napján tartott, az örmény nemzetiségi önkormányzati képviselői választáson történő

indulás és saját jelölő szervezetük által a szavazás megnyerése érdekében rávesznek a valóságban nem örmény nemzetiségű, hajléktalan életmódot folytató személyeket, hogy valótlanul vallják magukat örmény nemzetiségűnek és regisztráljanak az örmény nemzetiségi névjegyzékbe, ezáltal abban hamis adatokat tüntessenek fel, továbbá adjanak ajánlást részükre, valamint anyagi juttatásért is szavazzanak az Arménia Népe Kulturális Egyesület, a KILIKIA Kulturális Egyesület és az Örmény Ifjúsági Egyesület koalíciójának jelöltjeire.
(Felhívjuk a figyelmet, hogy amig nincs bírósági ítélet, addig mindenkit megillet az ártatlanság vélelme.)

Milyen jövőt ígér az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület?

Az EÖGYKE az elmúlt ciklusok működését elemezve azt látja, hogy a legfontosabb feladat a közösségen belül a működés megreformálása, ezért az eljövendő ciklusnak a következő célkitűzésekkel kezd hozzá.

Kidolgoztuk a **KÖZÖS ÖRMÉNY CÉLOK NYILATKOZATÁT**, amely mintegy **etikai kódex** tartalmazza azokat az értékeket, amely mentén megvalósulhat a békés egymás mellett élés, egymás elfogadása, tisztelete és a tisztességes, átlátható gazdálkodás. **Ez a Nyilatkozat nem más, mint az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület választási programja.**

Az EÖGYKE minden képviselőjelöltje elfogadta és aláírta KÖZÖS ÖRMÉNY CÉLOK NYILATKOZATÁT és vállalja, hogy annak szellemében fog tevékenykedni. (Megtekinthető a www.magyarormeny.hu honlapunkon)

Az EÖGYKE kezet nyújt minden olyan más jelölőszervezeti képviselőnek, felajánlva, hogy ő is fogadja el a KÖZÖS ÖRMÉNY CÉLOK NYILATKOZATÁT és működjünk együtt azon elvek alapján.

Az országos képviselőtestületbe új és fiatal diplomás jelölteket soroltunk a „várhatóan befutó" helyekre, akiket az elmúlt 25 év keserves küzdelmei nem keserítettek meg és új szellemiséget visznek a közösség életébe.

A képviselőjelöltjeink között több jogász található, akik vállalták, hogy **felügyelnek a törvényes működésre**, hogy ne legyen többet téma, az „örmények sötét dolgai". A jövőben csak az örmény és magyarörmény kultúráról, identitásőrzésről, hagyományápolásokról, közösségi életről legyenek felemelő beszámolók.

Hogy ez megvalósulhasson, kérjük az Ön támogatását, szavazatokban kifejezve.

!!! Ne feledje, az ország bármely pontján élő, regisztrált örmény vagy magyarörmény választópolgár eldöntheti az Országos Örmény Önkormányzat összetételét és ezzel a magyarörmények sorsát. !!!

Olyan kerületekben, ahol több jelölőszervezet képviselőjelöltjeivel is találkozik a szavazólapon, (I., III., VIII., XI., XIII., XV., XVI. ker.) kérjük, válassza az Erdélyi

Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület (EÖGYKE) jelöltjeit, **válogassa ki a kistemplom emblémákat és minden ilyen jelöltnél tegyen x jelet. !!!MINDEN JELÖLTNÉL!!!**

Ne feledkezzen meg a listákról sem, ott is keresse a kistemplomot, vagy a jelöltek listájának elején dr. Issekutz Sarolta nevét. Ide is tegyen x jelet! **Tegye ezt a fővárosi és az országos örmény listánál is!!!**

Olyan kerületekben és városokban, ahol örmény nemzetiségi önkormányzat van, de az EÖGYKE nem állított jelölteket, ott is regisztrálnia és szavaznia kell. Ebben az esetben Önre bízzuk, hogy szavaz-e a helyi jelöltekre. **!!! Nagyon fontos, hogy ezeken a helyeken a listáknál (fővárosi és országos) csak az EÖGYKE listájára szavazzon!!! Keresse a kistemplomot és mindenhol, oda tegye az x-et.!!!**

Azon településeken ahol nincs örmény nemzetiségi önkormányzat, ott csak országos lista van, keresse a kistemplomot és tegyen oda x-et.!!!

Technikai információk

Ne feledje a **kitöltött szavazólapokat a lepecsételt zöld borítékba tenni és leragasztani**. Ellenőrizze, hogy a **borítékon szerepel-e , hogy „örmény"**! Ha nincs, jelezze a választási bizottság helyi delegáltjánál, mielőtt az urnába dobja a borítékot, vagy írja rá, hogy ÖRMÉNY!

A nemzetiségi szavazás ugyanakkor és ugyanabban a választóhelységben történik, ahol a polgármesterek választása, így nem kell máshova mennie. Kérje a nemzetiségi választási listákat és a borítékokat is.

Ha Önnek problémát okoz a választóhely megközelítése, kérjen mozgóurnát, ne vesszen el egyetlen örmény szavazat sem. A szavazás napján a szavazatszámláló bizottság két tagja felkeresi Önt lakóhelyén vagy az Ön által megadott más címen (pl. kórházban), annak érdekében, hogy szavazatát a mozgóurnába dobja be.

A szavazással kapcsolatos minden információt megtalál a www.valasztas.hu honlapon.

dr. Issekutz Sarolta
Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
elnöke

Tájékoztatás a regisztrációról: Internetes lépések, levélben,
Ha Ön magyarországi lakcímmel rendelkező magyar állampolgár és a Magyarországon honos örmény nemzetiséghez tartozik, kérheti, hogy a központi névjegyzékben kerüljön feltüntetésre a nemzetiséghez tartozása, így részt vehet az örmény nemzetiség önkormányzati választásán.
A kérelemben feltüntetett személyes adatainak meg kell egyezniük az Ön lakcímkártyáján feltüntetett adatokkal, ellenkező esetben a helyi választási iroda a kérelmet elutasítja.
A nemzetiségi szavazás nem érinti az Ön helyi önkormányzati választási lehetőségeit.
Bármikor kérheti nemzetiségi hovatartozásának törlését.
A regisztrációnak 2019. szeptember 27-én 16 óráig meg kell történnie, vagyis addig be kell érkezzen a regisztrációs kérelem a települési Választási Irodába papíralapon, vagy a www.valasztas.hu/nemzetiségek honlapon keresztül.

Életrajzok – képviselőjelöltek 2019

I. kerület

Várady Mária

Színésznő vagyok. Mindig tanulok. Hálás vagyok Édesanyámnak, hogy kíváncsi természetet, bizakodást, életszeretetet, hitet és makacsságot hagyott rám. Ez bennem az örmény alap. Ehhez csak ráadás, hogy a marosvásárhelyi Szentgyörgyi István Színművészeti Főiskolán végeztem, a székelyek közt született Melinda leányom, aki már az internetről szerzi be nekem az örmény tárgyú könyveket. Otthon ismertem meg a hurut ízét, Budapesten tanultam meg örményül köszönni, és hét testvérem közül elsőként tudom örményül a Miatyánkot. Az a küldetésem, hogy átadjam a kíváncsiságot, és mindenkit hívjak, hogy életünk reményteli, békés, szép legyen.

Sasvári Merza Krisztina

A régi erdélyi örmény Merza család azon ágából származom, amely felmenői között tudhatja Merza Gyula armenológust is. Nagyapám, Merza Marcel települt át Erdélyből Budapestre, ahol mérnökként dolgozott. Én még jelenleg is abban a lakásban élek az I. kerületben, amelyben annak idején a nagyszüleim is éltek.

A Lisznyai-utcai Általános Iskolában szereztem alapismereteimet, középiskolába, mivel utánpótlás válogatott úszó voltam, sporttagozatos osztályba jártam. Időközben az úszásról átnyergeltem a szinkronúszásra, amiben az évek során válogatott és többszörös magyar bajnok lettem. A Pázmány Péter Katolikus Egyetemen végeztem művészettörténet-kommunikáció szakon.

Három éve dolgozom a Magyar Televízió Aranyfüst és Napi Mozaik c. műsoraiban szerkesztő-riporterként. (az Aranyfüst sajnos szeptembertől megszűnt) Főként képzőművészeti, kultúrtörténeti és történelmi témákkal foglalkozom.

Úgy érzem, hogy művészettörténet végzettségem és a televíziós munkámban szerzett tapasztalataim alapján képviselőként segíthethetem az örmény kultúra megőrzését és szélesebb körű megismertetését.

dr. Issekutz Ákos

1998-ban a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen Summa cum Laude végeztem. Tanulmányaimat Németországban a Heidelbergi Egyetemen képeztem tovább. 21 éve a győri Petz Aladár Kórház Sebészeti osztály főorvosa voltam, valamint a kórház Minőségirányítási igazgatója. További érdeklődésem az onkológiai sebészet.

2019. szeptember 16-tól a budapesti Szent Margit Kórház Sebészeti osztály főorvosa és a kórház igazgató helyettese vagyok. Vezetőségi tagja vagyok a Magyar Sebésztársaságnak.

Örmény önkormányzati képviselő voltam a második ciklusban. Édesanyám dr. Issekutz Sarolta, gyermekeibe (egy húgom van, Balogh Réka) ültette az erdélyi örmény

identitástudatot fiatal korunk óta. Ennek megőrzését és továbbfolytatását magam is fontosnak tartom, gyermekembe is sikerült beléoltanom, amire büszke is vagyok.

II. kerület

Bacsó Zoltán

1947–ben születtem Pécsett. Iskoláimat Kecskeméten végeztem, itt szereztem fényképész szakképesítést is. 1967-től voltam a Pannónia Filmstúdió munkatársa. Először, mint állófotós, majd segédoperatőr, végül kinevezett operatőr 2003-ban történt nyugdíjba menetelemig. Nyugdíj mellett, 2009-ig a filmgyár jogutódjánál, a Pannóniafilm Kft-nél készítettem animációs filmeket, 35 mm-es kamerával.

2008–2009-es tanévtől a Kaposvári Egyetemen egyetemistákkal foglalkoztam. Ennek végeredménye 30-nál is több rövidfilm: „diákmunka” lett. Az elmúlt években ugyanezt a Budapesti Kommunikációs Főiskolán (ma: Metropolitan Egyetem) folytattam. Ebben a tanévben is elkészült egy 4 perc hosszúságú animáció.

Hosszú pályafutásom során számos munkahelyi és minisztériumi kitüntetés után 1994-ben megkaptam a Balázs Béla-díjat.

Több, közreműködésemmel készült film számtalan díjat nyert különféle fesztiválokon. Többek között az első magyar Oscar-díj és kétszer a Cannes-i Arany Pálma.

Operatőri munkáim az egész estés rajfilmektől, a sorozatokon és egyedi kisfilmek tucatjain keresztül a reklámokig terjednek. Számuk ma már meghaladja az ötszázötvenet.

Több cikluson át voltam Budapest II. kerületének örmény nemzetiségi képviselője.

dr. Issekutz Sarolta

Az erdélyi, erzsébetvárosi Issekutz, Zachariás, Dániel család sarja vagyok apai ágon, s így az ittebei, eleméri Kiss Ernő aradi vértanút büszkén vallhatom ősömnek, aki Issekutz nagy-nagynéném unokája volt, és nevelte a 3 árvát szüleik elhunyta miatt. Édesanyám székely származású volt.

Több mint 40 év ügyvédi múlt áll mögöttem, 1994-ben hoztam létre az örmény nemzetiségi önkormányzatokat és dolgoztam ki a szükséges okiratokat a törvényes működéshez dr. Issekutz János édesapám segítségével. 2009-ben lemondtam ügyvédi pályámról, már csak az örmény nemzetiség képviseletét vállaltam. 5 cikluson keresztül vezettem elnökként a Fővárosi Örmény Önkormányzatot (egy ciklusban a Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulása címen) és 6 cikluson keresztül a Bp. II. kerületet. 1997-től vezetem az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületet. Férjem gépészmérnök, akinek segítsége nélkül nem tudtam volna ennyi feladatot elvégezni. Köszönet érte. Fiunk sebészorvos, lányom számítógépes grafikus, 3 unokám van.

Nevemhez fűződik a hazai történelmi örménység, a magyarörmények összefogása, identitásuk megerősítése úgy itthon, mint Erdélyben. Feladatunk az örmény kultúra és hagyományok ápolása, örmény katolikus hitéletünk megmaradása, terjesztése. Megalapítottam 23 éve az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek információs-kulturális havilapot, a Fővárosi Örmény Klubot, az Erdélyi Örmény Múzeum könyvsorozatot, a Magyarörmény Tudástárat,

a Szongoth Kristóf-díjat, számtalan kiállítást, konferenciát, Örmény Kultúra Heteket, stb. szerveztem. Ezen út mentén kívánom végezni feladatomat a jövőben is.

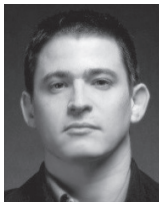

Vereczkei Csaba

1978. 04. 02-án születtem Budapesten. Édesanyám a Dajbukát családba tartozik, akik most is Erdélyben élnek. Van egy nővérem, aki már volt az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület képviselője. Ő jelenleg 3 kisfiával van elfoglalva. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemet végeztem, majd a Budapesti Gazdasági Főiskola Pénzügyi és Számviteli Karán közgazdász, gazdasági informatikus végzettséget szereztem. Pénzügyi vonalon dolgozom. Nyelvismeretem: angol – haladó és üzleti, Német – alap.

III. kerület

Csiky Zoltán Miklós

Erdélyi-örmény-székely gyökerű magyar állampolgár vagyok, Budapesten születtem 1943. 06. 12-én.

Budapesten élek, nős vagyok, 3 gyermekem és 14 unokám van. 1966-ban végeztem az Agrártudományi Egyetem gépészmérnöki karán.

Kezdetben 1966-tól 1981-ig mezőgazdaságban dolgoztam termelőszövetkezetben, mint üzemeltető mérnök.1989-ben a rendszerváltozás idején az építőiparban folytattam tevékenységemet, mint önálló vállalkozó, amit a mai napig is gyakorlok Budapesten.

Erdélyi-örmény képviselő voltam 2004-2008-ig a III. kerületben és az örmény nemzetiség országos szervezetébe is beválasztottak. Nemzeti elkötelezettségű állampolgár vagyok.

Sasi-Nagy Pál László

1946-ban születtem Budapesten. Apai ágon vagyok örmény származású, a 48-as Czetz János tábornok családjához és a Betegh családhoz tartozom. Nős vagyok, három diplomás lányunk van. Gépipari technikusi oklevelet szereztem, vezetői beosztásokban dolgoztam a gépiparban, jelenleg a biztosítási szakmában az A EGON Magyarország Általános Biztosító Zrt. Területi Igazgatóságán. Örmény őseim arra köteleznek, hogy foglalkozzam a történelemmel, a múlt ápolásával, amelyet az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület is végez. Kérem támogatásukat, hogy a kerületnek ne csak egy Czetz utcája, egy holt Czetz emléktáblája, hanem egy élő Czetz rokon képviselője is legyen az örmény nemzetiségi önkormányzatban.

Szabó Anikó

1965. július 22-én Nagyváradon láttam meg a napvilágot egy pedagógusnő és egy grafikusművész egyetlen gyermekekén. Az élet úgy hozta, hogy 1985-ben, önhibámon kívül, el kellett hagynom szüleimet és szülővárosomat. A sors kézenfogott és vezetett tovább.

Habár én magyar-angol szakos tanárnőnek készültem, mégis színésznő lett belőlem.

Pályámat Zalaegerszegen kezdtem a Hevesi Sándor Színházban, majd pedig a soproni Petőfi Színház tagjaként 10 évig „boldogítottam" a közönséget.

Édesanyám: Ötves Erzsébet, Aki a XVII. században Erdélybe betelepült örmények leszármazottja. Kezdetben Oszkericsnek hívták őket, később Ötves lett, de írták Ötvösnek, Öttvösnek sőt Öttkwösnek is. Első ismert ős Chácsig (Kristóf) 1684-ben született.

Az Ebesfalvi előnevet is felvették, ami később egy E betűre korlátozódott, innen ered az Eötves változat is. A családfánkon fellelhető az Antalffy, Kazacsai, Issekutz, Donogán, Kabdebo, Páll, Hollósy nevek is. Mindannyian nemzeti elkötelezettségűek voltak, mint ahogy a jelenben is azok vagyunk. A magyar kultúra terjesztése mellett igen fontos feladatomnak tartom az örmény irodalom és kultúra megismertetését, ezért úgy a kiállításokon mint a Fővárosi Örmény Klubunkban előadóművészként részt veszek e csodás világ megismertetésében.

VIII. kerület

Bódis Alpár

Kolozsváron születtem, 1970-ben. Magyarországra 1990-ben telepedtem át, jelenleg Gárdonyban élek és Székesfehérváron dolgozom könyvelőként. Egy fiam és egy lányom van. Családomban az anyai nagyszülők részéről vannak örmény származású rokoni szálak, ők Szamosújváron éltek. Gyerekkoromban gyakran látogattuk őket, ilyenkor nagymamám mindig készített valami igazi örmény finomságot. Sokat sétáltunk, szép emlékeim vannak a városról, templomairól, az akkori életmódról.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesülettel tavaly kerültem kapcsolatba, ez ráébresztett, hogy most már újra ideje többet foglalkozni a származásommal, hogy mennyire fontos ez az örökség, amit tovább kell vinni és utódainknak átadni. Szeretnék élni ezzel a lehetőséggel, hogy megismerhessem a magyarországi örmény nemzetiséget is, és tudásom és képességeim szerint tehessek valamit az erdélyi és anyaországi örmény kisebbségért.

Esztergály Zsófia Zita

Erdélyi és felvidéki gyökerekkel rendelkezem, a családomban eddig elsősorban lelkészek, orvosok és művészek domináltak. Édesanyám énekművész, az Operett Színház egykori primadonnája, édesapám üzletember. Felmenőim között erdélyi örmény és más nemzetiség is megtalálható. Büszkén vállalom szeretteimet és neveltetésemet, amely hitben és szeretetben zajlott. A testvérem közgazdászként végezte a teológiát, így a jó isten kegyelméből lelkészként szolgál, én pedig újságíró, televíziós szerkesztő lettem. Gyerekkoromban nagy hatást tett rám a bécsi mechitarista kolostorban tett látogatás, amelyet Issekutz Sarolta szervezett. Akkor találkoztam először a közösséggel és az ősi keresztyén kultúrával. Évtizedekkel később, az Orlay utcai templomban forgattam filmet az örmény-katolikus miséről, valamint a közösségről és a páratlan múzeumról, amikor újra találkoztam a közösséggel. Onnantól életem része lett a hagyományápolás és a közösség érdekeit szem előtt tartva, 2014-től vezettem a Fővárosi Örmény Önkormányzatot öt éven át. Miután a 2014-es választásokat

az EÖGYKE elvesztette valószínűsíthetően egy, az ellenoldal által szervezett választási csalás áldozataként; illetve a hazai örménység általános megítélését nagyban csorbította az elmúlt években kirajzolódott nemtelen és etikátlan országos önkormányzati működés és a hatalomért folytatott lobby, valamint a magyarországi erdélyi örmények kiszorítása a döntéshozatalból, fontosnak tartom, hogy helyreálljon a rend. Ezért is szeretnék részt venni a 2019-es választáson, hogy az Önök bizalmát remélhetően elnyerve, a következő öt évben együtt tehessünk rendet, és fektessük új alapokra a hazai örménység jövőjét.

Király Zoltán

1978-ban születtem Budapesten. Az általános iskola elvégzése után 1992-ben felvételt nyertem a Deák Ferenc műszaki szakközépiskolába, ahol 1997-ben érettségiztem. 1998-ban technikusi oklevelet szereztem.1998–99-ig katonai szolgálatomat töltöttem. 1999-től dolgozom az építőiparban. Egy gyermekem van.
Nagyapám és nagyanyám erdélyi örmények (Issekutz, Lászlóffy) voltak, apámtól örököltem a a magyarörménységről szóló tudásomat.

IX. kerület

Balogh Réka

1975-ben születtem. A Karinthy Frigyes Két Tanítási Nyelvű gimnáziumban tettem le a Nemzetközi Érettségit, majd az ELTE Bölcsész Angol szakán szereztem diplomámat. Két terület érdekelt mindig, a biológia és a képzőművészet. Végül a második felé sodort az élet, és alkalmazott grafikusként dolgozok saját cégemben. Munkám örömmel és élvezettel tölt el, két gyermekem viszont boldogsággal is, hiszen az ő személyiségük fejlesztése és jövőjük alakítása a legfontosabb feladatom. Az „örménykedést" dr. Issekutz Saroltától örököltem (édesanyámtól), aki mellett felnőve lehetetlen lett volna nem megszeretni az örmény kultúrát (számomra – természetesen – a gyönyörű örmény díszítőművészet váltja ki a legnagyobb csodálatot). Több cikluson keresztül a Ferencvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat képviselője vagyok.

Szenttamássy Katalin

1947. július 30-án születtem Budapesten. Nyugalmazott geodéta vagyok. Két gyermekem és két unokám van. Anyai dédanyám erdélyi örmény családból származik, danczkai Pattantyús Ábrahám Anna.
2006 óta vagyok örmény nemzetiségi képviselő az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület delegálásával, 2007 óta elnöke a Ferencvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzatnak.

A Ferencvárosi Örmény Önkormányzat minden esztendőben támogatja anyagilag és személyes közreműködéssel az EÖGYKE célkitűzéseit, hogy az örmény származásúaknak, magukat magyarörményeknek vallóknak kulturális identitásőrző programokat, találkozókat szervezzen, a magyarországi és erdélyi örmény irodalmi, történelmi,

művészeti és tárgyi emlékek felkutatásához, gyűjtéséhez és állaguk megőrzéséhez segítséget nyújtson. Ezen tevékenységünk folytatásához kérem támogató szavazatukat.

Király György

1946. május 23-án születtem Budapesten, édesanyám Lászlóffy Erzsébet, édesapám dr. Király Endre, édesanyám révén vagyok örmény.
Az általános iskola elvégzése után az élelmiszeripari technikumot végeztem 1964-ben. 1964 től a Pannónia Szörmeárúgyárban dolgoztam, mint vegyésztechnikus.
A sorkatonai szolgálat után több nagyvállalatnál, köztük a Bőripari Vállalat, Állami Termékgazdálkodási Igazgatóság, Kőfaragó és Épületszobrászipari Vállalat, 23. sz. Állami Építőipari Vállalatnál. Nyugdíjas vagyok.

A Magyar Köztársaság Nemzetbiztonsági Szakszolgálattól anyagbeszerzőként vonultam nyugdíjba.

XI. kerület

dr. Forgács Barnabás

1943-ban születtem, édesapám Szamosújvárról, magyar-örmény családból származik, mely szoros rokonságban állt Bányai Elemér (Zuboly) hírlapíróval. Agrármérnök vagyok, kutatás-fejlesztési témákkal foglalkozom az állattenyésztés területén, egyéni vállalkozóként, mint tudományos tanácsadó dolgozok több agrár cég megbízásában.
Nős vagyok, három felnőtt lányom van és 8 unokám.
2002. óta az EÖGYKE tagja vagyok, az országos és a XVI. kerületi, majd a XII. ker. örmény önkormányzat képviselője voltam.

Az elmúlt években video filmeket készítettem és mutattam be Charles Aznavour életéről, valamint az EÖGYKE küldöttségének örményországi látogatásáról.

Kirkósa Péter

Szamosújvári és kolozsvári gyökerekkel örmény családban születtem Erdélyben. Három gyermekünk és három unokánk van. Az egész családunk zenél, hangszeresen is egyre jobban bővül, így családi zenekarként többször közreműködtünk az örmény rendezvényeken, felelevenítve ezzel a régi örmény énekeket, népdalokat. Örmény rendezvényeinken igyekszünk minél szélesebb körben terjeszteni az örmény hagyományokat és kultúrát. Színes műsorainkkal így egyre jobban tudjuk Magyarországon, Budapesten és Erdélyben, ill. az onnan elszármazott örmény családokat összefogni.

Marosváry István

Édesapai nagymamám a tradicionális erdélyi örmény Izmael családból született. Bérmaapám öccse az Orlay úton az Örmény Katolikus Plébánia nagyra becsült főgondnoka Szentpétery Tibor volt.
1949. nov. 29-én Budapesten születtem. 1973-ban a BME-en vasút gépész

mérnök lettem. Ezután a BKV-t szolgáltam, majd pár évig a verseny szférában dolgoztam. Ebben az időben több mérnök továbbképzési kurzuson is részt vettem. A Római Katolikus Hittudományi Akadémián több szemesztert végeztem teológiából. 1987–2017-ig a budapesti Öveges József Műszaki Középiskola mérnök tanára voltam nyugdíjazásomig. A rendszerváltoztatás hajnalán a Keresztény Értelmiségiek Szövetségének alapító tagja voltam. Megszereztem a tanári diplomát, és 1989-ben a gyógypedagógiai dislexiás tanári szakképesítést is megkaptam.

Ezenkívül alapítója voltam a több, mint 30 éve megalakult Pedagógusok Demokratikus Szervezetének, ahol négy cikluson át választott szakképzési ügyvivő lehettem. Közel 12 évig az Országos Szakképzési Tanács tagja voltam, több Európai Uniós nemzetközi konferencián is részt vettem. Szorgoskodtam a határon túli szakképzés fejlesztésében, mint szakértő.

Majd 42 éve boldog házasságban élek tanárnő feleségemmel. Három diplomás gyermeket neveltünk föl, már öt unokánk született. Rendszeres látogatói vagyunk az erdélyi örmény emlékhelyeknek, hiszen rokonságunk egy része még mindig Kolozsváron és Csíkszeredában él.

Alapítása óta az EÖGYKE tagja vagyok, aktívan részt vettem a szervezett programokon. Életem pályáján az örmény-keresztény kultúra megőrzése és fejlesztése mindig fontos volt számomra is, így 2019-ben Újbuda örmény nemzeti kisebbségi jelöltje lettem.

Dr. Czárán István

Kézdivásárhelyen születtem, Erzsébetvároson nőttem fel, ott végeztem az általános iskolai tanulmányaimat is, majd Medgyesen a gimnáziumot, Budapesten az ELTE Jogi karán pedig az egyetemi tanulmányaimat. Húsz éve ügyvédként praktizálok, nős vagyok, hat gyermekem van. Apai ágon örmény származású vagyok. Nagyon fontosnak tartom örmény gyökereim ápolását. Örmény képviselő is voltam.

Dr. Keszy-Harmath Péterné

Budapesten születtem 1947 szeptemberében tanár szülők gyermekeként. Közgazdasági Egyetem külker szakán szereztem diplomát. Gyermekeim születése után otthon dolgoztam, kötő kisiparos lettem. Férjemmel már a 60-as évek végén részt vettünk az akkor 2-3 havonta megrendezett örmény összejöveteleken. Családunkban mindig ápoltuk az örmény hagyományokat és tartottuk a kapcsolatokat, segítettük a nehéz helyzetben lévő örmény ismerősöket.

Részt vettem a Budaörsi Örmény Önkormányzat megalakításában, elnökhelyettese lettem. Itt kezdtük el a rendezvényeken a fogadásokat önerőből megoldani, bevállaltam az örmény ételek készítését, mely sikert aratott, híre elterjedt. 2014-ig folyamatosan képviselő voltam, tevékenyen részt vettem a hazai örménység támogatásában. Ezt szeretném folytatni.

XII. kerület

Dávid Márton Áron

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület XII. kerületi és országos képviselőjelöltje vagyok. Római katolikus, feleségemmel három gyermekünket neveljük. Családi vállalkozásunkban dolgozom. 1985-ben születtem, édesapám, Dávid Ferenc öntudatos erdélyi magyarörmény volt, neki köszönhetem erős örmény identitásom. Nagyapám, id. Dávid Ferenc hadifogságból való szabadulását követően a mai Magyarország területén telepedett le. Dédapám a kommunizmus áldozataként több év munkatábor után fogságban hunyt el. A családfánkon – Dajbukátok és Zakariások mellett – a család olyan jeles figurái is szerepelnek, mint Dávid László atya, a legendás erdélyi püspök, Márton Áron titkára (akiről nevemet is kaptam).

Megtiszteltetés és felelősség, hogy az EÖGYKE jelöltjeként képviselhetem az erdélyi örmény tradíciót és folytathatom azt az építő munkát, amit elődeim elkezdtek. Munkámmal szeretnék példát mutatni gyerekeimnek – Mersének, Lucának és Abigélnek –, hogy az ő nemzedéküknek is átadjam az örmény kultúra értékeit.

Hegedüs Annamária Borbála

Örmény gyökereimről már gyermekkoromban beszélt édesanyám. Vele kezdtem látogatni a fővárosi örmény klubokat szinte a kezdetektől. 2014 óta a XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat képviselője vagyok. Szervezetünk minden hónapban tartalmas rendezvényekkel várta az érdeklődőket. Évente egy alkalommal megrendeztük gálaműsorunkat – kiállítással egybekötve.

Harminc esztendőn keresztül középiskolában tanítottam, jelenleg a Magyar Képzőművészeti Egyetemen oktatok. Őstörténetről, művészetről tartok előadást különféle szervezeteknél (Szent Korona Társaság, H13, Kerecsenfészek, Veszprémi Nyugdíjas Klub stb.).

Fabók Dávid

46 éves vagyok, Budapesten születtem a XII. kerületben, majd Kőbányán éltem. Édesanyám - Dávid Ildikó - ágán vagyok erdélyi örmény származású, édesapám családja a Felvidékről származik. Gyermekkoromtól sokat hallottam a családban az örmény ősökről, az ünnepekről, és a „nagycsalád” mindennapjairól, az örmények összetartásáról, becsületes munkájukról. Felnőttként a Dávid család részéről rendelkezésre álló alap családfát kezdtem jobban felépíteni, kiegészíteni további adatokkal és képekkel, kapcsolódásokkal a többi örmény családdal. Ezen keresések és böngészések folyamán óhatatlanul is egyre mélyebben vonzott magához a család történelme, a kultúra, a hagyományok. Egyre fontosabbá vált, hogy nem csak az fontos, hogy hová tartunk az életben, hanem az is, hogy honnan jövünk. Gyermekeimmel is igyekszem minél több részletet megismertetni arról, hogy honnan is jövünk, kik is vagyunk. 2008 óta élünk Dunakeszin feleségemmel és három gyermekünkkel. Két lányunk 21 és 18 éves, fiúnk

pedig 15 esztendős. A helyi katolikus egyházközségben a felnőtt asszisztencia tagja vagyok, valamint az egyházi és a városi kórusban is éneklek. Egy budapesti nyomdaipari vállalat vezetőjeként dolgozom, amely vállalat immár 27 éve van jelen a hazai piacon és alapítása óta magyar, ráadásul magyarörmény családi tulajdonú, ami külön büszkeség.

Balogh Jenő

Gépészmérnök vagyok, akit sokan csak egyszerűen Issekutz úrnak neveznek feleségem után. Ha megkérdezik mi közöm az örményekhez, azt szoktam mondani, „semmi, csak van egy örmény feleségem és két szép örmény gyermekem, 3 unokám, s amerre nézek, csak örményeket látok". Házasságom révén igen közel kerültem az örmény nemzetiséghez, feleségem, dr. Issekutz Sarolta erdélyi örmény közössége révén. Ma már én is örménynek érzem magam, hiszen nap mint nap velük kerülök kapcsolatba. Rájöttem, igen szép dolog tenni valamit egy közösség életre keltése, működése érdekében. Különösen érdekes feladat egy olyan közösség körforgásába kerülni, amelynek tagjait nemcsak az köti össze, hogy közösen járnak múzeumokba, kiállításokra vagy túrázni, hanem vér szerinti rokonoknak érzik magukat. Megfigyeltem, ha a magyarörmény közösség bármely két tagja összejön, első percekben kiderül, hogy valamilyen fokon rokonok. Innen kezdve minden egészen másképpen zajlik. A Magyarországon élő magyarörmények egy nagy családba tartoznak. Ezt annál is inkább tudom, mert számítógépes rendszerszervező lévén megpróbáltam „felvinni" számítógépre az egyes örmény családok családfáját. A családfák rajzolása közben rájöttem, hogy én is tagja vagyok a közösségnek, nekem is rokonaim az örmények.

Mint az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület egyik alapító tagja veszek részt a közösség életében immár 23 éve. Aktívan közreműködök minden kulturális rendezvény lebonyolításában, részt veszek az újság szerkesztésében, stb. Rájöttem, hogy milyen fontos a múlt megismerése, a még elérhető információk rögzítése.

XIII. kerület

Kabdebó János

1944-ben kincses Kolozsváron, Magyarországon születtem. A hársfa illatú Farkas utcában nőttem fel. Azóta is érzem illatát.

Apai ágon magyarörmény nemesi család, a talpasi Kabdebó család leszármazottja vagyok, anyai ágon a báró Jósika családból való. így aztán érthető, hogy erős nemzeti érzés van a szívemben és ez így van rendjén. A felmenőimre tekintve ez természetes számomra. Magyar vagyok, ugyanakkor megmaradtam örménynek, és tisztelettel fordulok őseim kultúrája irányába, szeretnék hozzájárulni annak megőrzéséhez.

2006-tól örmény kisebbségi önkormányzati képviselő vagyok, először elnökhelyettes, majd 2008-tól Budapest Főváros XIII. ker. elnöke.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület tagja vagyok szinte megalakulása óta. Egyéni és csoportos kiállításaim e magyarörmény közösség szervezésében 2000-től jöttek létre budapesti, budaörsi, erdélyi, stb. helyszíneken.

A fotózás olyan számomra, mint a gyermekkori szerelem, amely mélyen megérintett, és ami végigkíséri az életem. Példaképem az örmény származású Párizsban világhírnevet szerzett Brassai, - aki egyben rokonom - a brassói születésű Halász Gyula.

Béres L. Attila

Református lelkész, ny. újságíró, a Sportfogadás volt főszerkesztője, sportújságíró, szerencsejáték szakíró, az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek főszerkesztője (2008–2014), a XII. ker. Örmény Nemzetiségi Önkormányzat elnökhelyettese (2014–2019), a dr. Issekutz Sarolta – „Erdélyi örmény konyha, fűszerezve"könyv lektora, az „Örmények a Szentföldön" kiadvány olvasószerkesztője, az „Örmény zarándokhely Budapesten" írója, szerkesztője, „Híres magyarörmények tablója" ötletgazdája vagyok. További művei: Svábhegyi Örömmondó szerkesztőbizottsági tag; Lelkünk óvja – 1956-os dráma; Vagyok – Obersovszky Gyula vallomásai életéről.

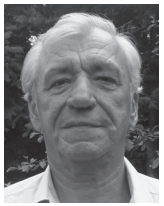

Vajta Dénes

1946-ban születtem, a pannonhalmai Szent Benedek rendi gimnáziumban érettségiztem. A jogi egyetemet Bécsben végeztem és szereztem jogász diplomát, majd filozófiai tanulmányokat végeztem ugyancsak Bécsben, ahol jogi és kereskedelmi tevékenységet gyakoroltam, majd Genfben. Nyelvtudásom: német, angol, francia. 2011-ben tértem haza. Nyugdíjas vagyok. Örmény gyökerem: Dédanyám, Veverán Erzsébet, Erdélyben élt Szilágy megyében.

XIV. kerület

Zárugné Tancsin Katalin

1994-től vagyok Zugló örmény nemzetiségi képviselője, Zárug Béla József férjemmel együtt, aki Gyergyószentmiklósról származott. Közösen végeztük a zuglói örménység kulturális és hagyományápolási feladatait, majd férjem halála után átvettem az ő szerepét is. Három gyermekünk született: Ildikó, Béla Károly és Anna Zita, akik az Orlay utcai örmény katolikus templomban lettek megkeresztelve. A Zuglói Örmény Önkormányzat már a kezdetekben testvérvárosi kapcsolatban állt Csikszeredával és Csikszépvizzel, amely töretlenül működik ma is. Hagyományossá vált rendezvényünk: az örmény családok találkozója, amely minden évben megrendezésre került, így idén is. Az erdélyi egyházi búcsúkra minden évben szervezünk zarándokokat.

Szongoth Gábor

Alapító tagja és alelnöke vagyok az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületnek. A korábbi ciklusokban a XI. kerületet vezettem elnökként, elnökhelyettesként. 1947-ben születtem Budapesten, gyermekeim Kristóf és Gergely. Végzettségem geofizikus és geo-közgazdász, egy környezetvédelmi és geofizikai kutatásokat végző Kft. ügyvezetője vagyok. Hobbim a jégkorong.

Szívügyem a hazai örménység sorsa, a Magyarországon és Erdélyben megmaradt emlékek ápolása. Őseim Szamosújváron éltek, Szongott Kristóf a múlt század végén ott jelentette meg több kötetes könyvsorozatát, a Szamosújvár Monográfiáját és az Erdélyi Örmény Családok Genealógiáját. Képviselőségem alatt évente kiadtunk ebből a sorozatból egy-egy könyvet. Zuglói lakosok vagyunk gyermekeinkkel, unokáinkkal együtt. Több ciklus óta a zuglói örményeket képviselem kerületi és országos szinten is. Szeretném folytatni ezt a szép feladatot.

Heim Pál

Özvegy vagyok, két felnőtt fiam van és két fiú unokám. Számítógép műszerészként dolgoztam, már nyugdíjas vagyok. Őseim között találni magyar, német és örmény nemzetiségit. Otthon magyar identitású nevelésben részesültem, de soha ne felejtsem el, hogy mindig több nemzetiségiből tevődik ki a nemzet. Apai dédmamámat Mály Ilonának hívták. A Mály család az 1740 körül telepedett le Erdélyben. A Mály család egy-két ismertebb tagja Mihály tábornok hadmérnök (Európában több mint 200 várat tervezett vagy épített át, többek között a komáromi Monostor erődöt 1850-52), Gerő színész és kissármási M. Sándort, ki előnevét a múlt század elején, a párizsi kiállításon szerzett bronzérmet a hidrogénkutatásban elért eredményeiért kapta. Számomra az örmény, magyarörmény kultúrának a megőrzése és ápolása, mint keresztény embernek is fontos. Ezért támogatom az EÖGYKE törekvéseit, főleg az erdélyi magyarok támogatását. Jelenleg a Zuglói Örmény Önkormányzat képviselője és a Fővárosi Örmény Önkormányzat elnökhelyettese vagyok.

Bulbuk Éva Marianna

Magyarláposon (Máramaros, Erdély) születtem örmény - magyar családban, első gyermekként. Öcsém, dr. Bulbuk Márton, építészmérnök. Édesanyám magyar, az édesapám szamosújvári örmény családból származik. Őseink a Szamosújvár városalapítók között voltak és így a családfánk addig az ideig vezethető vissza. Családunkban fontos volt az örmény hagyományok tiszteletben tartása és megőrzése. Mi ebben a szellemben nevelkedtünk. Édesapám jogot végzett és törvényszéki bíró, valamint telekkönyvi igazgató volt a Dési Törvényszéken. Nagyon ragaszkodott az örmény hagyományokhoz úgy vallásilag, mint gasztronómiailag. Ennek értelmében az örmény katolikus szertartás szerint kötött házasságot és minket is az örmény katolikus szertartás szerint kereszteltek, megtanított örményül imádkozni is. Tisztelte az örmény gasztronómia hagyományokat is. Désen érettségiztem, majd a Kolozsvári Mezőgazdasági és Állatorvosi Tudomány Egyetemen szereztem agrármérnök diplomát. Később ugyanitt posztgraduális képzés után megszereztem a Mezőgazdaság Doktora címet. A Beszterce Megyei és később a Kolozsvár Megyei Mezőgazdasági Igazgatóságon dolgoztam, mint növényvédelmi szakember nyugdíjazásomig. Képviselőként az örmény hagyományok megőrzése és továbbítása lesz a fő célom. Minden erőmmel arra fogok törekedni, hogy a fiataloknak átadhassuk a hagyományőrzés szellemét és fontosságát, mert csak így menthetjük meg nemzeti identitásunkat.

Mi büszkék lehetünk örmény gyökereinkre, kultúránkra és ezt táplálni kell. Csak így maradhattunk fenn mostanáig és csakis így lesz lehetőségünk továbbra is fennmaradni.

Varga Ferencné

Varga Ferencné Nagy Mariann vagyok, 1949-ben születtem Budapesten. 5 éves koromban költöztünk a XIV. kerületbe, azóta zuglói lakos vagyok. A Szent István Gimnáziumban érettségiztem, majd szerves vegyész technikusi oklevelet szereztem.

Korábban gyógyszerkutatásban dolgoztam a Semmelweis Egyetemen, a Chinoin Gyógyszergyárban és a Magyar Tudományos Akadémia kutatócsoportjában. 2000-ben szakmát váltottam, szociális munkás végzettséget szereztem. Gyermekvédelemben dolgoztam idén júniusig, ekkor nyugdíjba mentem.

Egy fiam és egy lányom született, 5 unokám van: a legidősebb 12, a legfiatalabb 5 éves.

XV. kerület

Nuridsány Zoltánné

Budapesten születtem 1936-ban. Vegyészként dolgoztam közel 50 évig az MTA Biokémiai, Enzimológiai Intézetében. Édesapám felmenői Felvidékről, Édesanyám Erdélyből származik. Anyai ágon örmény eredet is megtalálható a családban. Néhai férjem Nuridsány Zoltán festőművész apai ágon örmény, anyai ágon székely,1925-ben Marosvásárhelyt született. Műteremlakásunk 1959-től a magyar, magyar-örmény, örmény művészek találkozó helye, szellemi műhelye volt.

1998-tól voltam a XV. kerületi és az Országos Önkormányzat képviselője. A kezdetek óta eredményesen és sikeresen dolgozom a magyar-örmény, az örmény kultúra megismertetésén, bemutatásán és megőrzésén. Kapcsolatokat építettünk ki a hazai, az erdélyi örmény közösségekkel és az őshazaiakkal egyaránt.

Eddigi 22 éves értékmentő, küldetéses és sikeres munkám eredményeként a XV. kerületi Önkormányzat 2016. március 15-én a Rákospalota Pestújhely Újpalota érdemérem tüntetett ki: a kerületben és az örmény közösségben végzett munkám jutalmaként. "Akire büszkék lehetünk" címzéssel. A Fővárosi Örmény Önkormányzattól 2017-ben Örmény Örökségért ANI TRDAT Emlékérmet kaptam.

Megválasztásom esetén örömmel folytatom az értékmentő munkát.

dr. Csernus Gábor

1990-ben születtem Budapesten. Nagypapám, Nuridsány Zoltán erdélyi-örmény származású festőművész. Nagymamám Nuridsány Zoltánné, Mimi a XV. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat elnöke. 2010-14 között a XV.-ker. Örmény Nemzetiségi Önkormányzat elnökhelyettese voltam. A jogi egyetem évei alatt több jogi tanulmányi versenyt, köztük több országos perbeszédmondó és jogesetmegoldó versenyt nyertem. Szakdolgozatom témája „A rendszerváltást követő nemzetiségi törvények, a nemzetiségi önkormányzati rendszer kialakulása Magyarországon”. Az egyetem

befejeztével a BRFK-Kiemelt Ügyek - Elemző értékelő osztályán dolgoztam, ahol főkapitányi kitüntetésben részesültem. Ügyvédjelöltként több neves ügyvédi irodában dolgoztam.

Tóth Csaba

Marosvásárhelyen 1945. szeptember 26-án születtem. 1947 óta Budapesten élek, de szoros kapcsolatot tartok kiterjedt erdélyi rokonságommal és ismeretségi körömmel. Három fiam van, a legnagyobb történelem szakos tanári diplomáját a dualizmus kori örményekről írta. Azóta is szoros kapcsolatban van az erdélyi és budapesti örmény közösséggel. Sok előadást tartott, és számos publikációja jelent meg. Én is számos kiállítást és előadást szerveztem Gyergyószentmiklóson, Szamosújváron, Marosvásárhelyen és még számos erdélyi és magyarországi településen. Kis kiállító termemben is nemrégen a gyergyószentmiklósi fotóklub képeinek kiállítása volt. Matl Péter pasztellkép kiállításával az örmény genocidiumra emlékeztünk. Ezeket a kulturális rendezvényeket az erdélyi és budapesti örmény közösséggel továbbra is együttműködve szervezni kívánom Erdélyben és Budapesten is. Ezzel is szorosabbá kívánom tenni a kapcsolatot az anyaországi és az erdélyi barátainkkal.

XVI. kerület

Vikol Kálmán

Kézdivásárhelyen született 1969-ben. Örmény gyökerekkel rendelkező családja több elismert pedagógussal és zenésszel gazdagították Kézdivásárhely oktatási és kulturális értékeit.

Kálmán is követte a hagyományt és tanítói diplomája után ének-zene tanár, pedagógus lett. Magyarországon, a 16. kerületben pályakezdő kora óta az általános iskolák kedvelt zene és énektanára, aki hangszeres tudását is alkalmazva, rendhagyóan tanítja az ének-zenét. Több mint húsz évig a kerületi Zeneiskolában is tanár volt. Kórusai minden iskolában nagy sikereket értek el. A gyerekek rengeteg élménnyel gazdagodtak és kivételes lehetőségeket kaptak a kóruséneklés által.

Kálmán jelenleg a Kálmán bácsi Zenedéjében, több tucat gyermeket tanít népzenére citerán, klasszikus zenére furulyán - klarinéton. Ő a karmestere a Kertvárosi Fúvószenekari Egyesületnek, vezeti a kerület felnőtt kórusát a Corvin kórust, mely állandó szereplője egyházi és kulturális rendezvényeknek.

Jelenleg több mint száz gyermek és felnőtt tanul zenét, énekel vagy játszik fúvószenekarban. Kálmán a szakmai munkán túl gondot fordít arra, hogy az együtt zenélés, vagy éneklés öröme a fellépéseken, közösségben teljesedjék ki időről-időre.

dr. Szuper Géza

1976-ban születtem Budapesten. Gimnáziumi tanulmányaim után a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán szereztem „cum laude” minősítésű diplomát. Ezt követően a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karára jelentkeztem, ahol 2004.-ben szereztem meg szintén „cum laude” minősítésű diplomámat. 2003. évben szereztem középfokú német nyelvvizsgámat.

Ügyvédként dolgozom saját ügyvédi irodámban. Nős vagyok, egy gyermekem van.

Szabadidőmet szívesen töltöm zenével és sporttal. Első diplomámból is adódóan inkább a komolyzenét szeretem.

Erdélyi örmény gyökereimről, már gyermekkorom óta tudomással bírok nagymamám révén. Az Egyesülettel 2000-ben kerültem kapcsolatba, képviselő is voltam már több ciklusban. Szeretném, hogy a XVI. kerületben folytatódjon az EÖGYKE képviselők által elindított közösségi élet, a kerületi újságban az örménységről írott cikksorozatunk, amelynek visszajelzéseiből látjuk, hogy tartalmas volt a közösségi tevékenységünk. Önkormányzati munkám során jogi és zenei tudásomat és kapcsolataimat egyaránt tudtam használni. Sok tervem van még ezen a területen, ezért szeretném a megkezdett munkát folytatni.

Vincze Csaba

Budapesten, 1942. január 30-án születtem. Iskolai tanulmányaimat a fővárosban végeztem, majd az

Ybl Miklós Műszaki Főiskolán Pécset épületgépész mérnöki oklevelet szereztem.

Első feleségem halála után másodszor is megnősültem. Első házasságomból kettő fiam született, Csaba mérnök, Barnabás közgazdász végzettségű. Első feleségem nagyanyja Issekutz Katalin, apám unokatestvérei Ázbej Imre és Ázbej Sándor magyarörmények voltak, ezért az örmény érzelmi kötelék otthonról való.

Bulbuk Márton

Magyarláposon (Máramaros, Erdély) láttam meg a napvilágot1954-ben, magyar édesanya és szamosújvári örmény édesapa második szülöttjeként, Éva nővérem után.

Három éves koromtól Désen (Erdély) nevelkedtem és ott fejeztem be középiskolai tanulmányaimat.

A Kolozsvári Műszaki Egyetemen szereztem építészmérnöki diplomát, majd Csíkszeredába vitt a sors, ahol orvos feleségemmel, Enikővel családot alapítottunk és egész karrierünket ott éltük le 2016-ig, amikor átköltöztünk Budapestre. Feleségem is apai nagymamáján keresztül örmény származású. Két lányom van, Emese nagyobbik lányom Kolozsváron pszihológus, férje református lelkész, fiuk Áron nyolc éves. Kisebbik lányom Zsuzsanna művészettörténész, Budapesten él családjával, férje informatikus, fiuk Apor két éves.

Csíkszeredában feleségem családi főorvosként, én pedig saját magáncégeimmel alakítottuk ki baráti és üzlet körünket és neveltük fel lányainkat, amíg elmentek egyetemre, egyik Kolozsvárra, másik Budapestre.

A '90-es években elvégeztem a műemlékvédelmi szakmérnökit a Kolozsvári Babes-Bólyai Tudomány egyetemen, majd pár évre rá a Kolozsvári Műszaki Egyetemen megszereztem a Civil Építészet Doktori címét.

Szakmai tevékenységem nagy részét a műemlékek védelmében és helyreállításában folytattam.

A helyreállítások során a „Transylvania Trust” alapító tagja és az „Erdélyi Magyar Tudományos Társaság” tagja vagyok, a mai napig.

Örmény felmenőim között szerepel Bulbuk Emanuel is, aki a Kolozsvári Bólyai Liceum fiu tagozatának alapítására adományozott nagyobb pénzösszeget, amit mai napig márványtábla örökít meg az iskola kapualjában. Ebben a szellemben szeretném én is továbbvinni az örmények építészeti, kulturális és keresztény hagyományőrzését, amit szüleimtől kaptam neveltetésem során és amit próbálok továbbadni gyermekeimen és unokáimon át.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület erre a hagyományőrzésre és továbbadásra ad lehetőséget, amit véleményem szerint a mai viszonyok között még inkább meg kell lépnünk és közösen fenn kell tartanunk.

Balla Melinda Anna

Sepsiszentgyörgyön születtem 1978-ban. Családom anyai ágon gyergyói származású. Budapesti egyetemi éveim alatt ismerkedtem meg az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület munkásságával, azóta is rendszeresen látogatom az egyesület rendezvényeit. Időközben négy gyermekem született, akikkel szintén szeretném megismertetni az örmény kultúrát. Fontosnak tartom a fiatalok bevonását, hogy ők is megismerhessék örmény gyökereiket.

Főváros és országos

Ispánkyné Somlyai Katalin

Budapesten születtem 1947-ben a háború vihara elől menekülő erdélyi szülők gyermekeként. Az ELTE Bölcsészettudományi Karán diplomáztam 1971-ben. Előbb a Kopint külkereskedelmi kutató intézetben, majd a Magyar Államkincstárban (és annak elődeinél) dolgoztam, mint köztisztviselő.

Örmény gyökereim a szerteágazó családfájú Gámentzyekhez kötnek, akiknek leszármazottai közül csak kevesen élnek hazánk mai területén, többségük hű maradt szűkebb hazájához, az erdélyi Mezőséghez.

Az EÖGYKE-hez (illetve annak elődjéhez) több, mint 20 éve csatlakoztam, de tisztséget – a köztisztviselői mivoltomból adódó összeférhetetlenségi törvény miatt – csak nyugdíjazásom után vállalhattam. Ekkortól több éven át a XII. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat képviselője voltam. Az utóbbi években a Fővárosi Örmény Önkormányzat munkáját támogattam és segítettem.

Dr. Székely András Bertalan

1952-ben születtem Budapesten. Anyai ágról római katolikus, dél-magyarországi magyar és olasz felmenőkkel rendelkezem. A magyarörmény gyökerű báró dr. Urmánczy Nándor politikus, író családjához is tartozom. Apai ágról aranyosszéki unitárius és udvarhelyi református székely őseimre lehetek büszke. Kolozsvári születésű nagyapám Trianon után menekült Csonka-Magyarországra. E meghatározottságok

egyértelművé tették már diákkoromban, hogy egységes magyar nemzetben gondolkodjam, s tegyek is ezért. Földmérő szakos építőmérnöki diplomámat a Budapesti Műszaki Egyetemen, a művelődésszociológusit pedig az ELTE BTK-n szereztem. Egyetemi doktori disszertációmat szintén az ELTE Szociológiai Intézetében védtem meg 1982-ben. Tanítottam három egyetemen és felnőttoktatásban is. Több száz tanulmány és cikk szerzője vagyok, önálló köteteim száma 13, emellett mintegy félszáz tudományos, ismeretterjesztő és szépirodalmi könyvet szerkesztettem. A Magyar Néprajzi Társaság „A Magyarországi Nemzetiségek Néprajza” című többnyelvű kiadványsorozatát nyolc éve főszerkesztőként jegyzem. 2008-ban a nemzetiségekért végzett szakmai munkámat Pro Ethnographia Minoritatum Emlékéremmel ismerték el. 1989-ben – addigi szakmai teljesítményem alapján – a nemzetiségpolitikai rendszerváltozás első kormánytisztviselőjéül hívtak. Minisztériumi nemzetiségi munkám során igyekeztem elősegíteni, hogy a 2011. évi nemzetiségi törvényben az örménység egyenrangú nyelveként ismerjék el a magyart is. 2015.-ben vonultam nyugdíjba. A közösség értékteremtő történetében elmélyülve olyan ismeretekre tettem szert, hogy terjedelmes tanulmányokat és előadásokat is szenteltem a kérdésnek.

Családi kötődésem okán is egyértelmű, hogy a felhalmozott szakmai tapasztalataimat, szervezőkészségemet és kapcsolatrendszeremet az erdélyi örmény gyökerű csapat javára kell, hogy kamatoztassam. Amennyiben bizalmat szavaznak nekem, mindent megteszek, hogy elősegítsem annak a méltatlan helyzetnek a javítását, amit a hazai örménységen belül a zöm: a magyarörménység hosszú évek óta elszenved.

„Jelentés a végekről”

A gyergyószentmiklósi gyermekek, július 20-án rendre megérkeztek a XV. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat és a XV. ker. Önkormányzat meghívására, hogy immáron hetedik alkalommal vegyenek részt a Bernecebaráti Nemzetközi Művészeti Táborban. Mesebeli környezetben alkotnak, szaktanárok segítségével a művészeti ágak különböző stílusaival ismerkednek és elmélyülten dolgoznak választott témáikban (rajzolás, festészet, ötvösművészet, fafaragás, szobrászat, batikolás, művészeti papírhajtogatás-oregámi, gyöngyfűzés). Ismerkednek a tábor horvát, szlovák csoportok gyermekeivel, társaik szokásaival. Megpróbálnak szót érteni, ami legtöbbször igen jól sikerül. A tábor egyhetes időszakának befejeztével kiállításon mutatják be műveiket és együttes előadással lepik meg az érdeklődő közönséget minden évben. Sikeres bemutatókkal, összedolgozással, kedves előadással mutatkoztak be ez évben is. Köszönet illeti a mindenkori lelkes táborvezetőt és segítőit, a szaktanárok odaadó munkáját, valamint az ötszöri étkezést biztosító melegszívű személyzet gondoskodását. Végül, de nem utolsósorban, hálás köszönet illeti a XV. kerület Önkormányzatát e példaértékű nemzetközi tábor fenntartásáért.

Nuridsány Mimi

Fabók Dávid

„A gyűlölet ellentéte nem a szeretet, hanem az irgalmasság!”

Dávid Katalin: Emlékiratok

(Szent István Társulat 2019)

Az erdélyi örmények haza és emberszeretete, valamint az Istenbe vetett hitük állhatatos megtartása, családjainkon keresztül ismert tény. Az is tény, hogy a szellemi életben, kultúrában betöltött szerepük is vitathatatlanul jelentős. Komoly lenyomata mindez egy hosszú időn keresztül menekülésben, majd új haza építésben és a befogadó nemzethez való hűségben, a hazáért valóban tenni akaró felelősségteljes munkában, hősies kiállásban élő és tevékenykedő nép történetének. A népek története azonban a hozzájuk tartozó, egyes emberek egyedi történetének, felelősség és szerepvállalásának, egyéni döntéseinek sorából áll. Ezek a döntések és a belőlük fakadó tettek mutatják meg, hogy kik is vagyunk.

A kötet szerzője, Dávid Katalin, Stephanus és Széchenyi-díjas, nemzetközi hírű művészettörténész az Emlékiratokban nem csak az életben hozott döntések eredményeit, a munka és család alakulását, fejlődését mutatja be, hanem éppen az ezek alapjául szolgáló döntésekről és az azokhoz kapcsolódó gondolkodásról, az erkölcsi és lelki, szellemi alapokról ír a könyv lapjain.

Olyan gondolatvilágot, olyan erkölcsi alapvetéseket vall meg fejezetről fejezetre, mindvégig tanúságot téve a hit mellett, amelyről bátran elmondhatjuk, hogy mindnyájunk döntéseinek és életének alapjai lehetnek. Mindeközben elsőre naivnak tűnő rácsodálkozással viszonyul a történelem eseményeihez, de jobban megértve gondolatait és mondatait rájövünk, hogy nem naivságról, hanem az események egyértelmű keresztény szempontú szemléléséről van szó.

A Dávid család örmény, ráadásul erdélyi örmény gyökerei sokak előtt ismertek. Dávid Katalin professzorasszony apai ágon teljesen, anyai ágon félig örmény származású. Nem ettől példaértékű azonban a könyvben bemutatott életút, de mindenféleképpen komolyan megfűszerezi azt, mint ahogyan az örmény konyha speciális és nagyszerű fűszerei is teszik ezt az ételekkel. Ez a fűszerezés pedig egészen részletesen bemutatja a Dávid családnak közvetlenül a szerzőhöz kötődő ágait, adatokkal, nevekkel, kapcsolatokkal, így az író beágyazottságát is megismerhetjük, a trianoni országvesztéstől kezdve részben Magyarországra áttelepülő örmény családokba.

A könyv fejezetei betekintést engednek a családon kívül XX. századi történelmünk két nagy viharába, a vészkorszaknak és a kommunizmusnak időszakába és az abban az időben és azokban a helyzetekben meghozott döntések összetettségébe. Hogyan lehetett működni, fejlődni, értéket teremteni a “Támogatott, tűrt, tiltott” korban, és láthatjuk milyen sokat jelent egy biztos hátteret nyújtó, támogató férj jelenléte. Megismerhetjük a pályát, a Művészettörténeti Dokumentációs Központ létrehozásán és működésén keresztül, bepillanthatunk a fiatal egyetemista Dávid Katalin közéleti szerepvállalásaiba. Olvashatjuk a vészkorszak ember mentésének eszközeit és pillanatait, de végig láthatjuk a minden tevékenységet a kereszténység szempontjából vizsgáló Dávid Katalint is, akinél a “gyakorló katolikusság” valóban a Krisztusi tanításnak a mindennapi döntésekben való gyakorló alkalmazását jelenti.

A könyv lapjairól valóban kiviláglik a cikk címében szereplő mondat, a gyűlölet ellentéte nem a szeretet, hanem az irgalmasság! Dávid Katalin Emlékiratainak minden magyar ember könyvespolcán ott a helye.

Haraga Attila Kálmán

A Kárpát-medencei örménykatolikusok ájtatosságai

Október a Rózsafüzér hónapja Katolikus Egyházunkban, október 7. Rózsafüzér Királynője (Regina Rosarii), az „Olvasós Boldogasszony” emléknapja: hálaünnep Mária közbenjárásáért, Isten segítségéért

A **Rózsafüzér** eredetileg nem tartozott az örmény imák közzé. A rózsafüzér a 15. században nyerte el mai formáját, imádkozását a domonkosok népszerűsítették. A törökök feletti Lepantónál aratott győzelem (1571. október 7.) után Szent V. Piusz pápa, aki domonkos szerzetes volt, az ég iránti hálából az évfordulóra elrendelte a Győzelmes Miasszonyunk ünnepét (Festum B. M. V. de victoria), és a loretói litániába bevezette a „keresztények segítsége” megszólítást. A diadalt az egész keresztény világ a rózsafüzér imádkozásának és a Szűzanya segítségének tulajdonította. Maga a pápa is a rózsafüzért imádkozta az ütközet ideje alatt, s közben látomása volt a győzelemről. Az ünneplést XIII. Gergely pápa terjesztette ki, kezdetben csak azon templomok számára, mégpedig október első vasárnapján, amelyek rendelkeztek rózsafüzér-oltárral. Nem sokkal az erdélyi örmények lembergi 1698-as katolizálása után, 1716-ban, a szintén a törökök felett aratott péterváradi győzelem után XI. Kelemen kiterjesztette az egész egyházra, így az erdélyi örménykatolikusok is átvették. Szent X. Piusz pedig 1913-ban visszahelyezte október 7-ére. A Rózsafüzér Királynője nevet Szent XXIII. János pápa adta az emléknapnak 1960-ban.

Hogy mennyire fontos a Mária tisztelet az örményeknél a templomok főoltárképe is igazolja: mindegyik Mária kép. Az erdélyi településeken több társulat Mária nevét vette fel, vagy eleve Rózsafüzér társulat néven működött. Kovács Bálint Örmények Erdélyben című 2011-ben kiadott társulatok összegzéséből: „Szamosújvár *Cong. Sanctiss. Rosarii [Rózsafüzér Társulat]; valamint Cong. B. M. V. in Caelos assumpta [Nagyboldogasszony Társulat]; Erzsébetváros Cong. Sanctiss. Rosarii [Rózsafüzér Társulata] és Cong. B. M. V. in Caelos assumpta [Nagyboldogasszony Társulat]*. A 20. századi forrásokból értesülünk *Kármelhegyi Szűz Mária Skapuláré Társulatról is*, Gyergyószentmiklóson *Cong. B. M. V. in Caelos assumpta [Nagyboldogasszony Társulat]”*, az utóbbit a Timárok céhe működtette.

Szongott Kristóf többször is megemlíti a „szentolvasó”-t mint naponta végzett imát. A Mária iránti tisztelet pedig a ruházatban is megjelenik: *„Nemcsak a nők, hanem még a férfiak is viselik a kék ruhát. ..., van aki* (fogadalomból) *egész életen át kék-ruhát visel.”* (Szamosújvár Szabad Királyi Város Monográfiája).

„Mi is a rózsafüzér? Az evangélium eszszenciája. Újra és újra Krisztus életének legfontosabb eseményeihez vezet minket. Azt mondhatnánk: a rózsafüzéren keresztül belélegezzük Krisztus misztériumát. A rózsafüzér a szemlélődés kiváltságos ösvénye, nem más, mint Mária útja. Létezik-e, aki jobban ismeri és jobban szereti Krisztust Máriánál?” (Szent II. János Pál pápa beszédéből, melyet a pompeji Rózsafüzér Királynője szentélyben mondott 2003 októberében.)

Péter Beáta

Magyarörmények Erdélyben: Jakubinyi György romániai katolikus örmény apostoli kormányzó a kettős nemzetiségtudatról

Mi segítette az örmény öntudat fennmaradását? Milyen nyelven tartják Erdélyben az örmény szentmisét? Hány örmény plébánia működik jelenleg Erdélyben? Miért nem ismerték el az örmény egyházat külön Romániában? És miért vándoroltak az első keresztény állam polgárai Erdélybe? Egyáltalán kik ők, és mivel gazdagították az erdélyi településeket? Jakubinyi György gyulafehérvári római katolikus érsek, romániai katolikus örmény apostoli kormányzó segítségével göngyölítjük fel az erdélyi magyarörmények múltját és jelenét.

– Hogyan kerültek az örmények Erdélybe, és itt hogyan fogadták őket? –

A régi Örményország földrengései következtében mintegy 40 000 család vonult ki. Egy részük Moldvába került, ahol Alexandru cel Bun (Jó Sándor) moldvai fejedelem (1400–1432) 1401-ben örmény püspökséget alapított Suceavában. 1672-ben a monofizita örményeket a román ortodox egyházba akarták terelni, ezért az apostoli gregorián örmény moldvai püspök,

Minász (1649–1687) népével átjött Moldvából Erdélybe, és I. Apafy Mihály erdélyi fejedelem (1661–1690) befogadta őket.

Akkor még Erdély is török adófizető keresztény fejedelemség volt, akárcsak Havaselve és Moldva. A Gyergyói-medencében, majd Besztercén telepedtek le. Dr. Verzár (Verzireszky) Oxendiusz (1655 kr. – 1715) Rómában végzett katolikus örmény pap 1684-ben az öreg Minászt és híveit pár év alatt, heves küzdelmek után, a katolikus egyházba vette át. Végül VIII. Sándor pápa (1689–1691) Oxendiuszt kinevezte püspöknek 1690-ben. Vartan Hunanian lembergi örmény katolikus érsek szentelte püspökké

Lembergben 1691-ben, és kinevezte erdélyi vikáriusának.

– Milyen szerepet töltöttek be azokban a közösségekben, illetve településeken, ahová kerültek, hisz láthatóan ahol megjelentek, ott az adott falu vagy város felvirágzott. –

Az örmények ügyes kereskedők voltak, I. Apafi Mihály fejedelem kiváltságokat adott nekik. Ez ébresztette fel a szász kereskedőkben a versengést. Besztercéről kiűzték őket, ezért Oxendiusz püspök Bécsbe ment és a császár-királytól királyi telket vásárolt saját városépítésre.

Így épült fel 1700-ban mint szabad királyi örmény város Szamosújvár (latinul Armenopolis, németül Armenierstadt, örményül Hayakagak = Örményváros), az első erdélyi város, amely nem természetes fejlődés eredménye, hanem mérnöki tervek alapján épült.

Magyar nevét onnan kapta, hogy az új város Martinuzzi Fráter György bíboros (1542–1551) Szamos-parti kastélya, Szamosújvár mellé épült. Román nevének (Gherla) eredete: egy román jobbágyfalu, Gherla volt az új örmény város mellett.

– Hogyan tudták fenntartani az őshazához való tartozás érzését, úgy, hogy közben ugyanolyan erős a magyar identitásuk is? Hogyan tudtak megmaradni a gyökereik úgy, hogy távol voltak az őshazától? –

Az örmény öntudat fennmaradását segítette az anyanyelvi iskola és az örmény rítus, amelyet örmény anyanyelven végeztek. Az elmagyarosodás folyamatban volt, de a rítushoz ragaszkodtak. Besegítettek a bécsi mechitaristák is – örmény katolikus bencés szerzetesek –, akik Erzsébetvárosban még 1880 körülig örmény elemi iskolát tartottak fenn. A várost csak 1921-ben hagyják el: a templomot és kolostort a római katolikus plébánia vette át.

– Milyen ünnepeket tartanak meg és milyen jellegzetes elemei vannak a liturgiájuknak? –

Örményország apostola Világosító Szent Gergely (Szurp Krikor Luszávorics, 257–325 u.), aki pártus volt, de elment téríteni az örményeket. 301-ben megkeresztelte III. Nagy Tiridát királyt (287–330) népével együtt, aki a kereszténységet államvallássá tette.

Így lett Örményország az első keresztény állam.

Ne feledjük: a 300 évig tartó keresztényüldözést a római birodalomban az első keresztény császár Nagy (Szent) Konstantin (306–337) szüntette meg a 313-ban Licinius társcsászárral kiadott milánói ediktummal, amelyben türelmi rendeletet adott ki a kereszténység javára. Tehát a kereszténység egy lett a „bevett pogány” vallások között, de nem lett államvallás. Így a Római Birodalom sem lett keresztény állam. Világosító Szent Gergely és utódai még 200 évig görögül miséztek és a bizánci liturgiát végezték. Ezt fordította le örményre és megalkotta 406-ban az örmény ábécét Szent Meszróp Masztóc szerzetes (361 kr. – 441, halála előtt egy évig pátriárka). Azóta az örmény keresztények rítusa módosításokkal a bizánci rítus örmény nyelven. Természetesen a bizánci ünnepekhez saját örmény szentjeik ünnepe társult idővel. Jelenleg a budapesti

katolikus örmény lelkészségen és nálunk, Erdélyben az örmény szentmisét magyar fordításban tartják, csak egyes részeket énekelnek még örményül a szentmisében (Háromszorszent/Sanctus = Szurp…, Miatyánk/Pater noster = Hajr mer stb.).

Erdélyben három örmény búcsú még nagyon látogatott: Szamosújváron Világosító Szent Gergely ereklyéinek feltalálása a pünkösd utáni negyedik szombaton, Gyergyószentmiklóson a szeptember 8-ai, Kisasszony-napi búcsú, illetve Erzsébetvároson a Nagyboldogasszony-búcsú augusztus 15-én, körmenettel a főtéren, a kéttornyú templom előtt.

– Mi jellemző ma az örmény közösségekre? –

Egyházi statisztikánk szerint az 1930-ban végrehajtott román konkordátum alapította meg a Romániai Katolikus Örmények Ordináriátusát Szamosújvár székhellyel, amelynek élén apostoli kormányzó áll (pap, főpásztori joghatósággal). Az első Ft. Sahag Kogian (1895–1963) volt, a Grúziában született, bécsi örmény mechitarista szerzetes.

Nem tudott magyarul, de a cél az volt, hogy román kérésre az örményeket vissza kell örményesíteni. Ez természetesen nem ment.

Ezért idővel Kogian kormányzó úr átköltözött Bukarestbe, majd 1939-ben lemondott és Rómába ment. Ekkor a Szentszék már erdélyi örményt nevezett ki kormányzónak, aki Bécsben tanult örményül a mechitaristáknál, ott is szentelte az érsek-főapát, de erdélyi magyar anyanyelvűek voltak. Kogian kormányzó utódja Lengyel Zoltán kormányzó (1908–1964) volt. Az Ordináriátusnak 1930-ban 3000 híve volt hat plébánián: Szamosújvár székesegyház, Erzsébetváros, Gyergyószentmiklós, Szépvíz, Bukarest és Csernovic. E két utóbbi megszűnt. A négy erdélyi fennáll. A hívek száma 2014-ben: Szamosújvár 186 hívő, Gyergyószentmiklós 174, Erzsébetváros 21, Szépvíz 3.

A mai erdélyi örménységre a kettős nemzetiségtudat jellemző: magyarörmények. Mindkettőhöz ragaszkodnak. Olyan ez, mint a kettős állampolgárság.

Az örménység kultúrájának, hagyományainak stb. fenntartására és ápolására több civil szervezet alakult. A változások után az első a budapesti EÖGYKE = Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, amelyet Dr. Issekutz Sarolta jogász, képviselőnő alapított és vezet, folyóiratot is kiadnak. A legtöbb erdélyit magában foglalja a dr. Puskás Attila által alapított EMÖSZ = Erdélyi Magyarörmények Szövetsége, amelynek lapja is van újabban. A romániai 19 nemzeti kisebbségnek saját szervezete van. Az örményeké az UAR = Uniunea Armenilor din România = Romániai Örmények Szövetsége, amelyben benne vannak a regáti apostoli gregorián (azaz ortodox) örmények is.

Államilag a Romániai Örmény Katolikus Egyház nem kapott elismerést. Miért? Nagy-Romániában az állam a konkordátummal elismerte, hogy Romániában egy katolikus egyház van, három rítusban: római, görög és örmény.

Amikor a kommunisták 1949-ben kérték, hogy az egyházak és felekezetek nyújtsák be a jóváhagyási kérést – feltétel: ne függjenek külföldtől –, akkor eltörölték a görögkatolikust, és erővel beolvasztották az ortodoxba (az ellenálló vértanú püspököket most avatta Ferenc Szentatya boldoggá Balázsfalván). A katolikus örmények féltek,

hogy őket is beolvasztják a regáti ortodox örmény egyházba. Ezért nem jelentkeztek mint külön kultusz, hanem a konkordátum előtti helyzet szerint szerepeltek: a gyulafehérvári római katolikus egyházmegyének van négy örmény szertartású plébániája. Mivel a pápa külföldön van, mi a kommunista időben csak megtűrt egyház voltunk, nem elismert. De a megtűrt római katolikus gyulafehérvári püspökség keretében működött a négy örmény plébánia. Rögtön a változások után, 1989 decemberében elismerték a római és görögkatolikus egyházat két külön „kultuszként”, de az örmény nem szerepelt. Kimaradt. Amikor be kellett nyújtani a statisztikát – kultusz csak az lehet, amelynek a hívei száma a népszámlálás 0,1 százalékát adja, tehát 20 000, és szabályzatát a Kultuszminisztérium jóváhagyja. Az Örmény Ordináriátus ennek nem felel meg. Ezért nincs a mai napig az Ordináriátusnak elismerése. Ettől függetlenül működik.

Mivel az utolsó örmény katolikus plébánost, Ft. Diarian Armenag Ferencet (1913–1990) Erzsébetvároson 1990. március 27-én éjjel a rablók valutát keresve meggyilkolták, jelenleg a négy örmény plébániát latin papok látják el.

Saját latin papja – akinek van a Szentszéktől két rítusra engedélye, római és örmény, de magyar nyelven – csak a szamosújvári székesegyházi (Msgr. Szakács Endre protoszinkellosz = általános helynök és székesegyházi plébános) és a gyergyószentmiklósi plébániának (Ft. Gál Hunor) van. Mivel nem volt örmény pap, a Szentszék 1991. június 13-án kinevezett – akkor gyulafehérvári segédpüspökként – örmény apostoli kormányzónak „ad nutum Sanctae Sedis”, vagyis ideiglenesen, amíg nem kerül örmény pap. Az „ideiglenesség” 28 éve tart! Msgr. John Bukovsky romániai nuncius iktatott be a szamosújvári örmény katolikus székesegyházban 1992. március 1-jén. Az Ordináriátus 62 éve alatt ez volt a harmadik kormányzó-beiktatás Szamosújváron (Kogian 1931, Lengyel 1940). Bízunk a Gondviselésben, hogy a Boldogságos Szűzanya és Világosító Szent Gergely atyánk közbenjárására gondoskodni fog a jövőben is a „kisded nyáj” lelki ellátásáról.

Az erdélyi katolikus örmények hozzájárulása az örmény katolikus világegyházhoz

A velencei mechitarista katolikus örmény főapátság erdélyi születésű főapátja **Ákontz-Kövér István OMechVen** (sz. Gyergyószentmiklóson 1740. november 20-án). A harmadik velencei főapát volt 1800. november 10-étől haláláig, 1824. január 24-éig. Ő az első velencei főapát-érsek. Rómában szentelte püspökké Sziuniki c. érsek 1804-ben.
A bécsi mechitarista katolikus örmény főapátság erdélyi születésű főapátjai:
– **Govrik J. Gergely CAM** (sz. Szamosújvár, 1840. május 14. +Bécs, 1931. január 24.) Főapát 1909-től haláláig. Nisibis c. érseke. Püspökké szentelték 1910. június 8-án.
– **Esztegár Vártán József CAM** (sz. Szamosújvár, 1843. augusztus 3. +Trieste, 1886. június 23.), a negyedik bécsi főapát-érsek 1884. szeptember 19-étől haláláig. Selymbria c. érseke, püspökké szentelték 1884. november 9-én.
– **Mányó József Gergely (Hovszep Krikorisz Manian) CAM**, (sz. Szakállasfalva, Szatmár megye, 1907. április 2. +Bécs, 1994. augusztus 13.) bécsi főapát 1971. július 22.–1992. július 13-áig. A II. Vatikáni Zsinat után a főapátokat már nem nevezték ki c. érseknek, és nem szentelték fel püspöknek.

Cikkünk eredetileg a Székelyhon napilap havonta megjelenő nyolcoldalas kiadványában, a Hit-vallás legfrissebb számában látott napvilágot szeptember 2-án.

(Ezt a cikket a Krónikáról másolták:
https://kronikaonline.ro/extra/magyarormenyek-erdelyben-kettos-nemzetisegtudattal-n-jakubinyi-gyorgy-erseket-romaniai-katolikus-ormeny-apostoli-kormanyzot-ker)

2019. szeptember 02.

Jakubinyi György gyulafehérvári római katolikus érsek, romániai katolikus örmény apostoli kormányzó

Hervay Tamás

A sziklabörtön kapujában
Jordan Grimmer: Dungeon Gate c. képére

Két tűzoszlop vezet a fényhez.
Vakablakkal néz körülük.
Errébb sziklabörtön sötéte
Raboskodunk, ez örökünk.

Tán új rab jő a kinti fényből?
Nemes - köpenye vérveres,
Tartása is, s nincs vele őr se.
Miért jön önként, mit keres?

Talán a fény honából hoz hírt?
Szabadító az üzenet?
– A kaput senki sem őrzi már,
Bárki szabadon elmehet!

Állunk bénán, sötéten némán,
Csak magasban a lánc zörög,
Szél himbálja, és az lehünk tán,
Mely fúló mellünkből hörög.

Még minden áll a pillanatban:
Remény s kétség együttese.
A földet nézzük várakozva,
Nem mer mozdulni senki se.

Csörrenésre rezzen az arcunk,
Láncunk lábainknál hever.
Szemünkben könny, mozdul a lábunk.
Fényben szívünk, boldogan ver.

Programajánló – Meghívók

A Fővárosi Örmény Klub 2019. évi programjait a Magyar Kormány, a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárság és a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. támogatja.

Fővárosi Örmény Klub
Minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termében kerül megrendezésre, Budapest V., Városház utca 7.

2019. szeptember 19.

Műsor: Megemlékezés Ady halálának 100. évfordulóján
Közreműködik: *Várady Mária* színművész
Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület képviselőjelöltjei
Rendezi: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Fővárosi Örmény Önkormányzat. A rendezvényt Magyarország Kormánya, a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága, valamint a Bethlen Gábor Alapkezelő támogatja az EÖGYKE pályázata alapján.

Örmény fesztivál

Szeretettel várjuk a IV. Kárpát-medencei Magyarörmény Fesztiválra **2019. szeptember 22-én 15:00 órától**. A már megszokott fergeteges programmal zárjuk az önkormányzat elmúlt öt éves működését, látogasson el hozzánk idén is!

Címünk: Budapest, V. kerület Akadémia utca 1. Színházterem.

Ízelítő a programból: Az erdélyi Armenopoliszból, azaz Szamosújvárról érkezik hozzánk a fantasztikus Hayakaghak Táncegyüttes.
Karikatúrák az elmagyarosodott erdélyi örményekről *Áfgánisztán Vártán* tollából.
Fellép *Várady Mária* színművész, továbbá *Juhász Endre* dudukművész és az Örmény Közösségi Tér növendékei, valamint Magyarország legjobb örmény zenét játszó együttese, a Group Duduk.
Kaukázusi ékszerek készítése, konyak „harapó" és ínyenc örmény vacsora várja Önt és családját.
Sztárvendég: ***Szulák Andrea*** EMeRTon-díjas énekművész, színésznő.
A belépés ingyenes, de **regisztrációhoz kötött**, amelyet az elnok@fovarosiormeny.hu email címen, illetve a 061-3321791-es telefonon üzenet hagyásával tehet meg. Az üzenetben kérjük adja meg elérhetőségét, nevét és amennyiben nem egyedül érkezik, kísérőinek számát.

Együttműködő partnerek: II. Kerületi Örmény Önkormányzat, Zuglói Örmény Önkormányzat, XV. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat, Ferencvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat.

Esztergály Zsófia Zita

Szeptember 29-én 11 órakor

Fogolykiváltó Boldogasszony-napi búcsú és Tarka Nap lesz az örmény katolikus templomban és közösségi terében. (1014 Budapest, Orlay u. 6.)

Mindenkit szeretettel várunk a flekkenezésre, zenei – irodalmi műsorra, gyermek és felnőtt előadásokra. Hozza magával gyermekeit és unokáit is.

Rendezi: Bp. Főv. II. ker. Örmény Önkormányzat

Emlékünnep

2019. október 3., csütörtök 17:30 órakor
az 1848/49-es szabadságharc 170 . évfordulóján
Emlékezés az Aradi Vértanúkra

Helyszín: 1054 Budapest, Akadémia u. 1. I. em. Színházterem

Megnyitja: dr. Issekutz Sarolta elnök

Emlékbeszédet tart: Dr. Kedves Gyula hadtörténész

Közreműködik: a Kecskés Együttes

Rendezi: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

A rendezvényt támogatja: a Magyar Kormány, a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi kapcsolatokért Felelős Államtitkársága, a Bethlen Gábor Alapítvány, valamint a Fővárosi Örmény Önkormányzat.

Fővárosi Örmény Klub

Minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termében kerül megrendezésre, Budapest V., Városház utca 7.

2019. október 17.

Irodalmi, zenei műsor az új ciklus megnyitásaként

Rendezi: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Kiállítás

A Budapest II. ker. Örmény Önkormányzat szeretettel hív minden kedves érdeklődőt a 2019. szeptember 11-én megnyitott

Az 1848/49-es szabadságharc magyarörmény hősei – Fotókiállításra, amely szeptember végéig látogatható.

Helyszín: Bp. II. ker. Marczibányi Téri Művelődési Központ Galériája

A fotókiállítást rendezte: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület a Budapest Főv. II. kerületi Örmény Önkormányzat felkérésére

Kiállítás

A Ferencvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat és a Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény szeretettel hív minden érdeklődőt a 2019. szeptember 2-án megyitott kiállítására, amely szeptember végéig látogatható:

A magyarörmény kultúra „1001” szála és formája

A kiállítás az ősi örmény kultúra sokszínűségét mutatja be, valamint az erdélyi magyarörmény kultúra néhány szeletét.

A kiállítást rendezte: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület.

Helyszín: Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény, 1092 Budapest, Ráday u. 18. (bejárat az Erkel utca felől)

„Jelentés a végekről”

A gyergyószentmiklósi gyermekek, július 20-án rendre megérkeztek a XV. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat és a XV. ker. Önkormányzat meghívására, hogy immáron hetedik alkalommal vegyenek részt a Bernecebaráti Nemzetközi Művészeti Táborban. Mesebeli környezetben alkotnak, szaktanárok segítségével a művészeti ágak különböző stílusaival ismerkednek és elmélyülten dolgoznak választott témáikban (rajzolás, festészet, ötvösművészet, fafaragás, szobrászat, batikolás, művészeti papírhajtogatás-oregámi, gyöngyfűzés). Ismerkednek a tábor horvát, szlovák csoportok gyermekeivel, társaik szokásaival. Megpróbálnak szót érteni, ami legtöbbször igen jól sikerül. A tábor egyhetes időszakának befejeztével kiállításon mutatják be műveiket és együttes előadással lepik meg az érdeklődő közönséget minden évben. Sikeres bemutatókkal, összedolgozással, kedves előadással mutatkoztak be ez évben is. Köszönet illeti a mindenkori lelkes táborvezetőt és segítőit, a szaktanárok odaadó munkáját, valamint az ötszöri étkezést biztosító melegszívű személyzet gondoskodását. Végül, de nem utolsósorban, hálás köszönet illeti a XV. kerület Önkormányzatát e példaértékű nemzetközi tábor fenntartásáért.

Nuridsány Mimi

Lengyel János

Kárpátaljai portré: beszélgetés egy „mindenevő-értékfogyasztóval”

Kátainé Szil-Vay Ingrid zongoraművész, tanár, költő, műfordító Ungváron született, ma Szentendrén él férjével, a Munkácsy-díjas Kátai Mihály festőművésszel a Pismány hegyen.

– Sokoldalú művész vagy, de úgy tudom, először a zene, az ének hatott rád igazán. Arra kérlek, mesélj nekem a kezdetekről, a gyerekkorról, hogyan kerültél kapcsolatba Euterpével, majd Erátóval?

– Legkorábbi gyermekkori élményem, hogy mennyire lenyűgözött az emberi énekhang (minden hangszer ezt hivatott utánozni). Óvodás koromban szokatlanul mélycsengésű alt hangom volt, és az orosz óvodában a Szovjetunió minden népének nyelvén énekeltem, anélkül persze, hogy értettem volna, miről is dalolok. Áldott emlékű kolléganőm, az Ungvári Zenei Szakközépiskola énektanára, Hrabár-Bachorszky Györgyi néni, akinek fiával óvodatársak voltunk, meg volt győződve róla, hogy belőlem énekes lesz. Aztán, amikor hatévesen édesanyám választás elé állított, a rajz és a zongora közül az utóbbit választottam. Ennek oka az volt, hogy dédanyám szecessziós faragású bécsi zongorája ott állt az ebédlőnkben, szigorú nagymamám szerint, aki szépen tudott rajta zenélni, „csakúgy” nem volt szabad kinyitni. Aztán a sors egy csodálatos emberrel hozott össze, Scsoka-Tomcsányi Gabriellával, aki az első zongoratanárom lett. Az ő szeretetteli, derűs, nemes egyénisége a fő oka zenei pályára lépésemnek. Mai napig szívbéli barátság a miénk.

Örök hálával tartozom édesanyámnak, dr. Szulincsák Margitnak azért, hogy bár nem értette muzsika iránti vonzalmamat, mégis támogatott mindenben. Ő még úgy próbálta gyermekkorában elbliccelni a kötelező zongoraórákat, hogy az akkor már nagyothalló, valaha híres zongoraművésztanár, Lengyel Zsiga bácsi ajtaján szándékosan csöndesen kopogtatott.

De az előzményekhez sorolhatom szépapámat, geszterédi Szilvay Antalt, aki a fáma szerint azért lett görög katolikus pap, mert az apja elkártyázta a családi vagyont, így a továbbtanulásra más lehetőség nem adatott. Nos, ő úgy tartotta, hogy aki élete folyamán legalább egy hangszeren nem tanul meg játszani, hiába élt. Fuvolázott, hegedült, Ovidiust és Vergiliust szavalt.

– Az iskoláid elvégzését követően zenetanárként kezdtél el dolgozni Ungváron, milyen volt a Szovjetunióban nemzeti kisebbségiként élni?

– Nagyszüleimnek hálás vagyok azért, mert sokat és tárgyilagosan meséltek nekem az átélt dolgokról. Volt több olyan tagja a családunknak, aki megélte a Gulág borzalmait, a félelmet, az alávetettséget, az alávalóság tobzódását. Megtanultunk nem panaszkodni, kitartani, harcolni, látni, nem csak nézni. Amikor a tél kellős közepén a szürke marha megelli borját, és az odafagy a földhöz, majd az anyja nyalogatásától kis idő múlva lábra áll – így vagyunk mi is, kisebbségi sorba beleszületett emberek. Bennünk is megvan a talpra állás adottsága. Más kérdés, hogy nem elég lábra állni, jó esetben talán sikerül megtapasztalni a függőleges dimenziót is. Az emberi léthez ez is kell: a vízszintesség és függőlegesség egyidejűségének megélése, aminek szimbóluma a kereszt.

Jómagam ahhoz a nemzedékhez tartozom, amely az 1980-as évek végén diplomázott. Ekkor már a birodalmi létnek voltak pozitív velejárói is. A Baltikumból, ahol zeneakadémista voltam, elrepülhettem a hétvégén a Kaukázusba, akkoriban fillérekért. Azt, hogy ismerem azokat a nyelveket és kultúrákat, mindenképpen előnyként élem meg pl. a műfordításban. Erre mondják: ha a sors citromot küld, csinálj belőle limonádét.

Aztán jött egy sorsfordító döntés, kitelepültél Magyarországra, mire emlékszel ebből az időszakból?

– Mekkora dolog, hogy az anyanyelvemen beszélhetek, csak a sokáig idegenben élt ember értheti meg. Egyszer majd megírom a memoárjaimban, milyen volt 1993–94-ben külhoni magyarként letelepedésért folyamodni. Milyen volt hat órát állni sorban havas esőben az Izabella utcában, ahol előttem ért véget az ügyfélfogadás, ahol különben sem volt kíváncsi senki arra, ki vagyok, ahol én voltam többedmagammal a 33. fogás a lakomán a hivatali ügyintéző szemében. Akkor még a külhoni magyaroknak inkább negatív diszkrimináció járt letelepedési, munkavállalási ügyekben. Túléltük. Ugyanakkor bármennyire is nehéz ismeretlenül, harmincévesen, „hátszél” nélkül eligazodni és helytállni egy új közegben, a munkahelyemen pl. csak arra voltak kíváncsiak, szakmailag és emberileg mit képviselek, ezért minden további nélkül integrálódni tudtam. Ezen a helyen tanítok már 23 éve.

Drága Nagyanyám, aki 96 évig élt, mondogatta, hogy amibe nem halunk bele, attól megerősödünk.

– A családod örmény gyökerekkel rendelkezik, ami az évtizedek során egyre

fontosabbá vált a számodra, Magyarországon egy ideig kisebbségi képviselő is voltál. Hogyan leltél rá ezekre a gyökerekre?

– Nem hiszek a véletlenben. Életünk jelek, szimbólumok sora, előbb-utóbb összeáll a mozaik.

Még diákként jártam először Örményországban. A de ja vu érzésen túl, minden, még a negatív dolgok is érthetőek és elviselhetőek voltak, a pozitívaktól pedig szárnyaim nőttek. Hazaérkezésem után tudtam meg egy családfakutatással foglalkozó idősebb rokonomtól, hogy apai dédanyám erdélyi örmény származású volt. Már itt, Magyarországon, találkoztam először az Erdélyben a XVII. század folyamán letelepült, mára magyar identitásúvá vált örmények leszármazottaival, akik méltán büszkék gyökereikre, és méltóképp éltetik hagyományaikat sok évszázad után is. A kultúrák összefonódásai mindig is érdekeltek, így csatlakoztam hozzájuk. Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület színeiben több cikluson keresztül nemzetiségi képviselő voltam. A tanítás mellett ekkor lettem a régi zenét játszó szentendrei Kecskés Együttes tagja, ekkor kezdtem el népi éneket tanulni. Most, visszatekintve nem is tudom, hogy győztem a családi, háztartási, gyermeknevelési feladatokkal együtt ennyi helyen helytállni. De hát az embernek arra van ideje, amit szeret.

– Kezdetben volt a zene és az ének, majd jött a vers, a líra. Mit jelent számodra a költészet?

– A költészet szimbóluma időtlen idők óta a lant és a líra. Ezek zeneszerszámok, melyekkel a költő kísérte énekét. Ahhoz, hogy egy vers énekelhető legyen, lüktetése, ritmusa, tagolása, formája kell, hogy legyen. A sorokba szedett próza, amit ma „szabadvers”-nek neveznek, szerintem erre nem alkalmas, így nem is nevezhető versnek. A mondanivaló tartalma és a vers formája szerves egységet képez, akár a zeneműben. A fölösleges ütemek „kilökődnek”, de a hiány is azonnal nyilvánvalóvá válik. A vers koncentrátum, azaz sűrítmény: tömör, mégis szárnyalóan szabad megjelenítése az örök lelki történéseknek, amelyek gyökerei visszanyúlnak a meghatározó, megkerülhetetlen, kitörölhetetlen gyermekkorba. A gyermekkor örök. Az az állapot, amelyben még nem olyan erős a gravitáció, amelyben még minden lehetséges és igaz. Jó esetben bármikor előhívható ez az alkotáshoz szükséges „függőleges” és játékos létállapot.

Ahhoz, hogy egy műalkotást le tudjunk fordítani, nem elég a nyelvismeret. Ki is mondta, hogy ha a mű egy ház, a szavak a téglák, az igazi vers pedig a ház belső levegője lesz. Az a bizonyos megfoghatatlan, aminél nincs is valóságosabb. A jó műfordító elsősorban szerelmese kell legyen a műalkotásnak ahhoz, hogy egy kívülállónak el tudja magyarázni, át tudja adni annak minden szépségét.

A tömörség, a nemes egyszerűség nem mindenki sajátja. Kallimakhosz, a híres alexandriai könyvtár ókori katalogizátora mondta: To mega biblion iszon toi megaloi kakoi – ez magyarul annyit tesz, hogy a terjedelmes könyv nagyon gonosz dolog. Én is úgy érzem, hogy amit el lehet mondani pár mondatban, arról nem jó vastag köteteket írni. Aki így tesz, az egyéb galádságokra is képes.

– 2012-ben a pomázi Kráter Kiadónál jelent meg az első verses köteted, *Újjászületés* címmel. Mikor írtad az első versedet? Kik inspiráltak, vannak példaképeid, kedvenc költőid?

– Mint sokan mások, én is kamaszkoromban írtam először verset. Aztán egy hosszú szünet következett, majd hétszer hét évesen kirobbant belőlem az Újjászületés anyaga. Talán az „emberélet közepének sötét erdeje” volt az oka e „robbanásnak”. Mindenesetre mindenkinek szívből tudom ajánlani a versírást krízishelyzetekre.

Engem mindenki csodálattal tölt el, aki önazonos, azaz meg tudja őrizni azt a belső fénymagot, amivel ideszületett, külső-belső harmóniára törekszik, értéket hoz létre, legyen bármi is a foglalkozása. Bámulom azokat, akik a legembertelenebb körülmények között is Emberek tudnak maradni, akik bemerészkednek a „Nagy kérdések” sűrűjébe, és épen tudnak kijönni, akik a tudatalattijukkal élő kapcsolatot ápolnak, ugyanakkor a hétköznapokban is helytállnak. Példaképeim, akik művészete nem „-izmusoknak” való görcsös megfelelés, nem azok illusztrációja, hanem igazi lelki táplálék.

Neveket szándékosan nem mondok, mert a művészetekben „mindenevő-értékfogyasztó” vagyok. Akivel a mindennapokban kölcsönösen inspiráljuk egymást, az a férjem, Kátai Mihály Munkácsy-díjas festőművész, a növendékeim, és mindenki, aki hiteles életet él.

– 2013-ban *101 hajren: középkori örmény szerelmes versek* címmel jelent meg köteted, amelyben Nahapet Kuchak örmény költő verseinek fordításait adtad közre. Talán az olvasók többségét érdekelné, ki volt Kuchak, és mi is a hajren, szeretném, ha erről beszélnél!

– Nahapet Kuchak személye megosztja az irodalomtörténeti közvéleményt. Egyesek úgy gondolják, hogy a XVI. században élt, és nem maradt utána más, mint néhány jelentéktelen költemény, így a 101 hajren sorozat nem az ő műve, hanem egy gyűjtemény, mely több költő verseit tartalmazza. A másik vélemény Levon Mkrtcsján örmény irodalomtörténészé, aki azt állítja, hogy e nyolcsoros versek a XIII–XIV. századra datálhatók, és stílusuk annyira egységes, hogy kétség sem férhet ahhoz, hogy ezek a mai napig népszerű, énekelt versek a középkori trubadúr, örmény nyelven „asug” művei.

A „haj” örményt jelent, Örményország neve ma is Hajasztán, így a hajren egy tipikus örmény versforma, ugyanakkor szerves része a mezopotámiai-perzsa-indpártus költészeti vonulatnak.

Tartalmukat tekintve ezek a nyolcsoros, drágakő tömörségű versek a szerelem témáját járják körül, de vannak olyanok is, amelyek az elmúlással foglalkoznak.

A hajren-kötet a Romanika Kiadó gondozásában jelent meg. Mindkét verseskötetnél fontos szempont volt az esztétikum. Az *Újjászületéshez* az illusztrációkat középkori örmény kódexekből válogattam, a címlapja egy XVII. századi perzsa női sál részlete. A fordításkötethez is egy örmény sárkányos szőnyeget választottam címlap-illusztrációként. A hajrenek számozásához a keretet az örményországi Zvartnoc székesegyház romjainak egy oszlopfő részlete adja. Szerintem szép lett mindkét könyv, az olvasók is azt jelzik vissza, hogy jó kézbe venni, mert a külcsín és a belbecs összhangban van.

Szerkesztő: Pallagi Marianna Kárpát-aljai portré 2017.01.29. Kárpátalja.ma

Gyertyánffy Ágnes

Kicsi, furcsa életem – IV., befejező rész

Előszó

Én az életben szinte semmit sem csináltam, velem csak történtek a dolgok. Hogy ezek a történések rajtam kívül mennyire érdekelhetnek mást, nagy kérdés. Talán csak annyiban, amennyiben általános történet, ami másokkal is megtörtént, s én egy vagyok a sok szemtanú közül. Kicsi, furcsa életem összefonódik kicsi, nekem végtelenül kedves hazám történetével, azzal, ami generációkkal előttem történt családom tagjaival is, és rajtuk keresztül velem is. A történelmi hűség kedvéért tehát megpróbálok igazat írni. Ebben Isten segítsen.

Azt szeretném érzékeltetni, hogy a XX. sz. történelme hogyan és milyen mértékben szólt bele egy kisember életébe, hogy hogyan éltem meg – alulnézetből – a század turbulens történelmét.

1953 nyara. Nagy Imre. A szabadulás éve

1953 tavaszán meghalt Sztálin. Mindenki el kezdett reménykedni. És lass csodát, nyárra megérkezett a szabadulás. A kitelepítés megszüntetéséről szóló papírt csak késő nyáron kaptuk meg, de úgy sem volt hová mennünk, mert Budapestre nem térhettünk vissza. A közösség felvette a kapcsolatot Sztehlo Gábor evangélikus lelkésszel, akihez az evangélikus egyház szociális ügyei tartoztak, és ő anyámat háztartási mindenesként alkalmazta a kistarcsa-zsófialigeti özvegy papnék otthonában. Munkájáért ott lakhattunk a házban és mindhárman reggelit kaptunk. Hogy anyám kapott-e valami fizetést, arra már nem emlékszem. Mindenesetre mi ketten anyámmal október elején még elmentünk egy hétre egy tanyára kukoricát törni, és amit ott kerestünk, abból tudtunk vasúti jegyet venni és kevéske kis betyárbútorunkat felküldeni **Zsófialigetre**. Emlékszem, hogy az 1953-as tél nagyon hideg volt és a mi kis zsófialigeti padlásszobánk fűthetetlen volt, nem is volt benne kályha. A falon csillámlott a jég. Apám a lecsúszott exisztenciák akkori divatos foglalkozását űzte, építkezésnél éjjeli őr volt. Az olyan éjszakákon, amikor otthon aludt, az ágya mellé állította az éjjeli őri pufajkáját (ő is pufajkás volt, ha úgy vesszük) és az úgy megállt, mint egy ember, mert meg volt fagyva. Apám az ágyban kucsmát hordott. Én már nem emlékszem, hogy mi mindenbe öltöztünk fel éjszakára, hogy meg ne fagyjunk, de arra emlékszem, hogy reggelenként a vizet a lavorban fel kellett törni, mert fenékig befagyott. Itt éldegéltünk. Beiratkoztam a Moszkva téren egy gyors- és gépíró iskolába, ahová végre felvettek, a gyorsírást nagyon szerettem. Az elsőévesek országos gyorsíró versenyén első díjat nyertem, egy aranyhegyű töltőtollat kaptam, amit két hét alatt el is vesztettem. Az egyéves gyors- és gépíró iskola elvégzése után állás után néztem. Ez 1954-ben volt. Akkor sem volt könnyű munkát találni, eleinte gatyapecsételő voltam az Anker-közben. Ez abból állt, hogy ketten, két fiatal lány, egész nap egy

üzlethelyiségben ültünk, leeresztett rács mögött, nehogy lopjunk valamit, és férfi sportgatyákra kellett egy nagy pecsételővel rányomni a sportklub (MHK vagy mi volt) feliratát. Unalmas munka volt, alig kerestem valamit, de mégis legalább volt munkahelyem. Ha WC-re akartunk menni, át kellett döngetni a falon, akkor onnan az irodából kijött valaki, kinyitotta a rácsot és kimehettünk. Persze közben folyton kerestem irodai állást, de sehol nem vettek fel. Egyszer csak csodák csodájára egy nagy kelmefestő szövetkezetbe felvettek gépírónőnek. Helyileg ez a Csányi utcában volt, közel a Teréz templomhoz. Minden nap több mint egy órát utaztam be HÉV-vel Zsófialigetről és ugyanennyit vissza. Mindenki a főnököm volt, de azért elég jól ment a munka mindaddig, amíg egyszer az nem történt, hogy a Zölderdő elvtárs diktált nekem egy levelet és azt mondta, hogy ez és ez „inreális". Én a gépelt levélben „irreális"-t írtam és ezt ő rögtön kiszúrta. „Mit diktáltam magának?" – mutatott erre a szóra. Mondom neki, hogy „de Zölderdő elvtárs, én úgy tudom, hogy az helyesen „irreális". „Ki van rúgva! Hogy képzeli, hogy azt ír, amit akar?" Búsan bementem a központba a személyzeti osztályra és mondtam, hogy én szokva vagyok a fizikai munkához, ne rúgjanak ki, helyezzenek át fizikai állományba bárhová, ahol kellek. Rendes volt a személyzetis, mert áthelyezett egy telepre, a zuglói Róna utcába (később Lumumba utca) és ott dolgoztam mint triciklis 8 évig 1955-1963-ig. Ott szerettem lenni. Egy nagy udvarban volt egy hosszú földszintes épület, állítólag eredetileg istálló, amelyben nagy festőüstök, gőzölők, kalendergépek (vasaló-gépek) voltak sorban felszerelve. Nagy acélkádak is voltak, amelyekben a festett árut (főleg gyapjút) részben festették, részben pedig öblítették. Mintegy 25–30 férfi dolgozott itt és velem együtt 4 nő. Az én dolgom az volt, hogy a triciklim platójára felrakjam a 3 db, festett, nedves áruval színig megtöltött kosarat (egy kosár mintegy 50 kg volt) és a 150 kilóval vígan áttriciklizzek a Telepes utcába a szárítóba. Ott le kellett rakodnom a kosarakat, és a három másik, már szárított áruval megrakott kosarat vissza kellett fuvaroznom a telepre, ott lerámolnom és az árut beraknom a raktárba. Ebédidőben átjártam a közeli filmgyárba és egy tejeskannában, meg két nagy edényben elhoztam a 30 ember ebédjét. A triciklimről kiosztottam az ebédet. Magam is ettem és akkor hajrá neki, ment tovább a pendlizés a két telep között. Néha a Nagy Lajos király útra is kellett menni. Különben elég egyhangú munka volt mindig ugyanazon az úton, télen-nyáron, esőben, hóban. A telepen sokan loptak. A főnökasszony, egy egészen tanulatlan, de jóindulatú nő, házat épített a lopott szajréból. A központból kiküldött portásféle ellenőr, akinek az volt a dolga, hogy a hazamenő munkások táskáit ellenőrizze, hogy nem visznek-e magukkal értékes ausztrálgyapjút, amiből mázsaszámra állt a raktárban az áru, két-három napig nagyon alaposan megnézett mindenkit, egészen addig, amíg rá nem jött, hogy jobb üzlet, ha szemet huny a dolgok fölött, és ő maga is visz haza egy fél kiló gyapjút. Az alatt a 8 év alatt nagyon sok ilyen ellenőr volt, mert néha ők is lebuktak, és akkor új jött, de általában 3–4 napnál nem tartott tovább az új ellenőr becsülete sem. Különösen a kádári konszolidáció utáni időre volt ez jellemző. Egyszer több mázsa gyártáshibás nylonharisnya érkezett Nyugatról. Ezt befestettük és tovább szállítottuk egy harisnyagyárnak, ahol felfejtették és a nylonszálat új harisnya gyártásához használták fel. A nők

(bár a férfiak is) naponta elcsentek 1–2 párat, mert ha az ember nagyon keresett, akadt köztük hibátlan is. Akkoriban még nagyon drága volt a nylonharisnya. A nők unszoltak, hogy vigyek már haza én is. „Olyan hülye vagy, mit számit az az 5 gramm, amikor itt mázsaszám van.” Végül ráálltam, bár éreztem, hogy nem rendes dolog. Hazavittem 2 párat. Este mesélem a szüleimnek, hogy hoztam 2 pár harisnyát. „Honnan?” – kérdi apám. „A festődéből” „Valaki adta?” „Nem, én húztam ki mázsányi anyagból.” Apámat régen láttam ilyen felháborodottnak. „Holnap visszaviszed. Mindenünket elvehették, de a becsületünket nem.” Másnap visszavittem, de nem mertem a többiek előtt visszatenni, mert féltem, hogy kinevetnek, hanem becsempésztem a triciklimen lévő nagy rakás harisnya közé. Érdekes, hogy a régi világban milyen komolyan vették a becsületet. Elszégyelltem magam, hogy hívő létemre képes voltam lopni.

Közben intenzíven jártam a közösségbe, amelyet még a forradalom előtt kitessékeltek az egyházból. Sréter Feri bácsi, mint az ébredés embere, nem volt tovább tűrhető az egyházban és kitették. Vele tartott mintegy 100–150 ember. Sok fiatal is. A Pilisbe, Fekete hegyre kirándultunk, közben Bibliát olvastunk, fiatalokkal foglalkoztunk. Úgy éltünk, mint egy földalatti mozgalom. Születésnapokat tartottunk. 1958-tól Torbágyra jártunk, ahol Trausch Liza néni (szintén volt kitelepített) házában evangélizációs hetek folytak nagy titokban.

1954 novemberében egyszer csak megjelent Sztehlo Gábor evangélikus lelkész a zsófialigeti özvegy papnék otthonában azzal, hogy anyámmal akar beszélni. Elmondta, hogy az Állami Egyházügyi Hivatal behívatta és szemrehányást tett neki, hogy elhallgatta, hogy mi ki voltunk telepítve, és hogy ez a család vagy eltűnik az otthonból egy héten belül, vagy őt, Sztehlo Gábort menesztik az állásából. Anyám azt mondta, hogy természetesen azonnal elmegyünk. Sztehlo családos ember volt, gyerekei voltak, nem tehettük volna meg, hogy miattunk elveszítse az állását. Azt megengedték, hogy szegényes kis holminkat, ruháinkat, ponyva alatt az otthon udvarán tarthatjuk addig, amíg fedelet találunk a fejünk fölé. Csakhogy ez szinte lehetetlen volt. 10 napig hajléktalanok voltunk. Szerencsére apám sárgasággal kórházban feküdt. Mi anyámmal hol az egyik, hol a másik ismerősnél, rokonnál aludtunk Budapesten, ami azért volt veszélyes, mert nekünk tilos volt Budapesten aludni, akinél pedig meghúztuk magunkat, az is a bőrét vitte a vásárra. Egyéjszakás házigazdáink általában kulcsot kértek a házmestertől és minket hajnalban engedtek ki a házból. Furcsa volt hajnalban az utcán lődörögni és várni, hogy teljen az idő a munkakezdésig. Anyám a belvárosi csemegeboltban volt a kenyérosztályon kiszolgáló. Munka után általában bementünk apámhoz a kórházba részint látogatóba, részint melegedni. Egy napon mondja apám, hogy már nincs láza és nagyon javul. Anyámmal kétségbeesve néztünk egymásra. Még képes és idő előtt meggyógyul, mielőtt fedelet kapunk a fejünk fölé és akkor ő is hajléktalan lesz. Mondtuk neki, hogy csak semmi látványos javulást! Addig jó neki, amíg a kórházban van….

„Magukat választom”

1954-1967 Kistarcsa-Zsófialiget, Gyöngyvirág (Bethlen) u. 1.

A kitelepítés megszüntetése után a Budapest környéki településeken szinte még a kecske-ólakat is kiadták albérletbe, olyan nagy volt a kereslet. Teljesen kilátástalan volt, hogy valaha

is találunk valami fedelet a fejünk fölé. Hívő emberek lévén, Isten elé tártuk kilátástalan helyzetünket és vártuk Isten beavatkozását. Ez hajléktalanságunk 10. napján meg is történt. Anyám hallotta, hogy ott helyben, Zsófialigeten van egy kiadó albérleti szoba. Elment a meg-adott címre, egy kedves kis kétszobás családi ház volt, a kertben nagy diófával. A ház egy idős özvegyasszonyé, egy nyugdíjas ápolónőé volt. A várományos albérlők már sorbanültek, anyám volt a 11. Erzsi néni, a tulajdonos, mindegyikőjüket meghallgatta és azt mondta, hogy éjjel gondolkozik a dolgon, jöjjenek vissza másnap reggel. Ezt meg is tették és akkor Erzsi néni rámutatott anyámra. „Éjjel gondolkoztam a dolgon és úgy találtam, hogy maguk vannak a legnagyobb bajban. Magukat választom, már költözhetnek is.” És itt éltünk, nagy egyetértésben Erzsi nénivel 14 évig. Itt ért bennünket a forradalom is. 1956. október 23-án, kedden este még mindhárman hazajöttünk, de azután egészen januárig nem tudtunk Budapestre menni, mert nem járt a HÉV. Így munkába sem tudtunk járni. Minden órában meghallgattuk a rádiót, a bécsi adót és onnan tájékozódtunk. Már november 3-án láttuk, ahogy az országúton Gödöllő felől jönnek és jönnek a szovjet tankok. November 4-én hajnalban megkezdődött a szovjet támadás és Magyarország sorsa 33 keserves, hazug évre megpecsételődött. A senki által nem választott kommunista hatalom a nép teljes félrevezetésével gyönyörű forradalmunkat a csőcselék ellenforradalmának bélyegezte.

Még 7 évig tovább tricikliztem, közben franciául tanultam, esti levelező tagozaton leérettségiztem. A középiskola elvégzéséhez a lökést az adta, hogy egyszer meglátogattam Draskóczy Magdi, gyerekkori barátnőmet, aki akkor már gimnazista volt és lelkesen mesélte, hogy Janus Pannoniust tanulják. Nem mertem bevallani neki, hogy fogalmam sincs, hogy ki az a Janus Pannonius, de amikor hazamentem, nagy erős vágyat éreztem az iránt, hogy megtudjam, és egyáltalán megszerezzem az érettségit. Az Andrássy úti Varga Kata gimnáziumban, Erika barátnőmmel együtt leérettségiztünk. Az azért jó volt, hogy estin vagy levelezőn lehetett tanulni.

Dán Nagykövetség

Franciatanárnőm, édesanyám egy régi barátnője, aki maga is 6 évet ült valami katolikus vallásos irat fordításáért, a belga nagykövetségen dolgozott. Akkoriban még inkább a régi világ emberei tudtak nyelveket, így kapta ő is ezt a követségi állást alighogy kijött a börtönből. Megtudta, hogy a svéd nagykövetség keres egy titkárnőt. Azt mondta, hogy menjek el, próbáljam meg és hivatkozzam egy bizonyos de Châtelnére. Jelentkeztem hát a svéd nagykövetségen, németül folyékonyan és jól beszéltem, úgy hogy az nem volt probléma. Angolul kevésbé tudtam, amit előre megmondtam. Tekintve szegénységünket, bizony nem nagyon volt jobb ruhám, úgyhogy a követségre, nagy nyári melegben, egy a bécsi nagybátyámtól kapott grafitszürke kötött kosztümömben mentem és majd megsültem. Beszélgetésünk végén a tanácsos azt mondta, hogy „viele Grüsse an Frau de Châtel!” (Üdvözlet Châtelnénak!), mire én azt feleltem, hogy „Ja, aber ich kenne sie gar nicht.” („Igen, de én nem is ismerem.”) Na ez részemről elég nagy hülyeség volt. Biztos voltam benne, hogy ezek után nem vesznek fel. Nem

ismerem azt, akire hivatkozom és ezt még be is vallom… Otthon elmeséltem butaságom történetét. Anyám azt mondta, hogy ismer egy Chátelnét, egyetemi évfolyamtársa egy ilyen nevű emberhez ment feleségül és anyám ott is volt az esküvőjén. de Chátelné a dán nagykövetségen dolgozott és anyám mondta, hogy hívjam fel, köszönjem meg neki, hogy hivatkozhattam rá és kérdezzem meg, hogy a lányneve nem Oláh Melinda-e, mert akkor ő volt anyám évfolyamtársa. Egy hétig húzódoztam, de aztán felhívtam és tényleg ő volt az. Mondtam, hogy a svédeknél nem feleltem meg, azt mondták, nem eléggé tudok angolul. Ami igaz is. Melinda néni azonban azt mondta, hogy ő nemsokára nyugdíjba megy és a dán nagykövetség is keres egy titkárnőt, menjek el hozzá, mert meg akar ismerni. Ezt én húztam-halasztottam, jól éreztem magam a triciklin, nem volt kedvem megint felhúzni a kötött kosztümöt, meg szerettem is a melósokat, valahogy féltem egy számomra túl előkelő, idegen világtól. Apám, aki a közelben dolgozott és már egy kicsit unta a triciklizésemet, bement a dán nagykövetségre. Melinda néni mondta, hogy vár engem, és ha megfelelek, felvesznek a dánokhoz. Erre aztán bementem 1963. június 19-én (kitelepítésünk is június 19-én volt). Melinda néni láthatólag meglepődött, amikor meglátott engem grafitszürke kötött kosztümömben, mert apám jó megjelenése után engem valami démonszerű nőnek képzelt. Szerény külsőm láthatóan kis csalódást okozott, de ezt csak később mondta el és azt is, hogy örült is, így szimpatikusabb voltam neki. Kérdezte, hogy mit tudok. Mondtam, hogy semmit. Az jó – mondta. Azt ajánlotta, hogy vegyek ki szabadságot a munkahelyemen, még ne mondjak fel, hátha nem felelek meg. Pár nap múlva tehát elkezdtem a munkát a dán nagykövetségen, fogadtam a vízumosokat, felvettem a telefonokat és természetesen semmit sem tudtam, de lassan belejöttem. A főnököm egy idős dán ügyvivő volt, aki már a háború előtt is dolgozott Magyarországon. Nagyon kedves volt, németül beszéltünk, ez volt a követség nyelve, mert Melinda néni nem tudott dánul. Franciául, angolul és németül viszont annál jobban. Egy hete dolgoztam a követségen, amikor felhívott a külügyminisztérium DTEI (diplomáciai testületeket ellátó igazgatóság) egy Magyarné nevű alkalmazottja azzal, hogy azonnal menjek be az igazgatóságra. Bementem és ott az 50-es évek minősíthetetlen hangnemében szörnyen letolt, hogy el mertem vállalni a munkát a dán nagykövetségen. Azonnal hagyjam abba, már vissza se menjek a követségre, fizessek 2.000 Ft büntetést és mélyen szégyelljem magam, hogy az ő engedélyük nélkül be mertem tenni a lábamat a követségre. Azt feleltem, hogy azt sem tudtam, hogy ők léteznek. És bizony vissza fogok menni a követségre, mert ott vannak a holmijaim. És ha a DTEI nem adja meg a munkaengedélyt, akkor visszamegyek fizikai munkásnak, eddig is az voltam. Visszamentem a követségre és elmondtam, hogy mit mondott a DTEI. Poul Poulsen dán főnököm, a követség ügyvivője erre találkozót kért a protokollfőnöktől. Másnap bement a külügybe és megkérdezte a protokoll-főnököt, hogy miért nem dolgozhat a dán követségen egy 25 éves büntetlen előéletű magyar állampolgár? A választ meg kell küldenie a dán külügynek és nem garantálja, hogy az nem jön ki a dán lapokban. (Dehogy jött volna, ez csak olyan ügyes fenyegetés volt, hisz Magyarország épp 1963-ban nyitott Nyugat felé és talán kellemetlen lett volna a külügy számára.) Így fogcsikorgatva ugyan, de a DTEI

megadta a munkaengedélyt. Felmondtam a régi munkahelyemen, rendesek voltak, mert közös megegyezést írtak be a munkakönyvembe (aminek első munkaviszonyaként 1951 „vízhordó” áll), és így 35 évet tölthettem a dán nagykövetségen, 1963–1998-ig. Az addigi, triciklisi havi 1.000 Ft fizetésemet a nagykövetség rögtön 2.000.- Ft-ra emelte. Bizony nagy öröm volt. Szép 35 év volt, néha nehéz, de sokszor vidám. Megtanultam dánul, csak úgy azáltal, hogy hallottam őket beszélni és olvastam a leveleket. Miután a dán nyelv alapjában véve germán nyelv, a német után nem volt olyan nehéz megérteni az írott szövegeket, annál nehezebb, szinte utánozhatatlan a kiejtés. Sok kedves élményem volt a követségen, sok komikus eset, néha igazán nehéz is, nehéz fordítások, tolmácsolások. De mindent túléltem. A legszívesebben a konzuli munkát csináltam, amikor bajbajutott dánokon kellett segíteni. Ez jó munka volt, amit szívesen csinál az ember. A fogadások, vacsorák kevésbé voltak érdekesek számomra, bár azok között is akadt izgalmas. Dániában csak kétszer jártam a 35 év alatt. Főnökeim 4–5 évenként cserélődtek, a dán titkárnők 2–3 évenként, mindig sajnáltam, ha elment egy-egy kedves főnököm, vagy kolleganőm. Már két éve voltam a követségen és már elég jól értettem dánul, amikor a nagykövet azt mondja, hogy mától dánul fogunk beszélni, és ha valamit nem értek, kérdezzem meg németül. Ez ment is egy darabig, amikor egy napon azt mondja dánul, hogy úgy találja, hogy már elég jól beszélek dánul és a dán külügyminisztérium hozzájárult ahhoz, hogy megkapjam a 15% nyelvpótlékot a dán nyelvre is. Na ezt a mondatot nem értettem meg és visszakérdeztem németül. Nagy nevetés, én meg megijedtem, hogy erre aztán nem fogják megadni a nyelvpótlékot. De megadták.

Kényszer-randevúk

1965-ben behívatott a belügy útlevélosztálya. Azt gondoltam, hogy útlevelet akarnak adni, mert előzőleg elutasították az útlevélkérelmemet. Két férfi fogadott, leültettek, és azt mondták, hogy szeretnének elbeszélgetni velem. Azt kérdezték, hogy ugye én jó magyar hazafi vagyok. Mondom, hogy igen. Hát akkor szeretnék-e nekik segíteni. Miben? – kérdem. Hát, ha valami kérdésük van a követséggel kapcsolatban, azt megválaszolom-e. Milyen kérdések? Ki járt a követségen, ki mit mondott, hozzájutok-e NATO-aktákhoz, meg ilyesmi. „Kém legyek?” – kérdem ijedten. Jaj, jaj, ne mondjak ilyet, ne használjak ilyen szót, csak egy kis segítségről van szó. Nagyon megijedtem, de Isten egy remek gondolatot adott. Azt mondtam, hogy sajnos én olyan pletykás természetű vagyok, annyira nem tudok titkot tartani, hogy mindig mindent mindenkinek elmondok. Legjobb, ha semmi titkot nem bíznak rám. Azt is, ami itt történt, első dolgom lesz elmondani a szüleimnek, akikkel egy kis albérleti szobában élek és semmi titkom nincs előttük. Erre keményen azt mondták, hogy felnőtt ember vagyok, és ha nem vagyok hajlandó együttműködni velük, könnyen megeshet, hogy megvonják a munkaengedélyemet. Mondtam nekik, hogy eddig is melós voltam, legfeljebb visszamegyek fizikai munkásnak. Persze nagyon sajnáltam volna, de mit tehettem mást. Elengedtek azzal, hogy majd telefonon jelentkeznek, és akkor majd megmondják, hogy hol akarnak találkozni velem. Ebben maradtunk. Azonnal elmondtam, illetve leírtam az egészet a főnökömnek. Azért írtam le, mert tudtuk, hogy a követség tele van „poloskával”, tehát mindent lehallgatnak.

Feltettem a nagykövetnek a kérdést, hogy mondjak-e fel a követségen, vagy ne menjek el a randevúra, ha telefonon hívnak. A főnök azt mondta, hogy semmiképpen ne mondjak fel, de mindenképpen menjek el a belügyi randevúra, ha telefonon hívnak. Egy hét múlva hívtak is egy presszóba, ahol megint két férfi várt, az egyiket már a belügyből ismertem, a másikat először láttam életemben. Megint kérdezgettek, hogy van-e hozzáférésem titkos aktákhoz. Mondtam, hogy nincs. Arra a kérdésre, hogy kik mennek Dániába, azt mondtam, hogy azok, akiknek önök útlevelet adnak. Az útlevélkérelembe be kell írni, hogy milyen országba kéri az útlevelet. Minden kérdés elől kitértem, csodálom, hogy kb. 4 hét múlva ismét jelentkeztek. Megint egy presszóba invitáltak. Most az a férfi volt ott, aki múltkor új ember volt és a másik egy addig általam nem ismert ember. Mindig így csinálták, mindig volt egy előzőleg már általam ismert és egy új ember. Egymást is ellenőrizték. Már nem emlékszem a kérdéseikre. De ezekre a találkozásokra nagyjából kéthavonként került sor. Arra akartak rávenni, hogy tudjam meg a követség titkos aktái titkos szobájának a kódját. Minden alkalommal leírtam a főnökömnek mindent, amit kérdeztek és mindent, amit feleltem. Arra kértem, hogy ne hagyjanak kint titkos aktákat, ne mondjanak semmit előttem, ami titkos lehet. Anyám arra akart rábeszélni, hogy hagyjam ott a követséget, menjek el máshová dolgozni. Mindig nagyon féltett ezektől a találkozóktól. Egyszer azért én is megijedtem. Azt mondták, hogy pontosan tudják, hogy munka után mit csinálok, merre járok. És hétfőtől vasárnapig minden napom munka utáni programját felsorolták. Hogy hétfőn a francia intézetben jártam, amit különben kifogásolnak, mert az egy kapitalista ország kulturális intézete, stb., végig az egész hetemet. Soha nem vettem észre, hogy valaki követne. De idővel, a vége felé már annyira nem tudtak mit kérdezni, hogy azt kérdezték, hogy mit tanulok a francia intézetben. Mondtam nekik, hogy francia irodalmat és most éppen a XVII. századi francia moralistáknál tartunk. Azok kik? – kérdik. Hát Pascal, meg Francois marquis de La Rochefoucauld. Az egyik nagy szorgalmasan jegyezte bölcs mondataimat. Befizettem volna arra, hogy lássam, hogyan írta le ezt a kacifántos francia nevet. Nem voltak különösebben intelligensek. Gondolom, az okosabbját nem ilyen kis irodai egérre állították, mint én, hanem nagyobb vadakra. Na és mit mondott ez az író? Hát ilyeneket, hogy „A temetők tele vannak pótolhatatlan halottakkal.” Emberem írja, írja… Nem baj, hadd művelődjön – gondolom magamban. És még mit? „Az erény nem menne olyan messzire, ha a hiúság nem szegődne társaul.” Ezt is leírta. Tiszta népnevelő vagyok – gondoltam. Otthon anyám rettegve kérdezi: „Mi volt?” „Műveltem a kommunistákat” – válaszoltam. Aztán egyszer csak abbahagyták. Egyik napról a másikra. Többet nem hívtak. Ezt is megírtam a főnökömnek, remélem elhitte. Ez akkor történt, amikor egy új ember jött a követségre és kérdéseiből arra következtettem, hogy őt kapták el, talán nagyobb eredménnyel, mint engem. De miután nem tudtam biztosan, nem szóltam a főnöknek. Nem akartam rosszat tenni annak az embernek, aki különben nagyon szimpatikus volt. És különben sem tudtam biztosan, csak kérdéseiből gyanítottam, no meg abból, hogy engem azon túl békén hagytak.

Végre van otthonunk

1967 nagy évszám az életemben. Lakást vettem, mégpedig azt a lakást, ahol ma is lakom.

1966 karácsonyán a bécsi nagybátyám eljött hozzánk karácsonyra a zsófialigeti kis albérleti szobánkba. Annyira megdöbbent, hogy milyen kis helyen és milyen primitíven élünk, hogy azt mondta, hogy lakáshoz szeretne segíteni minket. Addigra már annyit tudtam az aránylag jó követségi fizetésemből összespórolni, hogy ha azt a pénzt megfejeli, akkor vehetünk Budán egy kis lakást. OTP takarékkönyvünk jeligéjét a Toldiból vettük: „Budára fel!” Abban a lakásban lakom, amit apám a legelső újsághirdetésben talált, amit megnézett. Ez egy már épülőfélben lévő társasház volt. Elment a megadott címre egy ügyvédhez és lefoglalta az épülő ház legkisebb, s így legolcsóbb lakását. Ez egy gyönyörű panorámás, nagy teraszos, kicsi u.n. műteremlakás volt Budán, csodás kilátással a Várhegyre, a parlamentre és egyáltalán a városra, közel a dán nagykövetséghez és apám munkahelyéhez, a Szőlészeti Intézethez is, ahol addigra már egy fordítói állást kapott. Egy bökkenő volt csak, hogy a másfélszobás lakás kicsi, 38 nm-es. A tetejében a másfél szobát nem is választottuk el fallal, így tulajdonképpen egy szoba, de tágasabb, mintha azt a pici részt még fallal elválasztjuk. 1967. december 23-án, karácsony előtt egy nappal beköltöztünk az 52 hibaponttal átvett lakásba. Anyám már itt sütötte meg a bejglit. Mérhetetlenül boldogok voltunk, pedig kis betyárbútorunk nagyon szegényesen nézett ki. Összes holmink egy kis teherautóra fölfért. Amikor felhozták a korábban egy vastelepen vett kiszuperált 3 sodronyt a hozzávaló ágyanként 4x3 téglával, ami az ágyak lábaként szolgált, Melinda néni, aki feljött megnézni a költözködést és egy cserép virágot hozott, először azt kérdezte, hogy még építkezünk? Mondtuk, hogy nem, a téglák ágylábként szolgálnak, erre azt mondta, hogy virág helyett talán jobb lett volna, ha ágyat hoz nekünk. Ebben igazat adtunk neki. Mi mégis úgy éreztük, hogy egy palotába költöztünk. Aztán lassan-lassan vettünk ezt-azt, a 3 antik darabunkat, amelyek hűségesen követtek mindenhová, rendbehozattuk, vettünk egy-két szőnyeget, sok könyvünk volt, és a végén még egy pianino formájú zongorát is kaptunk kölcsönbe. Ebben a pici lakásban kamarazenéltünk. A házban lakott a rádiózenekar egy hegedűse, apám hívott csellistát, én magam fuvolázni tanultam, s így én is beálltam zenélni. Egyszer, amikor a munkából hazajöttem, látom, hogy a különben tevékeny apám csak úgy ül egy fotelban és nem csinál semmit. Kérdem „mit csinál, édesapám?” „Lakom” – volt a rövid válasz. Ebben benne volt mindaz az 1944 óta tartó hányattatás, és az, hogy immár nem üldözöttként, nem albérlőként, hanem saját lakásban, egy igazi lakásban, amihez konyha, fürdőszoba, és egy 8x3 méteres terasz tartozik, ebben lakhat.

Ekkor ért véget, ha nem is a kommunizmus, de az azzal járó sok-sok nehézség, megaláztatás, amit igyekeztünk ugyan humorral elviselni, de azért a polgári élet sok kisebb és nagyobb örömét, a teázást, a vendégeket, a zenélést, az értelmes munkát, a nyugati utazásokat – mindezeket a dolgokat ettől kezdve éltük meg nagy hálával Isten iránt, aki annyi viszontagságon átsegített minket.

DEO GRATIAS!

Budapest, 2011. január hónapban

Roska Botond neurobiológus kutatóorvos vehette át idén a Magyar Szent István-rend kitüntetést Áder János köztársasági elnöktől kedden a Sándor-palotában

Az államfő köszöntő beszédében azt mondta, államalapító királyunk ünnepén évről évre együtt örülünk azoknak a magyaroknak, akik kimagasló tehetségükkel, sikereikkel, eredményeikkel – tudatosan vagy észrevétlenül – sokak boldogságát, boldogulását szolgálják.

„Kiválóságuk abban áll, hogy sosem elégednek meg a meglévő tudással. Ők ismerőssé akarják tenni az ismeretlent, magasra teszik a mércét, minden idegszálukkal fejlődni, gyógyítani, oktatni vagy alkotni akarnak” – tette hozzá a köztársasági elnök.

A professzort méltatva Áder János úgy fogalmazott, a Szent István-rend idei kitüntetettje nem a műtőben, hanem a laboratóriumban foglalkozik életünk egyik legértékesebb, mégis törékeny kincsével: a látással. Roska Botond olyan orvos, aki nem maga gyógyít, de lehetővé teszi, hogy mások az ő kutatási eredményeit felhasználva gyógyítani tudjanak – közölte az államfő.

A köztársasági elnök azt mondta, Roska Botond éppúgy a remény apostola, mint Batthyány-Strattmann László szemészorvos volt egykor.

Szólt arról, Roska Botond a tudomány egyik legszűkebb ösvényén jár: az elmélettől a gyakorlat kapujáig viszi a megoldást, amelyről tudja, működni már mások által, mások kezében fog.

Áder János utalt arra, hogy a professzor génterápiás módszere mára a klinikai kipróbálás fázisába jutott. A látás-visszaállító génterápia korszakalkotó, világraszóló módszer lesz – hangsúlyozta az államfő, hozzátéve, Roska Botond felfedezése hamarosan közös tudássá, a közös tudás pedig egyetemes kinccsé válik.

Kiemelte, hogy a Szent István-renddel köszönetet mondunk mindazoknak, akik jó hírnevünket öregbítik itthon és a nagyvilágban, megbecsüljük honfitársainkat, akik a saját teljesítményükkel másokat is jobb munkára ösztönöznek.

„Látóvá tenni az embert: az ön hivatásának ez a sarokköve” – fogalmazott Áder János. Azt mondta, amit a kívülállók majd csodának tekintenek, az valójában a tények és mérések, a bizonyítékok és bizonyosságok világában, kitartó munkával elért teljesítmény.

Roska Botond neurobiológus kutatóorvos, a Bázeli Molekuláris és Klinikai Szemészeti Intézet igazgatója, a Bázeli Egyetem Orvostudományi Karának professzora, a Friedrich Miescher Orvosi Kutatóintézet neurobiológiai kutatócsoportjának vezetője.

A köztársasági elnök a miniszterelnök előterjesztésére adományozza Magyarország legmagasabb rangú kitüntetését.

Az ünnepségen ismertetett kitüntetési határozat szerint Roska Botond kollégáival

az emberi látás megismeréséért és betegségének gyógyításáért dolgozik. Kitartó kutatásai eredményeként hamarosan gyógyíthatóvá válhatnak a vakság azon típusai, amelyeket a szem fényérzékelési képességének elvesztése okoz. Roska Botond munkatársaival olyan terápiát dolgozott ki, amely a problémás látósejteket ismét fényérzékennyé tudja tenni.

A kitüntetési ceremónián jelen volt Orbán Viktor miniszterelnök, Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes, Darák Péter, a Kúria elnöke, Erdő Péter bíboros, valamint a kormány több tagja.

Roska Botond neurobiológus kutatóorvos, a Bázeli Molekuláris és Klinikai Szemészeti Intézet igazgatója, a Bázeli Egyetem Orvostudományi Karának professzora, a Friedrich Miescher Orvosi Kutatóintézet neurobiológiai kutatócsoportjának vezetője részére Magyarország köztársasági elnöke a Magyar Szent István-rend kitüntetést adományozta. Az MTVA Sajtóadatbankjának portréja:

Roska Botond 1969. december 17-én született Budapesten, tudós családban. Édesapja a neurális hálózatok kutatását Magyarországon megalapozó Roska Tamás (1940–2014) Széchenyi- és Bolyai-díjas villamosmérnök, akadémikus.

Roska Botond először a művészeti pálya iránt érdeklődött, 1985-89 között a Zeneakadémián csellózni tanult, majd természettudományos területekre váltott, 1989-ben a Semmelweis Egyetemen általános orvosi karán kezdte meg tanulmányait, 1991-ben pedig az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) matematikus szakára is beiratkozott. 1995-ben summa cum laude minősítéssel általános orvosi diplomát szerzett. 1995 és 2002 között a Berkeley-i Kaliforniai Egyetemen Frank Werblin vezetésével neurobiológiából folytatta PhD-tanulmányait, 2002-ben PhD doktori fokozatot szerzett. Ezt követően bekapcsolódott a Harvardon folyó genetikai és virológiai kutatásokba, majd 2005-ben csoportvezetőként a bázeli Friedrich Miescher Orvosi Kutatóintézetbe (Friedrich Miescher Institute for Biomedical Research - FMI) került, ahol 2010 májusa óta senior csoportvezetőként irányítja a látás interdiszciplináris vizsgálatával foglalkozó kutatócsoportját. 2014-től a Bázeli Egyetem orvostudományi karának professzora. 2018-tól a bázeli Molekuláris és Klinikai Szemészeti Intézet (Institute of Ophthalmology Basel – IOB) egyik alapító igazgatója.

Kutatócsoportjával feltérképezték, hogy a látórendszer különféle sejtjei hogyan nyerik ki a környezetből a vizuális információt. A molekuláris mechanizmus alapján kidolgozott génterápiájuk visszaállíthatja azok látását, akik genetikai rendellenesség miatt lettek látáskárosultak.

Olyan látásérzékelőt fejlesztettek ki, amely a sérült szemideghártya, a retina megfelelő sejtjeinek működésébe való beavatkozással képes eljuttatni a vizuális információt a betegek központi idegrendszerébe. A 13 évig tartó fejlesztés után Londonban és Franciaországban kezdték el a klinikai vizsgálatokat: látássérült emberek megkapják az általuk kifejlesztett génterápiás oltást, amelynek ipari termelése a klinikai kísérletek sikere után indulhat el. "Olyan vakság, amin egyáltalán nem lehet segíteni, nem létezik. Még azokon a betegeken is lehet valamennyit segíteni, akiknek a komplett látóidege hiányzik. Minden attól függ, hogy mennyi pénzt áldoznak rá" – nyilatkozta.

Csaknem húsz szabadalom, hetven tudományos cikk szerzője, tudományos és oktatási tanácsadó testületek tagja.

Tudományos munkásságáért számos nemzetközi elismerésben részesült. Többek

között 1997-ben Fulbright-ösztöndíjat, 2006-ban Marie Curie kiválósági díjat kapott. 2018-ban ő vehette át a Columbia Egyetem nagy presztízsű Alden Spencer orvosi díját a látás folyamatának megértéséért, majd a Bressler-díjat az általa kidolgozott látás-visszaállító terápiáért. 2019-ben első magyar tudósként nyerte el a Nobel-díj "előszobájaként" is emlegetett Louis Jean-tet-díjat, amelyet a vizuális információ alapvető feldolgozási folyamatainak felfedezéséért és a látás-visszaállító génterápia kidolgozásáért ítéltek neki oda.

Feleségével és három gyermekével Bázel környékén él, szabadidejét a matematikának és a zenélésnek szenteli.

Szent Anna kápolna

Idén Gyergyószentmiklósról egy kisebb csoport érkezett, a kísérőkkel együtt kilencen. Kulcsár László az Örmény Katolikus Egyesület Elnökét, bokros teendői otthon tartották. Ugyanis a Csobot hegyen álló kettős kápolna közül az egyiket, az örmény kápolnát felújították. László nem csak a pályázatok megírásában vesz részt, de a felújítási munkákban is erősen dolgozik. Ez évben tetőfedőnként avanzsált a szép, barokk Anna kápolna megújulásánál. A közösségépítő munkának jelentős személyisége, "motorja". A kápolnát az 1640-es években a Csobot hegyi szoroson érkező, Gyergyószentmiklósra betelepült örmények építették az 1746-os pestisjárvány után. Ekkor már örmény katolikus hitre tértek a Gyergyóban letelepült családok.

A megújult Örmény Szent Anna Kápolna újraszentelése 2019. július 25-én ünnepélyes keretek között történt, Anna nap előtt. Aki egyszer járt fent a Csobot hegyi kápolnánál napfelkeltekor, soha nem felejti el a csodálatos látványt. A hegytetőn kiemelkedő fehér kápolna, kápolnák és a pazar fényben úszó gyergyói medence lélegzetelállító szépsége elbűvölt bennünket. Fröhlich Idával földbe gyökerezett lábbal, mozdulatlanul figyeltünk az örökre belénk rögzült tüneményt a VII. Gyergyószentmiklósi Örmény Művészeti Fesztivál alkalmával. Köszönjük Kulcsár Lászlónak és csapatának ezt a feledhetetlen élményt!

Nuridsány Mimi

Örmény közösségi élményút

Miért szervez a Budapest XII. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat képviselőtestülete kirándulásokat? Az örmény közösségi tudat ápolása, és az örmény kulturális emlékek bemutatása elválaszthatatlan egymástól. Közösségünk igyekszik olyan úti célokat választani, ahol útitársainkat közelebb visszük a magyarországi és a határon túli örmény emlékekhez.

A lélekben fiatal útitársainkkal Magyarország északi részének kevésbé ismert nevezetességeit látogattuk meg. Útvonalunk első állomásán, a szendrői református templomban *Benke Kinga* lelkésztől megismerhettük a XV. századi templom történetét és a református gyülekezet életét.

Szinpetriben, a Gutenberg nevét viselő magán múzeumban található a világ legnagyobb könyve. A nagykönyv hagyományos kézzel fűzött kódex kötési technikával készült, marhabőrrel bevont fatábláit fémveretek fogják össze, a könyv lapjai egyetlen, nem ragasztott papírból készültek. A 346 oldalas könyv méretei: 4,18x3,77 méter, 1420 kg. *Varga Béla* múzeum-alapító több éves munkájának eredményét 2010-ben a Guinness World Records elismerte. Láthattuk a világon egyedülálló *Gutenberg*-kori nyomdamúzeumot, a működőképes sajtó (nyomda) gépet, a betűasztalt, a betűkészletet, a gót betűs Bibliát. A merített-papírt készítő XV. sz-i rekonstruált hatkalapácsos papírmalmot a Jósva-patak vize hajtja meg. A Biblia és egyházi könyvkiállításon a minket idevonzó ószláv és görög nyelven írt XV. sz.-ban nyomtatott örmény liturgikus könyvre külön is felhívta a figyelmünket Varga Béla, amely az eredeti Károly Biblia, XVI. századi héber imakönyv, a kölni dóm terveit dokumentáló rézmetszet mellett a gyűjtemény egyik legértékesebb darabja.

Szögligeten a finom ebéd után érkeztünk meg a Miskolctól 90 kilométerre található Karcsára. A Bodrogköz egyik legrégebbi települése már a honfoglalás előtt lakott volt, legkorábban 1186-ban említik. Az ország kiemelkedő jelentőségű műemlékei közé tartozó Árpád-kori műemlék templomban *Szabadka Béláné* Marika által megismerhettük a helyhez fűződő regéket, mondákat is.

Kívülről és belülről is megcsodáltuk az középkori építőmesterek keze-nyomát magánviselő hatkaréjos templomot, megismertük a vörös kőből és téglából épült templom és a XX. században épült harangláb történetét is.

Útitársaim nagyon kíváncsiak voltak az induláskor beharangozott meglepetésre, amit Hegedüs Annamária iktatott be a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei kirándulásunk végére. Az I. világháborút lezáró trianoni békeszerződés aláírásának napját tíz éve nyilvánította az Országgyűlés a Nemzeti Összetartozás Napjává. Az erről szóló törvény kimondja: „a több állam fennhatósága alá vetett magyarság minden tagja és közössége része az egységes magyar nemzetnek, amelynek államhatárok feletti összetartozása valóság, s egyúttal a magyarok személyes és közösségi önazonosságának meghatározó eleme”. A 99 évvel ezelőtti történelmi traumára emlékeztünk Tiszalúcon a Trianoni falnál, és a hazaszeretet, a magyarsághoz való kötődésünket az is jelentette, hogy a turul szobor előtt közösen elénekeltük a Szózatot.

(Béres)

(A fotókat Heim Pál készítette)

Képtár

Zsúfolásig megtelt az erzsébetvárosi örmény katolikus templom aug. 15-én

A zarándokok közös ebéden

Körmeneten a Mária-szoborral

Barangolás Erdélyben

A magyarörmény kultúra „1001" szála és formája c. kiállítás megnyitón dr. Issekutz Sarolta, a Group Duduk együttes (Ferencvárosi Helytörténeti Múzeum)

TARTALOM

Kerubénekek – *dr. Sasvári László* 1

Örmények, akik magyarok – *Ágoston Balázs* 2

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület (EÖGYKE) – *dr. Issekutz Sarolta* Választási felhívása 6

Életrajzok – képviselőjelöltek 2019 – *dr. Issekutz Sarolta* 12

„Jelentés a végekről" – *Nuridsány Mimi* 27

Dávid Katalin: Emlékiratok – *Fabók Dávid* 28

A Kárpát-medencei örménykatolikusok ájtatosságai – *Haraga Attila Kálmán* 29

Magyarörmények Erdélyben: Jakubinyi György romániai katolikus örmény apostoli kormányzó a kettős nemzetiségtudatról – *Péter Beáta* 30

A sziklabörtön kapujában – Jordan Grimmer: Dungeon Gate c. képére – *Hervay Tamás* 34

Programajánló – Meghívók 35

„Jelentés a végekről" – *Nuridsány Mimi* 37

Kárpátaljai portré: beszélgetés egy „mindenevő-értékfogyasztóval" – *Lengyel János* 38

Kicsi, furcsa életem – III. rész – *Gyertyánffy Ágnes* 42

Roska Botond neurobiológus kutatóorvos vehette át idén a Magyar Szent István-rend kitüntetést Áder János köztársasági elnöktől kedden a Sándor-palotában 50

Szent Anna kápolna – *Nuridsány Mimi* 52

Örmény közösségi élményút – *Béres* 53

Képtár 54

Az 53. oldal cikkhez csoportkép és Gutenberg betűkészlete

Nagyboldogasszony-napi búcsún Erzsébetvárosban (Erdély)
A három Kirkósa „lány" Kolozsvárról, középen dr. Isseskutz Sarolta,
mögötte balról Simó Júlia és Kalamár György

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.
Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Tel./Fax:** 06(1) 201-1011
Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007
Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kéthavonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

KÉSZÜLT A MAGYAR KORMÁNY TÁMOGATÁSÁVAL
MINISZTERELNÖKSÉG EGYHÁZI ÉS NEMZETISÉGI KAPCSOLATOKÉRT FELELŐS ÁLLAMTITKÁRSÁG
BETHLEN GÁBOR Alapkezelő Zrt.

Fővárosi Örmény Önkormányzat, II. ker. Örmény Önkormányzat

Nyilvántartási szám: CE/13136-3/2017

Felelős főszerkesztő és kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel./Fax: (1) 201-1011

Lapzárta: október 30.

Tördelés: Bauer Csilla

Nyomdai munkák: Pannónia Nyomda Kft.

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f ü z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
kéthavonta megjelenő kiadványa
XXIII. évfolyam 244. szám
2019. november–december

Tisztelt Olvasóink!

Minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor a **Fővárosi Örmény Klub a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termében** kerül megrendezésre.
Bejárat a Budapest V., Városház utca 7. szám felől, az udvaron keresztül.
Mindenkit szeretettel várunk!

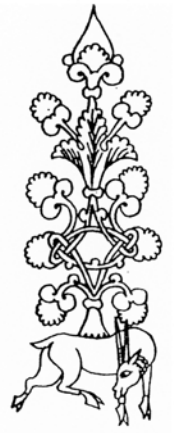

Kerubénekek

Ökumenikus lelkülettől indítatva ismerkedjünk meg a görög katolikus kerubének szövegével. (Ott csak nagycsütörtökön és nagyszombaton van más szövege.) **„Kik a kerubokat titkosan ábrázoljuk, s az elevenítő Szentháromságnak háromszorszent éneket ajánlunk, tegyünk félre mostan minden földi gondot!”**

Ez a rész hangzik el a nagy bemenet előtt, majd következik, a papi megemlékezések után:

„Mert a mindenek Királyát fogadjuk, kit láthatatlanul környeznek az angyali rendek. „Alleluja” (3x) Látjuk: itt is említés történik a „Szent, szent, szent…” énekről, meg az angyali környezetről, amelyet titokzatos módon mi emberek is képviselünk.

dr. Sasvári László

***Lapunk az interneten: www.magyarormeny.hu* honlapon is olvasható.**
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Örmény nemzetiségi önkormányzati választások 2019

Sikeresen és egyúttal sikertelenül lezajlottak a 2019. évi örmény nemzetiségi önkormányzati választások. A sikertelen jelzőt azért használhatjuk, mert a korábbi választásokhoz hasonlóan, nem történt áttörés a magyarörmény közösség aktivitásában. Alig aktivizálódott a magyarörménység a becsült létszámához képest. A 15–20 ezerre becsült Erdélyből származó magyarörmény közösség kb. 20%-a regisztrált, amelynek alig több mint 10%-a ment el szavazni. E választást azért mondhatjuk mégis sikeresnek, mert a választási eredményekhez képest várhatóan a magyarörménység biztató és reményteljes öt év elé néz.

Az országos regisztráltak száma 3270 fő, amiből szavazásra megjelent 2032 fő, lebélyegezett szavazócédulák száma 1945, amelyből 1811 érvényes szavazás történt. Az érvénytelen szavazatok száma 134.

Az országos örmény választásokon három jelölőszervezet indított jelölteket:
Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 768 szavazatot kapott, ezzel 6 mandátumhoz jutott.
Az Örmény Kulturális és Információs Központ Egyesület 791 szavazattal 7 mandátumhoz jutott, míg a KILIKIA Kulturális Egyesület 252 szavazattal 2 mandátummal járul az összesen 15 fős országos testülethez.
A helyi önkormányzati választásokon az EÖGYKE csak ott kívánt indítani jelölteket, ahol korábban már tevékenykedtünk. Az előző ciklusban elvesztettük Budapest VIII. és XI. kerületeket, amelyeket most sikerült visszahódítani. Nem voltunk sikeresek a visszaszerzésben a XIII. és XVI. kerületekben, valamint a korábbiakhoz hasonlóan vesztesek maradtunk a III. kerületben. A mérleg tehát a következő:
Az EÖGYKE képviselői irányítják a következő kerületeket:
I., II., VIII, IX., XI., XII., XIV. és XV (EÖGYKE többség).
A XIII. kerületben egy képviselőnk jutott be.

Fővárosi területi választások elemzése:
A Fővárosban regisztráltak száma: 2002 fő
Megjelentek száma: 1347 fő – 67%
Érvényes szavazatok száma 1214
Az EÖGYKE fővárosi listája 543 szavazatot kapott, ezzel 3 mandátumot szerzett, az ÖKIKE 457 szavazattal szintén 3 mandátumot kapott, míg a KILIKIA 214 szavazattal 1 képviselőt juttathatott be a 7 fős Fővárosi Örmény Önkormányzatba.
Az országos és a fővárosi eredményeket elemezve egyértelmű, hogy az országos verseny is Budapesten dőlt el, hiszen az országos szavazásokból (1811) Budapesten 1214 történt.Vidéken a szavazási hajlandóság nagyon csekély volt.
Érdekes továbbá az is, hogy a választási aktivitás azokon a helyeken, ahol nem voltak jelöltek, ott a regisztrált választók fele sem ment el szavazni.
Egy város volt, ahol nem alakult önkormányzat, pedig a népszámlálási adatok alapján lehetett volna és korábban volt örmény önkormányzat: Szekszárd.

A választási eredmények és a nyertesek kerületenként és városonként.
Rövidítések:
EÖGYKE Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
ÖKIKE Örmény Kulturális és Információs Központ Egyesület
KILIKIA Kilikia Kulturális Egyesület
MÖKE Magyar-Örmény Kulturális Egyesület
DMÖKE Dél Magyarországi Örmény Kulturális Egyesület

	EÖGYKE	ÖKIKE	KILIKIA	Egyéb	Győztes	Regisztrált	Elment	Győztes
Budapest					szervezet	szavazó	szavazni	szavazata
I.	x	x	x		EÖGYKE	68	45	20
II.	x				EÖGYKE	101	68	62
III.	x	x	x		ÖKIKE.	160	89	49
IV		x	x		ÖKIKE.	81	39	25
V.		x			ÖKIKE.	34	14	13
VI.				x	MÖKE	41	27	27
VII.		x		x	ÖKIKE.	87	44	22
VIII.	x	x			EÖGYKE	113	47	32
IX.	x				EÖGYKE	28	14	10
X.		x	x		ÖKIKE.	139	91	38
XI.	x	x			EÖGYKE	227	148	86
XII.	x				EÖGYKE	69	53	45
XIII.	x	x	x		ÖKIKE.	93	45	19
XIV.	x				EÖGYKE	141	85	60
XV.	x	x			EÖGYKE	78	60	39
XVI	x		x		KILIKIA	178	146	91
XVII			x		KILIKIA	37	25	10
XVIII.		x		x	MÖKE	207	136	67
XIX.		x	x		ÖKIKE.	26	19	13
XX.		x			ÖKIKE.	35	20	10
XXI:				x	MÖKE	35	23	21
XXII.		x			ÖKIKE.	18	14	11
Vidéki város								
Budaörs				x	MÖKE	64	34	31
Nyíregyház.		x	x		ÖKIKE	38	26	25
Debrecen		x			ÖKIKE.	45	25	21
Győr		x			ÖKIKE.	73	31	26
Kecskemét		x			ÖKIKE.	25	11	8
Miskolc		x			ÖKIKE.	58	27	22
Pécs		x			ÖKIKE.	30	17	14
Szeged				x	DMÖKE	120	84	54
Székesfeh.		x			ÖKIKE.	94	56	47
Veszprém		x			ÖKIKE.	69	36	26

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület képviselőiből alakult önkormányzatok:

Budapest I. kerület
Elnök: **Várady Mária** Tel.: 20-911-3162, e-mail: **varadyma60@gmail.com**
Képviselők: Sasvári Merza Krisztina, dr. Issekutz Ákos

Budapest II. kerület
Elnök: **dr. Issekutz Sarolta** Tel.: 201-1011, e-mail: **magyar.ormeny@t-online.hu**
Képviselők: Bacsó Zoltán, Vereckei Csaba

Budapest VIII. kerület
Elnök: **Esztergály Zsófia Zita** Tel.: 70-409-8888, e-mail: **esztergaly.zsofia@gmail.com**
Képviselők: Bódis Alpár, Király Zoltán

Budapest IX. kerület
Elnök: **Szenttamássy Katalin** Tel.: 30-378-9470, e-mail: **szenttamassy@t-online.hu**
Képviselők: Balogh Réka, Király György

Budapest XI. kerület
Elnök: **Marosváry István** Tel.: 20-414-2489, **marosvary@t-online.hu**
Képviselők: dr. Czárán István, Kirkósa Péter, dr. Forgács Barnabás, Keszi-Harmath Enikő

Budapest XII. kerület
Elnök: **Hegedüs Annamária** Tel.: 30-222-7437, e-mail: **ormeny12@freemail.hu**
Képviselők: Dávid Márton Áron, Fabók Dávid

Budapest XIII. kerület
Képviselő: **Kabdebó János** Tel.:20-434-2633, e-mail: **kabdebo.janos@upcmail.hu**

Budapest XIV. kerület
Elnök: **Zárugné Tancsin Katalin** Tel.: 30-971-3820, e-mail: **zarugian@gmail.com**
Képviselők: Heim Pál, Szongoth Gábor, Bulbuk Eva Mariana, Varga Ferencné

Budapest XV. kerület
Elnök: **Nuridsány Zoltánné** Tel.: 30-241-8874, e-mail: **ono.xv.elnok@gmail.com**
Képviselők: dr. Csernus Gábor

Fővárosi Örmény Önkormányzatba bekerült képviselőink
Elnök: **Esztergály Zsófia Zita** Tel.: 70-409-8888, e-mail: **elnok@fovarosiormeny.hu**
Elnökhelyettes: **dr. Székely András Bertalan** Tel: 20-943-7800

Képviselők: Kirkósa Péter
Cím: 1054 Budapest, Akadémia utca 1. I. emelet 179-180. Titkárság tel.: 332-1791

Az Országos Örmény Önkormányzat:
Elnök: Akopján Nikogosz E-mail: **n.akopyan@yahoo.com**
Elnökhelyettes: Dr. Issekutz Ákos, Tel.: 70-451-11676, e-mail: **issekutz@gmail.com**
Cím: 1025 Budapest, Palatinus utca 4.

Országos Örmény Önkormányzatban képviselőink:
EÖGYKE képv. csoport vezetője: **dr. Czárán István** Tel.:20-960-9244,
e-mail: **czaran@gmail.com**
Képviselők: dr. Issekutz Sarolta, dr. Csernus Gábor, Esztergály Zsófia Zita, Fabók Dávid

Egy kis történelmi vissza- és előretekintés

A mostani választásoknak a korábbi évek gyakorlatától eltérő stratégiával futottunk neki. Azt gondoltuk, ha a szavazatok tekintetében vesztünk, az örmény közösségnek akkor is nyernie kell, méghozzá vissza kell nyerni az örmények jóhírét, a nyugodt, törvényes és kiegyensúlyozott működést. Kidolgoztuk és meghirdettük a „Közös Örmény Célok Nyilatkozatát" és reméltük, hogy a választók figyelnek erre az igen pozitív célkitűzésre. A Nyilatkozat tartalmazza azokat az etikai és törvényi célokat, amelyek teljesülése esetén vélelmezésünk szerint megszűnik a 25 éves zavar.

Várakozásaink és reményeink igen furcsa kanyarok után valósult meg. A választásokat megelőzően csak az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület Füzetek olvasói és szimpatizánsai, tagjai, képviselőjelöltjei írták alá a Nyilatkozatot, így az abban foglaltak megvalósulását a választások reggeléig csak az EÖGYKE abszolút győzelme szavatolta. Vállalásunk értelmében, ha az EÖGYKE abszolút többséget szerzett volna, akkor sem kívánta folytatni „a győztes mindent visz

Országos mandátum átadása a Ludovika Dísztermében

stratégiát". A jó Isten úgy akarta, hogy a három induló közül senki se szerezze meg az abszolút többséget. Az országos önkormányzati választáson az EÖGYKE 6 mandátumot szerzett, az Örmény Kulturális Központ (leánykori nevén Armenia Kulturális Egyesület és az Örmény Ifjúsági Egyesület) 7, a KILIKIA Kulturális Egyesület pedig 2 mandátumot szerzett. A 15 fős Országos Örmény Önkormányzat abszolút irányításához minimum 8 mandátum szükséges, amely 1 fős többség – az elmúlt ciklus tapasztalatai alapján – igen bizonytalan működést prognosztizál.

Az EÖGYKE többkörös tárgyalásokat folytatott mindkét másik jelölőszervezettel. A tárgyalások során mindvégig ragaszkodott a Nyilatkozatban foglaltakhoz, pl. ahhoz, hogy ne legyen kizárt fél, valamint ahhoz, hogy ne egyesülés, hanem békés, párhuzamos működés legyen. Végül a szándékainknak megfelelő megállapodás az EÖGYKE és a Örmény Kulturális Központ között született meg, így 13 mandátummal stabil OÖÖ alakulhatott.

Az EÖGYKE-nek még soha nem volt ilyen lehetősége a 25 év alatt, ezért reméljük, sikeresen tudunk élni ezzel a lehetőséggel.

Mielőtt valaki is azt hinné, hogy most már teljes egység alakult ki a magyarországi örménységen belül, fel kell hívnom a figyelmet, hogy a Nyilatkozatban célként az szerepel, hogy a különböző helyről és különböző időben érkezett örmény közösségek egymást elismerik, nem bántják, a pénzeket arányosan megosztják és békésen, törvénytisztelően élnek egymással párhuzamosan. Ez azt jelenti az EÖGYKE számára, hogy egyenlő rangra emelkedik a többi szervezetekkel országos szinten. Az OÖÖ alapít az EÖGYKE számára is egy saját költségvetéssel és arculattal rendelkező kulturális intézményt, amely hasonló forrásokkal rendelkezik, mint az Örmény Kulturális Központ. Lesz állandó helye a magyarörmény kulturális rendezvényeknek, kiállításoknak, szellemi műhelyeknek, stb. Tudunk nagyobb költségvetésű látványos rendezvényeket is szervezni és jobban meg tudunk jelenni a médiában is. De ezek a lehetőségek most még csak megnyílni látszanak, azokért még sokat kell dolgozzunk mindannyiunknak.

B.J.

Elnöki tájékoztató a képviselőknek az OÖÖ alakuló ülés napján, délután:

Ma délelőtt 11 órakor megalakult az Országos Örmény Önkormányzat az V. kerületi Polgármesteri Hivatal tanácstermében. Röviden azt tudom mondani, hogy a választások után kialakult helyzetben az örmény közösség, köztük a magyarörmények számára is a lehető legjobb megoldás született. Az EÖGYKE által kidolgozott Közös Örmény Célok Nyilatkozatában foglalt elveknek megfelelően nagykoalíció jött létre, előre vetítve a következő öt év nyugodt országos irányítást.

A nagykoalíció azt jelentette, hogy az EÖGYKE 6 képviselője és az Örmény Kulturális és Információs Központ Egyesület 7 képviselői megállapodott abban, hogy változtatni kell a korábbi működésen, ellenségeskedésen és a békés egymás mellett élést választotta. Abban is megállapodtak, hogy erős és törvényesen működő irodát állítanak fel, biztosítva jövőben a törvényszerűséget. Országos elnöknek *Akopján Nikogosz* ÖKIKE képviselőt, általános alelnöknek *Dr. Issekutz Ákos*t választották, kettős aláírási kötelezettséggel. A testület minden további döntést elnapolt, az SZMSZ, a Bizottságok, a fizetések, stb. kérdéseket egy következő ülésre halasztotta. A halasztás indoka az volt, hogy e tárgyalásokat meg kell előzze az önkormányzati iroda, a dokumentumok átadása-átvétele, mert csak azok ismeretében folytatható érdemi munka. Egyetlen döntés

Alakuló ülésen, oldalt dr. Issekutz Sarolta és Avanesian Alex

született még, a nemzetiségi pályázatok elbírálásához az OÖÖ delegált kijelölése. A megállapodás értelmében a jövőben két delegált fogja képviselni az örményeket. A magyarörmények pályázatai elbírálásánál dr. Issekutz Sarolta, az örményörmények pályázatai elbírálásánál Avanesián Alex lesz a jövőben az OÖÖ delegált.

dr. Issekutz Sarolta

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és az Armenia Népe Kulturális Egyesület OS közleménye

Budapest, 2019. november 6., szerda (OS)

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Tájékoztatjuk az örmény közösséget, hogy 2019.11.05-én megalakult az Országos Örmény Önkormányzat. Az alakuló ülésen nagykoalíciós megállapodás jött létre az Örmény Kulturális és Információs Központ Egyesület és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület képviselőcsoportjai között.

E megállapodás az EÖGYKE által kidolgozott Közös Örmény Célok Nyilatkozatában foglalt elvek mentén jött létre. A képviselők nagy többséggel megválasztották Akopján Nikogoszt (ÖKIKE) országos elnöknek, dr. Issekutz Ákost (EÖGYKE) általános alelnöknek.

Ez a nagykoalíciós megoldás az örmény nemzetiségen belüli több évtizedes belső konfliktusnak vethet véget, mert a felek a békés egymás mellett élés szellemében kívánják folytatni munkájukat.

Részletek az EÖGYKE és az ÖKIKE minden képviselője által vállalt nyilatkozat 1.,4. és 8. pontjából **(www.magyarormeny.hu)**:

Az egyes örmény közösségeknek joguk van saját elképzeléseik szerint megélni örmény identitásukat, vallásukat és ápolni hagyományaikat az anyanyelvűségük szerint, magyar, vagy örmény nyelven.

Az egyes örmény gyökerű közösségek és egyének kötelesek békésen egymás mellett élni, nem bánthatják, sértegethetik egymást. Tiszteletben tartják a más közösségek múltját, hagyományait, hitéletét, kulturális- és szellemi örökségét és tulajdonát.

Minden megválasztott örmény nemzetiségi önkormányzati képviselő legyen minden, az örmény nemzetiséghez tartozó magánszemély, vagy közösség elhivatott képviselője.

Kiadó:
Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
Arménia Népe Kulturális Egyesület

Bálint Eszter

Nyugdíjba vonul Jakubinyi György gyulafehérvári érsek, novemberben nevezik ki az utódját

Várhatóan november közepén nevezi ki *Ferenc pápa* a gyulafehérvári római katolikus érsekség új vezetőjét, miután *Jakubinyi György* érsek a nyugdíjazását kérte. Nyugdíjba vonul a Csíkszeredában szolgáló *Tamás József* segédpüspök is. *Potyó Ferenc* pápai prelátus, általános helynök hétfőn megerősítette a Krónika értesülését,

miszerint nyugdíjazását kérte Jakubinyi György, a Gyulafehérvári Főegyházmegye érseke. Mint részletezte, bár a főpásztor 75 éves koráig, tehát még egy évig irányíthatná a főegyházmegyét, betegségre hivatkozva kérte a nyugdíjazását, és Ferenc pápa várhatóan november közepén nevezi ki utódját. Jakubinyi György addig ellátja a főpásztori teendőket. A Krónika értesülései szerint többen is esélyesek az érseki tisztség betöltésére. Úgy tudjuk, *Böcskei László* nagyváradi megyés püspök, *Schönberger Jenő* szatmári püspök, *Kovács Gergely* okleveles posztulátor, *Szénégető István-Barnabás* plébános, a főegyházmegyei családpasztorációs iroda vezetője, valamint *Kerekes László* szentszéki tanácsos neve is felmerült Jakubinyi György lehetséges utódjaként. Potyó Ferenc nem kívánta sem megerősíteni, sem cáfolni értesüléseinket. Az általános helynök mindössze annyit mondott, sok név felmerült, a pápai döntés előtt információkat gyűjtenek a tisztség potenciális várományosairól, széles körű konzultáció zajlik, tehát „nem derült égből villámcsapásként születik a döntés". Potyó Ferenctől ugyanakkor megtudtuk azt is, hogy a Csíkszeredában szolgáló Tamás József segédpüspök is kérte a nyugdíjazását, ő idén novemberben betölti 75. életévét. „Az ő utódját viszont nem nevezi ki a pápa" – mondta kérdésünkre a pápai prelátus, hanem a leendő érseknek előbb meg kell majd indokolnia, hogy miért van szükség segédpüspökre a gyulafehérvári főegyházmegyében. Amúgy Tamás József nyugdíjazott püspökként számos főpásztori feladatot is elláthat, például bérmáltathat – mutatott rá Potyó Ferenc, aki egyúttal arra is kitért, hogy ő maga is nyugdíjas, de tovább dolgozik. „Pap vagy mindörökké" – jegyezte meg az érseki helynök.

Jakubinyi György Miklós gyulafehérvári érsek, a romániai örmény katolikus ordináriátus apostoli kormányzója 1946. február 13-án született Máramarosszigeten,

1969. április 13-án szentelte pappá *Márton Áron* püspök Gyulafehérváron, ahol 1963–1969. között a tanulmányait végezte. 1970–1972. között a Gregoriana Pápai Egyetemen tanult, 1972–1974. között a Pápai Biblikus Intézet (Pontificio Istituto Biblico) elnevezésű pápai felsőfokú oktatási intézetben tanult tovább, majd 1978-ban Budapesten doktorált.

Tamás József segédpüspök 1944. november 12-én született a Hargita megyei Madéfalván. 1968. április 21-én, Gyulafehérváron szentelték pappá, miután a Gyulafehérvári Papnevelő Intézetben (Seminarium Incarnatae Sapientiae – SIS) elvégezte teológiai tanulmányait. Szolgálati helye a csíkszeredai Segédpüspöki Hivatal.

(Ezt a cikket a Krónikáról másolták: https://kronikaonline.ro/erdelyi-hirek/nyugdijba-megy-jakubinyi-gyorgy-ersek-novemberben-nevezik-ki-az-utodjat)

2019. október 07.

Felavatták Czetz János 1848-as honvédparancsnok lovasszobrát Óbudán

Katonai tiszteletadás mellett felavatták *Czetz János*nak, az 1848–49-es forradalom és szabadságharc honvédtábornokának lovas szobrát pénteken Budapest III. kerületében, ezzel átadták a *Lékai* bíboros téri 1948–49-es emlékparkot.

Varga Mihály pénzügyminiszter, a II-III. kerület fideszes országgyűlési képviselője beszédet mond Czetz János honvédtábornok lovas szobrának felavatásán Békásmegyeren, a Lékai bíboros téren 2019. október 4-én
Fotó: MTI/*Koszticsák Szilárd*

Bús Balázs (Fidesz-KDNP) kerületi polgármester azt mondta, a hősiesség és a szabadságvágy az, amivel pontosan írható le a 19. századi magyar történelem véráztatta pillanataiban is helytálló katonáink viselkedése. Az 1848–49-es forradalom erdélyi csapatainak parancsnoka, a fiatal Czetz János honvédtábornok sem kivétel ez alól - közölte.

Hozzátette, ugyanakkor nem a hányattatásokra és az üldözöttségre emlékezünk, hanem arra a harcos hazaszeretetre, amely újabb és újabb célok felé, újabb katonai feladatok elvégzésére sarkallta Czetz Jánost.

Az egykori honvéd parancsnok ugyanis a világosi fegyverletétel után hosszú, években mérhető utat tett meg, míg végül egy másik kontinensen új otthonra talált. Spanyol feleségével 1860-ban Argentínában telepedett le, de ott sem maradt tétlen. Komoly érdemeket szerzett az ottani katonai akadémia megalapításában és működtetésében – idézte fel a polgármester, megjegyezve: „mi, a kései utódok pedig ugyancsak hosszú időt töltöttünk azzal, hogy méltó emlékhelyet készíthessünk számára a III. kerületben".

Bús Balázs elmondta, a szobornak helyet adó 1848–49-es emlékpark létrehozása, a Lékai bíboros tér megújítása közösségi tervezéssel történt. Az argentin nagykövetséggel 2016-ban nemzetközi szoborpályázatot írtak ki Czetz János szobrának elkészítésére. A meghívásos pályázaton *Vivianne Duchini* argentin szobrászművész tervére esett a bírálóbizottság választása.

Mint megjegyezte, a tér megújítását a kormány mintegy 470 millió forintos támogatása tette lehetővé.

„Az elmúlt évek munkája, köztük ez a park is igazolta, hogy milyen komoly fejlődésre nyílik lehetőség Óbudán, ha a városvezetésben az együttműködési készség szorgalommal, és az érdekeltek meghallgatásával párosul" – fogalmazott a polgármester.

Varga Mihály pénzügyminiszter, a II. és a III. kerület fideszes országgyűlési képviselője azt hangsúlyozta, a közelgő október 6-ai, az aradi vértanúkra emlékező gyásznap előtt is tisztelegve ki kell mondanunk: a mi feladatunk úgy emlékezni 1848–1849 hőseire, hogy „az őket megillető méltó helyre kerüljenek a nemzeti emlékezetben". Méltón emlékezni azonban csak akkor lehet, ha tetteinkben valóban megjelennek a szabadságharc értékei – mondta.

A miniszter úgy fogalmazott: „bizton állíthatom, hogy az a politika, amelyet a nemzeti kormány követ, megfelel az 1848–49-es örökségnek. Az elmúlt évek során megmutattuk, hogy a magyarság, a magyar emberek érdekeinek a képviselete hazánk előrelépésének egyetlen lehetséges módja".

„Nehéz helyzetekben jó döntést csak tiszta értékek alapján, igazunk biztos tudatában és az egész nemzet javát szolgálva lehet hozni. 1848 forradalma azonban olyan erkölcsi alapot ad nekünk, amelyre a ma döntéseit is bártan építhetjük"– jelentette ki Varga Mihály.

Szólt arról is, hogy Czetz János a hadi sérülései miatt a végső csatározásokban nem vehetett részt, de a szabadságharc alatti cselekményei miatt később menekülni kényszerült. Előre láthatta sorsát, amely hazájában várt volna rá: ő lett volna az „aradi tizennegyedik" – mondta a miniszter.

Varga Mihály kitért arra, mostanában sokszor olyan valótlan állítások jelennek meg cikkekben Magyarországról, amelyeknek élénken ellentmond a történelmünk is.

„Czetz tábornok élete is példája annak, hogy milyen fontos volt itt a magyaroknak mindig is a szabadság, a nemzet, az emberek és az egyén szabadságvágya – fogalmazott, hozzátéve: a magyar és az argentin népet összeköti a szabadság felemelő gondolata, talán ez volt a legfontosabb céljuk a történelmük folyamán, és ma is az, hogy szabadok legyenek.

Maximiliano Gregorio-Cernadas argentin nagykövet elmondta: Czetz János *(Juan Fernando Czetz)* Argentínában komoly katonakarriert épített, a katonai akadémia egyik alapítója és egyik első igazgatója volt. Ő a legkiválóbb példa a két ország közötti kapcsolatra, arra, mennyire jóllehet együttműködni.

A nagykövet úgy fogalmazott: „a szobrot tekinthetjük Czetz tábornok élete olyan metaforájának, amelyen keresztül egyértelművé válik az, hogy mi, argentinok és magyarok nemcsak együtt tudunk dolgozni, hanem még nagyszerű és értékes dolgokat is tudunk létrehozni".

A beszédeket követően *Kónya Attila* plébános megáldotta a bronz lovasszobrot és a parkot, majd a szobornál - mások mellett – koszorút helyezett el Varga Mihály, Bús Balázs, *Szeneczey Balázs* főpolgármester-helyettes, a honvédelmi miniszter képviseletében *Szabó István* honvédelmi államtitkár, valamint Maximiliano Gregorio-Cernadas és Vivianne Duchini.

(Szerkesztői megjegyzés: Az Argentin Nagykövetség meghívására az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke és tagtársai – köztük Czetz János tábornok egyenes-ági leszármazottja: *Sasi-Nagy Pál László* és házastársa, volt örmény nemzetiségi képviselő – az ünnepség részvevőiként büszkén hallgattuk valamennyi ünnepi szónok beszédében kiemelve Czetz János tábornok örmény – székely származását, magyar hazája iránti szeretetét. Az Egyesület koszorút helyezett el a Czetz János emlékére állított lovas-szobornál.)

Október 23-án koszorúz az emlékműnél a Budavári Örmény Nemzetiségi Önkormányzat képviselőcsoportja Jobbról Várady Mária elnök, Sasvári-Merza Krisztina és kislánya Alíz, valamint Dr. Issekutz Ákos

Kiss Ernő eddig ismeretlen búcsúlevelét mutatták be

A dokumentumot szerda délelőtt adták át a Magyar Nemzeti Levéltárban

Kásler Miklós és Ö. Kovács József
Fotó: Kultúra.hu/Csákvári Zsigmond

Idén 170 éve, hogy Aradon mártírhalált halt 12 magyar tábornok és egy ezredes. Egyikük, Kiss Ernő október 4-én két búcsúlevelet írt két lányának, *Rózá*nak és *Auguszta*nak, ám előkerült egy eddig ismeretlen, harmadik búcsúlevél is a honvéd altábornagy tollából október 5-i keltezéssel.

A történelmi jelentőséggel bíró, német nyelven írt levelet a Magyar Nemzeti Levéltár a Központi Antikvárium árverésén vásárolta meg az Emberi Erőforrások Minisztériumának támogatásával. Korábban magántulajdon volt, elzártan őrizték. Szerdán az emberi erőforrások minisztere, *Kásler Miklós* adta át a levelet a levéltár számára, és mint mondta, „az EMMI nagyon nemes feladatot teljesíthetett ezzel".

A miniszter kiemelte azt is, hogy – miként a többi vértanú – *Kiss Ernő* sem menekült el a felelősségre vonás és az ítélet elől. Az első golyó a vállán érte, ezért ő maga vezényelt újabb sortüzet a kivégzőosztagnak, így végül három lövést kapott.

A levelet Kiss Ernő féltestvérének, *Juliana von Leeuwen* bárónőnek címezte. A sorokból kiderül az is, hogy a bárónő és családja komoly erőfeszítéseket tett, hogy kegyelmet szerezzenek a tábornoknak, ám sajnos nem jártak sikerrel.

Németh György főlevéltáros beszédében ismertette: a most előkerült többoldalas levél tartalmában igazodik a két korábbihoz. Hitelességét erősíti az is, hogy a család címerével ellátott, saját fejléces papírra íródott.

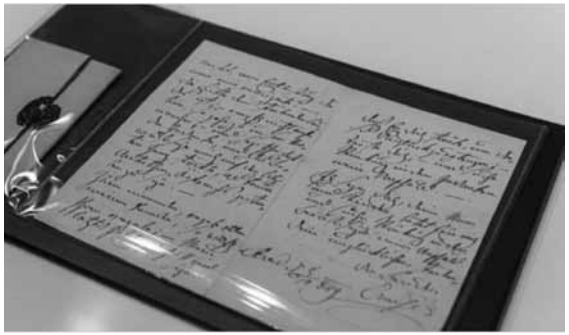

Kiss Ernő dúsgazdag örmény családban született, egyike volt a kevés magas rangú császári tisztnek, akik átléptek a magyar honvédségbe, hogy szolgálhassanak a szabadságharcban. Egész életében bőkezűen adakozott, iskolákat, parókiákat alapított, az uralkodó számára saját színes- és nemesfém készleteiből ajánlott fel, még magának *Haynau*nak is nagy összegeket kölcsönzött.

Kiss Ernő a magyar huszáreszmény megtestesítője volt

A szabadságharc kezdetétől a szerb felkelők ellen harcolt, nevéhez fűződik az első jelentős magyar győzelem, a perlaszi szerb megerősített tábor elfoglalása. A pákozdi csata előtt majdnem őt bízták meg a magyar főserereg irányításával. Az 1849. januári pancsovai vereség után lemondott a délvidéki hadtest irányításáról, ezt követően adminisztratív munkát végzett, többször helyettesítette a hadügyminisztert – mondta el Németh György. Levelének egyik legkifejezőbb részlete is jól példázza, milyen ember volt Kiss Ernő: *„ne haragudj senkire, bocsáss meg ellenségeimnek"*

Ö. Kovács József, az Magyar Nemzeti Levéltár főigazgató-helyettese beszédében kiemelte: az 1848–49-es szabadságharc az egyik legfontosabb sorsforduló a magyar történelemben és nemzeti emlékezetben. Az aradi vértanúkra példaképként tekinthetünk, minden hozzájuk kötődő emlék a magyar nemzeti identitás szerves része, hiszen egy nemzetet történelmének bukásai és felállásai tesznek nemzetté

Aradi vértanúk Emberi Erőforrások Minisztériuma kultpol Kultúrpolitika Magyar Nemzeti Levéltár Kultúra.hu 2019.10.02.

Kiss Ernő honvéd altábornagy

Németh György főlevéltáros
Fotó: Kultúra.hu/Csákvári Zsigmond

Sajtóközlemény

2019 októberében Vasárnapi pszichoanalízis címmel jelent meg *Lászlóffy Csaba* (1939–2015) válogatott verseskötete a budapesti Magyar Napló Kiadó gondozásában. A könyv panorámikus széttekintést enged Lászlóffy Csaba lírájának alakulástörténetére, verstechnikai sokszínűségére, visszatérő témáira, miközben az elmúlt fél évszázad (erdélyi) költészeti változásainak is tanúi lehetünk az olvasása során. A *Vasárnapi pszichoanalízis* egy 1964 és 2015 között kibontakozó, tizenhat kötetes nagy líra számbavételének egyik első kísérlete. Lászlóffy Csaba Tordán született, 1950-től haláláig Kolozsváron élt és alkotott. Idén lenne nyolcvan éves. A kötet kolozsvári bemutatójára november 13-án (szerdán) 18 órakor kerül sor; a szervezők Lászlóffy Csaba olvasóit, tisztelőit, barátait a Kolozsvár Társaság székhelyére (Főtér 22.) várják. A bemutatáson részt vesz *Balázs Imre József* irodalomtörténész, *Korpa Tamás* költő (a válogatás szerkesztője), valamint *Tibori Szabó Zoltán* egyetemi oktató.

Kegyes Csaba

Az örmény városok létesítésének szükségességéről

Annak ellenére, hogy mind az 1672 előtt, mind az 1672-ben Erdélybe telepedett örmények és ezek utódai pontos szervezési egységeket, „örmény kompániákat" alkottak, különösen a kompániák keretében az örmények által lakott helységek, illetve a szórványban élő örmények lakóhelyei és a kompánia központi vezetősége közötti, aránylag nagy távolságok miatt, a vezetés és irányítás nagyon nehézkes volt és sok időt vett igénybe. Ez a szétszórtság egyenesen lehetetlenné tette az összes örmény gyerek iskoláztatását és vallási oktatását, s ugyanakkor az örmény templomok minden örmény általi látogatását. Ez azzal magyarázható, hogy örmény iskolák és templomok csak a kompániák székhelyén voltak. A vezetési, oktatási és vallásos jellegű nehézségeken kívül, Erdélyben még egy második dolog is volt, amely fékezte az örmények gazdasági fejlődését és sértette hazafias érzelmeik kibontakozását. Ez az akkori Erdélyben élő lakosság születési hely szerinti felosztásából eredt, ami elégedetlenséget váltott ki részükről. E szerint az erdélyi lakosság két nagy csoportra volt osztva: a „konstitucionális" lakosságra és az „idegenekre". Az első csoporthoz tartoztak az "indigének", akik a magyar, székely és szász nemesek voltak, és a „földiek", azaz a többi magyar, székely és szász lakos. Az „idegenek" csoportját az összes más nemzetiségű lakos képezte, annak ellenére, hogy már Erdélyben születtek. Ide tartoztak az örmények is. Ez a felosztási mód magában véve nem lett volna annyira bosszantó, ha a személyi jogok nem lettek volna a lakos tagolási csoportjának megfelelően meghatározva. Csak az „indigének" rendelkeztek az összes polgári, gazdasági és politikai joggal. A „földiek" már kevesebbel, az „idegenek" pedig még kevesebbel. Példának okáért az „idegenek" nem tölthettek be városi vagy állami tisztségeket, nem vásárolhattak „örök áron" földet, nem kereskedhettek egész Erdély területén, nem lehettek nemesek, és így tovább. Ehhez a személyi jogcsökkentési rendszerhez hozzáadódott még egy másik hátrány is, ami abban állt, hogy a személyi jogok számbeli mennyisége vagy ezeknek minőségi értéke a lakos lakóhelyének fontossági fokától függött. Így például ugyanahhoz a tagolási csoporthoz tartozó két lakos nem rendelkezett ugyanazokkal a jogokkal, ha nem laktak ugyanolyan fontossági fokú helységben. Egy „szabad királyi városi" több jogokkal rendelkezett, mint egy „mezővárosban" vagy éppenséggel „faluban" lakó. Az örmények legnagyobb része pedig kisebb fontosságú helységekben lakott. Ugyanakkor a nagyobb fontosságú helységek lakói nem akarták az örményeket maguk közé felvenni, mert konkuráltak volna a helybeli kereskedők és iparosok áruival. Ezeknek a hátrányoknak részleges megoldását eleinte „kiváltságlevelek" megszerzésével próbálták elérni, melyek valamivel több jogot biztosítottak számukra, mint amennyit polgári helyzetük adhatott. De a „kiváltságlevelek" csupán a gazdasági problémákat oldották meg, azokat is csak

részlegesen. Maradtak a vezetési, iskoláztatási, kulturális, vallási, politikai és hazafiasságukat sértő nagy problémák. Akkor ezeket – az említett utolsó kettőn kívül – csak egyféleképpen lehetett megoldani: az örmények maguk által alapított városokba tömörítésével és az idők folyamán, fejlődési nívójuknak megfelelően, minél magasabb fontosságú fokozat elnyerésével. Maradtak a politikai és hazafias érzelmeiket sértő problémák. Ezeknek a megoldása csak „honosításuk" – másképpen mondva –, „földiekké" válásuk által volt lehetséges. Ezért az erdélyi örmények tevékenységének első és legfontosabb célját az örmény városok létesítése képezte. Ez az egész világon létező nemzetiségi szórványok tekintetében egyedülálló teljesítmény volt. Az ilyen városokban fellendült kulturális élet publicisztikai eredményeinek köszönhetjük, hogy ma annyi mindent tudunk az erdélyi örményekről. Következett a „honosításukért" folytatott harc, ami hosszadalmas és nehéz öntudatos önoktatási tevékenységet igényelt, és nemzetiségi szórványok tekintetében a második, egyedülálló teljesítmény volt.

Kandia falu

A Martinuzzi-vár északi oldalától nem messze, a Kis-Szamos partján, hajdanában egy Gerla nevű falucska létezett. Mivel e kis település lakói többnyire a Martinuzzi-várban szolgált darabontok („lőporpuskás gyalogosok") voltak és a *II. Rákóczi Ferenc* vezette felkelés alkalmával, védték a várat és a „labancok" ellen harcoltak, az osztrák hadsereg bosszúból lerombolta és felégette a falut. Életben maradt lakóit pedig elkergette. Így Gerla falu megszűnt létezni (1706). Idővel a falu néhány lakója visszamerészkedett és még egy néhány családdal – mivel a volt Gerla falucska romjaihoz még nem mertek hozzányúlni – a volt falutól valamivel délebbre, a vár és a Kís-Szamos között egy új települést létesítettek Kandia falu néven. A kis település rövidesen növekedni kezdett és túlnyomó részben a városban dolgozó románok lakóhelye lett. 1717 és 1736 között az erdélyi görög katolikus egyház tulajdonában volt. 1736-ban *Inochentie Micu Klein* görög katolikus püspök lemondott Martinuzzi-vári birtokáról, tehát a Kandia faluról is, a balázsfalvi birtok ellenében. Ekkor a Martinuzzi-birtokot, tehát Kandiát is, az örmény város kibérelte 90 évre, majd 1753-ban megvásárolta Kandiát „örök áron"; 1887-ben pedig az egész Martinuzzi-birtokot is. Lassan-lassan a falu annyira kiterjedt, hogy összenőtt az örmény várossal. Ekkor Kandia falu az örmény város északi lakónegyedévé vált, korlátozott önkormányzati jogokkal. 1777 és 1907 között itt egy görög katolikus templom állott fenn. 1853 és 1930 között itt székelt a gerlai görög katolikus püspökség is. *Ioan Sabo* püspökük (1879–1911) vezetése alatt, Budapest anyagi segítségével, a belvárosban a szép nagy görög katolikus katedrálist építették.

Majorsor

Az örmény város keleti lakónegyedét képezi, a jelenlegi vasútvonal és a közeli dombok lába közötti sávban. Majorsornak nevezik, mert itt „sorakoztatták" fel hétvégi kirándulóhelyeiket a módosabb lakosok, melyeket majoroknak neveztek. Ennek a lakónegyednek is önkormányzati joga volt.

Kakasváros; Cigánysor

Így hívták a város hasznos cigányainak „lakónegyedét". Kakasvárosnak nevezték,

mert itt tartották a cigányok csodahangú, híres kakasaikat. A „lakónegyed” a város délkeleti részén volt és 1750-ben létesítették. Mivel a település cigányai túlságosan megszaporodtak, a város számára „terhesekké” váltak és viselkedésükben is „elfajultak”, lakónegyedüket 1780-ban lebontották. A hasznos cigányoknak, akiket a város szerződéssel fizetett és alkalmazott, új lakónegyedet nyitottak Szamosújvár északnyugati részén, Cigánysor néven. A lakónegyednek az örmény város fegyelmezési autonómiát adott.

13 város

Ez volt a neve annak a lakónegyednek, melyen keresztül az út 13 helységbe vezetett, amelyekkel az örmény város állandó kereskedelmi és más jellegű kapcsolatban állt. 1800-ban a lakónegyed már megvolt és az akkori város délnyugati gazdaságait foglalta magába.

A szamosújvári Örmény Katolikus Székesegyház

A székesegyház alapkőletétele 1748. október 9-én történt. Az építkezési munkálatok kisebb megszakításokkal 1798-ig tartottak. A székesegyház berendezéséhez az egész város hozzájárult. Az oltárképeket Bécsben készítették.

A Világosító Szent Gergely oltárt a szamosújvári Kereskedelmi Közösség készíttette. A Mária oltárt a tímárok egyesülete ajándékozta. A *Nepomuki Szent János* mellékoltárt a város lakosságának segítségével a klérus készítette. A nagy orgonát *Maiwald Heinrich* brassói orgonamester készítette 1846-ban.

A székesegyházat *Martonffy József* gyulafehérvári római katolikus püspök szentelte fel 1798. június 17-én.

Az idők folyamán a székesegyházat több elemi csapás által okozott kár érte: 1780-ban leomlott a központi torony. 1788-ban villám csapott a székesegyház fedélzetébe és a fedélzet teljes egészében leégett. 1793-ban újra leomlott a központi torony a rossz építés következtében. 1802-ben a székesegyházat újra villámcsapás érte, ekkor a központi torony sérült, leestek a harangok és a toronyóra is tönkrement. Az új toronyórát *Schranz Mathäus* brassói óramester készítette 1805-ben. A székesegyház kő és faszobrait *Csűrös Antal* börtönfogoly készítette 1803-ban.

1960-ban a székesegyház padlásán a gyerekek gyufával játszottak tűz keletkezett és leégett a székesegyház tetőzete és a harangok megsemmisültek. Az Állami Műemlék – bizottság javíttatta ki a székesegyházat.

A híres Rubensnek tulajdonított „Krisztus levétele a keresztről” festmény 1999. december 22-tól újra a régi helyén, a szamosújvári Örmény Katolikus Székesegyházban van.

Kihasználva azt az alkalmat, hogy közöttük *Oxendius Verzerescul* (magyarosan Verzereskul) moldvai születésű (Botoşani) örmény katolikus misszionárius pap által erős örmény katolikus vallásra térítés folyt, és látván, hogy erre a vallásra térítésük elől már nincsen menekvés, megkérték a misszionárius papot, hogy érdeklődje meg, hogy az örmény katolikus vallásra térésük ellenében kapnának-e engedélyt és földet örmény városok használatára és legelők céljára, vagy nem. A hatóságok válasza „igen” volt. De nem ingyen, mint ahogyan a székelyek és szászok kapták, hanem vásárlási alapon: „örök áron”. Miután a választ tudomásul vették, a térítési munkálatok is eredményesebben haladtak.

Az örmény vezetők is nekifogtak az örmény városok alapítási helyeinek kiválasztásához. Előzőleg a következő két helyet szemelték ki: a jelenlegi Szamosújváron létező Martinuzzi-vártól közvetlenül délre eső, akkor teljesen szabad legelőből egy négyzetkilométernyi területet – egy „szabad királyi város” építéséért – és egy hasonló nagyságú területet a gyergyói vár birtokán – egy örmény „mezőváros” helyeként. Közben az örmény katolikus

Samosújvári Örmény Katolikus Székesegyház

vallásra térítés befejeződött (1690), a vásárlásra szóló engedély azonban késett. A várakozás pohara 1700. május 15-én telt meg, amikor ugyanolyan célra, az erdélyi bolgárok megkapták *I. Lipót* császártól a Vinci Diploma néven ismert engedélyt. Ekkor, a térítési munkája jutalmaként erdélyi örmény katolikus püspökké kinevezett Oxendius Verzerescul, egy saját kezével írt kérvénnyel felment Bécsbe a császárhoz, aki azonnal fogadta és megadta az említett városok építésére és az ehhez szükséges földvásárlásra szóló, egyelőre szóbeli engedélyt.

A püspök nem várta meg az engedély (diploma) írott formában történő, hosszú időt igénylő kiadását, hanem azonnal visszatért Besztercére, és a már előzőleg elkészített tervek alapján elrendelte, hogy kezdjenek hozzá az első erdélyi örmény város, a jelenlegi Szamosújvár építéséhez. Az 1 négyzetkilométer nagyságú vásárolt terület 1250 méter hosszú és 800 méter széles téglalap alakú, hosszabbik oldalával észak-dél irányú fekvésű volt. Ezt a területet felosztották kvartálokra, három hosszú és hat balról jobbra menő utcák részére. A terület közepén két kvartálnyi helyet a városközponti parkjának és a középületeknek tartottak fenn.

A többi kvartálokat kis és nagy parcellákra osztották.

Egy kis parcella 10, egy nagy parcella pedig 20 méter utcai szélességű volt. A kis parcellákra 3 ablakos házakat, a nagy parcellákra pedig 5 utcai ablakos házakat volt szabad építeni. Ezért a régi városban lévő házak vagy 3, vagy 5 utcai ablakosak. A város északi részén két kvartálnyi terület a környék állatvásárának volt fenntartva. Miután ez a modern állatvásártér elvesztette fontosságát, a legújabb műszaki felszereléssel ellátott líceum épült a helyére. Műhelyeket és istállókat csak a város szélén lévő parcellákban engedélyeztek.

A parcellák – mindegyik örmény saját zsebe utáni – vásárlása után nagy lendülettel elkezdődött a házak falainak felhúzása, a műhelyek, üzletek, raktárak, istállók és középületek építése. Az építési munkálatok olyan nagy ritmusban haladtak, hogy 1700. augusztus 1-én Oxendius Verzerescul püspök felavathatta a városban működő bőriparosok céhét „Tímár Társulat” néven. A társulat alapszabályzatának első lapján – mely alapszabályzat örményül van fogalmazva és írva – a következő cím olvasható: – átírva latin betűkkel, magyar fonetikai hangzás szerint: „Másgákordzi jéghpájrágczhutheán száhmánáczh jév gánonánczh mágénákéruthiun, zorsz gárkéáczh médzábájdzár jév ámenábádiv der Okszendiosz Vérdzárjénczh vártábéd,

ebiszgobosz Áládinoh jév ár mérázinsz, vorkh jén i szphursz Tránsilvánioh szérpázán pháphin vekil jév phochánort: 1700. Okosdosi 1." – magyarra fordítva: „A Tímár Társulat működési körének és alapszabályainak könyve, melyet nagyságos és főtisztelendő *dr. Verzár Oxendius* áládai püspök és a mieinknek, kik Erdélyben telepedtek meg, apostoli vicariusa – szerkesztett: 1700. augusztus 1." Verzerescul püspök az alapszabályzat címlapján veres örmény betűkkel tisztán ki van írva az 1700. A Tímár Társulat alapszabályzatának könyvecskéje az első, és egyelőre egyedüli dokumentum, mely Szamosújvár örmény város létezését 1700. augusztus 1-én már igazolta. Az alapszabályzatot a szamosújvári Örmény Múzeumban őrizték. A város, alapításától kezdve, több nevet viselt. Mivel építése a császár csupán szóbeli engedélye alapján kezdődött, eleinte „Szamos-Új-Vár Város" nemhivatalos nevet viselte. *III. Károly* császár (1711–1740) 1726. október 17-én aláírt diplomája alapján a helység elnyerte a Szabad Privilégiált Városok rangját és a következő első hivatalos neveket kapta: Liberum Oppidum Armenopolitanum, vagy Libera Civitas Armenopolis, röviden: Armenopolis. Ez volt a város hivatalos neve 61 éven keresztül. Az 1786-ban, a *II. József* császár (1780–1790) által aláírt és kiadott diplomát az 1787. június 21-én tartott országgyűlés alkalmával hozták nyilvánosságra. E diploma alapján az örmény várost a Szabad Királyi Városok rangjára emelték, a következő hivatalos néven: Liberae Regiaeque Civitatis Armenopolis, röviden L.R.C. Armenopolis. A diploma a város magyar nevét a következőképpen határozta meg: Szabad Királyi Szamosújvár Város, rövidített formájában Sz.K Szamosújvár. 1867-től magyar nevét viselte. 1918. decemberétől kezdve a várost, az eltűnt falu emlékére, Gerlának (Gherla) nevezik. Amint a fentiekből láthatjuk, a város gyors ütemben fejlődött és nagy mennyiségi és minőségi változásokon ment keresztül. Míg 1716-ban csak 130 családfő szerepel a város lakosainak listáján (111 véglegesen és 2 ideiglenesen felépített gazdasággal), ez a szám 1721-ben 156 családfőre emelkedik (akikből 72 kereskedő és 10 iparos), 1792-ben a családfők száma 373 plusz 74 özvegy, 1847-ben a családfők száma már eléri a 952-t. 1853-ban 4847 személy élt Szamosújváron, akik közül 2314 nő. Az 1956-os népszámlálás adatai szerint Szamosújvárnak 7617 lakosa volt. Ez a szám az 1992-es népszámlálás alapján 24311-re emelkedett, akik közül 450-500 örmény eredetű személy volt.

A város főterének járdáit 1801-ben homokkő lapokkal borították. Ezeket a munkálatokat 1807-ben az egész főtér területén elvégezték, 1827-ben a homokkő lapokat gránit lapokkal cserélték ki. Ugyancsak 1827-ben fedték le gránitlapokkal a főbb utcák járdáit is.

A szenátus 1811. szeptember 23-i ülésén elhatározta, hogy a város főépítésze tervei alapján modernizálják a Kis-Szamos medrét és a malomárkot. Ezen alkalommal a város északi és déli bejáratánál két vízimalmot építettek. 1846-ban a malomárok és Kis-Szamos gátjai közötti területen üdülőparkot létesítettek, melyet szépségéért és a nagy bécsi parkkal való hasonlatosságáért „Kis Schönbrunn"-nak neveztek. 1841-ben kiszárították a vár árkait és ezeken a helyeken sétányokat alakítottak ki.

Az első patikát, mely a *Karácsonyi Karácsony* család tulajdona volt, a most is létező főtéri patika helyén, 1788-ban nyitották meg. Az első postahivatal *Dániel Miklós* tulajdonaként 1793. január 24-én kezdte

el működését. A Kolozsvár-Dés országutat 1838–1839 között hozták be a városba a Kis-Szamos bal partjáról. A vasútvonalat és az első vasútállomást 1771-ben építették. A vasútvonal városba hozása érdekében a vezetőség lemondott egy 14 méter széles sávról a város keleti határában.

Szamosújvár örmény városnak kiváló egyéniségei voltak. Közülük említjük: *Lukácsi Kristóf* örmény katolikus plébánost és történészt, aki 1859-ben kiadta latin nyelven Az erdélyi örmények történetét, és 1887-ben megalapította – saját költségén – a fiúinternátust; az óriási munkabírású *Szongott Kristóf* tanárt és történészt, akinek nagyszámú munkája és dolgozata nélkül ma nagyon keveset tudnánk az erdélyi örményekről; *Kovrig Tivadar*t, aki saját költségén megalapította a leányintézetet (1893); *Balta Péter*t, aki alapítványt hozott létre az apácakolostor építése (1770) és fenntartása érdekében; *Karácsonyi Emanuel*t, az „Öreg-ház" alapítóját (1803), és még említhetnénk sok más személyt, akik odaadó munkálkodásukkal és anyagi áldozataikkal fellendítették az örmény város életét és megalapozták hírnevét. A város alapításáról részletes leírást Szongott Kristóf: Szamosújvár Szabad Királyi Város monográfiája című művében olvashatunk (I-II. köt. Szamosújvár 1901. 4. rész).

Köszönet – Köszönet - Köszönet

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület hálás köszönetet mond a hazai és erdélyi magyarörmény közösségnek, hogy az örmény nemzetiségi választások eredményét regisztrációval, leadott szavazatukkal segítették. Az elért választási eredmény tette lehetővé, hogy nagykoalíciós megállapodással, békés egymás mellett éléssel, megfelelő pénzügyi kerettel induljunk a biztató jövő felé a *Közös Örmény Célok Nyilatkozata* szellemében.

Hálásan köszönjük a közösség tagjaitól, a velünk együttérző támogatóinktól érkezett anyagi támogatásokat, mely a sok ezer levél elküldését tudta biztosítani. Köszönjük a kampányban részt vett tagjainak fizikai segítségét a kampányanyagok célba juttatásához. Köszönjük minden kerületünk és a Főváros lelkes hozzájárulását, hogy a jövőt biztosította mindannyiunk számára.

Az Egyesület vezetése mindent megtett azért, hogy a 23 éve vallott céljait töretlenül megvalósítsa, önállóságát megőrizze, a hazai örménység békés egymásmellett élését elősegítse.

Kívánunk Mindenkinek áldott, békés Karácsonyi Ünnepeket és boldog Újesztendőt, békességet az elkövetkező időben az örmény közösségben, mellyel visszaszerezzük őseink örökségét: jó hírnevét, a hazai örménység méltó társadalmi elfogadottságát.

dr. Issekutz Sarolta elnök

Czetz János honvédtábornok szobrát leplezték le Gyergyószentmiklóson

Kövér László jelenlétében avatták fel szombaton délután *Czetz János* honvédtábornok szobrát a gyergyószentmiklósi örmény katolikus templom udvarán, amiről az MTI tudósított. Az Országgyűlés elnöke ünnepi beszédében az erdélyi és magyarországi örményeknek – köztük Czetz Jánosnak – az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején tanúsított áldozatvállalását méltatta. Mint felidézte: a szabadságharc bukása után Czetz Jánosnak választania kellett, hogy meghaljon-e a szabadságért a szülőföldjén vagy száműzetésben éljen. „Bízzunk benne és mindent tegyünk meg érte, hogy a következő magyar nemzedékek soha, de soha ne szembesüljenek ezzel a tragikus kérdéssel” – jelentette ki a politikus.

Kövér László felidézte: a magyarság szabadságvágyának legfőbb célját és tartalmát az 1526-os tragikus mohácsi csata óta „a független, cselekvőképes, népét és nemzetét oltalmazó magyar állam” helyreállítása jelentette. Az 1848–49-es szabadságharc idején alig tizenkétezres lélekszámú erdélyi és magyarországi örménység egy emberként osztozott a magyarok szabadságvágyában és küzdött a zsarnokság ellen. Az örménység három tábornokot, több mint hetven honvédtisztet, és több mint kétszáz honvédet adott a magyar szabadságharcnak. Úgy vélte, hogy Czetz János örmény és székely ősei legjobb erényeit örökölte: a lényeglátást, a tettvágyat és cselekvőképességet, a bátorságot, a leleményességet és a kitartást. Felidézte: a 26 éves katonát előbb az erdélyi csapatok ideiglenes parancsnokává, majd Bem tábornok mellett vezérkari főnökké nevezték ki. A szabadságharc leverése után azonban 54 évi száműzetéssel fizetett azért, hogy népének szabadságot akart. Teljesítményével második hazájának, Argentínának a szívébe és emlékezetébe is beírta magát. A dél amerikai országban megforduló magyarokat – Czetz János ottani intézményalapító tevékenysége és térképészeti munkássága eredményeképpen – ma is különös rokonszenv övezi, ha elmondják, hogy arról a földről érkeztek, ahol Czetz János született – jelentette ki a politikus.

Kövér László tiszteletét teszi Czetz János szobránál

„Örüljünk, hogy minden történelmi csapás ellenére van hazánk, amiért békében küzdhetünk a szülőföldünkön. Örüljünk, hogy van nemzetünk, amely értelmet ad küzdelmeinknek. Örüljünk, hogy megannyi megpróbáltatás dacára, nemzetünk összetartozása erősebbnek bizonyult, mint azon erők, amelyek szét akartak szakítani bennünket. Becsüljük meg mindezt, és utódainknak is hagyjuk örökül a tudást is, hogy mindez mire kötelezi őket” – fogalmazott Kövér László. A gyergyószentmiklósi Czetz-szobor *Blaskó János* szobrászművész alkotása, ez a honvédtábornok első erdélyi szobra. A mellszobrot a tábornok óbudai lovas szobrának a leleplezése után egy nappal avatták. Czetz János 1822-ben született a háromszéki Gidófalván. Argentínában *Juan Fernando* Czetz néven az első nemzeti katonai akadémia alapítójaként, igazgatójaként, valamint új hazája Paraguayjal és Brazíliával határos vidéke feltérképezőjeként szerzett hírnevet. 1904-ben halt meg Buenos Airesben

(Megjelent: 2019.10.06. MASZOL – Új Magyar Szó- Online)

Szám László
Rákóczi

Halála napján a kassai dómban
szenteltvíz helyett könnyé vált víz van,
boltívek nyögnek sóhajok alatt,
tárogatószót véreznek a falak.

Szívének talán teste volt börtön,
hisz elenyészett francia földön.
Száműzött-sírból haza vitt útja,
de Trianonban száműzték újra.

Becsületünket visszavívta,
jobbágy dícsérte nevét sírva.
Fejedelmünkről szólt a nóta,
mert nagyobb nem volt Árpád óta.

2019. augusztus 28.

Hervay Tamás
Az Ararát hangjai

Mint ősi kőcsipkék, keresztek fonatai,
Fonják be, járják át az örmény szívet,
A két Ararát ormának felzengő hangjai.
Jáfet magvait hívó szavuk az őshazából,
Téphetetlen, enyészhetetlen lélek-kötéllel
Hálót fon virágos hegyi rétek illatából.
S hív, húz haza időn, téren az ősi távol.

2019. október 8.

Várnai Zseni

Nem volt hiába semmi sem

Nem volt hiába semmi sem.
Igaz, kicsit fáradt vagyok,
acélkerék is megkopik,
hogyha szüntelen csak forog.
Kopik, kopik, de fényesül,
nem fogja be a rozsda sem,
csiszolja minden mozdulat,
s forog, forog ezüstösen.

Igaz, kicsit fáradt vagyok,
nem adnak ingyen semmit ám,
voltak keserves napjaim
és rengeteg dúlt éjszakám.
Amíg egy gyermek nagyra nő,
bizony, egyet-mást tenni kell,
legalább így az életem
nem múlt el csip-csup semmivel.

Ránézek nagy fiamra és
egyszerre oly üde vagyok,
hogy a szemem harmatgyöngyös
hajnali rét gyanánt ragyog,
s leánykám, mint a Március,
rügyekbe zárt kölyöktavasz...
őt nézem és bimbókorom
újra fölöttem sugaraz.

Nem siratom tűnt éveim,
hiszen az idő úgysem áll,
csak aki meddőségben élt,
azé a vénség, rút halál.
Szánom az ínyenc élvezőt,
csömörnél mása nem marad,
koldus, ki mit sem áldozott
s nem gyűjtött mást, csak aranyat.

Igaz, kicsit fáradt vagyok,
nehéz a toll is néhanap,
de a lehalkult szívverés
fiam szívén erőre kap,
szépségem múlik, - nem sírok,
leánykám arcán tündököl,
szinte sok is, e két gyerek,
mily roppant kincset örököl.

Nem volt hiába semmi sem,
bár néhanap békétlenül
lázongtam, hisz nem tudtam én,
hogy ürmöm mézzé édesül.
Sokat fizettem? Nem tudom,
hiszen mindennek ára van...
ezerszer újra kezdeném
Alázatosan, boldogan.

Szomorújelentés

Szomorú szívvel tudatjuk, hogy
szeretett édesanyánk
BOROSNYAY PÁLNÉ
született
ZAKARIÁS KATALIN
életének 97. évében, 2019. november 19-én családja
köréből indult hitünk szerint az Örökkévalóságba.
Utolsó útjára kísértük 2019. december 5-én,
csütörtökön 9 óra 45 perckor
a Farkasréti Temető Főbejárati ravatalozójából.

In memoriam
Triff Viktor

Soha nem nyugodott le a Nap Szent Mihálykor úgy, hogy ne csörrent volna meg a telefonom: *„Szervusz, Viktor vagyok!”* Most szeptember 29-én, néma maradt a készülék…

2019. szeptember 28-án meghalt a Barátom, *Triff Viktor*! Tisztességgel benne járt már a korban, egészsége évek óta változó volt, kedélye, derűje, szellemi frissessége viszont töretlennek tetszett. Most, a Teremtő hívta, ’s Ő ment!

Ismeretségünk és az ebből kialakuló barátságunk még 1978-ban kezdődött, amikor helytörténeti kutatásaim során, a Kerepesi úti temetőben akadt dolgom. Viktor fogadott és már ezen az első néhány órás beszélgetésünkön megfertőzött a temetők iránti szerelemmel. Egy kívülállónak talán érthetetlen, mit lehet szeretni egy temetőn, de aki Viktort egyszer is hallotta ezekről szólni, avagy olyan szerencsében részesült, hogy sétát is vezetett neki, az érti, miről beszélek.

Triff Viktor 1966-tól 1993-ig a Kerepesi úti temető (ma: Fiumei úti Nemzeti Sírkert) igazgatója volt. Ami másnak munkahely, az neki maga az Élet. Napi kötelezettségein túl, szívügye volt a temető múltjának, értékeinek, halottainak kutatása, megismerése, a menthetők mentése és ha lehetősége adódott arra, ismereteinek megosztása másokkal. Rengeteget tanultam tőle: megtanultam a temetőket nem csak nézni, hanem látni is! Temetőkutatási mesteremmé lett, akitől megtanultam azokat az ismérveket, amelyeket tudnom, keresnem és látnom kell, ha komolyan akarok foglalkozni ezzel a szakterülettel. Megtanított a nyilvántartásokban való eligazodásra, jó tanácsokkal látott el a kutatásokhoz. Biztatására, az első hivatalos kutatási engedélyem is ebből az időből való…

Neki köszönhetem sok hasonló érdeklődéssel megáldott ember ismeretségét, barátságát. Amikor 1983-ban a Budapesti Városszépítő Egyesület – mert akkor még csak „szépíteni” lehetett, holott már akkor is inkább védelemre szorult –, megalakult, szinte természetes volt, hogy a temetők értői, ismerői létrehozzák azon belül a „Pantheon csoport”-ot, melynek Ő is oszlopos tagja lett és maradt haláláig.

Ez a csoport kezdte el a fővárosi nagyobb temetők térképeinek összeállítását, feltüntetve bennük az ott nyugvó ismert, vagy kevésbé ismert, nem egyszer ismeretlen halottak sírjait, síremlékeik alkotóit. Olyan emberekkel, mint *Gerle Jancsi, Zsigmond János, Bártfay Györgyné* és mások mellett, Viktor is keményen dolgozott, így lett többek között a „Budapesti temetők”, valamint a „Fiumei úti sírkert” c. könyvek társszerzője is. Önállóan is publikált, így például a „Kispesti krónika” 2005/2. számában „Az öreg temető”-ről írt kisebb tanulmányt.

Óriási ismeretanyag volt a fejében, rengeteg történetet, különlegességet tudott a Kerepesi (Fiumei) úti temetőről! Általa ismertem meg kívül-belül a *Batthyány-*, a *Deák-* és a *Kossuth-*mauzólumot, azok rejtett zugait, láttam, hol rejtették el a régi nyilvántartásokat a bezúzás elől, tudtam meg, hogy a Munkásmozgalmi pantheonban mely esemény óta nem kísérte le kormányőr a hozzátartozókat, a káder-sírkövek minek a köveiből készültek, miért lett az egyik egy cm-el kisebb a többinél, melyik síremlék miatt élvezte *Standinger Pista* bácsi dicséretét úgy, hogy közben formálisan, írásbeli figyelmeztetést is kapott mellé és mennyi borravalót adott *Károlyi Mihályné Andrássy Katinka*, férje kriptájának meglátogatásakor a temetői munkásoknak, valamint a napi egy szál vörös rózsa hogyan került, vagy nem került az egykori köztársasági elnök síremlékének kupoladobja alá. Mindenkor korholtam Őt, mindezeket miért nem írja le az utókornak. Ahogy szokott, a maga módján halkan, szerényen nevetett és most emlékeit, tudását, kivitte magával a temetőbe…

Több alkalommal részt vettem, sőt szerveztem is vezetésével sétát a Fiumeiben. Bár, már régen nyugdíjas volt, de azokat készségesen, töretlen lelkesedéssel, élvezetes stílusban vezette. Nem véletlenül kértek tőle oly sokan ilyen ismertetőket. Azután néhány éve, amikor egy séta alkalmával rosszul lett, visszavonult…

Most végleg visszavonult a világtól és már az Úr asztalánál anekdotázhat azokkal, akikről itt mesélt nekünk. Hiszem, hogy szeretettel fogadták, mert aki a holtak emlékét tiszteli, ápolja, abban az égiek is örömüket lelik, hamvai felett pedig könnyű lesz a föld.

Míg élek, nem felejtelek! Drága, öreg Barátom – nyugodj békében!

Bartos Mihály

(Szerkesztői megjegyzés: Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 1997. február 14-én alakult meg 22 alapító tag – köztük Triff Viktor és házastársa, Lászlóffy Manna – egyhangú határozatával. Csendes lényét, humorát, a temetői sétáinkon a felkészültségét, nagyszerű előadókészségét, a családfakutatásban nélkülözhetetlen segítségét, a barátságát soha sem felejtjük el.)

Kövér László a Székelyudvarhelyi Egyetemi Központ avatóján: Székelyföldnek kárpótlás jár Budapesttől és Bukaresttől is

Kövér László szerint Székelyföldnek és a székelységnek történelmi kárpótlás jár Budapestről és Bukarestből egyaránt. Az Országgyűlés elnöke Székelyudvarhelyen beszélt erről szombaton, a Székelyudvarhelyi Egyetemi Központ (SZÉK) felújított épületének avatóünnepségén.

Kövér László (középen, balra) átadja az egyetem felújított épületét.

Kövér László úgy vélte: a székelyek mindkét fővárosból elvárhatják a jó szót, mert Románia és Magyarország erkölcsi értelemben egyaránt adósa a székelységnek. Székelyföld és népe ugyanis ezer év alatt Magyarországnak, száz év alatt Romániának adott többet, mint amennyit visszakapott tőlük – jelentette ki. Hozzátette: a 21. században sem Románia, sem Magyarország nem akarja elveszíteni a saját gazdasági erőforrásai fölötti rendelkezést, a szülőföld megtartó erejét, értékteremtő munkavállalóit, ezért mindkét országtól elvárható a cselekvés azért, hogy mindez Székelyföldön se történhessen meg. A házelnök szerint ez Romániának állami, Magyarországnak pedig nemzeti kötelessége, emellett a közös regionális érdek is ezt kívánja. Magyarországnak érdeke, hogy Románia is hozzáadjon Közép-Európa erejéhez, Romániának pedig érdeke, hogy ne vesztese, hanem egyik nyertese legyen Közép-Európa politikai és gazdasági megerősödésének. „Mindkét esetben az út Székelyföldön és Erdélyen keresztül vezet” – állapította meg Kövér László. A házelnök Budapest és Bukarest múltbeli hibáinak tulajdonította, hogy Székelyföld a megfelelő infrastruktúra hiánya és az örökös tőkehiány miatt a múltban Magyarországnak, jelenleg pedig Romániának az egyik legelhanyagoltabb régiója. Az Országgyűlés elnöke megkövette a székelységet azért, hogy az 1867-es osztrák-magyar kiegyezést követően az Országgyűlés a liberális gazdaságpolitika jegyében a birtokrendezési törvényekkel felszámolta az addigi székelyföldi közösségi tulajdonformát, amely a legerősebb gazdasági kapocs volt a székely ember és a szülőföldje között. Kövér László felidézte: Székelyudvarhely önkormányzata

megelőzte a magyar államot, amikor három évvel a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem létrehozása előtt 1998-ban magyarországi egyetem kihelyezett tagozatát fogadta a városba, és a székelyudvarhelyi felsőoktatást fenntartotta, bővítette. A házelnök elérkezettnek látta az időt, hogy a magyar állam által fenntartott erdélyi Sapientia egyetem is szakot, vagy szakokat indítson Székelyudvarhelyen. A Székelyudvarhelyi Egyetemi Központban jelenleg az Óbudai Egyetem könnyűipari mérnöki alapszakán, az Edutus Egyetem kereskedelem és marketing alapszakán, a Pannon Egyetem vidékfejlesztési és agrármérnök alapszakán, illetve a Budapesti Gazdasági Egyetem turizmus-vendéglátás szakán tanulhatnak székelyföldi diákok. A központ felújítása során a *Bethlen Gábor* Alap támogatásával és más források bevonásával kicserélték a háromemeletes épület nyílászáróit, felújították a vizesblokkokat, újrafestették az épület külső és belső falait, és fejlesztették a berendezéseit.

(Ezt a cikket a Krónikáról másolták: https://kronikaonline.ro/erdelyi-hirek/kover-laszlo-a-szekelyudvarhelyi-egyetemi-kozpont-avatojan-szekelyfoldnek-karpotlas-jar-budapesttol-es-bukaresttol-is)

MTI • 2019. október 05.

Emléktáblát kapott Moldován Stefánia operaénekes

Emléktáblát helyeztek el *Moldován Stefánia* (1929-2012) érdemes művész, *Liszt Ferenc*-díjas operaénekes, a XIII. kerület díszpolgára emlékére egykori lakóházán, a Katona József utca 25. szám alatt. A lakóház második emeleti lakása több mint negyven évig volt a művésznő és családja otthona. Moldován Stefánia művészi pályafutásával párhuzamosan több mint tíz évig a 13. Kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat tagjaként vállalt közéleti feladatot.

Melis Györggyel a Manon Lescaut előadásán
Fotó forrása: operett.network

Moldován Stefánia a *Bánk bán* egyik legsikeresebb Melindája volt, közösen lépett fel az 1960-as évek világhírű tenorjával, *Mario Del Monacó*val is. Fellépett apai őseinek földjén, Örményországban is, ahol lenyűgözte a világhírű örmény zeneszerzőt, *Aram Hacsaturjánt* is, aki neki ajánlotta három koncertáriáját.

Moldován Stefánia 1929. augusztus 24-én a romániai Sajóudvarhelyen született. Apai ágon örmény származású volt, de egész pályafutása során Magyarországhoz kötődött. 1948 és 1953 között a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolára járt. Debütálása *Puccini Bohémélet*ében, a Szegedi Nemzeti Színházban volt, 1961-ig a társulat tagjaként dolgozott. Elsősorban *Verdi* operáiban nyújtott művészi alakításaival ért el kiemelkedő magyarországi és nemzetközi sikereket. 1961 és 2012 között a Magyar Állami Operaház magánénekese volt. Repertoárján szerepeltek *Mozart*- és *Puccini*-operák szoprán szerepei. A hatvanas években Magyarország egyik legnépszerűbb operaénekesnője volt, három játékfilmben is játszott.

Forrás:Kultúra .hu

Gaál György

Jereván és Tbiliszi – 2. rész

Örményország igazi nevezetességei a kolostorok és templomok. Ezeknél figyelhetők meg az örmény építészet sajátságai.

Jereváni Operaház

Azok a „mérnöki” titkok, amelyekkel a földrengések ellen védekeztek. Általában román stílusú, ezeréves kis épületek. Négyzetes templomtér fölé emelt kupolával. Egyik-másik romos maradt, másokat ismételten újjáépítettek. Mindegyikhez több legenda fűződik. Pár óra alatt a kis országban – a rossz utak ellenére – megközelíthetők. Szombaton a déli vidékeken tett körút és borkóstoló után, még sötétedés előtt sikerül először a jereváni belvárossal ismerkedni. A szállodánktól alig tíz percre levő, a *„Cascade”* lábánál fekvő egyik főtérhez érünk. Ez tulajdonképpen két egymásba torkolló parkosított tér, tele fákkal. A Francia tér egyben a legfontosabb útkereszteződés. A másik, Azatutjan tér meghatározó épülete a középre emelt Operaház. Ezt is *Tumanjan* tervezte. Kettős épület: egy 1200 személyes színházteremből és egy 1400 férőhelyes koncertteremből áll. Az utóbbi a legnagyobb örmény zeneszerző, *Aram Hacsaturján* nevét viseli. Ülő szobrát 1999-ben helyezték el az épület hátsó homlokzata elé. A főhomlokzat előtt is két szobor: sajnos a neveket csak örmény betűkkel írták ki. Az operaház mellett a dús parkban csónakázó tó is található. Itt már sötétedéskor

A Cascade vízesést imitáló lépcsősora - Jereván

járunk, s tapasztaljuk, hogy szabadtéri koncertet tartanak, még a forgalmat is lezárják a tér egy részén. Rátalálunk az Északi sugárútra, mely átvezet a másik térre. A sugárút, a város tengelye, ma sétálóutca. Hömpölyög rajta a nép. Itt-ott magányos muzsikusok, énekesek adnak koncertet, tartanak bűvészeti bemutatót. Kiérve az új főtérre, egészen meglep a hangulat. Nem egy akármilyen szombat este van, hanem utóbb megtudjuk, hogy az örmény népirtás évfordulójaként hivatalos szabadnap: április 24. Ezt a teret mind modern nyolc-tízemeletes épületek övezik, kivéve a központi elhelyezésű, árkádos homlokzatú Örmény Kultúra Házát, amely most a Szépművészeti múzeumot fogadja be. A térre néznek a minisztériumok épületei, itt van a főposta és

Jeréván főtere

az egyik elegáns szálloda. Ünnepnap lévén a múzeumépület előtti nagy tóból kiálló szökőkút régi keringők dallamára szórja a vízoszlopokat, melyeket más-más színt váltogató reflektorok világítanak meg. A helyi kis toló-pultos árusok mellett kéregetők is akadnak a tömegben. A tér sokáig Lenin nevét viselte, szobra is állt a közepén, most Köztársaság tér. Egyik keresztutcán sétálunk a szállónkhoz, még itt is sok a jövő-menő fiatal. Közben megkezdődik az ünnepi tűzijáték, mely fénybe borítja a belváros egét.

Aram Hacsaturjan zeneszerző

Harmadik napunkon a Jerevántól csak 20 km-re fekvő Ecsmiadzinba megyünk. Ez a fővárossal már majdnem összenőtt település az örmények Vatikánja. A legrégebbi fővárosnak tekintik (Jeréván sorrendben a 13. főváros), mindmáig itt székel az autokefál Örmény Apostoli Egyház vezetője, a katholikosz. Az első katholikosz és az örmény egyház megszervezője *Világosító Szent Gergely* volt. Az egyházi központ egy nagy négyszögletű, körülkerített telken helyezkedik el. Díszes – újabb keletű – kapuzaton jutunk be a szent negyedbe. Egyenes sétány vezet a székesegyházhoz. Ez a legrégebbi 302 táján épített keresztény szentély helyére épült a 7. században. A meglehetősen nagy méretű templomot most éppen renoválják, állványok borítják. Bejárata két oldalán az elhunyt katholikoszok sírkövei láthatók. Örmény feliratukat nem tudjuk elolvasni, de szerencsére az újabbakon már az arab számok tájékoztatnak az illetők uralkodási idejéről. A régi köveken még örmény betűkkel jelölik az évszámokat is. A körben fekvő épületek teológiai intézetet, könyvtár-levéltárat, kincstárt, rendházat és egyházfői rezidenciát

Tbiliszi

rejtenek magukban. Van egy újabb templomuk is. Az épületek közötti park kellemes hangulatot áraszt. A telek oldalánál áll a *Szt. Gajane-templom*, mely most a székesegyházat is helyettesíti. Ennek építése 630-ban kezdődött, utóbb bővítették, a 17. században falai egy részét freskókkal díszítették. Szent Gajane az örmény egyház 4. században élt apáca-mártírja. Földi maradványai e templomban nyugszanak. Vasárnap lévén bejuthatunk egy szertartásra is. Az eléggé zsúfolt, tömjénszagú belső térben állva az az érzésünk, hogy egy ortodox misén veszünk részt. A papok magasra emelt szentélyben végzik a szertartást, háttal a híveknek. Az oltár-részt függönnyel el lehet takarni. Talán a szertartások előkészítésekor húzzák el a függönyt. Idegenvezetőnktől megtudjuk, hogy a világ örményeinek nagy része az Apostoli Egyház híve, de vannak örmény katolikusok is, ezek főleg Európában élnek, a diaszpórában: betagozódtak a pápa vezette római katolikus egyházba.

Még egy délután sétálhatunk Jeréván belvárosában. Ezúttal az ottani egyetlen nagyméretű örmény templomot keressük meg. Ez a belvárost körülvevő park dombjára épült. Emelkedő lépcsősor vezet bejáratához. A lépcsősor alján *Zoravar Andranik*nak, az első világháborút követő függetlenségi harcok legendás hadvezérének a lovas szobra áll. A *Szent Gergely*-székesegyház 2001-re készült el, az örmény kereszténység 1700. évfordulójára. Igen mutatós, méltóságteljes és rendkívül tágas templom. Tovább haladva felkeressük a Kék Mecsetet is. Díszes csempézett kapuja az utcára néz, de ahogy belépünk, egy tömbházaktól

A Nemzetgyűlés épülete Jerevánban

övezett tágas udvart találunk. Közepén medence szökőkúttal – víz nélkül. Az udvarra nyíló kisebb-nagyobb helyiségek

Tbiliszi - Szent Dávid templom

a mohamedán vallási élet szükségleteit biztosítják. Van bennük szolgálati lakás, fürdő és iskola is. Az udvar mélyén az imaterem. Ezt az intézményt az iráni mohamedánok támogatják. A Hrazdan folyó kanyarulatánál eljutunk a tornyos modern városházához. Minden irányban a nemzeti színű, piros-kék-narancssárga zászlók díszítik. Az egykamarás Nemzetgyűlés klasszicizáló székházát csak az autóbusz ablakából láthatjuk pár percig. Közelében van az államelnöki palota szintén klasszicizáló épülete. Ez a stílus volt a szovjet idők kedveltje. Ma is jól megkülönböztethetőek az ekkoriban emelt középületek. Visszatérőben a szállodához megállunk a „Cascade" lépcsősor alján lévő szoborparknál. Világhírű művészek monumentális alkotásai láthatók itt. Egy nyugati örmény milliomos gyűjteménye néhány darabját adományozta letétként a fővárosnak. Ez év elején a kolumbiai Cartagena egyik terén csodáltuk meg *Fernando Bottero* egy fekvő női szobrát, most itt három alkotását is láthatjuk.

Utunk utolsó napja kötődik még Jerevánhoz. Reggel az Örmény Genocídium Emlékhelyénél kezdjük a nézelődést. Ez egy város feletti dombon található. Messziről látszik 44 m magas két keskeny összefonódó piramisának hegye. Története 1965-ig nyúlik vissza, akkor hosszas tüntetésekkel emlékezett meg a főváros népe az 1915-ös népirtás félszázados évfordulójáról. Ennek hatása alatt, az örmény pártszervek kérésére, a központi szovjet vezetés engedélyezte egy emlékmű felállítását. Az emlékhely telke aztán egyre bővült. Ma egy siratófalra felírva olvasható mindazon örmény települések neve, amelyek ma Törökországban találhatók. Egy másik, 12 befele hajló betonlapból, és az általuk közrefogott örökmécsesből álló emlékmű a törököktől elfoglalt tartományokra emlékeztet. Itt szoktak koszorúzni az ide látogató államfők, közéleti személyiségek. Már akik elismerik az örmény népirtást. Megtalálható a genocídiumot elismerő országok jegyzéke is. Sem Magyarország, sem Románia nem szerepel rajta – bizonyára a törökökkel való jó viszonyt nem akarják kockáztatni. Jórészt a földbe süllyesztett domboldali épületben található az 1995-ben megnyitott Genocídium Múzeuma és Kutatóintézete. Ebben nézelődve elrettentő képsorokat láthatunk a népirtás részleteiről. A világsajtó híradásait olvashatjuk. Aztán ott sorakoznak fel a törökországi örmény templomok, műemlékek képei, s alattuk a mai helyzet: zöld mező, vagy néhány méteres rom. Az emlékhely része egy fenyőerdő: több száz fenyő, mellettük fémtábla a politikus, művész, sportoló nevével, aki őket ide ültette.

A napi körút egy másik megható helyen zárul. A város egyik parkjában rózsaszín kőoszlopon az örmény és magyar felirat: „A második világháborúban Örményországban elhunyt magyar hadifoglyok és Magyarországon elesett örmény katonák emlékére". Hátulján a 2004. augusztus 28-i dátum, a felállítás időpontjával. Hatalmas rózsacsokrot helyezünk az oszlop elé, s felcsendül ajkunkon a magyar himnusz.

A búcsúestélyt egy szőnyeggyárban tartjuk. Egykor több emeletes üzemcsarnokként épült. Most csak a földszintjét használják. Itt készülnek a világhírű perzsaszőnyegek, s a velük egyenértékű örmény szőnyegek is. Az utóbbiakra jellemzőek a főnix-, állat- és sárkánymotívumok. Kis imaszőnyegektől kezdve a termet ellepő méretűekig készülnek a példányok. Bemutatják a szövőtechnikát is. Majd az egyik szőnyegektől övezett teremben sor kerül a búcsúvacsorára. Közben egy kis népzenét hallgathatunk, s egy négytagú csoport az örmény táncokat mutatja be.

Sokunkban felmerült a kérdés, hogy az örményországi utazásunk egyik napjára miért kellett időzíteni a szomszédos ország, Grúzia fővárosába, Tbiliszibe egy – választható – kirándulást. Ráadásul a buszos út ideje 6–6 órára volt tehető. Érdemes-e ennyit utazni azért a 4–5 óráért, amit a grúz fővárosban lehet majd tölteni? Utólag egyértelmű a válasz: érdemes! Olyan, mintha egy idegen Bukarest után Budapestet keresné fel.

A Jereván–Tbiliszi távolság mindössze 270 km. Az út nagy része Örményországban siralmas állapotú, ráadásul meredek szerpentinekkel megtűzdelt. A határátkelés itt is még szovjet rendszerű: a kilépésnél, majd a belépésnél is kiszállni, felsorakozni, s az útlevelet benyújtani pecsételésre. Az üres buszt is átvizsgálják. A határ után az út minősége egyszeriben megváltozik, s az utolsó 30 km-t vágtatva teszi meg buszunk. A grúz főváros kellős közepén szállunk le. Rövidesen megérkezik grúz kalauzunk, s kezdődhet a városnézés.

Grúzia története sokban hasonlít az Örményországéra. Itt is volt keleti és nyugati királyság, néha még több is. Az Örményországot leigázó, végigpusztító hatalmak

Paradzsanov

itt is uralkodtak. Az ő szent királyuk *Vahtang Gorgaszali*, aki a 400-as évek végén tér keresztény vallásra, s ő helyezi át a közeli Mhetából ide a fővárost. A váltakozó mongol–perzsa–török uralmat csak állandó behódolással tudják átvészelni. 1795-ben egy lázadás nyomán a perzsák földig rombolják a fővárost és a többi nagyobb települést is, 10 ezer embert hurcolnak magukkal fogolyként. Úgyhogy a grúz királyság inkább magát feladva 1801-ben betagozódik Oroszországba. Így elkerüli a száz évvel későbbi népirtásokat. Az oroszok a fővárosnak a görögből átvett Tiflisz nevét használják. A területet pedig többnyire Georgiaként emlegetik. 1846-ban megalakul a Tifliszi Kormányzóság. Ekkoriban már a Kaukázuson túli részek legjelentősebb városa Tiflisz. Olyannyira, hogy a cári hatalom a kevésbé súlyos száműzetésre ítélteket

Tbiliszi látkép a várfelől

hop-off típusú városnéző járat piros busza. Még mindig Ázsiában voltunk, de már minden Európára emlékeztetett. Idegenvezetőnk a buszmegállóból felvitt a közeli sziklaoromra, ahonnan jól át lehetett tekinteni az 1, 1 millió lakosú várost. A Mtkvari folyó szorosában, két meredek sziklás hegyvonulat között terül el. Úgyhogy jól védhető volt. Ugyanakkor festői fekvésű. Sziklaormunk is stratégiai hely. Valamikor erőd állott rajta, amit aztán sokáig börtönnek használtak. Sőt templomát is a katonaság vette igénybe raktárként. 1988-ban lett újra az egyházé. Most éppen állványok övezik és renoválják. Előtte a szikla peremén hatalmas, durva kidolgozású lovasszobor áll: Vahtang Gorgaszali egyházalapító szent királyt ábrázolja. jobb kezét magasra tartja kinyújtott ujjakkal. Idegenvezetőnk az 1967-ben felállított szoborról megjegyzi, hogy abban az évben nagy győzelemnek számított: futballcsapatuk 5–0-ra legyőzte az állandó vetélytársat, a jereváni együttest. A hagyomány szerint erre utal a feltartott kéz öt ujja. A körülbelül fél Duna szélességű bővizű folyón kis bárkák közlekednek. Különbnél különb hidak kötik össze a két partot. A völgy felé emelkedő két sziklafalról egy-egy régi vár tekint a völgyre. A túloldali hegyoldal alja kis öblöt képez, oda épült az óváros apró házaival. Ezt valamikor városfal övezte. Kelet felé kitárul a völgy, ott építették gyakran ide küldi. Itt töltött néhány évet *Puskin*, majd itt katonáskodott *Lermontov* és *Tolsztoj* is. Mindnyájuk írásaiban nyoma van az itt szerzett élményeknek. Már 1872-ben ide ér a vasút. Akkoriban a *Romanov* dinasztia palotát építtet a városban, s ide jár fürdőre. A szovjet időkben is megbecsülik a várost. 1966-ban építik első, 1979-ben második metróvonalát. 1905-től sikló visz az egyik hegyre. 1991. április 9-én kikiáltják a független Grúz Köztársaságot. A volt szovjet külügyminiszter, *Eduard Sevarnadze* lesz az államfő, de tízéves uralma idején nem sikerül talpra állítani, önállósítani az országot. A 2003-as rózsás forradalom után indul be az egyre sikeresebb gazdasági élet, a turizmus. Míg Jerevánban még mindig főleg orosz nyelvtudásunknak köszönhettük a tájékozódást, itt mindenütt angol a feliratok második nyelve, sőt a négymezős, kereszteket tartalmazó grúz zászló mellett gyakran feltűnik az Európai Unió zászlaja is. A főtér sarkán ott állomásozott a világvárosokban elterjedt nyitott tetejű Hop-on,

az új negyedeket. De már a hegyoldalakra is mindenütt házak, villák kúsznak fel. Az óváros egyben fürdőváros is. Hőforrások törnek elő, amelyekre török fürdőépületeket emeltek. A hagyomány szerint a városalapító király egykor erre vadászott. Mikor fácánt látott, sólymát utána eresztette. De az összekapó két madár a mélybe hullt, s megfulladt a forrás forró vizében. A hely annyira megtetszett a királynak, hogy ide várost építtetett. Erre következtetnek a város nevének eredetéből is: a tbili grúzul meleget, a szi pedig madarat jelent. Leereszkedve kilátónktól átmegyünk a grúz mártírok hídján, s máris a központban vagyunk. Keskeny, sorompó val lezárt sétálóutcákon járunk, ahol csak ritkán jön egy-egy autó. Nézegetjük az egyemeletes, díszes fakorlátú terasszal utcára néző házakat. Itt tavasztól őszig főként a fedett teraszon folyt a családi élet. A földszinti üzletek is vagy ételt-italt, vagy turistáknak való emléktárgyakat árulnak. Egy hosszú utca mindkét oldalán szabadtéri étterem. Éppen az ortodox húsvét hétfője lévén minden tele vendégekkel. A házak közt betérünk egy kis utcába, mely aztán keskeny sziklafalú hasadékban folytatódik. A két fal tetején, a magasban házak sorakoznak. Eljutunk a völgyecske végéig, s egy zuhogó vízesés kápráztat el. Visszatérve a házak közé, szinte minden sarkon templomot találunk: az egyik ortodox, a másik örmény, a harmadik zsinagóga, a negyedik muzulmán mecset, a következő katolikus. Sőt még klasszicizáló orosz pravoszláv templom is feltűnik. Idegenvezetőnk szerint a grúzok mindig békésen megférték a más hitűekkel és más nemzetiségűekkel is. Itt van például a vallásuk: ugyan van grúz saját pátriárkával rendelkező ortodox egyházuk, de hagyják, hogy a moszkvai pátriárka alá tartozó egyház is működjék. Az oroszok annak hívei. Különben a város lakóinak csak 80%-a vallja magát grúznak, a többiek örmények, oroszok, azeriek. A zsidókat a szovjet hatalom mind „kiárusította”. Egy kis parkban szobrok váltakoznak. Ennek egyik oldalfalából mintha szárnyas férfialak repülne ki. Egész életrajzát elmeséli idegenvezetőnk. *Szergej Joszifovics Paradzsanov*ot, Tbiliszi örmény származású szülöttjét örökíti meg a bronzalkotás. Muzsikus családból ered, 1945-től Moszkvában zenét, balettet, filmművészetet tanul. A Szovjetunió egyik leghíresebb filmrendezője lesz. *A gránátalma színe* című filmjét (1969) remekműnek tartják. Ellenzéki magatartása miatt homoszexualitás vádjával 1973-ban öt évi szibériai kényszermunkára ítélik. A világ legnagyobb művészei tiltakoznak *Brezsnyev*nél, úgyhogy végül kegyelmet kap. Jerevánban halt meg 1990-ben.

Jereván - főtér a zenélő szökőkúttal

Az óváros főutcáján sétálva találunk rá a bábszínház melletti régi óratoronyra. Most két óriási színesre festett húsvéti tojás díszíti. Oldalról vasoszlop támogatja. Kiérünk az utca végét keresztező modern főutcára. Az innenső oldalán feltűnik a restaurált városfal. Belülről nekiépített házak felső szintje, teteje kandikál ki. Külső oldalát azonban megtisztították, s most előtte széles park szobrokkal díszítve. A fallal párhuzamos főutca túloldalán szállodák, irodaházak. Az első „nyíláson" visszatérünk az óvárosba, sietünk találkozási helyünk, az üvegfedelű híd felé. A keskeny sikátorok házai közül nem egy romos, lakatlan. Itt-ott megjelenik egy modernebb, de legfeljebb kétemeletes épület. Visszaérünk a találkozási ponthoz,

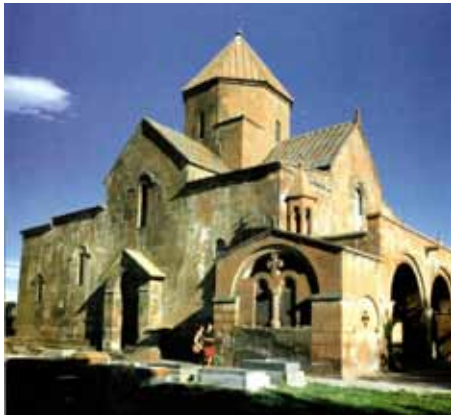

Ecsmiadzin - Szent Gajane templom

a város egyik szimbólumához, az üvegfedelű hídhoz. A part menti utakon is átívelve visz át a túloldali parkba. Mielőtt tovább haladnánk, idegenvezetőnk felhívja figyelmünket a hídról látható nevezetességekre. Az előttünk lévő parkból libegővel lehet feljutni a Mtacsminda hegyre. Onnan közelíthető meg a 17. századi romos Narikala erőd. A közelben tv-torony áll és óriáskerék működik. A hegyoldalban található a kis Szt. Dávid templom, s körülötte a grúz nemzeti panteon. Itt nyugszik a legtöbb írójuk, költőjük, politikusuk. Mégis a legismertebb és leggyakrabban felkeresett itteni szobros síremlék *Sztálin* édesanyjára emlékeztet. *Keke Geladze* (1858–1937) egy *Viszarion Dzsugasvili* nevű suszter felesége volt. Máig vitatott, hogy a részeges férjétől vagy valamelyik közismert szeretőjétől született-e fia, *Joszif Viszarionovics Dzsugasvili* a közeli Gori városkában. Sztálin teológiai hallgatóként került Tbiliszibe. Innen vezetett útja a bolsevik mozgalomba, majd onnan a világpolitikát meghatározó diktátori pozícióba. Mikor édesanyja 1935-ben betegeskedni kezdett, meglátogatta a fia, s megkérdezte: „Édesanyám, miért vertél annyit gyermekkoromban?" Mire az idős hölgy azt válaszolta: „Azért, hogy azzá légy, ami vagy". Kétségtelenül a legkegyetlenebb diktátorok egyikévé vált a generalisszimusz. Édesanyja temetésén sem vett részt. Ugyanezen a hegyoldalon valamivel nyugatabbra áll egy hatalmas női szobor, mely a Grúz Anyácskát testesíti meg. Egyik kezében kard, a másikban egy edény. Azt szimbolizálja, hogy a grúzok szeretettel, itallal fogadják a barátságosan érkezőket, de karddal sújtanak az ellenségre. Az északi domboldalt az elnöki palota csillogó kupolájú épülete és néhány templom uralja. Elbeszélgetünk az iskolarendszerről. Míg az örményeknél minden elemista egyszerre kezdi az örmény és az orosz nyelvet tanulni, s csak utóbb egy nyugati nyelv tanulásakor ismeri meg a latin betűket, itt első osztálytól csak a grúz írást tanítják. Utóbb választható az orosz és valamelyik európai idegen nyelv. Az örmény tannyelvű iskolában természetesen az örmény írást

is megtanítják. Szegény itteni örmény kisdiákok: négyféle betűrendszerrel kell megismerkedniük! Különben a grúz írást is ugyanaz a *Meszrop Mastoc* szerzetes dolgozta ki, mint az örményt. Az örmény betűk szegletesebbek, a grúzok gömbölydedek. A hagyomány úgy tartja, hogy a legelső grúz nyomdabetűket Kolozsvár híres nyomdásza, *Misztótfalusi Kis Miklós* véste és öntötte ki. Van még egy magyar vonatkozása Grúziának. 1881–1882-ben itt élt *Zichy Mihály* festőművész, a cár udvari festője. Ő illusztrálta a leghíresebb grúz költő, *Rusztaveli A tigrisbőrös lovag* című nemzeti eposzát. Úgyhogy grúzok saját művészükként tisztelik. Ma egész alakos szobra áll Tbilisziben, s nevét utca is viseli. Sajnos egyikre sem tudtunk rábukkanni.

Autóbuszunk a libegő parkolójában vesz fel, s aztán a kettős határellenőrzés után éjfélre érünk jereváni szállodánkhoz. Közben elhangzik néhány vicc az 1970-es–1980-as évekből a „Jereváni Rádió" üzeneteivel.

Gaál György

Szent Karácsony Ünnepén Meghívó

A Fővárosi Örmény Klub 2019. december 19-én 17 órakor a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termében (Budapest V. ker. Városház u. 7.) szeretettel vár Mindenkit a karácsonyi koncertje és újévköszöntő műsorára.

Műsor:

- *dr. Issekutz Sarolta* köszöntője és beszámolója az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2019 évi tevékenységéről
- Karácsonyi versek – előadja *Várady Mária* színművész
- Az *Albinoni Kamarazenekar* Karácsonyi koncertje
- Ajándékozás

Rendezi: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, Budapest Főváros II. kerületi Örmény Önkormányzat, Ferencvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat, Újbuda Örmény Nemzetiségi Önkormányzat

Támogató: Magyar Kormány, a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárság, valamint a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.

Dr. T. Veress Éva 80 éves

Az erdélyi biogazdálkodás úttörője, *dr. T. Veress Éva* asszony augusztusi lapszámunk ünnepeltje, aki nyolcvan évvel ezelőtt született Szent István napján. 75. születésnapja alkalmával *Makkay József* újságíró tömör, szép interjúban foglalta össze élete legfontosabb állomásait, melyet az alábbiakban szeretettel elevenítünk fel, de főként azok számára nyújtunk hiteles információt a személyéről, akik először találkoznak a nevével. Az Erdélyi Gazda gyűjtést kezdeményez a számára, arra kéri az olvasóit, hogy járuljanak hozzá egy nemes cél megvalósulásához.

Kedves Éva! A Jóisten adjon erőt, hogy befejezd szép álmaidat, kitűzött céljaidat. Ennek érdekében egy bankszámlát nyitottunk a számodra, melynek száma a következő RO96BTRLRONCRT0354918601, Transilvania Bank, hogy összegyűjtsük a könyved kiadásához szükséges összeget. Önzetlenül szolgáltad szorgos munkáddal, legjobb tudásoddal az erdélyi embert, ezért biztosan lesznek sokan, akik kis adományaikkal hozzájárulnak majd ahhoz, hogy kiadhasd az Édesapádról szóló könyvedet.

Szeretettel: Sebestyén Katalin

T. Veress Éva és Makkay József 5 évvel ezelőtti beszélgetése:

Falusi tanárként kezdte, és nemzetközileg ismert ultrahangbiológus-kutató lett. Úttörő szerepet vállalt a romániai ultrahangos vetőmagvizsgálatban és a rendszerváltás után ő fektette le a romániai biogazdálkodás alapjait.

– Idén kapta meg az egyik legrangosabb magyar állami kitüntetést, a Magyar Arany Érdemkeresztet. A kitüntetés átvételekor ön úgy fogalmazott: nem élt hiába az, aki egy fát elültetett, egy magot elvetett. Meg tudná saccolni, hogy menynyi vetőmag fordult meg a kezében?

– Pólyás korom óta a magok, a kert, a növények közelében élek. Gyerekkoromat Csombordon töltöttem, ahol édesapám, *Veress István*, a Téli Gazdasági és Szőlészeti Iskola tanára, gazdaságvezetője és igazgatóhelyettese volt, majd az iskolák államosítása után a Csombordi Szőlészeti Szakiskola első igazgatója. Tíz éves koromban költöztünk Kolozsvárra, ahol belvárosi lakásunk kertjében a húgommal együtt édesapámtól egy-egy parcellát kaptunk művelésre. Tehát már gyerekkorom óta számtalan magot elvetettem. Később ezt folytattam tanítványaim szívében, lelkében egyaránt. Az elvetett magvakból sok kikelt, néhányból sikertörténet kerekedett, azonban tanítványaim minden apró sikerének is tudok örülni.

– Ötven éven át oktatott: előbb falusi iskolában, majd kolozsvári és magyarországi egyetemeken. Pedig oktatói pályafutása igen tekervényesre sikeredett...

– A magyar forradalom évében, 1956-ban elkezdett bolyais egyetemi éveimet már vargabetűk kísérték: az első éven beígért kutatóbiológus-képzés helyett csoportunkat áttették a földrajz-biológia szakra. így kerültem ki friss diplomás tanárként 1960-ban a harasztosi iskolába, de egy betegség miatt haza kellett jönnöm Kolozsvárra, ahol felvettek laboránsnak a *Babes-Bolyai* egyetem fizika szakára. Sajnos, az én nemzedékem – amely utolsóként végzett 1960-ban magyar nyelven, a Bolyai Egyetemen – már nem vállalhatott oktatói állást. A két egyetem egyesítési alapokmánya szerint a magyar tantárgyak részarányának 30 százalékot kellett volna elérniük, de ezt az új egyetemen nem tartották be. Úgy kerülhettem diákok közelébe, hogy kutatóként államvizsgadolgozatot vezethettem. Közben megragadtam minden adandó alkalmat: éveken át tanítottam például a Népi Egyetemen....

– Önt a vetőmagos ultrahangkezelés romániai úttörőjének tartják. Hogyan lett kutató?

– Néhány éven át laboránsként dolgoztam, majd 1968-ban megpályáztam egy biológusi állást az egyetem fizika karán. 1975-ben lettem főkutató. Előszeretettel foglalkoztam zöldségmag-kísérletekkel. Romániában addig egyetlen bukaresti fizikus végzett csírázási kísérleteket ezen a szakterületen. Beleástam magam a témába, felkutattam minden elérhető szakirodalmat, elvettem a kapcsolatot jeles magyarországi szakemberekkel, és hozzákezdtem egy olyan szakterület hazai kiépítésébe, amelyet később bejegyzett szabadalmak honoráltak. A jeles magyar ultrahangos szakemberrel, *Gregus Pál*lal a hetvenes évek elején még arról beszélgettünk, hogy az ultrahang-diagnosztika hihetetlenül nagy teret hódít majd. Tíz éven belül bejött a jóslatunk. Az ultrahang-alkalmazás minden területébe belekóstoltunk ugyanis. A kolozsvári kutatócsoport és a modern labor és műhely az egyetem leghatékonyabban működő kutatóközössége volt. Betegségeket okozó baktériumokat is vizsgáltunk, szakterületem lett a fehér és a vörös vérsejtek kutatása. Doktori dolgozatomat a vörös vérsejtek témakörében írtam 1973-ban.

– Mennyire volt elzárva a világtól a hetvenes-nyolcvanas évek erdélyi kutatója?

– Nekem az volt a nagy szerencsém, hogy a Bukaresti Egyetem rektora biofizika professzorként megfelelő finanszírozáshoz jutott, így a szakterület elismeréseként évente biofizika-vándorgyűléseket szervezhetett. 1961 és 1992 között valamennyi rendezvényen részt vettem saját előadással. A román szakma megismert, tudtak az eredményeimről, így nem volt feltűnő, ha amerikai, németországi, csehszlovákiai és természetesen magyarországi szakmai kapcsolatokat építettem. Pihenőszabadságaim jelentős részét is e kapcsolatok ápolására fordítottam. Nyugatra nehéz volt kiutazni, de a KGST-országokba kétévente kiengedtek. Ha hivatalos kiküldetésben akartam külföldre utazni, már kálváriának számított: a kari tanács, a helyi pártszervezet, a bukaresti pártszervezet, az Országos Tudományos Tanács és az RKP Központi Bizottságának jóváhagyása kellett. Az orvos-tudományban és a biológiában alkalmazott ultrahanggal foglalkozó KGST-i szakemberek UBIOMED nevű kelet-európai konferenciájára hívtak például Magyarországra. Nem tudtam beszerezni a szükséges engedélyeket, de szerencsémre bejutottam kihallgatásra *Elena Ceausescu*

jobb kezéhez, az Országos Tudományos Tanács Kolozsvárról odakerült elnökéhez. Kutatóként megértett, és egynapos késéssel kijuthattam Visegrádra, ahol szakmai munkám elismeréseként a konferencia egyik tagozatának vezetését bízták rám.

– Ma dr. T. Veress Évát a biokertészkedés és az egészséges táplálkozás megszállottjaként ismeri az olvasó közönség és a szakma. Mikortól származik ez az elkötelezettség?

– A biológiai kutatások mellett mindig szenvedélyem volt a vegyszermentes gazdálkodás. A kommunizmus éveiben a témával nem lehetett foglalkozni, de 1974-ben azért megjelentettem *Környezetvédelem és mezőgazdaság* címen egy magyar nyelvű könyvecskét. A cenzúra a szöveg felét kidobta ugyan, de én így is örültem a könyv megjelenésének, mert ez volt Erdélyben a kommunizmus idején az első magyar nyelvű kiadvány, amely a védett növények és állatok listáját tartalmazta. A téma már akkor a szívemhez nőtt, de csak a rendszerváltás után foglalkozhattam vele intézményes keretek között.

– Hogyan viszonyultak hozzá az agrárszakemberek?

– Volt, aki nem kedvelt, több szakemberrel is sajtópolémiába keveredtem. Azt mondták, vissza akarom vezetni a mezőgazdaságot a középkorba. De mégis csak megtört a jég. Azok a mezőgazdasági kutatók, akikkel a kilencvenes évek elején ilyen „ideológiai" harcban álltam, később barátaim lettek. Kiegyezésünk után a kiváló marosvásárhelyi agrárkutató, néhai *dr. Tamás Lajos* a növényvédelemről szóló előadásaiban mindig megemlítette, hogy a növényvédelemnek van egy alternatívája is, az, amit T. Veress Éva hirdet. Férjemmel, a rádiószerkesztő *Tóthfalussy Béla*val közösen megalakítottuk a Kertbarátok Egyesületét, Erdély-szerte ennek keretében működnek a bioklubok. Megalakult a *Kertbarátok Lapja*, amely később ugyan beolvadt az *Erdélyi Gazdá*ba, de úttörő szerepe vitathatatlan. Magyarországi, németországi és svájci kapcsolatokat építettünk, kijutottunk nyugat-európai biofarmokra. Svájci segítséggel létrejött a Bioterra Egyesület, amely az intézményesített romániai biogazdálkodás alapjait fektette le. Ma több mint háromezer tagot számlál, olyan agrárvállalkozókat is, akik több száz hektáron állítanak elő bioélelmiszereket.

– Augusztusban tölti 75. életévét. Mire a legbüszkébb?

– Az élet kegyes volt hozzám, hiszen jórészt mindig azt tehettem, amit szerettem. Sokat köszönhetek édesapámnak, Veress Istvánnak, aki 98 éves korában távozott közülünk. Hálával tartozom férjemnek, Tótfalussy Bélának, aki minden nehézségben mellettem állt, de sokat segített Márta lányom is, aki hasonló életpályát választott. Géza unokámmal ma is határtalan szeretettel vesznek körül. Amire mindig vágytam, igazából 1990 után teljesült be: 72 éves koromig oktattam a kolozsvári egyetem biológia karán magyar diákokat, és több alkalommal tanítottam vendégtanárként a Budapesti Orvostudományi Egyetemen, a Debreceni- és a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen. Diákoknak és felnőtt közösségnek ma is szívesen tartok előadást biokertészetről és egészséges táplálkozásról. És rendszeresen írok az Erdélyi Gazda hasábjain.

Makkay József
(Erdélyi Gazda 2019/8 számából)

(Szerkesztői megjegyzés: a család erdélyi örmény származású.)

Kiállítás
Az örmény, magyarörmény kultúra 1001 szála és formája

A Ferencvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat szervezésében kiállítás nyílott a Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény kiállítótermében 2019. szeptember 2-án, amely a hónap végéig volt látogatható. A kiállítás anyagáról *Benedek Katalin* művészettörténész az alábbiakat foglalta össze:

„Az örmény, magyarörmény kultúra 1001 szála és formája" egy nemzet továbbéléséről és értékeiről tanúskodik. Arról, hogy a két kultúra találkozásának eredményeképpen, több száz év alatt egy sajátságos harmadik jelent meg és fejlődött.

A hozott, kapott hagyományokat azonban megőrizte. Mindenki gazdagodására egymásból táplálkozva, egymást beoltva indult fejlődésnek.

Szenttamássy Katalin elnök megnyitja az estet. Az ajtónál Király György képviselő.

Láthatunk szépen megálmodott és kivitelezett épületeket, díszítményeket. Alaposabban szemügyre véve az anyagot, a különféle művészeti ágak összecsendülését is hallhatjuk, láthatjuk. Felsorolni sem könnyű, hogy hányféle módon és hányféle alkotói tevékenységgel fejezték ki magukat, tolmácsolták gondolataikat a többnyire névtelen mesterek.

A túlélő történelem bizonyítja, hogy nem hiába munkálkodtak, ugyanis minden egyes – ecsettel, vésővel, kalapáccsal, tűvel vagy szövőszéken – megvalósított darab az örmény, magyarörmény kultúrhistória szerves láncszeme.

Még az egymástól látszólag távol eső mesterségek, mint például a templomépítészet –, közelebbről a faragott kődíszítés, vagy a keresztény örmény művészet jelképeként is felfogott kereszteskövek (khacskarok) és a varrott csipke között is megannyi közös szálra lelünk. Mert vajon nem kőbe merevedett csipkét látunk-e némelyik templom motívumaiban?

Vagy a dzsulfai csempék díszítésében gyönyörködve, akaratlanul nem a szőttesek világa villan-e föl? És a dvini kerámiák állatmotívumai? Lapozzuk csak föl az örmény kódexeket…. Az előttünk felsorakozó szőnyegek, hímzések, szőttesek, famunkák, régi viseletek, ékszerek, kerámiák, csipkék – fotók közvetítésével – nem csupán magas fokú esztétikai érzékről tanúskodnak, hanem a nép életmódjának, hit- és érzésvilágának hiteles képviselői is.

A kiállítás az ősi örmény kultúra sokszínűségét mutatja be, valamint az erdélyi magyarörmény kultúra néhány szeletét.

A kiállítást rendezte: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület.

Balassi-versek örményül – először

A hatvanéves örmény irodalmár a Balassi Kard Művészeti Alapítvány kérésére fordította le a XVI. századi európai költőóriás két remekművét.

Balassi Bálint életművéből az első alkalommal jelentek meg versek örményül – közölte az irodalmi hírt *Molnár Pál*, a Balassi Kard Művészeti Alapítvány elnöke.

A jereváni Aktual Art Kiadó által közkinccsé tett „actual art” című antológiasorozat 7. kötetében – amely szerelmi verseket tartalmaz – látott napvilágot *Vahram Martiroszjan* két fordítása.

Vahram Martiroszjan

Az egyik a Negyvennegyedik – Inventio Poetica: Grues Alloquitur, a darvaknak szól; a másik a Hatvanadik – *Bécsi Zsuzsánná*ról és *Anna-Máriá*ról szerzette című alkotás ugyanebben az antológiában az örmény poéta saját szerelmi költeményei is megjelentek.

Az 1987-ben, 1988-ban Budapesten az Eötvös Loránd Tudományegyetemen magyar nyelvet és irodalmat tanuló, 2004-ben a balatonfüredi Fordítóházban tevékenykedő, így nyelvünket kiválóan beszélő hatvanéves irodalmár a Balassi Kard Művészeti Alapítvány kérésére fordította le a XVI. századi európai költőóriás két remekművét.

Az alapítvánnyal *Sander Liivak*, a Balassi Bálint-emlékkarddal 2014-ben kitüntetett észt műfordító révén került kapcsolatba *Vahram Martiroszjan*.

Az örmény irodalmár műveit franciára, oroszra, angolra, azeri nyelvre fordították le, magyarul a Székelyföld, a Galaktika és a Vigília közölte alkotásait, Földcsuszamlás című regényét a Nagyvilág adta ki.

Ő maga francia és orosz verseket költött át, a magyar irodalomból lefordította *Kertész Imre* Sorstalanság című regényét, költészetünkből *Petri György*- és *Pilinszki János*-verseket ültetett át anyanyelvére, és adott ki Jerevánban.

kisalfold.hu 2019. szeptember 22.

Bodor Ádám átvette a Nemzet Művésze díjat

Az erdélyi születésű, örmény gyökerű 83 éves *Bodor Ádám* az abszurd stíluselemekkel átszőtt, a kortárs magyar irodalmat gyarapító szépírói életműve elismeréseként vehette át a Nemzet Művésze díjat az emberi erőforrások miniszterétől és az MMA elnökétől.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület szeretettel köszönti a díjazottat.

A szabadságharc magyarörmény hősei

Fotókiállítás nyílt szeptemberben a Marczibányi Téri Művelődési Központban Az 1848/49-es szabadságharc magyarörmény hősei címmel.

Az esten a II. kerületi önkormányzatot *Biró Zsolt*, a Közoktatási, Közművelődési, Sport- és Informatikai Bizottság elnöke képviselte.

A fotókiállítást az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület szervezte a II. kerületi Örmény Önkormányzat felkérésére. Elsőként *dr. Issekutz Sarolta*, az Örmény Önkormányzat elnöke köszöntötte a megjelenteket, aki elmondta, hogy az egyesület 1994 óta minden évben megemlékezik a ’48-as forradalom magyarörmény hőseiről. – Él bennünk a tudat, hogy a hősök élete a mai fiatalok számára is példamutató lehet, életüket többek között a ma élőkért áldozták fel – mondta. A kiállítást *Alexa Károly* irodalomtörténész nyitotta meg, aki az identitástudat kérdéséről beszélt. Mint mondta, fontos, hogy az örmény származású emberek hogyan „tanulják meg” az örménységet, ha a családjuk nem vitte tovább a hagyományokat, és úgy vélte, legalább a mítoszok szintjén fontos az örmény múltról, sorstörténetről tudni. A beszédek után *Vikol Kálmán* zeneművész és Zenedéje muzsikált. Az estet remek fogadás zárta erdélyi örmény ízekkel.

Emlékünnep

2019. október 3., csütörtök 17:30 órakor, emlékeztünk meg az 1848/49-es szabadságharc 170. évfordulóján az Aradi Vértanúkra az Akadémia u. 1. I. em. Színháztermében. Az emlékünnepet *dr. Issekutz Sarolta* elnök nyitotta meg, ezt követően *Dr. Kedves Gyula* hadtörténész tartott emlékbeszédet. A *Kecskés Együttes* a kornak és az eseményeknek megfelelő zenei és ének, valamint vers összeállítással készült. A megemlékezés hagyományosan az örmény Vértanuk kopjafájánál tartott koszorúzással és fogadással fejeződött be, mely óriási sikert aratott.

Rendezte: Erdélyi Örmény Gyökerek K. E.

Balról dr. Issekutz Sarolta, mellette Lukács Dénes 1848/49-es tüzérezredes egyenesági rokona és férje

A rendezvényt támogatta a Magyar Kormány, a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi kapcsolatokért Felelős Államtitkársága, a Bethlen Gábor Alapítvány, valamint a Fővárosi Örmény Önkormányzat.

Tarka Nap

Szeptember 29-én 11 órakor kezdődött a Fogolykiváltó Boldogasszony-napi búcsú és az azt követő Tarka Nap az örmény katolikus templomban és a közösségi térben.

A Búcsú és a tarka nap lassan a budapesti örmény katolikus közösség meghatározó rendezvénye lett. Az ünnepi mise után szabad műsorban mutatkozik be a közösség apraja nagyja. Hallhattunk örmény témájú előadásokat és önfeledt gyermekelőadásokat is. Ebédként flekkent szolgálnak fel, az italokról és a kávéról mindenki saját maga gondoskodik, kiszolgálás tekintetében. Közben kellemes, nosztalgikus zongorajáték és ének hallható *Mártonffy Miklós* tolmácsolásában. Rendezte: Bp. Fővr. II. ker. Örmény Önkormányzat.

TARTALOM

Kerubénekek – *dr. Sasvári László* 1

Örmény nemzetiségi önkormányzati választások 2019 – *B.J., dr. Issekutz Sarolta* 2

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és az Armenai Népe Kulturális Egyesület OS közleménye 7

Nyugdíjba vonul Jakubinyi György gyulafehérvári érsek... – *Bálint Eszter* 8

Felavatták Czetz János 1848-as honvédparancsnok lovasszobrát Óbudán 9

Kiss Ernő eddig ismeretlen búcsúlevelét mutatták be 12

Sarójtóközlemény – *Lászlóffy Csaba* 13

Az örmény városok létesítésének szükségességéről – *Kegyes Csaba* 14

Köszönet – Köszönet - Köszönet – *dr. Issekutz Sarolta* 19

Czetz János honvédtábornok szobrát leplezték le Gyergyószentmiklóson 20

Szám László: Rákóczi (vers) 21

Hervay Tamás: Az Ararát hangja (vers) 21

Várnai Zseni: Nem volt hiába semmi sem (vers) 22

Szomorújelentés 22

In memoriam Triff Viktor – *Bartos Mihály* 23

Kövér László a Székelyudvarhelyi Egyetemi Központ avatóján... 25

Emléktáblát kapott Moldován Stefánia operaénekes 26

Jereván és Tbiliszi – 2. rész – *Gaál György* 27

Szent Karácsony Ünnepén, Meghívó 35

Dr. T. Veress Éva 80 éves – *Makkay József* 36

Kiállítás (Az örmény, magyarörmény kultúra 1001 szála és formája) 39

Balassi-versek örményül – először 40

Bodor Ádám átvette a Nemzet Művésze díjat 40

A szabadságharc magyarörmény hősei 41

Emlékünnep 41

Tarka Nap 42

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület tagjai – köztük Czetz János tábornok egyenes-ági leszármazottja: (balról) Sasi-Nagy Pál László és házastársa, dr. Issekutz Sarolta, Dr. Issekutz Ákos – koszorúztak a Czetz János szobor avatásán. (Cikk: 9. old.)

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.
Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Tel./Fax:** 06(1) 201-1011
Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007
Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kéthavonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

Fővárosi Örmény Önkormányzat, II. ker. Örmény Önkormányzat

Nyilvántartási szám: CE/13136-3/2017

Felelős főszerkesztő és kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel./Fax: (1) 201-1011

Tördelés: Bauer Csilla

Nyomdai munkák: Pannónia Nyomda Kft.